

54-269

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0115174

K-42/92

O Z D O B A K O S C I O Ł A K A T O L I C K I E G O ,

to jest

C E R E M O N I E

Których Kościoł S. w wszelkich okolicznościach zwykł zażywać.

Pismem S. Powagą **Ojców SS.**
Dawnością utwierdzone, grun-
townym wykładem

O B I A Ś N I O N E

*Naprzód Niemieckim językiem,
Teraz*

*Ná Polski z przydatkiem wielu rzeczy
Przetłumaczone y do Druku*

P O D A N E

Przez

X. PROTĄZEGO NEWERANIE-
GO, Zakonu S. O. FRANCISZKA,
Małopolskiego Reformata.

Roku 1739.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
we Lwowie w Drukarni Pawła Józefa
Golczewskiego **J. K. M.** Uprzywilejo-
wanego Typografa.

Ama Dominum DEUM tu-
um, & observa praecepta ejus
& Cæremonias.

*Kochay Páná BOGA twego, y
záchoway przykazania Jego, y
Ceremonie. Deut: II. V. I.*

Quæ est enim alia gens sic in-
clyta, ut habeat Cæremonias?

*Który bowiem inny národ jest
tak sławny, żeby miał Ceremonie?
Deut: 4. V. 8.*

Itaque Fratres state & tenete
traditiones, quas didicistis.

*Więc Bráćia stoyćie y zácho-
wuyćie podania, ktorychescie się
náuczyle. 2. Thes: 2. V. 14.*

INVICTISSIMO MARTYRI
Orbis Universi Thaumaturgo
Sacri Exomologeseos Tribunalis
Defensori Silentario

D. JOANNI
NEPOMUCENO,
Famæ Clientum suorum
Vindici Acerrimo.

Augustissimoque
Liliato Poloniarum Principi
Intaminatæ integritatis Victimæ
S. CASIMIRO.

D. D. D.

*Arcetis Tutelares Divinif-
simi, quod exiguum laboris
mei Ilyadem, Vestrum Magnis
dedicare Nominibus conten-
dam. Grandiora à me requirit obligatio,
quorum Uniús non aliter quam gratiosi
quia JOANNIS, ab ipsis fascijs (plusquam
Hercules à sua Dea) experiebar beneficia.
Alterius in dicatis Serenissimo Honori Il-*

*his manens Conventibus, Principe nutri-
bar beneficiâ. Et sanè Martyrum
Principumq; Purpuris, tam leve obtulisse
à devincto Cliente munus, ingratitude
spirare posset, nî Minoritica Professio, suf-
ficiens tenuitatis meæ foret excusatio.
Non tantum pensantur Mida gazophilacia
liberalius erogata larga manu, quàm que-
stu Iriô comparatus obolus Viduæ, in Di-
vorum urnam humilî injectus dextera.
Non adeò redolent Superis immolata, cum
vano fastu sese attollentia sacrificia, quam
positi in Altari devoto corde flosculi. Ita
certè non operis pondus, sed operantis in-
tentio pensanda, & speciali censu solven-
da est. Pono & ego in æviternam honori
Vestro Heccathomben partum, sive com-
pillatum Libellum hunc, & ad Aras Ve-
stras Tutellares Divinissimi pro voto
appendo. Augmentum ornamenti DEUS
hoc Ecclesiæ à Vobis acquies, & in Thau-
maturgis Vestrum manibus, si quid mea
culpa contraxit navi, mundari poterit.
Utiq; Serenissimus Planetarum Rex Ti-
tan, appensas radijs suis non excutit atho-
mos; Superum sedes Olympus, parvas non
abhor-*

*abborret nubeculas, & Neptuni Regnum,
præter candidiores margaritas, & preti-
osos lapillos intra se, viliora quoq; con-
servat caucasa. Auræ procellâ ignescens
Pactolus; gemmâ candescens Arimaspus;
pretiosâ saburrâ fulgens Ganges, in the-
saurorum suorum consortium, commu-
nem admittit arenam. Sic licet Vos
maxima deceant, quæ vobis dicentur,
minora tamen à Minorita oblata non
respuetis. Micabit hæc quoq; scintilla
operis mei, ad serenatam Tui JOAN-
NES Divinissime astris frontem, re-
dolebit melius ad argentea Tua Lilia,
Sanctæ CASIMIRE florum Ecclesiasti-
corum fasciculus, & ad Jagellonicum
manipulum, copiosorem sortiatur messem
semen Verborum. Fluet fecundiori alveo
JOANNIS, in mentes fidelium Myste-
rijs fidei oneraria hæc Argo, cui Sere-
nissimi CASIMIRIANI Tituli, lucidiorem
Pharon gerent & cynosuram. Silentia-
ria litera, jam Mamnonis tacitam exuet
faciem, & vocalior erit, à Propugnatore
Famæ Clientum suorum instructa pennis,
sive lucidioribus Principis Divinissimi*

*incallescens gratiarum radijs. Vestro
igitur honori, licet impar porrigo xenium,
quidquid placuerit benevolentiae Vestrae,
de illo disponite, Benefactorum Typi No-
strorumq; non immemores, meiq;, qui Ve-
strum Sacratissimis memorijs me inscribo*

**Humillimus & vilissimus
Clientum Vestrorum
peccatorum maximus.**

**Author Operis.
F. P. R.**

JUDICIUM

Theologorum Ordinis.

Libellum intitulatum (*OZDOBA KO-
SCIOŁA KATOLICKIEGO*, to iest Cere-
monie, ktorych Kościół S. w wszelkich okoli-
cznościach zwykł używać) sollicitè ac u-
tiliter Polonicò stylò collectum à M. V.
Patre Fratre Protasio Neverani, Provin-
ciae nostrae ac hujus Conventus Leopoli-
ensis, Theologiae Lectore Actuali, atten-
tè legimus. Cumq; Tractatus ejus, non
devios, quinimò Orthodoxae Fidei ac mo-
rum Regulis apprimè conformes, cunctis
que proficuos, (ut pote omnium & fin-
gularum planè Ceremoniarum Ecclesi-
asticarum Mysteria clarè explicantes) no-
taverimus; eundem Libellum prorsus po-
sse Typis Polonicis mandari censuimus
& censemus. Damus in hoc Conventu
nostro Leopoliensi ad S. Casimirum Pa-
tronum Regni & hujus Conventus. Die
12. Januarij Anno Domini 1739.

*Fr: Franciscus Kozlewscius Reform: S. Th:
Lector & pro tunc Guardianus ibidem.*

*Fr: Apollinaris Mikolayscius Ref: ibi-
dem S. Th: Lector Actualis.*

CONSENSUS

Admodum Reverendi Patris Provincialis Minoris Poloniae.

Frater ILDEPHONSUS ZELASKIEVIUS Ordinis Minorum S. P. FRANCISCI Reformatorum, in Minori Polonia Minister Provincialis & Servus.

Multum Venerando in CHRISTO Patri PROTASIO NEVERANI, ejusdē Ordinis & Instituti Alumno, in Conventu Leopoliensi S. Theologiae Lectori salutem.

Tenore praesentium, concedimus suae Paternitati Multum Venerandae, quatenus Libellum à se concinnatum, cui Titulus *OZDOBA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO*, Typis mandare valeat, si Ijs ad quos de jure spectat ita videbitur. Datum in Conventu Nostro S. Annae in Monte Chelm Anno Domini 1738. Die 10. Decembris.

*Fr: Ildephonsus Reformatus
Idem qui supra.*

FACULTAS.

Reverendissimi Patris Vice-Commissarii Generalis.

Dilecto Nobis in CHRISTO Patri Fratri PROTASIO NEVERANI Sacrae Theologiae Lectori Actuali, Nostrae Reformatae Provinciae Minoris Poloniae Alumno, salutem & Seraphicam Benedictionem.

Cum juxta Apostolicas, Nostriq; Ordinis Constitutiones, ab idoneis Nostrae Reformationis Censoribus, Liber Polonicè conscriptus, à Te elaboratus, cui Titulus (*OZDOBA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, to jest Ceremonie*) recognitus fuerit, & approbatus: Nos praesentium tenore, ac cum salutaris Obedientiae merito, Tibi facultatem facimus, ut servatis alias de jure servandis, illud Typis evulgare possis, & valeas. Datum Romae ex Nostro Conventu S. FRANCISCI ad Rippas Tyberis. Die 18. Martij. Anno Domini 1739.

Fr: FELIX à Roma Strictioris Observantiae S. P. N. Francisci, iteratō Procurator Generalis, & in tota Cismon-tana Reformatorum Familia Vice Commissarius Generalis.

(L. S.)

LI.

L I C E N T I A.

Illustrissimi, Excellentissimi, ac Reverendissimi Loci Ordinarij.

NICOLAUS IGNATIUS

in Wyżycie

W Y Z Y C K I

ARCHIEPISCOPUS *Metropolitani*
Leopoliensis.

Libellum, cui Titulus OZDOBA KO-
SCIOŁA KATOLICKIEGO, *to jest Ce-*
remonie &c. per Delegatos à Nobis le-
ctum & revilum, cum nihil Ortho-
doxæ Fidei S. Catholicæ, bonisq;
moribus adversum contineat, qui-
nimò ad notitiam Mysteriorum ac
ædificationem Fidelium, plurimum
conferat, luci publicæ & prælo
edendi, facultatem damus & conce-
dimus. Leopoli Die 30. Januarij.
Anno Domini 1739.

NICOLAUS IGNATIUS

Archiepiscopus Metropolitani
Leopoliensis.

DO

LAUDETUR JESU'S CHRISTUS.

DO CZYTELNIKA.

Wiem dobrze że to naturalna ludzka
inklinacya, umieć y wiedzieć, we-
dług Filozofa: *omnis homo naturali-*
ter scire desiderat. Tak bowiem ludzkie-
go rozumu rozciągają się granice, że z
pospolitego zdania, *potestas illimitata*
nazywa się, y gdziekolwiek, y cokol-
wiek uważa, nigdy *extra sphaeram acti-*
vitatis suæ nie wychodzi. Jednak bar-
dziej obligacya każdego y sama wycią-
ga słuszność, umieć to co do kogo należy,
omnium interest ea scire quæ in re sunt omni-
um. Więc ia uważając jakby potrzebna y
pożyteczna rzecz była, o Ceremoniach
(których zawsze w Kościele Świętym
używanie kwitnie) mieć informacyą;
umysłilem temu moją lichą zadofyc u-
czynić pracę; ażeby każdy *palpabiliter* o-
baczyć mógł, tak starożytne y święto-
blive ich zachowanie, iako fundamen-
talne

talne y fluszne postanowienie. Dała o-
kazy y przewrotność Heretycka, kto-
rzy na te Święte ustawy błąd, *carpunt quia
non capiunt*. Y ustawicznym lubo nikcze-
mnym konceptem siłą się na ich znieście-
nie, chociaż tego dokazać nie mogą, *fru-
stra agitur vox irrita ventis*. Tak iasni
prawda kole ich w oczy, że iak krety
na to patrzeć nie mogą, woląc w ciemno-
ściach swoich żyć y na wieki ginąć,
*Sathanicas talpas hereticos voco, qui aper-
tam lucem abhorrent, in errorum suorum fo-
veis plusquam Cymmerijs, circumfessi deli-
tescunt*. *Novarinus Elec: Lib: 1. n. 827*.
Dla tego tak dla tych którzy swoje cie-
mności iasnemi czynią *noctem verterunt
in diem*; iako żeby każdy z prawdzi-
wych Katolików proporcjonalną wziął
informacyą *quilibet apta sibi*, iako też
y dla ciekawości ludzkiej, która *nō lin-
quit inausum*; a żeby skrytych tajemnic
doćiec, *compendiosè* zebrałem Pytania,
jedne przetłumaczywszy, inne przy-
dawszy, niektóre w Polszcze nie uży-
wane odrzuciwszy, zawsze na perswa-
zyą pamiętając Poety:

*Quidquid precipies esto brevis, ut citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.*

Y tak rozumiem, że według Bernar-
da

da S. Serm: 64. ex Brev: *Ex Catholicae do-
ctrinae mensa juxta modulum intelligen-
tiae sufficientes singulis epulae apponuntur*.
Ani ta krotka Synopsis Xiążeczki, będzie
naganna, gdy każdy uważy
*Quale aut non quantum, confundunt maxi-
ma, Parvus*

Ingenia illustrat grandia saepe liber.

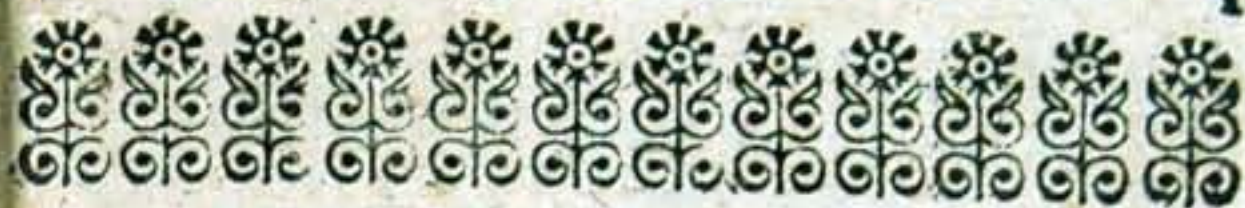
Bo cokolwiek *sparsum* inni o Ceremoni-
ach pisali, iako S. Gregorius Papa *Librum
de Sacram: S. Bonaventura de Mysterijs
Missae*. S. Izydor Hyspalenski Biskup *de
Ecclesiasticis Officijs* y wielu innych, tu
collecta in unum znotowane są. Nic wię-
cey nie pragnąc, tylko żeby *Sacrificium
laudis* z tąd samemu BOGU było. Z tym
się przed Panem Bogiem protestuiąc z
Augustynem S.: *Non propter me quaesivi
bona Tibi, nam non Tibi quaererem sed mihi,
ideo nec mihi haberem, quia non Tibi habe-
rem, in Psal: 121*. Niech wszystko na
chwale Boską idzie. Tobie zaś Czytel-
niku do woli zostawuiąc, upodobanie w
tej pracy moiej, bo trudno mam się sta-
rać podobać, co nie w moiej ale w Two-
iej jest władzy. Jeżeli zaś co *imperfectio-
nis* znaydziesz, bez czego nigdy obeysć
się nie może, przy Twoiej applica-
cyi za czasem się poprawi. *Nemo nascitur*

Arti-

*Artifex. U mnie to pro modulo iest zawsze
ut candidè dicam quod scio, vel ingenuè di-
scam quod ignoro. In reliquo o to tylko
proszę, abys pro compillatore & Benefacto-
ribz Druku, do Majestatu Boskiego saltem
devotum chciał pościć suspirium,
VALE.*

WSTĘP

WSTĘP

Do Traktátu o Ceremoniách.
Nizeli do Ceremonij w szcze-
gulności y do tłumáczenia
przystapiemy, kładą się tu nie-
które pytania o Ceremoniách
w pospolitości.

Pytanie Pierwsze.

Czyli godzi się S. Rzymskiemu y
Kátolickiemu Kościołowi, Oycom
Świętym, Pápieżom, Biskupom?
y czyli nie iest przeciwko Pismu S.
nowe zwyczáie y Ceremonie stá-
nowić?

Odpowiedź. Bez wątpienia, godzi
się y nie iest przeciwko Pismu S. iá-
ko się obszernie pokázuie. Naprzod ma-
tego fundament Kościół S. z Pismá S.
z ktorego się pokázuie, iáko w stárym
Testámentcie bylá moc y zupełna wła-
dza

dza stánowiącia Ceremonij, ktor ych sam Bog nie postanowił. Tak Synagoga starozakonna z Mar docheuszem nowe Swięto postanowiła Esth: Cap: 9. & Cap: ult: Unde & vos inter ceteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia. Więc y wy między innemi Swiętymi dniami ten dzień mieycie y obchodźcie go z wszelką radością. Tak w Rozdziale ostatnim Lib: Judith 16. Czytamy że ten dzień ktorego o obleżenia u wolnionę Miasto Bethulia liczbę dni uroczystych włożony. Die autem victoriæ hujus festivitatis alii Hæbreis in numero Sanctorum dierum accipitur ab Iudæis, ex illo tempore usq; ad præsentem diem. Dzień zaś zwycięstwa tego, iest odżyty y obchodzony bywa aż do dnia dzisiejszego. Toż samo czytamy z Xiegach Machabeyskich 1. Mach: doby, zbudowania, y wspaniałości Ko- Ze dzień poświęcenia Ołtarza w Jeruzalem Scenopegiæ co rocznie był od

prá-

práwowany od Zydów, na ktore Swięto Pan IEZUS z Uczniami swemi przyszedł do Jeruzalem. Io: 10. Jeżeli tedy tak moc starozakonna Synagoga miała, czemuż Kościół Boży (którym Duch Przenajwyższy) tey władzy mieć nie ma? w Nowym Testamencie sami Apostołowie Swięci, na swoim Concilium w Jeruzalem, przykładem swoim pokazali, że Kościół y Biskupi, Ceremonie wprowadzać, y ich pozwalać mogą; ponieważ oni sami Ceremonie stanowili, albo raczy onych pozwolili, żeby nowo nawróceni Zydzi, wstrzymywali się od krwi, y zaciśzono, iako też, żeby nawróceni z Pogan nie iedli mięsa Bałwánom poświęconego. Act: 15. Jeżeli tedy Apostołowie Swięci, dla pokoiu y iedności między temi Náciami (iako pisze Cabba-ty) pozwalali Ceremonij, czemuż Ociec S. Papież y Biskupi, iako też moc z Apostołami mający; nie mają dla oz- Xiegach Machabeyskich 1. Mach: doby, zbudowania, y wspaniałości Ko- Ze dzień poświęcenia Ołtarza w Jeruzalem Scenopegiæ co rocznie był od

Az

syc

syć wyraźnie Paweł S. mówi, że w Kościele Bożym Ceremonie są potrzebne, gdy Koryntczyków napomina. I. Corint: 14. Ut omnia honestè & secundum Ordinem fiant. Zeby się wszystko uczciwie y porządnie działo. A iakież uczciwość y iaki porządek w Kościele bez Ceremonij być może? Z teyracyi pomieniony Apostoł S. zniósł zwyczaj który byli nowi Chrześcijanie wnieśli, żeby po przyięciu Kommunii spólnie z sobą zgromadzeni iedli y pili, który zwyczaj po Grecku zwał się Agapas, że to było przeciwko uczciwości Kommunii S. Więc jeżeli ten S. Apostoł słusznie zniósł namięniony zwyczaj czy Ceremonię, czemużby następcy Jego, przystoynych Ceremonij które chwale Kościoła S. służą wprowadzić nie mogli, albo też nieprzyzwoite obyczaje znościć? Osobliwie że sam Chrystus Pan po wielekroć razy Ceremonij używał. Iako to, gdy ślepo urodzonemu wzrok dawał smarując oczy jego śliną y błotem. Ioan: 9. Znowu gdy głuche-

go y niemego chcąc uzdrowić, wziął go na stronę, włożył palce w uszy iego, splunął, dotknął się języka, pojrzał w Niebo. Mar: 7. Jeżeli tedy Ceremonie według Lutra y kalwiną są iednym kuglarstwem, dziecinnym igrzyskiem, (iako bezbożnie nazywa kalwin) adventitiam farraginem, sathanæ imposturam, ludibrium, nugas, Theathricam pompam, exoticas lordes. Czemuz Pan I E Z U S przy uzdrowieniu tych kaleków Ceremonij używa, bez których mógł ich pewnie cudownie uzdrowić? Y owszem iak się Panu IEZUSOWI Ceremonie podobają pokazał to na ten czas, gdy do Jeruzalem wędzającego z palmami y z wielą Ceremoniami y czci wyrządzeniem przyięto, gdzie osobliwą serca swego pokazał radość. Oycowie Święci pierwszego Kościoła iednostaynie nauczają że u pierwszych Chrześcijan, wiele Ceremonij było. Dla tego, że Enkratystowie Ceremonie odrzucali, za Heretyków byli poczytani od S. Epifaniusza

Hær: 46. podobnym sposobem Mániche-
uszowie u S. Augustyna L. 2. C. 23.
Hær: 23 Eutychiani u Sokratesa. Vi-
gilantiani u S. Hyeronima iak się ni-
żey dostatecznie dowiedzie.

Różni także Oycowie SS. piszą o Ce-
remoniách iako S. Dyonizysz Areop
2. P. 2. de Cal: Hier: Clemens Ro-
manus Ep: 5. Tertulianus de Cor:
Mil: Origenes Hom: 12. in Lib:
Num: Cyprianus Lib: 1. Ep: 12.
Cyrillus w swoim káthechizmie. Chry-
sostomus. S. Izydor Hispaleński
w Hiszpanij pisze w Xiedze o Rzym-
skich Mszy S. Ceremoniách, porządek
y sposób odprawowania obrządku Bo-
skiego, żył około Roku Pan: 630. Albi-
nus także albo Alcuinus Roku Pan: 780.
napisał cztery Xiegi o Kościelnych Ce-
remoniách, y inni starodawni Dokto-
rowie o tychże Ceremoniách pisali, y
stuszenie; Bo ieżeli Ceremonij istotę wła-
stność, cel y koniec uważać będziemy, y
dla Czego ie tak wysoce Kościół S. szd-
nuie, dojdziemy że nie tylko są poży-

teczne y Święte ale y arcypotrzebne.
Bo naprzód Cere-monie powierzchowne
są znakiem zewnętrznego Bogu należą-
cej służby. Powtore Ceremonie są zmo-
czeniem słabości ludzkiej, umacniają
iá w Nabożeństwie. Po trzecie przez
Ceremonie wbiągają się w pamięć pro-
stym ludziom Niebieskie tajemnice, iá-
ko którym pojęcie ich samych w sobie
práwie się nie podobne widzi. Po
czwarte Ceremonie postanowione są że-
by z tym większym porządkiem, ucz-
ciwością, z większą wspaniałością, y
poszanowaniem Święte Sakramenta tak
sprawowane iako y administrowane by-
ły, y żeby się należycie Boski obrzą-
dek odprawował, z tey rácyi, Cere-
monie stuszenie się nazywać Xiegią mogą
Laikow y nieuczonych, gdyż w Cere-
moniách to widzą czego z Xieg wyczy-
tać nie umieją, iak to ku przykładowi,
przez obmywanie głowy dziecięcia przy
Chrzcie, rozumieją obmycie Duszy od
grzechu pierwotnego, przez znak krzy-
ża S. Tajemnicę Trojce Przen: y krzy-
żo-

zowania Chrystusowego. Przez Páschat Zmartwychwstanie Chrystusowe, przez ozdoby y appárencye kościelne ozdoby y piękność Krolestwa Niebieskiego. Więcey rzekę: Ceremonie są wyraźnym wyznaniem wiary S. tak przez znak krzyża S. przez Chorągwie, Rożńce, czczenie obrazów, słuchanie Mszy S. wyznaniemy publicznie, żeśmy Katolicy, Chrześciance, słudzy Chrystusowi y Najsł. MARYI Panny.

Ceremonie też nas napominają iak się zachować przy służbie Boskiej: tak gorące pochodnie y świece w kościołach y ná Processyách napominają nas, abyśmy żywą wiarą y gorącą miłością Boga służyli, upadanie ná kolana, podnoszenie rąk, bićie się w pierś, uczynas pokory, uniżoności, podniesienia serca do Boga, żalu y skruchy za grzechy. Daley: Ceremonie nie tylko wzbudzają ożiębte serca do nábożeństwa, iako to dzwiek dzwonów, śpiewanie, orgány, y muzyki, wielość śwtec, ozdoba Ołtarzów, piękność apparatów, porządek y

wspá-

wspaniałość słuźącego Ołtarzowi Duchowieństwa, ale też utrzymują toż Nábożeństwo, nie inaczey, iak liście piękne fruktá, albo owoce, iak popiół zagrzebiony w sobie ogień; Ná ostatek Ceremonie udzielają wiernym różnych łask y Niebieskich darów. Iako to używanie SS. Sakramentów, z obietnice Chrystusowej, błogostawieństwo Kapłańskie, pokropienie się święconą wodą; zaklinanie przy Chrzcie, y w opętanych szatanach. Ktoż te przyczyny zważywszy Ceremoniami gardzić będzie? ktoż będzie śmiał mówić, że są nie cztą Boską, y urąganiem się z Boskich tajemnic? sumiż nieprzyiaciele Wiary S. Katolickiej którzy się z Ceremonij naszych urągają, tak wiele Ceremonij mają, o których wzmianki najmnieyszey, ani przykazania w Biblii albo w Pismie S. nie masz. Bo kalwin w swoiey Xiążce o sposobie administrowania Sakramentów, opisuje Ceremonie takie przed Chrztem: Naprzód żeby Dziecię w Niedzielę, albo innego dnia do Kościoła przyniesione by-

było; powtore żeby Chrzestnych Oycow y Matek pytać, jeżeli obietnicą gdyby tego potrzeba było Dzieciątku w wierze dać edukacyą; potrzećie, żeby dać imie dzieciątku: poczwarte, żeby Pańszczy Wierzę w Boga znowić &c. Lutrzy trzymają częścią z kalwinami Ceremonie, iako to Niedzielę, Wielkanoc, Zielone Świątki, częścią przeciwko nim, iak to tak wiele Świąt, Jubileuszów, Ceremonij, przy Niemieckiej Mszy, przy Chrzcie, przy Wieczery (iako mówią) Pańskiej, przy ślubie, przy pogrzebach &c. Gdzież proszę są te Ceremonie nakazane? gdzie są w Biblii napisane? na którą się Heretycy odwoływają y za iedyne regułę wiary swojej mają. A jeżeli rzeką, że mają tę moc Ceremonie sobie stanowić, nigdy tego nie dowiodą. Ale daymy to per impossibile że tę moc Heretycy mają, czemuż teyże mocy Katolicki Kościół mieć nie ma? iako który jest pierwszy Apostolski, nieomylny Kościół Boski. który jest filarem y fundamentem

praw-

prawdy. 1. Tim: 3. Z tąd się pokazuje iak dostatecznie Ceremonie na Piśmie S ugruntowane, w Kościele pierwszym używane, od Oycow SS. zalecone, zdrowym rozumem umocnione, owsem od samychże nieprzyjaciół naszych approbowane są. Za tym to idzie iż moc stanowić Ceremonie, jest przy Rzymskim Papieżu y innych Biskupach Kościoła Katolickiego.

Pytanie Drugie.

Jeżeli Ceremonie nie są od Chrystusa odrzucone? ponieważ Math: 23. faryżuszów dla ich rąk umywania, owierzchownych sprawiedliwości uzynków, Ceremonij, y tradycyi poielanemi grobami nazwał?

Odpowiedź. Bynamniey; bo wielka jest różność między naszymi Ceremoniami y Faryżeyскими. Faryżeyskie Ceremonie zawiły były w szczególney tylko powierzchowney ipokryzyi, albo obludzie, bez wewnętrzno nabożeństwa, iako lupiną bez ziarna; nasze zaś są wewnętrznego nabożeństwa y nabożnego ku Bogu sercà znakiem, iak in- x, znakiem jest Zegárovych kulek. Faryżeyskie swoy początek wzięły od pychy, iwały za cel szczerą próżność, nasze pochodzą z wewnętrznego nabożeństwa, miłości y czci Boskiej, z miłości zbawienia

Dusz

Dusz naszych, nie innego za Cel niemając, tylko większe pomnożenie czci Boskiej w jego służbie. Faryzeuszowie używali Ceremonij, żeby od ludzi widzeni, chwaleni, y szanowani byli; my używamy Ceremonij, żeby w nich utaiione tajemnice, y Boski Majestat był chwalony, y szacowany: Zátym iest wielka różność między naszymi y Faryzejskimi Ceremoniámi.

Pytanie Trzecie.

Jeżeli Ceremonie z starym Testamentem od Chrystusa zniesione nie są?

Odpowiedź. Ceremonie stárego Testamentu dwoiákie były; iedne które samym Żydom y ich służbie Boskiej własne były, które wszystkie w Figurách nowego testamentu zawisły, iák mowi Apostoł. 1. Cor: 10. Hæc autem in figura contingebant illis. Iák to były różne ofiáry, pożywanie Wielkonocnego Báránka, czczenie Arki Páńskiej, Obrzezanie &c. Ponieważ tedy wszystkie Figury się spełniły, idzie zátym, iż stárego Testamentu służba Boska która naywięcey w Ceremoniách Figuraliter zawisła od Chrystusa zniesiona iest; Zátym y Ceremonie iáko accessorium cum principali ustáć musiały. Drugie Ceremonie, których prawdá Żydzi używali, nie były iednák samym Żydom wła-

sne

sne, ále ponieważ w sobie wiele moralnych y Duchownych náuk zawierały, były pospolite innym wszystkim Narodom, iákó są budowanie Kościołów, wystawianie Ołtarzów, modlenie się, kłęczenie, słowem: cokolwiek do czci y chwały Boskiej należy: á takie Ceremonie, nie są zniesione, ani przez Chrystusa, ani przez Jego Apostołów SS.

Pytanie Czwarte.

Czemuż Chrystus P. sam Ceremonij Kościołowi swojemu nie postanowił, á osobliwie czemu ich Uczniów swoich nie nauczył?

Odpowiedź. Przyczyná tego bardzo łatwa, álbowiem prostota nieuczonych Apostołów, przed przyściem Duchá S. do poięcia tego wszystkiego sposobna nie była, iákó Chrystus sam mowi Ioan: 16. 12. Mám wam ieszcze wiele mówić, ále teraz tego znieść nie możecie. Dla czego Apostołów swoich nauczysz, co do istoty wiáry należało, zostawił Duchowi Prze-

B

nay-

Nayś: żeby przez niego Apostołowie, y ich naśladowcy, in accidentalibus a-
bo Ceremonialnych rzeczach nauczeni
byli, iako sam mówi. V. 13. Kiedy
przyidzie Duch prawdy, ten was
nauczy wszelkiey prawdy.

Pytanie Piąte.

Czemu Ceremonie po przyściu
Duchá S. od Apostołow y Kościo-
ła S. nie są wraz postanowione
ale za czasem przez tak wiele
set lat są wprowadzone?

Odpowiedź. Naprzód pytając: Cze-
mu Bog nie iednego dnia Niebo, zie-
mię, y wszelkie stworzenia stworzył?
czemu przez sześć dni dzieło stworze-
nia odprawował? Czemu Chrystus Pan
Niemowlątkiem się urodził, y roś do
wieku męskiego? Iesus autem profi-
ciebat sapientiâ & ætate Lucæ 2.
Czemu zaraz nie był doskonałym mę-
żem iak Adam? Dla tey záprawde przy-
czyny, żeby tym iásniey mądrość Bo-
ska pokazała się, iako która we ws-
kich

kich rzeczach czas y iego okoliczności
uważa iako mówi Pismo S. Sap: 8.
Mądrość wie co przeszło, y sądzi
o przyszłych rzeczach. Druga przy-
czyną tego iest, bo mało wiernych by-
ło z początku w Kościele Bożym, a o-
sobliwie ktorzy z boiaźni mąk, ktore-
mi ich bezbożni Tyranni trapiłi, nie
śmieli się udawać za Chrześciany, ale
się po lasach, po puszczach błakając, w
pieczarach y lochach kryli iako S. Pá-
weł mówi. ad Hæbr: 11. Circuierunt
egentes, angustati, afflicti, in so-
litudinibus errantes, in monti-
bus, & speluncis, & cavernis ter-
ræ. Daleko mniey polwierzchney! Cere-
monij używać mogli, gdyż y żadnego
publicznego Kościoła nie mieli. Nie przy-
stało też żeby wszystkie Ceremonie wraz
wprowadzone były, ale iako Kościół
Boski za czasem mocy, wielości, y
wspániałości nabierał, tak też należa-
ło, żeby za czasem y Ceremonie wpro-
wadzone były, właśnie, iako Słońce
przy wschodzie swoim nie zaraz na ca-

ty świat swoje promienie rozrzuca, aż wbiwszy się nad gory, dopiero promieniami swemi całemu światu przyswieca. Iednakowe też Ceremonie we wszystkich Kościołach bydź nie mogą, gdyż Biskupi akkomodując się kráiom, różne mnieysze Ceremonie wprowadzili, w głównych iednak Ceremoniach wszyscy się zgadzają. To założywszy za fundament do partykularnych Ceremonij przystapiemy, y co która znaczy przy pomocy Boskiej obiaśnić zechcemy.

CZĘŚC

Niech będzie pochwalony J. Christus.

CZĘŚC I.

Ceremonij Kościelnych.

Ktore pewnych dni przez Rok przypadają zwykły.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O Znaku Krzyża S. y o Święconey Wodzie.

Ponieważ przed zaczęciem każdej sprawy krzyżem S. żegnać się dobrzy katólicy zwykli, więc od tego zbawiennego znaku zaczynając Niech będzie

Pytanie Pierwsze.

Co jest znak Krzyża S. y czemu tak często Krzyża S. znak czynimy?

Odpoowiedź. Krzyż S. jest obroną Dusze y Ciała. Przyczyną zaś dla ktorej często znak Krzy-

Krzyżá S. czyniemy, tá pierwsza. Iż iáwnie wyznawamy że w Iezusa Chry-
stusa Bogá y Człowieká prawdziwe-
go wierzymy, który nas przez S.
Krzyż odkupił, iák nápisano 1. Pe-
tri 2. *Chrystus za nas tierpiał, y za
nasze grzechy niośt drzewo, na swoim
Ciele.* Powtore żebyśmy przez za-
ługi ukrzyżowanego Iezusa, od
wszelkiego nieszczęścia Dusze y
Ciała záchowani bydz mogli, cze-
go piękną Figurą był znak T Ezech:
9. y od Moyżeszá wystáwiony krzyż
ná puszczy. Num: 21. Potrzećie
żebyśmy sobie przypomináli tak
wielką łáskę odkupienia nas przez
Krzyż S. Poczwarte żebyśmy się
wzbudzáli do wdzięczności ku u-
krzyżowanemu Zbáwicielowi ná-
szemu, dla tego Krzyże stáwiaią
się po ulicách, drogach, y polách,
iáko nas nápomina do tego Páwel
S. ad Hæbr: 12. *przypatrujmy się po-
czątkowi Wiary IEZUSOWER* który

Krzyż

Krzyż niośt. Popiąte ná dowod że się
Ukrzyżowanego Syná Bożego nie
wstydzimy, ále go śmieie y z rá-
dością przed przyaćiołmi y nie-
przyaćiołmi wyznawamy, mówiąc
z Páwłem S. 1. Cor: 2. *absit nobis
gloriari nisi in Cruce Domini nostri
IESU Christi, in quo est salus, vita,
& resurrectio nostra.* Ná ostátek wy-
znáiemy przez znak Krzyżá S. iá-
wnie że żadney społeczności z nie-
przyaćiołmi Krzyżá Chrystusowe-
go, iák to z Zydámi, z Turkámi
Heretykámi, nie mamy.

Pytanie Drugie.

Czy to dawny, czy nowy zwy-
czay znak Krzyżá S. czynić?

Odp: Jest bárdzo dawny zwyczaj,
gdyż Bázyli S. który w czwartym
wieku żył świádczy, że ten zwy-
czay od Apostołów pochodzi; sło-
wá iego są te: *Lib: de Spir: S.
C. 27. Mamy náukę którą Kościół*

trzy-

trzymaj y ktorey naucza, częścią z pi-
sanej nauki, częścią z tajemnicy, iak
nam podana iest od Apostołow, tak że-
bym dał przykład co najpierwsza, y
najpospolitsza iest (kto się z Pisma na-
uczył) żeby tych ktorzy w Imieniu IE-
Z U S A Chrystusa nadzieię pokładają
znakiem Krzyża S. żegnać. Poty Bá-
zylius. Tertulianus ktory w trze-
cim wieku żył pisze: ilekroć się ru-
szamy, ilekroć wychodzimy albo przy-
chodzimy, kładziemy na siebie odzienie,
albo obuwie, kładziemy się spać, czy-
niemy na czole naszym znak Krzyża S.
S. Chryzostom ktory żył w czwar-
tym wieku toż samo wspomina. Hom:
55. in Math: Hom: 14. in Cor: 4. S. Hie-
ronim Epist: 22. gdzie Pannę Imie-
niem Eustochium naucza żeby znak
Krzyża S. czyniła, ilekroć iaką sprá-
wę zaczyna. Toż samo potwier-
dza Augustyn S. ktory w piątym
wieku żył Serm: 181. de Temp: Serm
14. mówiąc: Nośiemy Krzyż na którym
Chry-

Chrystus ukrzyżowany był na czole. Z-
kąd się pokazuje iak bezbożnie He-
retycy brzydzą się znakiem Krzy-
ża S. iak bluźniersko Brencyusz in
Cathe: super Verbum Crucifixus napi-
sał że znak Krzyża S. iest czarowa-
niem, wielkim grzechem y kuglarstwem.
Dobrze o nich powiedział Páweł
S. ad Philip: 3. Ze są nieprzyiaciele
Krzyża Chrystusowego, ktorych koniec
zguba: bezbożna bowiem rzecz,
gdyby się sługá albo poddány Pána
lwego bárwy albo herbu wstydził
daleko bárdziey gdyby lekce wa-
żył y gárdził.

Pytanie Trzecie.

Czemu Káptan po Mszy S. y po in-
nych służbach Boskich, żegna z-
gromadzonych ludzi znakiem Krzy-
ża Świętego?

Odp: Dla tego áby zgromádzo-
nym Chrześcianom obfitość láski
Boskiey udzielona była, ktorą nam
Chrystus IEZUS przez Krzyż S. zá-

stał iako o tym Páwel S. mowi
Błogosławiony niech będzie Bog y Ociec
Pana naszego IEZUSA Chrystusa, który
nas pobłogosławił w Duchownych darach
przez Chrystusa. Piękną tego Figurą
była Iákob Pátryarchá, który ná
Krzyż złożonemi rękami dwoch Sy-
now Iozefowych Ephráimá y Má-
nálessa błogosławił. Z teyże samey
przyczyny dáie błogosławieństwo
Kapłan Nayświętszym Sákrámen-
tem, który zwyczaj zaczął się zá
Berengáryuszá, który pierwszy mię-
dzy Heretykami przytomności ciá-
ła y Krwie Chrystusowey w Nay-
świętszym Sákrámenście nie przy-
znawał wieku iedenastego.

Pytanie Czwarte.

Czyli zwyczaj dawać ludziom
błogosławieństwo iest dawny?

Odp: Bez wątpienia, bo Concilium
Agatense ktore się odprawiło zá czá-
sow Papieżá Symacha Roku 506.
rozkázuie (iako Carranza pisze)
Cap: 12. in summa Concilij. Plebs colle-

sta

sta oratione ad Vesperam ab Episcopo
cum benedictione dimittatur: żeby lud
po odprawionej modlitwie Nieszporney
wziąwszy od Biskupa błogosławieństwo
był rozpuszczony. Owszem z Pisma
S. Chryzostomá y Hieronimá po-
kázuie się że ten zwyczaj iuż był
zá ich czásow. Concilium też Au-
reliáńskie 3. ktore było Roku 1040
Can: 22. rozkázuie, áby nikt
ze Mízy S. nie odchodził, poki
Kápláńskiego błogosławieństwa nie
weźmie.

Pytanie Piąte.

Czemu podczas czytania Ewán-
gelij S. czyniemy Krzyż ná czo-
le, ná ustách, y ná pierśiach?

Odp: Czyniemy ná czole Krzyż
dáiąc znác że iako czoło iest wszy-
stkim widome, y nikt się czołá
swego nie wstydzi, ták, wyznáie-
my iáwnie samym uczynkiem, y
nie wstydzimy się Kátolickiey ná-
uki y S. Ewángelij, goto vi iej zá-
wíże bronić według náuki Páwła S.

non

non erubescō Evangelium. Czyniemy Krzyż ná uściech, pokazując żeśmy ięzykiem y ustami przed przyjaciółmi y nieprzyjaciółmi, gotowi wyznawać prawdziwą Kátolicką wiarę, według náuki Chrystusowej Kto mnie wyzna przed ludźmi, do tego się przyznam przed Oycem Niebieskim. Czyniemy Krzyż ná pierśiach dając znać, że co ustami wyznajemy, sámym uczynkiem gotowiśmy zeznać, y tegoż lercá jesteśmy.

Pytanie Szoste.

Czyli znak Krzyża S. ma moc wyganiać szatany?

Odp: Ma; czego nie tylko samo doświadczenie uczy, ále też y sámi Oycowie pierwszego Kościoła, między ktoremi S. Athánazy tak pilze *Lib: 2. de Incarn: kiedy człowiek nic więcej tylko znaku Krzyża S. zażywa, odpędza wszelkie oszukanie Diabelskie, niszczy wszelkie czary y zabobony.* Potwierdza Damascen S. *Lib: 3. de Patientia Cap: 3. pisząc: znak Krzy-*

Krzyża S. jest tarczą y znakiem zwycięstwa przeciwko Diabłu. Piękniey ieszczé Chryzostom S. Hom: 25. super Math: Gdy ten znak Krzyża S. nie tylko po prostu rękami ná ciełe twoim czynisz, ále mocną wiarą w sercu ryśujesz, nie będzie śmiał y naygorszy Diabeł, gdy włócznią którą śmiertelną ranę odniósł obaczy, wdąć się z tobą w pojedynkę, bo ieżeli my choć tylko to miejsce na którym na śmierć skazanych tracą obaczemy, wzdrygamy się, coż rozumiesz co Diabeł cierpieć musi, gdy obaczy że masz ten miecz którym Christus siły iego stął? Dla tego znak Krzyża S. dobrze się przyrównywa owej lasce Pásterskiej Dawidowej, wraz z pięcią kámykami, ktoremi Dawid uzbroiony Goliatá poraził: iák niektorzy Rábinowie piszą: że Imię Boskie Iehova ná nich nápisane było. dla czego Dawid mówił: Idę przeciwko tobie w Imię Boga zastępów.

Py-

Pytanie Siódme.

Czemu przy znaku Krzyża S. częstokroć kropiemy się święconą wodą?

Odp: O wodzie święconey napisał Alexander S. Papież który żył Roku 1119. *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi purificentur ac sanctificentur.* Święcimy wodę z solą mieszaną, dla ludzi, aby nią pokropieni, poświęceni, y oczyszczeni byli. Wchodząc do Kościoła kropiemy się, żebyśmy sobie przypominali, że się z czystym sumieniem przed oblicze Boskie na modlitwie stawić mamy. Wychodząc z Kościoła albo z domu kropiemy się, żeby nas przez moc Krzyża S. Bog błogosławić, y od wszystkiego złego zachować raczył, iako te mieszkania, które znakiem Tau oznaczone były, od zabijającego Anioła zachowane były Ezech: 9.

Py-

Pytanie Osme.

Ieżeli woda Święcona ma tę moc, żeby nas od złego zachować y poświęcić mogła?

Odp: Bez wszelkiego wątpienia, iako o tym pomieniony Papież S. mówi; słowa iego są te: Ieżeli popioł iatowice krwią skropiony, zmazanych poświęca, daleko bardziej woda z solą zmieszana, y Boskiemi modlitwami poświęcona. Potwierdza tego Hieronim S. jednym przykładem, iako czart z Kościoła Jowiszowego wodą święconą jest wygnany. *Demon aquae asperje vim non ferens penitus aufugit.* S. Epiphaniusz pisze, iako siedm piecow wapiennych które Chrześcianom na złość Zydzi zczarowali, prędey się zaiąć ogień w nich nie mógł, aż ie Iosephus nieiaki wodą święconą pokropił. Ten Święty Papież (według świadectwa Martini Poloni) ten zwyczaj wprowadził, żeby
Káplá-

Kapłani domy y inże mieszkania
święcili albo benedykowali.

Pytanie Dziewiąte.

Czyli święcenie wody, funduje
się na Pismie S. ?

Odp: Nie inaczej: mowi bowiem
Apostoł *ad Timo: 4.* każda kreatura
Boska jest dobra, y niema byż odrzu-
cona, która się z dziękczynieniem przyi-
muie, bo bywa poświęcana przez slo-
wo Boskie w modlitwie. Iżaliż nie do-
styc iasne Pawła S. słowa w których
ani wody, ani soli excypuie? Ma-
my też tego piękną Figure w Pi-
smie S. *Exod: 15.* gdzie Moyżesz
wody przedtym szkodliwe y gorz-
kie, y do picia nie podobne drze-
wem, które w nie włożył, słod-
kiemi, y do picia przyjemnemi u-
czynił. Coż innego figuruie to drze-
wo jeżeli nie Krzyż Iezusow, kto-
rym gdy wodą przeżegnana bywa,
przez słowo Boskie mocy nabywa,
żeby nas poświęcił y od wszelkie-
go złego zachował.

Py-

Pytanie Dziesiąte.

Czemu sol sypią do święconey wody?

Odp: Ze sol niż do wody świę-
coney wsypana będzie wprzód po-
święcona bywa, a iako sol wiele
rzeczy od zgniłości y zaśmierdze-
nia zachowuie, tak Kapłan świę-
cąc wodę prosi Boga, żeby to wszy-
stko co wodą święconą pokropie-
ne będzie, od wszelkiego niebe-
spieczeństwa, zgnilizny, duszney y
cielesney zachować raczył. Tego
fundament ma Kościół S. z Pismá
S. *4. Reg: 2.* gdzie Elizeusz Prorok
przy Ierychu mieście, iadowite y
niezdrowe wody, zdrowemi uczy-
nił, iak o tym namienia pomienio-
ny Papież S. Alexander, słowá ie-
go są: *Jeżeli solą potrząśniona przez
Elizeusza woda uzdrowiona jest, dale-
ko bardziej Boskiemi modlitwami po-
święcona, oddali niezdrowość rzeczy
budzkich, odpędzi siła Diabelskie, y
zmazanych poświęci.*

Pytá-

Pytanie Jedenaste.

Czyli to dawny zwyczaj zążywania wody święconey?

Odp: Ták dawny, że początek iego iest od Apostołów SS. iáko Klemens S. w swoich konstytucyách pokázuie, dowodząc: że Mátheusz S. Apostól, pierwszy wniosł ten zwyczaj: przywodząc przy tym iedną modlitwę którą mówić kazał przy święceniu wody: lubo to pewna iest iż Alexander Roku 119. ten zwyczaj wszystkim Káplánom zachowywác kazał, temi słowy: *święćmy wodę, co żeby y wszyscy inși Kápláni czynili roskazáliśmy.*

Pytanie Dwanaste.

Czemu Káplán w Niedziele y innych czasów lud zgromádzony w Kościele kropi święconą wodą?

Odp: Zwyżey námienionych przy czyn. Iednąkże iest ieszcze insza y osobliwsza przyczyná, to iest tá ábyśmy sobie przypomináli że Nays: Krwią

Krwią Iezusową pokropieni, y obmyći iesteśmy, iáko mowi Piotr S. 1. Petr: 1. Na pokropienie Krwi Iezusa Chrystusa. y Ian S. Apoc: 1. Obmył nas w swoiey Krwi. Dla tego gdy Káplán w Niedziele wodą święconą lud kropi, spiewány bywa wiersz z Psalmu 50. *Pokropisz mnie Pánie Hizopem y oczyszczony będę.* To zachowác rozkazał pomieniony Papież Alexander S. według Duranda: *Zeby wszelkie plugastwo nieczystych Duchow, tak z domu iáko z serc wiernych wyrzucone było.* Ze zaś osobliwie w Niedziele w Kościołách wodę święcą wyiáwšy Wielkanoc, y Zielone Świątki, w ktore dni, lud wodą do Chrztu S. poświęconą (ktora się święci przed temi dniami w sobotę) pokropiony bywa, dzieie się to ná pamiątkę Chrztu S. przy którym przez wodę poświęcenie iesteśmy. Ołtarz też trzykroć święconą wodą pokropiony bywa, częścią dla uczczenia táiemnic ktore się

* *) (32) (* *)

się na Ołtarzu i prawu, częścią na
dowód tego że wszelką moc ma wo-
dą Święconą od Chrystusa który
jest mistycznym Ołtarzem.

ROZDZIAŁ II.

O Ceremoniach które się od-
prawia w Grudniu.

Pytanie Pierwsze.

*Czemu Kościół Święty swoy Rok
od Adwentu zaczyna?*

Odp: Tego są bardzo piękne przy-
czyny, ponieważ tego czasu nasze
zbawienie y odkupienie zaczęło się
iák Ewangelia Święta pierwszej Nie-
dzieli Adwentowej namienia Lu:
21. *Wzniescie głowy wasze bo się zbli-
żyło odkupienie wasze: bo podczas te-
go Świętego czasu oobliwszym
spůsobem przypominamy sobie
Wcielenie Syna Bożego, w żywo-
cie Najsł: Panny, które zapewne
początkiem naszego odkupienia by-
ło*

* *) (33) (* *)

to. Więc że świat odnowienia swo-
jego wziął nadzieję przez Wcielenie
Syna Boskiego, słuszną rzecz że-
by Kościół rok swoy od tego czá-
su zaczynał, z tey przyczyny czas
Adwentowy, zowie się *tempus reno-
vationis* to jest czas odnowienia.

Pytanie Drugie.

Czemu się ten czas zowie Adwentem?

Odp: Dla tego: *Adventus* po Łáci-
nie tłumaczy się na polskie *Przy-
ście*, ponieważ tedy podczas tego
czasu całe Chrześcianaństwo przy-
kładem Oycow Świętych w otchła-
niach będących przyścia Chrystu-
sa Pána oczekiwá, nazywa się ten
czas po łacinie *Adventus* á po pol-
sku *Przyście Pańskie*. Osobliwie, że
Syn Boski podczas tego czasu, w
ciele ludzkim na świat przyszedł,
do ktorego przyścia prawowierni
przez trzy albo cztery Niedziele
przez modlitwy y posty gotowali
się. Święci Calarius y Maximus,
pisali Homilie o tym przygotowa-
niu

niu się. Officium albo obrządek Bo-
ski Adwentowy napisał Grzego-
S. Papież.

Pytanie Trzecie.

Czemu o Świętych Pańskich kom-
memoracyi albo pamiątki podcza-
Adwentu nie bywa w Officium albo
w obrządku Boskim de Adventu?

Odp: Bo ten cały czas Mátce Bo-
skiej samey jest poświęcony, y
wszelkie nabożeństwo ku Iey czę-
y Chrystusowey zmierza. Nie by-
wa też żadney kommemoracyi al-
bo pamiątki o SS. w Adwent, dla
tego (iák Belecus mowi) bo przed
przyściem Chrystusowym, y Jego
nas odkupieniem, wszyscy Święci
w otchłaniach byli.

Pytanie Czwarte.

Z kąd to pochodzi że Adwent czte-
ry Niedziele w sobie zawiera?

Odp: S. Piotr Apostoł (ktora jest
Apostolska tradycja) trzy Niedzie-
le Adwentu postanowił znaczyć dla
czci

czci Trojce Przenayśw: ktora ła-
ski pełne poselstwo, Wcielenia Sy-
na Bożego przez Anioła Nayświę-
MARYI Pannie posłała, iako przez
ten czas, po Antyfonie Alma Re-
demptoris &c. ten wiersz Anioł Pań-
ski zwiastował Pannie MARYI pokazu-
ie. Dla tego Adwent tylko by po-
winien dwadzieścia y jeden dni w
sobie zawierać, iednak dla czwar-
tey Niedzieli y dla Wigilij Boże-
go Narodzenia, y czwarty tydzień
rachować się musi, ale y to nie
bez Taimnicy. Albowiem iako
czworakie jest przyście Chrystuso-
we, tak żebyśmy się przez te czte-
ry Niedziele, tym lepiej przez po-
kutę y czynienie dobrych uczyn-
kow do łaskpełnego Świętá Náro-
dzenia Bożego przygotowali. Pier-
wsze przyście Chrystusowe było w
ciele ludzkim ná świat, o tym czy-
ni wzmiankę Ian S. Ioan: 1. Páweł
S. ad Rom: 12. ad Tit: 2. Drugie przy-
ście Chrystusowe, przez łaskę Du-
chá

chá Przenayśw: do serc wiernych
o którym Chrystus Pan mowi *Ioa*
14. Trzecie przyście Chrystusowe
jest przy śmierci każdego człowie-
ka: o którym pisze Iakob S. *Cap*
8. Czwarte przyście Chrystusowe be-
dzie na sąd ostateczny, o którym
wszyscy Ewangelistowie piszą, oso-
bliwie Łukasz S. *Cap*: 25. Czemu
żas czwarty tydzień Adwentu ni-
gdy zupełny nie jest, y nie kon-
czy się wszystkimi dniami? jest
ta przyczyna, bo chwała y łzczę-
śliwość którą Święci Pánicy po o-
statnim przyściu Chrystusowym na
ostatecznym sądzie odbierają, nigdy
się nie skończy.

Pytanie Piąte.

Co znaczą Roraty?

Odp: Roraty to znaczą, że codzień
nie w Adwent Msze Święte kto-
rych początek jest *Rorate Celi de*
super Spuszczaycie Niebá rosę kuczci
Wcielenia Syná Boskiego czytane
by-

bywają na dowód gorącego pragnie-
nia Chrześcijaństwa przykładem stá-
rych Oycow Świętych, żeby Syn
Boski, iako na świat w ciełe ludz-
kim národził się, tak żeby Ducho-
wnym sposobem w sercach naszych
przez łaskę był národzony. *Siedm*
świec które zwyczajnie podczas Ro-
ratow zapalają nazwane Rorátnice
znaczą gorącą miłość Nays: MA-
RYI Panny y siedm dárow Duchá
Przen: ktoremi w Wcieleniu Syná
Boskiego nápełniona była. Widział
podobną Ceremonią Jan Święty w
Niebie *Ap:2 In medio septem candelabro-*
rum filium hominis. Ze zas osobliwie y
w Polsce prawie tylko, tey używá-
ją Ceremonij, zaczął ją w Pozná-
niu *Premislaus Pius*, przejął *Bolesla-*
us Pudicus (iako *Bzovius* y *Nakieli-*
us świadczy) ktorzy uważając: że
trzebá się z wiara świecącą dobre-
mi uczynkami na sąd Boski stáwić, a z
drugiey strony uważając siedm sta-
nom tey Rzeczypospolitey, goto-
C wość

wość swoją na sąd Pański oświadczyli tym sposobem. Przychodził do Ołtarza Król y na najwyższym lichtarzu stanu swego postawił świecę, mówiąc *Gotowy jestem na Sąd Boży*. Drugą imieniem Duchowienstwa Pralat iaki mówiąc: *Sum paratus ad Adventum Domini*. Trzecią Senator, czwartą Ziemiąnin, piątą Rycerz, szóstą Mieszcząnin, Siodmą Oracz.

Pytanie Szoste.

Czemu w Adwent Kościół S. przy obrządkach Boskich błękitnego koloru zażywa, y czemu *Gloria in Excelsis* ani śpiewane ani mówione bywa, a przecię się *Alleluia* mówi?

Odp: Bo Adwent jest czas smutku y radości. *Gloria in Excelsis* znaczy wykonane przyście Chrystusowe w Ciele ludzkim, gdyż Aniołowie toż *Gloria* przy Narodzeniu Chrystusowym śpiewali, ponieważ tedy w Adwent przyście Chrystu-

sowe skutkiem się nie spełniło, ale go oczekiwamy, nie przystoyna by było, żeby to pienie Anielskie w Adwent śpiewać. Powtore żeby *Gloria* w dzień Bożego Narodzenia tym nabożniey y z większą radością śpiewane było, iako które na to wielkie Święto samiż Aniołowie śpiewali. *Te Deum laudamus* także się nie mówi, bo ten Hymn jest dziękczynienia; ponieważ tedy Wcielenie Syna Boskiego, ielzcze nie jest wykonane, ale go oczekiwamy, dla tego Kościół S. tego Hymnu nie zażywa. *Alleluia* często powtarzane bywa, bo Adwent dla pewney nadziei przyścia Chrystusowego jest też czas radości. Dla tego iako *Polid: Vergil: Lib: 6. Cap: 4.* świadczy: pierwsi Chrześcijanie cały Adwent pościli, co za czasem ustało, a ten zwyczaj w klasztorach tylko został, osobliwie S. O. Frąncizka, gdzie pościć z olejem zaczynają od Wszystkich SS.

Czemu na dzień Bożego Narodzenia Kapłani Trzy Msze SS. czytają.

Odp: Naprzód na podziękowanie Trojcy Przenayś: za tak wielką łaskę Narodzenia Chrystusowego. Potwore na dowód że Oycowie którzy żyli przez trzy wieki świata, przez Chrystusa są odkupieni, iako to Oycowie przed Zakonem od Moyżeszá podánym, Oycowie w tym Zakonie, Oycowie potym Zakonie. Potrzebie na pamiątkę troiákiego Narodzenia Chrystusowego, Pierwsze przedwieczne od Bogá Oycá, Drugie w czasie z Przenayś: MARYI Pánny, Trzecie w sercach sprawiedliwych przez łaskę.

Pytanie Osme.

Czemu Święto Bożego Narodzenia zawsze się iednego dnia, to iest 25. Grudniá odprawuie gdyż Wielkanoc y inne Świętá Páńskie w różne dni przypadają? Odp:

Odp: Święci Augustyn y Izydor dają tego przyczynę, temi słowy: Trzeba wiedzieć że dzień Narodzenia Páńskiego nie obchodzi się dla tajemnicy iakiey iako Wielkanoc y Zielone Świątki, ale tylko dla pamiątki że się narodził Chrystus Pan.

Pytanie Dziewiąte.

Czemu o pułnocy pierwsza Msza S. w Boże Narodzenie spiewana bywa?

Odp: Bo rzecz wiary godna, że Pan Iezus o pułnocy narodzić się raczył, dla tego żeby dzień łaski y odkupienia z dniem naturálnym wziął swoy początek. 2. Na pokazanie całemu światu że Syn Bożki iako prawdziwe światło świata Łuce 2. teraz przyszedł na świat na oświecenie w ciemnościach będącego Pogaństwa. O tych trzech Mszach Świętych pisze Polidorus. Msza zwyczajnie pierwsza odprawuie się o pułnocy, ponieważ Chrystus o tym czasie na świat przyszedł:

szedł: druga przed wschodem słoń-
ca o który czas Pasterzowie Nowo-
narodzonego Dzieciątka szukali.
Trzecia w sam dzień, przez co się zna-
czy, że światło prawdy cały świat
oświeciło. Rozumie się też przez
te trzy Msze Święte trojaki stan
Pogánstwa: przez pierwszą o puł-
nocy rozumie się iako Pogánstwo bez
poznania Boga y Zakonu w ciemno-
ściach błędziło, przez drugą przed
wschodem Słońca rozumie się iako
Poganie nie ze wszystkim jeszcze o-
świeceni byli, lubo już nie iaką wiá-
domość o Bogu mieli; przez trze-
cią, znaczy się zupełny dzień łaski
w którym Poganie przez Słońce sprá-
wiedliwości całę są oświeceni.

Pytanie Dziesiąte.

*Czyli dawny tych Ceremonij jest
zwyczaj?*

Odp: Bez wątpienia, iak kościel-
na historia świadczy: ten Święty
zwyczaj wniósł Telesforus Papież
Roku 140. za tym już blisko sze-

in a-

naście set lat: o czym pisze *Car-
ranza, Guilelmus Durandus: Alcuinus*
też o tym świadczy. Przyczyna ma
bydź tá: Postánowienie trzech Mszy
ná tę Świętą noc, pierwsza *apud S.
Mariam Majorem. Druga* przed wscho-
dem Słońca u S. Anástazyi. Trze-
cia u S. Piotra. Trzy Msze SS. na-
przed tego dnia miewali sami Pa-
pieżowie, iako świadczy Grzegorz
S. po niektórych też mieyscach dwie
tylko miewáno, iako *Rupertus* pisze
ná część dwoiákiego Rodzenia Chry-
stusowego.

Pytanie Jedenaste.

*Iak dawny zwyczaj stáwiania
Iasiek?*

Odp: Ten pobożny zwyczaj w-
niósł S. O. Fránciszek około Roku
1208. ná pamiątkę Narodzenia Chry-
stusowego, który zwyczaj że do na-
bożeństwa y prostych ludzi náuki
służy, od Kościoła przyjęty jest.

Pytanie Dwunaste.

Czemu gdy się trąfi w Piątek ál-

bo

bo w Sobotę Święto Bożego Naro-
dzenia pożywamy mięsnych potraw:

Odp: Bo Grzegorz Szosty Papież
te dni wolnemi uczynił od postu
na Rzymskim Concilium; potym
zgodnie konkludowano, żeby się od
mięsa wstrzymać w Piątek y w So-
botę, *wyjąwszy* (słowa są Concilij)
gdyby wielka słabość albo największa
uroczystość w te dni przypadła. Więc
że większey uroczystości w te dni
bydź może nád Narodzenie Iezu-
sowe, za tym te dni są wolne od po-
stu. *Powtore* sama słuszność pokazu-
ie, żeśmy nie powinni w te dni w-
strzymywać się od mięsa, gdyż *sto-*
wo stało się ciałem, y wszelkie ciało
wzięło nadzieię odkupienia swego,
ieść tedy nie pośczenie znakiem po-
wszechney radości całego Chrześci-
aństwa. Zkąd *Grancolas* pisze, że to
starodawny zwyczaj ieść, gdyż *Con-*
cilium w Aachis Roku 816. zakazu-
ie y Zakonnikom w te dni pościć.
Wyjąwszy Zakonnikow Oyca Świę-
te-

tego Franciszka ktorym Reguła bez
excepcyi Piątki nakazuje pościć.

Pytanie Trzynaste.

*Dla czego Owies w dzień S. Szcze-
pana święcą?*

Odp: Dla tego że iako owies mię-
dzy innymi zbożem ma tę własność
że rosnąc każde ziarno ma na oso-
bliwym ździeble, y każde z osobna
może bydź widziane, tak cnoty S.
Szczepana, osobliwsze nad innych
Świętych, osobliwie przy śmierci
iego, każdemu widome były, iako
to najpierwsze wyznanie Chrystu-
sa, Męka dla Niego, odpuszczenie
nieprzyjaciolom, y modlitwa za nich
Domine ne statuas illis hoc peccatum. 2.
Ze iako owies, ieść pożytecznym ku
pożytkowi ludzi y bydła, tak Szcze-
pan S. nauką y cudami swoimi, tak
ludziom dobrym, iako y złym (kto-
rych do bydła przyrownywa Psal-
mista S. *Homines & jumenta salvabis*
Domine) był pożyteczny: iako mamy
w Dzieiach Apostolskich. *Stephanus*

autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo.
 3. Ze iako ziarno owsa posiane iest poczatkiem drugiego owsa, tak Szczepan S. iest *Semen Martyrum* nasienie Męczennikow y Męczeństwa dla Chrystusa, gdyż on pierwszy z tey ucierpiał okazyi. Zwyczaj zaś w Polfcze rzucania na Xiędza poświęconym owsem, ieżeli nie iest *abusus*, ten na przypomnienie męczeństwa y kamienowania Szczepana S. praktykuia.

Pytanie Czternaste.

Czemu wino y inne napoje w dzień S. Iana święcą?

Odp: Wszystkã rãcyã tã iest, żeby nas dobrotliwy Bog Ociec wszelkiego błogosławieństwa przez swoje Boskã łaskę y błogosławieństwo od wszelkiego niebezpieczeństwa Dusze y Ciała zachować raczył, y żeby nam żaden trunek śmiertelnie nie szkodził, iako Ianowi S. iadowity trunek który z miłości ku A-
 ry.

rystodemowi Bálwochwálskiemu Káplánowi dla iego nãwrocenia wypil, naymnieyszey nie uczynił szkody. *Powtore* iako Ian Święty zãrãzliwy trunek pil z miłości ku Iezusowi ktorego serdecznie kochał, tãk nas picie napoiu Święconego nãpomina, żeby prosić Nãrodzonego IEZUSA, żeby gorącą miłość Boskã (ktorey wino iest znakiem) w sercach nãszych wznieć raczył Dla tego po niektórych mieyscach Káplãn podãiając z Kielichã pić mowi: *Bibe amorem S. Ioannis. Pij miłość S. Iana.*

Pytanie Pietnaste.

Czemu osobliwszã Mszã y obrzãdek Boski ma S. Ian Ewãgelistã?

Odp: Bo Ian S. nie tylko był Apostolem y Ewãgelistã ale też y Prorokiem, y nãd innymi Apostołow od Chrystusa Pãnã roznemiłskãm y przywileiãm był ubogãcony.

Py

Pytanie Szesnaste.

Czemu zaraz po Bożym Narodzeniu odprawuie Kościół S. Świętą S. Szczepanā, S. Ianā, y Niewinniātek, ponieważ S. Szczepan umęczony iest w Sierpniu, S. Ian Ewāngelistā 24. dnia Czerwca umarł, ā Niewinniātkā po SS. Trzech Krolach są pozābiciāne?

Odp: Nā dowod tego że Chrystus Pan iest Głowā y Kroiem wszystkich Męczennikow, ktorzy są troiācy Iedni wolā y samā rzeczą, iāki był S. Szczepan, Drudzy wolā āle nie samā rzeczą, iāko był S. Ian, Trzeci samā rzeczą āle nie wolā iākiemi Męczennikāmi były Niewinniātkā.

Pytanie Siedmnaście.

Czemu w Święto S. Młodżiankow zażywa Kościół S. błękitnego koloru, y czemu we Mszy S. nie mowi się Gloria āni Alleluia, āni Ite missa

sa est, co się iednak w Oktawę Młodżiankow mowi?

Odp: Bo Kościół S. z płaczącymi Mātkāmi nād zābiciem niewinnych dżiatek ubolewa, dla tego częstokroć używā tych flow: Rachel płorans Filios suos, Rachel płacząca Synow swoich. w Oktawę zaś mowi się Gloria y Alleluia y Ite Missa est, bo Kościół S. w tenczas niewinniātek chwałę ktorā māiā zā Męczeństwo w Niebie, wesolo obchodzi y celebruie.

ROZDZIAŁ III.

O Ceremoniāch w Styczniu y Lutym.

Ponieważ osobliwszych Ceremonij w Styczniu Kościół S. nie zażywa więc przystępuiemy do Ceremonij ktore są zwyczajnie w Lutym.

Pytanie Pierwsze.

Co znaczą goraiące swiece, ktore

Kā-

Kapłan święci w dzień Gromniczney
Najświętszey Matki?

Odp: Znacza naprzod Chrystusa
Pana, który iako światło światła te-
go dnia w Kościele się pokazał pier-
wszy raz. Potwore Znacza iako Chry-
stus Pan według Proroctwa Syme-
onowego w ciemnościach będące
pogaństwo oświecił, *Luce 2. Lumen
ad revelationem Gentium. Potrzebie* da-
ia znać te świece, iako czyste pszczoł
ki czysty wosk do ulow znoszą,
tak czysta y Niepokalana Najsw:
Panna Najczystszego Boga oraz y
Człowieka Syna swojego Oycu Przed-
wiecznemu na okup światła ofiaro-
wała.

Pytanie Drugie.

Do czego służą poświęcone Gro-
mnice?

Odp: Zeby ze wszystkich mieysc
gdziekolwiek zapalone będą, Xiąż-
ęta ciemności z adherentami swe-
mi z boiaźnią y strachem uciekali
y ze-

y zeby sercá nasze, ogniem miło-
ści Boskiey zapalone, y Duchá Prze-
świátłością oświecone były.

Pytanie Trzecie.

Iak dawno ten zwyczaj poczał się
w Kościele Bozym y to Święto po-
stánowione jest?

Odp: Święto to postanowił, Ge-
lazijs I. Papież, który żył Roku
492. y naprzod się zaczęło w Zachod-
nych Kościołach po zniesionym
Pogańskim Feście nazwanym *Luper-
calia*, ktore się tego dnia odprawo-
wało. Czytamy też w Rzymskim
Ordynarzu, że Papież Sergius w ten
dzień Processyą ze świecami z Ko-
ścioła S. Adryana, do Kościoła S.
MARIAE majoris z Duchowienstwem
odprawował. Lubo S. Eligius da-
wniejszy od Sergiusza w iednym
Kazaniu swoim wiele o tajemnicach
Gromnic mowi iako świadczy *Ma-
crobis. Durandus pisze Lib: 7. Cap: 7.*
że to Święto zaczęło się w Konstan-
tynopolu, za czasow Justyniana Ce-
larza,

farzã, na uśmierzenie morowego powietrza. Insi zaś chcą że to Święto postanowili Oycowie Święci Papieże, na mieysce Świętã, ktore Pogãństwo, ku czci Bożkã swego nazwanego *Februo* przy swieczach odprawiało.

Pytanie Czwarte.

Czemu po wielu mieyscach święcą swiece albo jabłkã w dzień Świętego Błazeya.

Odp: Iest to starodawny zwyczaj w Kościele, przez co się znaćzy że S. Błazey Biskup iest Pátronem od bolenia gárlã, żeby pożywiając święconego jabłkã staliśmy się wolnemi przez iego przyczynę od tego bolu, właśnie iako pomieniony Biskup S. w Sebaście w Armenij ieszcze żyjąc, swoiã modlitwã rybã kość ktora poprzek chłopięciu iednemu w gárlu uwięzłã wyprowodził. Suryusz ile do święcenia swiec te rãcyã dãie, iż Błazey S. w więzieniu będąc iedney bogoboy-
ney

ney Páni ktora mu świecę ofiarowałã obiecał, kto go podobnym sposobem czcić będzie, żeiego błogostãwienstwo otrzyma.

Pytanie Piãte.

Co znaczą kártki ktore się S. Agáty zowią, zwyczajnie przylepiãne po Domách, y czemu Chleb sol y wodę w dzień S. Agáty święcą?

Odp: To z tãd ma swoy początek, gdy S. Agátã przez Męczeniškã śmierć Duchã Bogu oddalã, pod iej głowã znaleźiona málã tabliczkã, ktora miała bydź nad grobem S. Agáty przybita, pewnie od Anioła przyniesiona, na ktorey były napisane te słowã: *Mentem Sanctam, spontaneam, Deo honorem, & Patriæ liberationem.* Co się znaćzy że Bog tę Duszę Świętã miãnuie, ktora dobrowolnie dla chwały Boskiey Męczenstwo podeymuie, zã tym dla wybawienia Oyczyzny od wszelkiego nieszczęścia, Bogã prosimy, żeby domy y pomieszkania ludz-

ludzkie przez zasługi Agáty S. kto.
ra ogniem męczona była od ognia
zachować raczył. Z ktorey racyi
chleb, sol y woda się święci, gdyż
tego rozumienia dawnowierni by-
li że za wrzuceniem poświęconego
kawałka chleba albo soli pożar o-
gnisty uśmierzony bywa.

ROZDZIAŁ IV.

O Ceremoniach w Márcu.

Pytanie Pierwsze.

*Co się rozumie przez te Niedziele
Septuagesima Sexagesima y Quin-
quagesima?*

Odp: Nazywá się starozapustna Nie-
dziela Septuagesima z tey racyi, że
w pierwszych sto lat iako się poka-
zuie z Aurelianského Concilium
zwykli byli wierni przez siedmdzie-
fiat dni do Wielkiey nocy pościć.
Alcuinus mowi że te siedmdziefiat
dni są na pamiątkę siedmdziefiat-
letniey niewoli Babilon'skiey, iako
bo-

bowiem lud Izraelski przez 70. lat
za grzechy swoje pokutę czynił w
Babilonij, tak my przez siedmdzie-
fiatdniowę pokutę łaski Boskiey do-
stępuiemy. Inni pościli szesdziefiat
dni, dla tego się nazywa *Sexagesima*
abo sześćdziefiatnica. Insi pięcdzie-
fiat a dla tego zowie się *Quinquagesi-
ma* abo Pięcdziefiatnica. Otey różno-
ści postu czyni wzmiankę *Eusebius*
kościelny Historyk *Cap: 34.* *Ta różność*
*(mowi) nie za naszych czasow lecz da-
wno się za częła.* Ponieważ zaś ta ro-
żność poszczenia Kościołowi się S.
nie podobala iako też że tak długi
post wielom bardzo ciężki był, dla
tego Papież Vigilię na Aurelian'skim
Concilium postanowił, żeby tylko
czterdzieści dni postu było, słowa
iego są te: *Ante Pascha solemnitatem
non Quinquagesima sed Quadragesima te-
neatur.* Zostały się iednak przy swo-
ich nazwiskach te Niedziele.: *Septu-
agesima &c.* żeby nas iako poprze-
dzające o następującym czterdzie-
sto-

ślodniowym poście napominały. W tę Niedzielę *Septuagesima* przestaie się mówić *alleluia*, a to z rozkazu Honoryusza I. Roku 631. gdyż ten czas aż do Wielkieynocy (są słowa Ojca S.) jest czas smutku. Czemuby zaś był czas smutku, daie racją Leo Papeż S. naprzod, że nam przypomina wygnanie z Raju pierwszego Rodzica, y niewolą piekielną, w którą nas grzech pierwszych Rodziców wtrącił. Powtore że ten czas jest czas pokuty, w którym za grzechy nasze pokutować mamy, dla tego się też Anielskie pieńie *Gloria in excelsis*, ani wesóły Hymn *Te DEUM laudamus* w poście nie mówi, a to z postanowienia Alexandra II. y Leona VII. Zamiast *Alleluia* mówi się *Laus tibi Domine, Rex aeterna gloria*, to jest Chwała Tobie Panie Krolu wieczney chwały, bo te słowa nie są tak radości pełne iako *Alleluia*. *Laudes* też w obrządku Boskim zaczynają się od Psal-

Psalmu *Miserere*, y zamiast wesółego Psalmu *Iubilate* mówi się Psalm *Confitemini*, bo Paćierze Kapłańskie sporządzone są do pokuty za grzechy. Dla tego Psalmem *Miserere* wyznaiemy grzechy nasze, a w *Confitemini* wyznaiemy żeśmy sami te grzechy popełnili. W Niedzielę też starozapustną albo *Septuagesima* czytane bywają Lekcyje z Xiąg Rodzaju z Roz: I. przypominając nam upadek y grzechy nasze.

Pytanie Drugie.

Z iakich przyczyn postanowiony jest Czterdziestodniowy post?

Odp: Z wielu pięknych przyczyn. Naprzod dla naśladowania Chrystusa, który 40. dni y 40. nocy pościł. *Math: 9.* Z kąd mówi Ignacy S. Męczennik: nie gardzcie czterdziestodniowym postem, bo w sobie zawiera naśladowanie Boskiego obcowania. Powtore żebyśmy przez umartwienie ciała pokutę czyniąc B'OG A błagali na wzor Niniwitów, y iak

y iak nas Ioel Prorok napomina Ioel 2. *Potrzenie* żebyśmy sobie przypominali, iż iak się wstrzymujemy od mięsnych potraw, takeśmy się od grzechow wstrzymywać powinni według nauki Leona S. tak mówiącego. *Nasz post nie zawisł w samym wstrzymywaniu się od potraw, y z małym pożytkiem uymuie się ciału pokarmu, ieżeli myśl od nieprawości wstrzymana nie będzie. Poczwarne.* Zebyśmy się tym goręcey y lepiey do chwalebnych Świąt Wielkonocnych gotowali.

Pytanie Trzecie.

Z kąd to że my 40. dni przed Wielkanocą pościemy, ponieważ Chrystus Pan nie przed swoją męką y Zmartwychwstaniem przez 40. dni pościł, ale trzy lata przedtym?

Odp: Tego są te przyczyny. *Náprzód.* bo przez czterdziestodniowy post rozumie się lud Izraelski, kto-

ktory po 40. lat niewoli Egipskiey pierwszy raz Wielkanoc odprawował. *Powtore* bo na początku wesoley wiosny większą pobudkę ludzie do swawoli mają, potrzeba żeby przez post ciało poskromione było. *Potrzenie* bo iako Męka Chrystusowa, y Iego okrutna śmierć, poprzedza Zmartwychwstanie Iego, tak (iako mowi Apostoł) Nam wprzód cierpieć potrzeba, niżeli powstaniemy do chwały Iego. *Poczwarne* iako Izraelitowie niżeli pożywali Wielkanocnego Baranka wprzód się martwić, niekwaśnego chleba, leśney sałaty, y gorzkich ziołek pożywać musieli, tak żebyśmy godnie prawdziwego Wielkanocnego Baranka pożywali, potrzeba, żebyśmy się przez ten czas przez umartwienia ciała y pokutę do S. Wielkanocney Kommunii gotowali. Dla tego napomina Dyakon albo sam Kapłan ná końcu Mszy S. żeby się lud upokarzał Bogu *Humiliate*

liate capita vestra Deo. Upokarzaycie
głowy wasze Bogu, żeby w poko-
rze modlitwa y pokuta nasza od-
prawowana była. Do czego też y
Kollekta Kapłanska zmierza. Taż
sama Kollekt albo modlitwa y na
Nieszporze mowiona bywa, bo
przedtym Nieszpor zaraz po Kom-
munij Kapłanski y śpiewany bywał.
Ponieważ tedy teraz Nieszpor w
poście po zakonczoney Mszy S. za-
czyna się, na pamiątkę dawnego
zwyczaju, Nieszporną Kollektę al-
bo oracyą Kapłan po Komunij
mowi.

Pytanie Czwarte.

Jak dawny zwyczaj ten post po-
ścić, y czyli tak dawno poszczono
iako teraz?

Odp: Bez wątpienia dawny zwy-
czaj, bo Apostołowie S. o poście
w Kanonach swoich Can: 68. na-
mieniaią, Katolicki Kościół ten post
miał zawżę za Apostolską trady-
cyą. Jako świadczy Hieronim S.
prze-

przećiwko Montanom. Ep: 54. ad Mar-
cellam. temi słowy. My pościmy Qua-
dragezymę według tradycyi Apostolskiej.
Leo S. Serm: 7. de Qua: Postanowienie
Apostolskie czterdziestodniowym postem
niech wykonane bywa. O tymże Am-
broży S. Serm: 28. y Augustyn S.
Ep: 119. ad Ianuarium. Martinus Polo-
nus o tym poście w swoiey Kro-
nice tak pisze: Sanctus Petrus Apo-
stolus primus instituit ante Pascha Do-
mini Quadragesimale jejuniū. S. Piotr
Apostoł, pierwszy postanowił przed Wiel-
kanocą czterdziestodniowy post. Ile zaś
do sposobu poszczenia co do isto-
ty postu, tenże był sposob co y te-
raz. Różni się jednak terażniejszy
post od starodawnego, bo dawny
daleko ostrzejszy był gdyż się pod-
czas niego y od mlecznych potraw
wstrzymywano, iako nakazało Con-
stantinopolitanum Concilium Can: 56.
co się ieszcze w Greckim Koście-
le y w Poliszczu zachowuje, wstrzy-
mywali się też wierni od win iak

D

Świad-

świadczy S. Cyrillus Hier: Ep: Pasch: ad diver: Eccl: Eryp: Iejunamus & a vino carnibusq; abstinemus. Pościemy y od winá y od mięsa wstrzymywamy się. Druga różność że przez dwanaście let lat przedtym (iák Cabbasucius świadczy) raz tylko ná dzień y to wieczor iadano, y Bazyli S. pisze Hom: 1. de ritu vet: jeju: Vesperam expectas ut cibum sumas. Potym w trzynastym wieku pozwolił Kościół S. zamiast wieczery południowego iedzenia. Ná ostaték pozwolił y máley kolácii, dla pośilku zwatlonych y coraz słabszych sił ludzkich. Zawiśła tedy istotá postu w tym: żeby się tylko raz ná dzień czy w południe czy ná wieczor dobrze posilić, á nie przeciwnego Ordynácii Kościoła S. nie czynić, ná pámiątkę też tego, że przedtym dopiero po Nieszporze w poście iadáli ludzie, postánowił Kościół S. żeby przed obiádem Nieszpor w poście był odpráwowány.

Py-

Pytanie Piąte.

Czemu ná każdy dzień przez Post jest inna Msza?

Odp: Bo ná każdy dzień w Rzymie od Grzegorza S. pewny Kościół ku czci ktorego Świętego jest poświęcony. A ponieważ mówi się tu o poście, więc.

Pytanie Szóste.

Czemu Piątki y Soboty pościemy?

Odp: Tego są piękne przyczyny, w Piątek pościemy, dla czci męki y śmierci Chrystusowey, iáko Piotr S. Alexándryiski Biskup y Męczennik świadczy temi słowy: Ieiunium sexta diei ideo preceptum, quia illo die IESUS Cruci affixus est. Toż się pokázanie z listu Ignácego S. Męczenniká. W Sobotę wstrzymywamy się od Mięsa, ku czci pogrzebu Chrystusowego iák Cabbasucius mowi. Ad piam recordandam Christi mortis & sepulturae memoriam. Powtórę Pościemy soboty zamiast frzody, którą wschodny Ko-

D2

ściół

)(64)(

ścioł pościł, y do tychczas pości,
ná pámiątkę że tego dnia Zydzi
uczynili radę, iák IEZUSA poimąc
y zabić.

Pytanie Siodme?

Czy to dawny zwyczaj piątki y
soboty pościć?

Odp: Bårdzo dawny, bo Ignący
S. Męczennik który żył w pierwszym
wieku o tym poście pisze: *Epis: ad
Philip: Dla tego słuźna áby ten
post mieć zá Apostolską trádycyą.
Conc: teź Gangrense Anno 324. Can. 19.
rozkazuje przeciwko Esiacyánom,
ktorzy postem gardźili żeby zwy-
czáyne posty Kościelne pościć, sło-
wá Concilij są te: ktokolwiekby bezia-
wney potrzeby, ustanowione dla wszyst-
kich od Kościoła posty zuchwale łamał
niech będzie przeklęty. Balsamonius ad
Apost: Can: 69. pisze, że w wscho-
dnym Kościele u Greków Piątek
ták ściśle postczono, że y śmier-
telnie choruiącym nie pozwaláno
mięsa ále tylko ryb; post zaś ten*

wziął

)(65)(

wziął początek z Kłasztorow. Po-
tym ten zwyczaj postczenia, iák
chwalebny cały Kościół S. przyjął.
Zkąd mówi Concil: Turon: Can. 13.
Roku 507. *De jejunijs vero antiqua
à Monachis instituta servantur. Ile do
postu niech dawne od Zakonników po-
stánowienia zachowane będą. Ile do So-
boty zwyczaj postczenia w Sobo-
tę nie jest prawdá tak dawny iák
postczenia w Piątek, jest iednak
dosyć dawny iákó Franciscus Sylvius
glossá super Concil: Elibern: pisze. Ze
zdawien dawna w Rzymskim Ko-
ściele Soboty postczono Solere jam
olim sabbatho jejunare in Ecclesia Roma-
na. Słowa zaś tego Concil: ktore by-
ło w wieku czwartym zá času Syl-
westrá pierwszego Papieża są te:
*Errorem placuit corrigi ut omni Sabba-
thi die jejunetur. Podobáło się żeby po-
práwić błędu, áby w Soboty postczono.*
Toż samo nákazuje Concil: Agat:
Can: 8. Aureliánskie. Can: 2. y Inno-
cencyusz I.*

D3

Py-

Pytanie Osme.

Czemu w pierwszym Kościele zakazano było Soboty pościć?

Odp: Słuszne pytanie, ponieważ S. Ignacy Męczennik nazywał tych którzy soboty pościli *Christicidas* to jest zabójcami Chrystusowemi: Grecki Kościół nie bardziej nie przeklinał iako tych którzy sobotę pościli, wyjąwszy soboty przed wielkanocą. Przyczyna zaś ta tego była, że Symonianie, y Mánicheyczycowie, tego czasu Heretycy, z nienawiści przeciwko żydowskiemu Bogu, ktorego oni dla stworzenia świata złym Bogiem bluźniersko zwali, w soboty ktore Żydzi święcą y wnie nie postczą, pościli. Dla tego Kościół Święty żeby się nie zdał z Mánicheyczycami zgadzać, na ten czas w sobotę zakazał pościć. Zauśtaniem zaś tych Herezyi, zwyczaj postczenia soboty zachowywał się y zachowuje.

Pyta-

Pytanie Dziewiąte.

Czy takąż jest powinność wstrzymać się w sobotę od mieyscá, iako y w Piątek?

Odpow: Bez wątpienia, ponieważ jest przykazanie Kościoła Bożego, który jest filarem prawdy y ktoregośmy słuchać powinni, ieżeli za Pogány albo Heretyki nie chcemy być miáni.

Pytanie Dziesiąte.

Czemu nam popiołem głowy posypuje Kápián na początku postu?

Odpow: Dla tego żebyśmy sobie przypomináli, że ten czas jest czasem pokuty S. ktora się w popiele odprawować zwykła, iako o Niniwitách, Esterze, Iudicie wspomina Pismo S. *Powtore* dla tego żeby wyniosły człowiek uczył się pokory, pamiętając na to że się w popioch y popioł obroci, z tey racyi Kápián posypując głowy popiołem tych słów używa: *Memento homo*

D4

quia

quia pulvis es & in pulverem reverteris. Pamietaj człowiecze, żeś proch y w proch się obroćisz. Toż się pokazuje z Izydora S. Lib: 2. de Offic: Div: Cap: 16. Ze zaś pośt w ten dzień się zaczyna, postanowił to Grzegorz S. Papież, gdyż się przed tym w Poniedziałek zápuśtny pośt zaczynał, który zwyczaj trwa ieśzcie w niektórych Zakonách. Grancolas piśze, że ten dzień pośtu postanowiony był dla publicznie pokutujących, który iednak nábożeńśtwá, y dla wielu wzwyż pomienionych przyczyn cały Kościół przyjął.

Pytanie Iedenaste.

Czemu przez pośt záśtaniáią się Oltarze?

Odp: Dla tego naprzód, że ten czas iest czas żałoby iáko Concil: Tolet: mówi, *quia tempus meroris est.* Powtóre że iest czas pokuty. Potrzebie ie iest czas w którym męká Chryśtuśowa uważana byđź powinna. Zá-
tym

tym słuszna żeby wszelkie ozdoby y piękności záślonione były, y żeby wszelka radość y wesele uśtáło, z tey przyczyny Kościół S. zákazuje táńcow, y wesela podczas pośtu S. iáko też y w Adwencie. Ceremonie zaś które się w Wśtępną Szrodę odprawuią postanowił Grzegorz S. Papież.

Pytanie Dwánaste.

Co znaczą Stácye Rzymskie?

Odp: Stácye nazywáią się *Naprzód à stando* od stánia, że ná pewnych mieyscách, y w pewnych Kościołách stojąc nábożeńśtwo odprawuię się. Powtóre Ze pewne czasy *statis diebus* do modlenia się y do poszczenia są náznáczone. Potrzebie. postanowione są Stácye dla przy-mnożenia nábożeńśtwá ku Męce Iezusowey, z tey rácyi Grzegorz S. Papież, tyle Kościołów w Rzymie odpustámi nádał, ile dni iest w poście, y tych odpustów pozwo-lił tym, którzy te Kościoły z Ná-
bo-

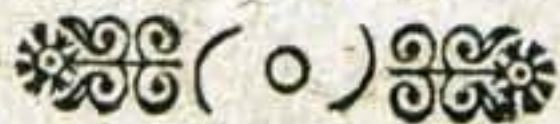
* *) (70) (* *)

bożeństwem nawiedzać będą y mę-
kę Chrystusową rozmyślać.

Pytanie Trzynaste.

*Czy nie lepiejby było, gdyby każ-
dy według swego upodobania po-
ścił, a nie dla tego że to jest
przykazanie Kościelne?*

*Odp: Sam BOG Wszechmogący
taki post odrzucił. Isaia 58. że się
przy nim własna wola znayduie.
Mowi też BOG 1. Reg: 15. Lepsze iest
postuszeństwo niżeli ofiara. Nam Kato-
likom niech będzie dosyć co Chry-
stus Pan powiedział: Kto Kościół
nie słucha niech będzie za Poganina y
zawnogrzesznika miány. Może każdy
pościć kiedy chce, ale naprzod
powinien Kościelne posty należy-
cie zachować. To naprzod powi-
nien czynić ná co iest obowiąz-
ny, dopiero potym co iego Nabo-
żeństwo albo dobra wola rádzi.*

RO.

* *) (71) (* *)

ROZDZIAŁ V.

O Ceremoniach ktore się od-
prawiają w Kwietniu.

Pytanie Pierwsze.

*Czemu druga Niedziela przed
Wielkanocą którą u nas w Pol-
szczy zowią Białą, zowie się Do-
minica Passionis Niedziela Męki?*

*Odp: Bo w tę Niedzielę Kościół
S. zaczyna goręcey y nabożniey
mękę Jezusową rozmyślać. Od tey
Niedzieli są ielzce dwa Tygodnie
do Wielkánocy, bo Chrystus za
dwoiaki lud, Pogański y Zydow-
ski cierpiał. 2. Pierwszy tydzień
reprezentuie nam stary Testament
w którym prorokowano o śmier-
ci y męce Melyasza. Drugi Ty-
dzień reprezentuie nam Nowy Te-
stament, w którym wszystkie pro-
fety y Figury wypełnione są.*

Pytanie Drugie.

*Czemu od tey Niedzieli aż do zá-
koń-*

Kończenia Wielkanocnego czasu,
w Pacierzach Kapłańskich y przy
Mszy S. opuszczają się kommemo-
racye, albo pamiątki Świętych?

Odp: Dwie są przyczyny czemu
Świętych po Laudes y po Nieszpo-
rze wspominamy. 1. żebyśmy so-
bie ich cnoty y świętobliwość przy-
pomináli. 2. żebyśmy ich przyczy-
ny uczestnikami się stali. Ponieważ
tedy osobliwszym sposobem przy-
męce Chrystusowej jego cnoty nam
iásnieją, y osobliwie przy Męce
swoiej, Zmartwychwstaniu, y w Nie-
bowstąpieniu. Chrystus Pan za nas
się modlił, dla tego Świętych Pán-
skich nie wspominamy. Powtórę dla
większey czci, którąśmy szczegul-
niey Chrystusowi Pánu podczas te-
go czasu wyrządzać powinni.

Pytanie Trzecie.

Czemu w te Niedziele zástanią
Krzyże?

Odp: Bo Ewángelia Święta ná-
mie-

mienia, że się Pan IEZUS tego
dnia ukrył przed Zydami którzy
go kámienować chcieli. 2. Ná do-
wod żałości Kościoła S. który iá-
ko Oblubienica Chrystusowa, nie-
wymownym żalem z śmierci Oblu-
bienicą swego, nápełniona iest.
Właśnie iáko kiedy który wyśmie-
nity malarz, chcąc wyrazić fer-
deczny żal iákiey Mátrony, kładzie
ná iey twarz iáką czarną zástionę,
dáiąc znác, że te boleści prawdá
bydź uważane mogą, ále ich wy-
razić nie podobna.

Pytanie Czwarte.

Co znaczy Dominica Palmarum
albo Niedzela Kwietna?

Odp: Znaczy tryumfalny wjazd
Chrystusa do Ieruzalem ktorego o-
bywátele Jerozolimscy rzucaniem
izat swoich ná ziemię z pálmami
y okrzykami przyimowali. Luca 19.
Dla tego po wielu mieyscach od-
prawuie się Processya, na ktorey
Pálmy lud zgromádzony niesie, y
po

po niektórych mieyscach iest ten
zwyczaj że gdy spiewają *Hic est
qui venturus est*, Ten iest który ma
przysię chłopiętą służące Káplano-
wi zdeymuią z siebie z prędkością
komeżki y ná ziemi kładą, ná do-
wod ochoty Jerozolimskich Oby-
wátelów, z którą száty swoje ná
ziemi IEZUSOWI stáli. Gáląski
Pálmowe znaczą nasze uczynki,
które potrzebá żeby Święte były,
ieżeli chcemy, áby BOGU przy-
iemne były. Oliwne gáląski zna-
czą uczynki miłosierne, nápom-
nając nas do pokoiu y do cicho-
ści. W Duchownym sensie nosie-
my Pálmy, gdy szátaná y grzechy
zwyciężamy, zielone gáląski nosi-
my, gdy Dusze nasze cnotami oz-
dabiamy. Scielemy száty nasze gdy
ciało nasze umartwiamy, strzegąc
się w szátach pychy y próżności.

Pytanie Piąte.

*Czemu w tę Niedzielę Pálm
święcą?*

Odp:

Odp: Zeby mieszkánia w których
Pálmy chowane bywają BOG bło-
gosławił, modlitwy bowiem kto-
rych przy święceniu Palm Kościoł
S. záżywa, są bárdzo skuteczne y
Święte. Chowamy Pálmy w domách
żebyśmy sobie przypomináli, iż
inaczey tryumfalney Pálmy Niebie-
skiey z Chrystusem mieć nie mo-
żemy, tylko przez dobre uczynki.

Pytanie Szóste.

*Czemu Káplán po skończoney Pro-
cessyi w ten dzień trzy rázy do
drzwi Kościelnych kołáce niże-
li mu otwárte bywają?*

Odp: Ná dowód tego, że Niebo
spráwiedliwym zámknięte było aż
do przysięcia Chrystusowego, który
nam przez swoją śmierć y zasłu-
gi otworzył Niebo. Kołáce Káplán
do drzwi mówiąc *Attollite portas* bo
przedtym był ten zwyczaj, że się
Processya przed bramą mieyską
zaczynała.

Py-

)(76)(

Pytanie Siódme.

Co znaczy ten wiersz Gloria laus, & honor, Tibi sit Rex Christe Redemptor? Po polsku Chwałą, sławą, y część Tobie niech będzie Krolu Chryste Odkupicielu?

Odp: Znaczy radość dziatki y Obywatelów Jerozolimskich. Ten zaś wiersz złożył Theodulphus Biskup Orlándski, gdy niewinnie od Ludwiká Cezarzá, Károlá Wielkiego Syná do więzienia był wtrącony, z ktorego więzienia widząc przechodzącą Processyá w Kwiećniá Niedziele, w zwyż namieniony wiersz głośno śpiewał, co się tak Cezarzowi spodobało, że go z więzienia uwolnił y Biskupstwo mu wrocił, y od tego czasu Kościół S. tego wiersza używa.

Pytanie Osme.

Czemu w Wielki tydzień Jutrznia we Srzodę Czwartek y Piątek nazywa

)(77)(

zywa się Tenebrosum Matutinum, to jest Ciemna Jutrznia?

Odp: Właśnie mówiąc powinna by się raczy nazywać *Vespertinum* Matutinum wieczernią albo Niezpornią Jutrznią, gdyż się około wieczorá odprawuie iáko y Niezpor zwyczajnie, ále żeby się nie zdála mieć iákiey konnexyi z Niezporą, nazywa się innym imieniem, to jest ciemną Jutrznią. A to dla tego, że ponieważ Jutrznia znaczy poymanie Chrystusowe według owego wiersza *Matutina ligat Christum qui crimina solvit*, Chrystus zaś poymány był z wieczorá, á potym przez całą następującą noc wiele urągania y boleści w więzieniu aż do rana ucierpiał: więc postanowił Kościół S. aby się podczas tych dni około wieczorá Jutrznia odprawowała, żebyśmy y my także zacząwszy w te dni z wieczorá rozpamiętywać poymanie y krępowanie Chrystusowe, całą

całą noc (gdyby można) strawili
na tym pobożnym rozmyślaniu.
Ażeby nas Kościół Święty tym bär-
dziej do tego pobudził, zwykł
przy tych Jutrznjach spiewać Lá-
mentacye, albo żałosne pienia Je-
remiasza. Inakszym się też społo-
bem w te dni, a niż w inſze Ju-
trznia odprawuie, bo się nie za-
czyna od tego wiersza: *DEUS in-*
adjutorium &c. BOZE ku wspomóże-
niu &c. opulzcza się *Gloria Patri*;
nie daie się benedykcya przy czy-
taniu Lekcyi, co wszystko znaczy
milczenie Jezusowe na Krzyżu y
nász smutek osobliwie z niebytno-
ści Chrystusowej z nami. Nie by-
wają też spiewane Hymny, albo
pienia chwały, bo Chrystus od
bezbożnych Zydow zelżony y zblu-
żniony. Opuszczają się *Capitula*,
tytuły, albo początki lekcyi, bo
głowá naszą Chrystus który iest po-
czątkiem y końcem wszystkich rzę-
czy przez śmierć z Swiátą iest
wzięty.

Py-

Pytanie Dziewiąte.

Co znaczą gorące trzynaście
świec, z których za każdym Psal-
mem iednę gąszą, aż do Naywyż-
szej, którą na ostatek za Ołtarz
chowają?

Odp: Znaczą dwunastu Apostołów
którzy ieden za drugim Chrystu-
sa odstąpili y od Niego uciekali we-
dług proroctwa Dáwidá. *Qui vide-*
bant me foras fugerunt a me Psal: 30.
Aż na ostatek y Chrystus prawdzi-
we światło Swiata od oczu ich iest
wzięty; Chowają zaś świecę gora-
jącą za Ołtarz, na dowod że Bo-
stwo Chrystusowe pod czas męki
iego tak utáione było, iákby Chry-
stus tylko był szczyrym człowie-
kiem. 2. Na dowod że lubo Chry-
stus Pan umarł, żyie iednak utá-
ionym sposobem dla nas ludzi. By-
wają też gąszone wszystkie swiá-
ta w Kościele po odspiewanym
Benedictus co znaczy ciemności kto-
re

re trwały na ziemi podczas Męki Chrystusowej, y ślepotę Żydowską. A że w Polsce takich świec zwyczajnie jest piętnaście, przydane są dwie na znak tego, że nie tylko Apostołowie Święci odstąpili Chrystusa Páná, ale też inni wierzący w Niego obojczy płci (których te dwie przydane świece znaczą) w Wierze ustáli, tak iż tylko w samej Mátce Przenayświętszej zupełna y nienaruszona wiara w Chrystusa Páná zawsze trwała. Z tey racyi niektorzy przez ostatnią świecę która nie bywa gaszona, rozumieją Przenayświętą MARYA Pannę.

Pytanie Dziesiąte.

Co znaczy kołatanie y łoskot po Jutrznjach w te dni?

Odp: Znaczy naprzód, hałas y wrzask z którym JEZUSA poimano, 2. Znaczy strach który ogarnął Apostołów. 3. Znaczy grzmot który trwał podczas trzęsienia ziemi.

mi gdy się skały padały y gdy się otwierały groby. 4. Znaczy lament y narzekanie piekielney mocy, którą Chrystus śmiercią swoją skruszył.

Pytanie Jedenaste.

Czy dawny zwyczaj święcenia oleju S. w Wielki Czwartek?

Odp: Ieszcze od czasów Apostolskich, iako świadczy drugie Conc: Carthagineńskie Can: 2. y Bazyli S. Lib: de Spiritu S. Cap: 22. Przy tym święceniu jest Biskup, który Chrystusa, y dwanaście Kapłanów którzy Apostołów reprezentują, Dyakonowie y Subdyakonowie reprezentują Uczniów y sług Chrystusowych. 2. Niżeli Biskup Oley święci, chucha po trzykroć z Kapłanami na Oley, przez co się znaczy, że iako Chrystus Pan chuchnąwszy na Apostołów, udzielił im łaski Duchá Przenayświętszego Jo: 20. 20. tak żeby Bog teyż łaski tym wszystkim udzielić raczył, którzy

(82)
rzy tym Oleiem Świętym namię-
szczeni będą. 3. Wita Biskup
oraz z Káplánami Olej S. prze-
co się znaczy radość Chrześciań-
stwa y Kościoła S. że się godnym
stał przyięcia tego Oleju S. ku
zbawieniu y doskonałości Duszy.

Pytanie Dwanaście.

Czemu się w te dni dopiero po-
Nonie zaczyna Msza Święta z Ce-
remoniami?

Odp: Bo Chrystus Pan o godzinie
nie dziewiątej umarł, y dla tego
te Ceremonie podobne są Ceremo-
niom pogrzebowym.

Pytanie Trzynaste.

Czemu w ten tydzień cztery razy
Pássa bywa czytana?

Odp: Bo wszyscy czterech Ewán-
gelistów o Męce Chrystusowej
świadećtwo dają. Ten zwyczaj w-
niośł Alexander Papież, gdyż iako
świadczy Aug: S. Serm: 144. de Tem:
raz tylko Passyą czytawano.

Py-

Pytanie Czternaste.

(83)
Co znaczy Grob S. który po wie-
lu Kościołach wspaniale wystawia-
ny bywa?

Odp: Znaczy naychwalebnieysze
postanowienie Nayświętszego Sa-
kramentu, iako też y grob własny
Chrystusow, w który według Pro-
roctwa Izaiasza z nabożeństwem
był włożony, y który do tych czas
jest chwały pełny *Erit sepuchrum e-
jus gloriosum. Isaia II.*

Pytanie Pietnaste.

Czemu przez te dni nie dzwonią
w dzwony?

Odp: Na dowod, że w cichości
ferca Męka JEZUSOWA uważa-
na być powinna. 2. Ze wszelkie
stworzenie z JEZUSEM umarło,
iako pięknie o tym Apostoł S. mo-
wi, *mortui estis, & vita vestra ab-
scondita est cum Christo.* 3. Cichość
dzwonow, znaczy milczenie Apo-
stolow iak świadkow Chrystusowych

ia-

iako przeciwnym sposobem dzwo-
nienie w wielką Sobotę znaczy swia-
dectwo Apostolskie, które dawał
Zmartwychwstaniu J E Z U S O
W E M U. Zamiast dzwonów u-
żywa Kościół S. drewnianych in-
strumentów, *ad humilitatis indicium* mowi *Alcuinus* na znak pokory.
2. Znaczą te drewniane instrumen-
ta bojaźń którą Apostołowie od
Zydów mieli. 3. Znaczą drzewo
Krzyża S. przez które wszelkie na-
rody do chwały wieczney powo-
lane są.

Pytanie Szesnaste.

Czemu w Wielki Czwartek po
Mszy S. Kapłan z Ołtarzów wszy-
stek aparat zdeymuje?

Odp: Na znak tego, że Chrystus
Pan z szat swoich był obnażony,
dla czego y Psalm 21. Kapłan czy-
ta, w którym oczywiste proroctwo
jest o mecie Chrystusowej, y w któ-
rym są te słowa *Diviserunt sibi ve-*
stimenta mea, podzielili się odzieniem

moim. 2. Znaczą też że Chrystus
Pan według proroctwa Izaiasz,
podczas meki swojej z wszelkiej
chwały y ozdoby był złupiony, iá-
ko w którym nie było piękności.
Non est ei species neq; decor. 3. Zná-
czy też rozdarcie Zastony Kościel-
ney iáko *Alcuinus* mowi. Umywa-
nie nog, które się w wielu Kościo-
łach praktykuje, jest ná pamiątkę
pokory Chrystusa Pana, z którą
Uczniom swoim nogi umywał.

Pytanie Siedmnaście.

Czemu w Wielki Czwartek w Kłasztó-
rach, y w innych Kościołach, przy
których jest dosyć Xięży, iedna tylko
Msza S. odprawowana bywa? a w Wiel-
ki Piątek żadney nie bywa?

Odp: W wielki Czwartek iedna
tylko Msza bywa, bo Chrystus P.
tego dnia, sam tylko niekrwawą
ofiārę, to jest siebie samego B O-
GU Oycu ofiārował, y sam uczniom
swoich Ciałem y Krwią swoją Nay-
ścięższą nakarmił. Ná pamiątkę

tego w Klasztorách, z rąk Przełożonego swego, który reprezentuje Chrystusa, Zakonnicy, w innych zaś Kościołach z rąk starszego swego, Kápláni, y Klerycy Komunią biorą. W wielki Piątek Mszy S. nie bywa, (y Ceremonie zwyczajne zwąc się obchodem pogrzebowym mogą, bo y Káplán w czarny apparat ubrany, Chrystusa do grobu kładzie) z tey racyi, że tego dnia Zbawiciel nasz Chrystus IEZUS iako naywyższy Káplán, siebie samego ná drzewie Krzyża Świętego krwawą ofiarę Oycu Przedwiecznemu, zá grzechy całego świata ofiarował. 2. Bo Chrystus Pan tego dnia umarł y pogrzebiony jest, więc nie przystoyna, żeby Go przez nową konsekracyą iak żywego Oycu Przedwiecznemu ofiarować. 3. Bo Msza Święta jest ofiarą radości y wesela, dzień zaś Wielkopiątkowy jest dzień smutku y żałości.

Py-

Pytanie Ośminaste.

Czemu Káptán czytając Pássyę áni siebie, áni mszałę żegna?

Odp: Bo Pássya námienienia, że Chrystus Pan wzięty jest od oczu naszych przez śmierć, który jest początkiem wszelkiego błogosławieństwa. Dla tego też w Wielki Piątek, Pássya przy niezapalonych świecach czytana bywa, bo światło światła to jest Chrystus zgąsło przez okrutną śmierć.

Pytanie Dziewietnaste.

Czemu ku końcu Pássyi, Káptán na kolana upada y trochę pauzuje?

Odp: To się dzieie, dla rozmyślenia śmierci IEZUSOWEY, y dla uproszenia sobie szczęśliwey śmierci przez Mękę JEZUSOWĄ. Gdyż po tych słowach iak Chrystus Pan w ręce Oycá Przedwiecznego Duchá swego oddał, ná kolana upada.

Pytanie Dwudzieste.

Czemu w Wielki Piątek Ceremonie zd-

E2

czy-

czynają się od czytania dwóch lekcji?

Odp: Na znak tego że Chrystus Pan za Żydów y za Poganów umarł, dla tego pierwsza Lekcja jest z stałego Zakonu, druga z Proroków wzięta.

Pytanie dwudzieste pierwsze.

Dla czego się Kąpłan w ten dzień publicznie za Poganów, Żydów, y Herezyków modli, gdyż za wyklętych, iako ci są, modlić się nie godzi?

Odp: Bo Chrystus Pan tego dnia za wszystkich cierpiał, y umarł, zátym słuszna, żeby Oycá Przedwiecznego prosić, żeby dla krwawych zasług Syná swojego, nád temi ślepymi ludźmi, zmiłować się, y ich oświecić raczył.

Pytanie dwudzieste drugie.

Czemu Kąpłan nie klęka y nie mówi *flectamus genua*, gdy się za Żydów modli?

Odp: Modli się Kąpłan za wszystkich przyklekując bo Chrystus Pan za swoich nieprzyjaciół na Krzyżu się

się modlił, nie mówi zaś *flectamus genua* ani klęka, gdy się za Żydów modli, bo Żydzi przyklekając na kolana, z Chrystusa się urągali. Powtarzają się często te słowa *flectamus genua*, upadamy na kolana, napominając ludzi do pokory, y klęczenia. Nie mówi Kąpłan *Dominus vobiscum* Pan z wami. Bo Pan nasz IEZUS Chrystus nie jest nam teraz przytomny.

Pytanie dwudzieste trzecie.

Co znaczy czarnym *velum* zakrytego *Krucifixu* odkrywanie?

Odp: Znaczy, że Chrystus Pan obnażony na Krzyżu, całemu światu, iako prawdziwy BOG, do adoracyi jest wystawiony, dla tego po trzykroć Kąpłan śpiewa. *Ecce lignum Crucis &c.* Oto drzewo Krzyża, na którym zbawienie nasze wisiało, poydźcie oddajmy mu pokłon.

Pytanie dwudzieste czwarte.

Czemu Kąpłan zdejmie obuwie z nog gdy przystępuje do całowania Krzyża?

Od.

Odp: To się dzieie z wielkiej uczciwości, y pokory, ku Krzyżowi Chrystusowemu, przykładem Moyżeszá, ktorego gdy B O G z gorącego krzaká do siebie wołał, rozkazał mu, áżeby zdiął obuwie z nog swoich. Izaliż Krzyż Chrystusow nie był prawdziwie gorącym krzakiem ná którym Chrystus I E Z U S, niewypowiedziáną ku nam gorzał miłością? *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos, Io: 13.* Z tey rácyi, ten dzień pierwszych y dawnych czasow, w takiey był obserwancyi, że iák Bollandus *in vita S. Constabilis* świadczy, Kápláni tego dnia obrządek Boski bosó odprawowali, Chrześciance zaś tylko chlebá y wody zázywáli. Iáko czwarte Conc: Tolet: postanowiło *In Parasceve nihil aliud nisi panis & aqua sumatur.*

Pytanie dwudzieste Piąte.

Czy báiwochwałstwa nie popetniamy gdy się Krzyżowi kłaniamy?

Odp:

Odp: Byłoby báiwochwałstwo, gdybyśmy się Krzyżowi ile drewnem iest, klániali, lecz my Krzyż ádoruiemy *respectivè* dla Chrystusa, to iest klániamy się Chrystusowi, który ná Krzyżu umárił, álbo iáko Theolog mowi, upadamy *directè* przed Chrystusem *indirectè* przed Obrázem, właśnie iák gdyby kto przed Krolem ná koláná upadł, tym samym *indirectè* upadłby przed iego Tronem y Królewskim odzieniem. Pięknie to wyrażiło Concil: Nicen: Roku 787. temi wierszami.

*Nam Deus est quod imago docet, sed non
Deus ipsa, (nis in ipsa.*

*Hanc videas, sed mente colas quod cer-
Co się tak tłumaczy.*

Nie BOG obraz, lecz Boskim iest wyobrażeniem, (kłonieniem.

BOGA czcij w nim nie farbę, niskim po-

Z kąd się pokázuie, że żadney kre-
aturze, Boskiego pokłonu nie oddá-
iemy, ále samemu B O G U kto-
regó nam Krzyż reprezentuie. Spy-
tać

tác Lutrow którzy nam Bálwo-
chwálstwo zádaią, czemu Boski
poklon oddaią naturze ludzkiej
Chrystusowey, gdyż tá jest stwo-
rzeniem? pewnie inaczey tylko
po Kátolicku odpowiedzieć nie mo-
gą, że to czynią dla natury Bo-
skiej, z którą jest złączona natu-
rá ludzka. Tę ádoracyą Krzyża,
postánowił Grzegorz S. Papież *in*
suo Sacramentali, y *Paulinus S.* który
w piątym wieku żył, pisze tak: *Epi-*
scopus urbis hujus &c. Biskup tego Miasta
to jest Nolański corocznie przed Wielką-
nocą, Krzyż Pański do ádoracyi wy-
stawia.

Pytanie dwudzieste szosté.

Czemu Káptan w Wielki Piątek, Ho-
styą, tylko iedną ręką podnosi?

Odp: Na znak że żadney ofiary
nie ofiaruie, ale że tylko sam te-
go dnia komunikuie, która Kom-
munia dzieie się pod iedną osobą.

Pytanie dwudzieste siódme.

Co znaczy w innych krajach, palenie
Ju.

Judasza, y czemu ogień w Wielką So-
botę święcą?

Odp: To iest dawne w tych tám
kraiach przyślowie, y nic innego
nie znaczy, tylko że Judasz który
przedał IEZUSA, w piekle gorcie.
Iáko y Káptan przeszloroczne *Olea*
Sacra ogniem niszczy, który zwy-
czay palenia Oleiu S. zaczął się od
Fábiána S. Pápieża, Roku 242. kto-
ry pisząc do wschodnich Kościo-
łow, rozkazuje, żeby co rok no-
we *Olea Sacra* święcono, á stáre pa-
lono. *Sacri Chrismatis confectio per*
singulos annos est agenda, & de anno
in annum renovanda, & vetus Chrisma
in Sanctis Ecclesijs cremandum. Ile do
ognia, święci Káptan ogień, bo wszy-
stkie ognie ktore goreją w Koście-
le Bożym, święte bydz powinny,
iáko ktore nam reprezentuią Chry-
stusa JEZUSA, prawdziwe swiá-
tło swiátá, y w nim prawdziwe
swiatło wiary. Z nowego ognia
zapalają się świece y lampy w Ko-
ście.

ściele, na dowód, że lubo Chrystus Pan ile jest światłością świata, zgaśł przez śmierć, teraz iednak przez Zmartwychwstanie swoje, stał się znowu nigdy niezgaśłym światłem świata.

Pytanie dwudzieste siódme.

Co znaczy Tryangul, y trzy na nim gorące świeczki?

Odp: Znaczą Troycę Przenajświętszą, która jest iedna w naturze Boskiej, a troiaka w Personach, z których iedna, to jest Syn Boski zstąpiwszy na świat, cały świat oświecił, dla tego Dyakon albo Kapłan, przy zapalaniu tych świeczek po trzykroć śpiewa *Lumen Christi*, światło Chrystusowe.

Pytanie dwudzieste osme.

Co znaczy Paschał, y pięć gran w nim?

Odp: Paschał znaczy Chrystusa Pana, którego Paweł S. nazywa jasnością chwały Boskiej, który się w jasności przy swoim Zmartwychwstaniu pokazał światu. Pięć gran zna-

znaczą pięć ran Iego Najświętszych, które w ciełe swoim uwielbionym nam dla pociechy zostawił. Ze te grana z kadzidła bywają robione, znaczy kołztowny Balsam y inne drogie maści, któremi Nikodem y Jozef *ab Arimathaea* Ciało Chrystusowe namazali. S. Rabbanus Arcybiskup Medyolański, rozumie przez Paschał, ow słupek ognisty, który Izraelitow z Egiptu prowadził, który słupek był Figurą Chrystusową, który nas z niewoli szatańskiej na wolność Synow Boskich wyprowadził.

Pytanie dwudzieste dziewiąte.

Czemu Dyakon nie Xiędz Paschał święci?

Odp: Bo przy benedykcyi Paschału opowiada się Zmartwychwstanie Chrystusowe, które że nie przez Apostołów naprzód, których Kapłan reprezentuje, ogłoszone było, lecz przez Niewiaśły, dla tego też nie Kapłan ale Dyakon iako niższy w godności święcenia, Paschał zwyczajnie święci.

Py

Pytanie Trzydzieste.

Jak dawny zwyczaj Paschał w Kościele S. święcić?

Odp: Zaczął się Roku 633. za czasów Honoryusza I. Papieża, iako czwarte Concil: Tolet: świadczy. Rabbanus pisze, że jeszcze za Zozyma Papieża Roku 417 Paschał święcono. *Polyd: Vergil:* sposób święcenia Paschału który się teraz zachowuje, przypisuje S. Grzegorzowi wielkiemu.

Pytanie trzydzieste pierwsze.

Czemu Paschał świeczką z Tryangułu zapalony bywa?

Odp: Na znak tego że Chrystus Pan który jest iasnością Oycy Przedwiecznego, od Oycy wyszedł, iako S. Concil: Nicen: mowi *Deum de Deo, lumen de lumine. BOG z BOGA, światłość z światłości.* Podczas święcenia Paschału zapalone bywają w Kościele świece y lampy, przez co się znaczy że wszystkie oświecenia nasze są od BOGA iako Oycy światło.

łości, które nam Chrystus zasługami swoimi ziednał. 2. Na dowód, że iutrzysze Zmartwychwstanie Chrystusowe całemu światu obawione będzie.

Pytanie trzydzieste drugie.

Czemu Profecye albo Proroctwa w Sobotę Wielką śpiewane bywają?

Odp: Na znak tego że wszystkie proroctwa o Chrystusie y wszystkie Figury które z początku świata o nim były, są wypełnione.

Pytanie trzydzieste trzecie.

Czemu wodę do Chrztu S. służącą święcą w Wielką Sobotę, y czyliż nie jest tak dobra naturalna woda?

Odp: Bez wątpienia, y naturalną wodą tak dobrze człowiek może być ochrzczoney iako y święconą, ale Kościół S. święci wodę żeby z większą uciążliwością, nabożeństwem y poszanowaniem, ten S. Sakrament był przyjmowany y administrowany.

Py-

Pytanie trzydzieste czwarte.

Iak dawny zwyczaj święcenia tey wody?

Odp: Dawność pokazuje się z tąd, że Bazyli S. między Apostolskimi tradycjami kładzie święcenie tey wody *Lib: de Spiritu S Cap: 27.* także y inni Oycowie Święci, ołobliwie Hieronim S. *Ep: 23. ad Oceanum.*

Pytanie trzydzieste piąte.

Iakby odpowiedzieć Lutrom nasmiewającym się z święcenia wody, y mówiącym że BOG przy stworzeniu świata wszelkie stworzenie poświęcił?

Odp: Ze też ich benedykcya stołu śmiechu godna, y zle czynią, gdy potrawy albo napoje przed obiadem błogosławia y żegnają, gdyż ie już BOG pobłogosławił, y Paweł S. Apostoł musiał nie wiedzieć że BOG wszelkie stworzenie pobłogosławił, ponieważ *1. Timot: 4.* naucza, że każda kreatura przez modlitwę y słowo Boskie pobłogosławiona y poświęcona bywa.

Py-

Pytanie trzydzieste szóste.

Czemu Kapłan święcąc wodę w Chrzcielnicy dzieli ją na cztery części?

Odp: Przez to daie znać: że wszystkie cztery części świata Chrztu S. uczestnikami są, iako napisano *Matb: 28.* Idźcie opowiadaycie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu, chrzczcie je &c, Z tey racyi rzuca Kapłan ku czterem częściom świata wodę, na dowod że iako cztery rzeki z Raju na świat wypłynęły, tak na cztery części świata woda łaski Boskiej przez Chrzest S. na obmycie pierwotnego grzechu wypłynęła. Czyni też różne Krzyże nad wodą Kapłan, żeby w Imię Tryoce Przenajświętżey poświęcona była. Kładzie w nią Paschał, na znak, że wszelka moc którą ma woda Chrztu S. iest od Chrystusa, y od Iego zasług swoy początek wzięła. Gdy Kapłan dłonią ręki swoiey dotyka się wody, zna czy się że iako po stworzeniu świata

ta

ta Duch Boski nad wodami się unosił, Gen: 1. tak wszyscy ci łaską Ducha Przenajświętszego napełnieni będą, którzy będą ochrzczeni. Y z tey też przyczyny chucha Kapłan trzy razy na wodę. Wlewa też do teyże wody trochę Oleiu S. y Chryzmy, na pokazanie łaski Ducha Przenajświętszego, z ktorey przy Chrście Świętym trzy Boskie cnoty, to jest wiarę, nadzieję y miłość w Dulzę chrzczonego wlewa.

Pytanie trzydzieste siódme.

Czemu Kapłan skończywszy tę Ceremonie, na ziemi krzyżem leży, y nie wstawa aż po odmówionej Litani o wszystkich Świętych?

Odp: Przez Litanię prosi wszystkich Świętych żeby swoią przyczyną to u BOGA ziednali, żeby łaska Chrztu S. wszystkim ludziom, osobliwie nowo ochrzczoneym udzielona była, żeby wszyscy z nami to jest Świętymi, do łaski Chrystusowej y do żywota wiecznego powstać mogli.

Py-

Pytanie trzydzieste osme.

Czemu w Wielką Sobotę pięknie zdobiąc znowu ubierają Ołtarze?

Odp: Bo już Kościół S. zaczyna obchodzić Uroczystość Zmartwychwstania Chrystusowego. Msza S. tego dnia nie ma Introitu, albo zwyczajnego początku, bo początek wszystkich rzeczy Chrystus ieszcz w grobie. Zaczyna zaś Kapłan zaraz *Gloria in excelsis* na znak że nowo ochrzczoneym jako odrodzonym zwody y z Ducha S. jest dany pokoy, który Aniołowie przy Narodzeniu Chrystusowym przez ten hymn opowiadali. Jest też *Gloria* znakiem radości z blisko następującej uroczystości. Nie mowi się we Mszy S. Offertorium, bo Chrystus ieszcz w grobie, ktorego żywego ofiarować mamy. Nie mowi się *Agnus DEI*, Bo Chrystus ieszcz pokoiu nie oznaymił Apostołom Świętym. Nie mowi się *flectamus genua*, bo już ta Msza do Wielkanocy należy,

leży, nie mówię *Credo* żeby była różność między Wielkanocną Uroczystością.

Pytanie trzydzieste dziewiąte.
Czemu tak krótki bywa *Nieszpor* w Wielką Sobotę y to podczas *Mszy*?

Odp: Jest to bardziej dziękczynienie aniżeli *Nieszpor*: że zaś za *Nieszpor* się odprawuje, postanowiło *Concil: Arelat: 836.* Roku. Bywa podczas *Mszy*, dla pośpolitej radości. Jest krótki, bo Chrystus Pan krótki czas w grobie leżał y prętko, zmartwychpowstał.

Pytanie Czerdziesiąte.

Z kąd to że w dzwony dzwonią przy złączeniu *Gloria in Excelsis*?

Odp: Na znak że już wszelka żalność y boleść minęła, gdy po trzech dniowym w żywocie ziemi byciu, prawdziwy Jonaś Chrystus J E-ZUS powstał. Z tey też racyi częstokroć *Alleluia* we *Mszy S.* się powtarza. Przez dzwonienie tedy y *Alleluia* wiktorya y tryumf Chrystu-
fow

fow światu się objawia. Na ostattek podczas *Jutrzni* uderza trzy razy w grob Kapłan, gdy *Pśalm 23.* zaczyna, na znak tego że Chrystus grobowe drzwi otworzył, co figurował Samson, który bramy Miasta Gaza otworzył, y na górę zaniosł. *Iudic: 16.*

ROZDZIAŁ VI.

O Ceremoniach Wielkanocnych y o innych odprawujących się w Májcu.

Pytanie Pierwsze.

Co znaczy Wielkanoc?

Odp: Wielkanoc tyle znaczy co Zmartwychwstanie Chrystusa Pana. U Żydów zowie się *Phase* to iest *transitus* albo przeyscie. *Tajemnica* w tym zawisła, że iako lud Izraelski przez czerwone morze do ziemi obiecanej przeszedł, y z niewoli Faraonowej iest wybawiony, tak my w tych dniach przez Chry-
stu-

)(104)(

stula Páná przez przelanie Krwi
lego Najswiętszey z grzechow roz-
wiązani, y z piekielney Tyránii
wykupieni jesteśmy, y przez czer-
wone morze męki lego przepro-
wádzeni.

Pytanie Drugie.

Czy dawno, a w Niedzielę to Święto
jest postanowione?

Odp: Od początku Chrześcijań-
stwa iako w swoim liście pisze
Proberius Biskup Alexan: do Leo-
ná Papieża. *W. Beda* świadczy że Piotr
S. w Rzymie będąc, to Święto po-
stánowił, nigdy zaś wraz z Zydá-
mi nie obchodzono Wielkieyno-
cy, iak się pokázuie z tych słow
Ignácego S. Męczenniká, trzecie-
go Biskupá po S. Piotrze w Anty-
ochij *Si quis Sc. ktoby z Zydámi*
Wielkanoc obchodził, albo ich znaki przyi-
nował, staie się uczestnikiem tych kto-
rzy Chrystusa zabili y Apostołow iego.
Była, prawdá, różność między
wschodnym y zachodnym Kościo-
łem

)(105)(

łem. Wschodny Kościół 14. dnia
Márcá podczas pełni, *post equino-*
stium Vernalé chciał obchodzić Wiel-
kánoc, odwołując się ná Iana S.
Apostoła, od ktorego (iako mo-
wili Grecy) te tradycye mieli, y
trwała tá kontrowersya od czasow
Papieża Anicetá, Roku 159. aż do
czasow S. Wiktorá Papieża Roku
198. który rozkazał żeby Wielká-
noc w całym Kościele Chrystuso-
wym w Niedzielę po pełni Márcá
obchodzono, co ná wielu Conci-
liách jest potwierdzono, iako to
ná Nicenskim, Rzymskim, Pále-
stynskim, y innych. Ponieważ
zaś wschodni Biskupi nie chcieli
w tym słuchác Papieżow, osobli-
wie Wiktorá S. byli od niego wy-
klęci, z kąd się wzięło *Schisma*
albo rozerwanie w Kościele Bożym,
y ci którzy z Grekami Wielkánoc
święcili, názwani są kwártodecy-
mánami. Trwało zaś to *Schisma*
aż do Nicenckiego Concilium, kto-
re-

rego powagą, y mocą Konstanty-
nā Wielkiego Cesarzā zniefione
ieſt, y Grecy z Rzymſkim Kościo-
łem ſą ziednoczeni.

Pytanie Trzecie.

*Czemu podczas Wielkanocnego czasu tak
częſto ſię Alleluia mówi?*

*Odp: Alleluia ieſt to Hebráyſkie
ſłowo, ktore iedno znaczy, co
chwalcie B O G A, álbo niech bę-
dzie BOG pochwalony, przez co
Kościoł S. chce wyrazić, żeſ my
Chryſtusowi Odkupicielowi náſze-
mu, nieustánną chwałę y dziek-
czynienie oddawác powinni za tak
wielkie láſki nam wyſwiádczone.
To ſłowko Alleluia ieſt ſławne w
Pſalmách Dawidowych, w ktorych
go więcey niź dwádzieſciá rázy
powtarza, iáko teź y w obiáwie-
niu Ianá S. Zeby zaś Alleluia czę-
sto powtarzác, tak w Obrządku
iáko y przy Mszy S. poſtánowił
Grzegorz S. Papież, dla tego w
pierwíſe dni Wielkanocene nie
ſpiewa*

ſpiewa ſię Hymn, ále ſię za miast
Hymnu powtarza Alleluia, y zamiast
Grádualu we Mszy S. bo Kościoł
S. tylko B O G A chwalić y Iemu
dziekowác chce za láſk pełne Zmar-
twychwſtanie Jego. O tym Alle-
luia piſze S. Augustyn do S. Janu-
aryusza Biſkupa. *In omnibus Domi-
nicis &c.* W każdą Niedzielę ſpiewáne
bywa przy Ołtarzu Alleluia na pamię-
tkę Zmárwychwſtania Chryſtusowego.

Pytanie Czwarte.

*Czemu Baranká, y inſze mięſiwá, kto-
rych ſię w ſtarym Teſtámenście pożywać
nie godziło, chrzan náwet y iáid ſwię-
cą w dzień Wielkanocy?*

*Odp: Święcá Báránká, przypomi-
náiąc prawdziwego Báránká Chry-
ſtuſa y Iego tryumf, dla tego teź
zwyczajnie chorągiewki ná pie-
czonym Báránku stáwiáią. Świę-
cá mięſiwá ktorego ſię Zydom po-
żywać nie godziło; ná dowod żeſ-
my przez Chryſtuſa Páná z iármá
Stárego Zákonu uwolnieni, y praw
Sta-*

Stározakonných zákázuiących po-
żywania takiego mięsiwá, chowác
nie powinniśmy. Swięcá chrzan,
na znak tego że gorzkość Męki
JEZUSOWEY tego dnia wflo-
dycz się nam y radość zamieniła,
y dla tego też przytym máślo świę-
cá, ktore znaczy tę fłodycz. Świę-
cá ná ostátek y iáíá, ná dowód te-
go, że iáko kokosz dwoiáko niby
kurczętá rodzi, raz niosąc owoc,
drugi raz go wyśiádując, tak przez
Chrystusa (ktory się u Mátheusza
S. w Roz: 23. przyrownywa do ko-
kofzy *Sicut gallina congregat populos
suos*) dwá rázy odrodzeni iesteś-
my, raz przez Chrzest S. drugi
raz przez chwałę Niebieską, nam
zasługámi Chrystusowemiziędnána.

Pytanie Piąte.

Czemu Kapłan podczas Wielkánocnego
czasu gdy wodę święconą kropi, zámiasz
Asperges me mówi *Vidi aquam*. Wi-
działem wodę wychodzącą z prá-
wey strony Alleluia &c.?

Odp:

Odp: Bo przez wodę znaczy się
láská Chrztu S. ktora wypłynęła z
Boku JEZUSOWEGO, inszych
zás czasow spiewáne bywa *Asperges
me*. Pokropisz mnie Panie Hyzópem &c.
ktore słowá są z Psalmu pokutne-
go, bo inny czas iest czas pokuty.

Pytanie Szoste.

Czemu Wielkánoc bez Oktawy celebra-
ujemy?

Odp: Dawnych czasow uroczysto-
ści tylko przez 7. dni trwały,
iáko się z Pismá S. stárego Testá-
mentu pokázuie, więc stáry sposób
święcenia záchowuie się. 2. Słu-
żnie Wielkánoc w Sobotę przed
Przewodną Niedzielą po Nonie się
kończy, bo się też po Nonie So-
boty Wielkiey zaczęła.

Pytanie Siódme.

Czemu Niedzielę pierwszą po Wielká-
nocy (którą Polacy zowią Przewodną)
Kościół S. nazywa: *Dominica in Al-
bis*, Niedziela w Bieli?

Odp: Przyczyná tego iest tá: iż

F

przed

przed tym nowo chrzczeni Chrze-
ścianie od Wielkiej Soboty aż do
tey Niedzieli w białych szatach
chodzili, ktore ná tę Niedziele
z siebie zkładali, iáko o tym S.
Augu: pisze *Serm: 1. in Octav: Pasch:*
Wielkanocna Uroczystość dzisieyszym
Świątem zakończona bywa, y dla tego
Nowo chrzczonych odzienie odmienia się,
tak iednak, żeby biały kolor który się
z odzienia składa, w sercu zawsze
trwał. Z tey racyi Młza się zaczy-
na: Quasi modo geniti infantes. Jáko
teraz narodzone dźiatki mamy ro-
zumnego y niezsafszowanego mleka pra-
gnąć.

Pytanie Osme.

Co znaczy *Processya* w dzień S. Már-
ka y inne *Processye*?

Odp: *Processya* nic inzego nie
jest, tylko zgromádenie ludzi, kto-
rzy z należytym porządkiem ob-
chodzą Kościoły, lub inne miey-
scá, modląc się y śpiewając, á to
ná ubłagánie zagniewanego Má-
je-

je-

jestatu BOSKIEGO pod czas iá-
kiej plagi, álbo ná uproszenie po-
trzeb do życia należących. Já-
ko mowi *Concilium: Mediol: Ro-*
ku 813. temi słowy: Litania indi-
cuntur propter rogandum DEUM, &
impetrandum in aliquo misericordiam
Ejus. Litanie (ktore słowo kładzie
się zá *Processyą*, ná ktorych zwy-
czáynie *Litanie* o WW. SS. spie-
wane bywáią) nakazane bywáią, że-
by B O G A prosić, y zebrać od nie-
go miłosierdzia. Zwyczaj *Proces-*
syi jest bárdzo dawny w Kościele
S. bo S. Rabbanus Arcybiskup Me-
dyolański, który żył dawniey ty-
fiącá lat *Lib: 2. de Instit: Cleric: Cap:*
33. wspomina że lud y Duchowień-
stwo z gorącemi świecami przez
Miásto nazwane *Fulda* y *Medyolan*
Processye czynili. O tymże inni
Doktorowie Święci *Polid: Verg: Lib:*
6. Cap: 11. de Inven: Re: początek
większey *Processyi* *Leono vi 1. Pa-*
pieżowi, który żył okolo Roku 146.

F:

przv

przypisuje, gdyż za niego podczas wielkiego trzęsienia nakażane były.

Pytanie Dziewiąte.

Czymają Processye fundament z Pisma S.

Odp: Ani wątpić, dowód tego *Ios: 6.* Gdzie opisuje Pismo S. iako lud Izraelski z Arką Pąską miasto Jericho siedm razy obchodził, y Dawid S. 2. *Reg: 6.* z wielką Processyą y tryumfem Arkę Pąską z Domu Obededoma do Jeruzalem wprowadzał. Czytamy też *4. Reg: 8.* iako Krol Sólomon wspinała Processyą przy wprowadzeniu Arki przez Kąplánów y Lewitów do Kościoła, nakażać. Y u Janá S. *Cap: 12.* dowód tego na owym ludu Jerozolimskim, który Chrystusowi z okrzykami wesolemi zaśzedł drogę *Processerunt obviam ei & clamabant.*

Pytanie Dziesiąte.

Co na to odpowiedzieć Lutrom nąsmiewającym się z Processyi y mówiącym

co to

co to po tym bieganiu, y zgromadzeniu się ludu płci oboiej, czy nie mogły się każdy w Domu swoim modlić, iako Chrystus rozkazał *Math: 25.* Gdy się modlisz wniądź do komory Twoiej y zamknij drzwi?

Odp: Uragania ich trzeba z ubolewaniem nad ich zaślepieniem znosić, z tego zaś Luterskiego argumentu to się wniesć może przeciw nimże samym: Ze Chrystus Pan złe uczynił gdy Apostołów swoich do Kościoła Jeruzalemskiego na modlitwę posłał. z. Jeżeli się według rozkazu Chrystusowego w domu, drzwi zamknąwszy modlić potrzeba, niech się sami osądzą iak bezbożnie przeciwko Ewangelijczynią, a przecię się Ewangelikami zwąć chcą, gdy nam Kátolikom tak wiele Kościołów w Niemczech y w Prusiech y po innych Pąństwach gwałtem powydzierali, ponieważ w domu według Ewangelij modlić się potrzeba, właśnie,

F3

iak-

iakby Kościoły nie były domami modlitwy od BOGA ná to ustáwione *Lucæ 9. Domus mea Domus Orationis.* Musieli tego Heretycy nie czytać; *Gdzie iest dwoch albo trzech w Imię moje zgromadzonych, tam ja iestem w pośrzedku ich. Math: 19.* Służą tu Słowá S. Chryzostomá: *Orare inquiunt Sc. Mowią niektorzy, modlić się możemy y w domu, załodżisz się człowiecze, bo lubo w domu modlić się możesz ale nie podobna żeby się tak dobrze w domu modlić iako w Kościele.*

Pytanie Iedenaste.

Czemu po niektórych mieyscach z Processyami obchodzą pola spiewając ná czterech mieyscach, cztery Ewangelié?

Odp: Obchodzą polá prosząc P. BOGA żeby owoce ziemi, zboża, od szkody zachować raczył, iako wszelkie stworzenie błogostwienstwem nápełnia y karmi, tak żeby y człowiekowi potrzebnego użielił pokarmu. Czytáią się ná czterech mieyscach Ewangelié żeby

by dobrotliwy BOG mocą Słowá swoiego, (ktorym obiecał, że kto w Imię Jego o co prosić będzie, to otrzyma) wszystkim polom BOSKIEGO błogostwienstwá udzielić raczył, á to przez przyczynę Ewangelistów SS.

Pytanie Dwunaste.

Czemu Krzyże y Chorągwie na Processyách noszą?

Odp: Tego są piękne przyczyny.
 1. Poprzedza Krzyż Processyá ná znak że my w Imię IEZUSA ukrzyżowanego ná Processyá zgromadzeni iesteśmy. 2. Ze wszystkie nasze nabożeństwa według napomnienia Páwła S. w Imię IEZUSOWE złączynamy. 3. Ze ukrzyżowany JEZUS iest naszym wodzem. 4. Ze prosimy Oycá Przedwiecznego przez zasługi ukrzyżowanego IEZUSA y Nayświętsze Imię Iego, á to z rozkazu Chrystusowego *Ioan: 16. Jeżeli o co Oycá moiego prosić będziecie w Imię moje, dam*

wam. He do Chorągwi trzebá wiedzieć, że Kościół Boski iest dwoiaki, ieden tryumfuiący, który záwiſł w wybránych Świętych Pán-
skich w Niebie, drugi woiuiący ná ziemi, w którym my żyjący Kátolicy z láski Boskiej iesteśmy, chorągwie tedy nicinnego nie zná-
czą, tylko że lud Kátolicki, ná Proceſſyą, iáko uſzykowáne wo-
ſko, pod chorągwie Chryſtuſowe iest zgromádzony, y gotowy iest zá część Boską z widomemi y nie-
widomemi nieprzyiacielámi poty-
káć ſię. Chorągwie teź znáczą try-
umf y zwycięſtwo Chryſtuſowe z-
grzechu, ſzátaná, y Synagogi Zy-
dowskiej w dzień Zmartwychwſtá-
nia ſwego.

Pytanie Trzynaste.

*Czy dawny zwyczaj zażywania Krzy-
żow y Chorągwi w Kościele?*

Odp: Muſi byđ dawny, bo Chry-
zoſtom S. o Krzyżách wspomina.
Sozamenus Lib: 8. Cap: 8. w ſwo-
iej

iey Historyi ſwiádczy, że pomie-
niony Doktor S. Krzyż ná Proceſ-
tyi noſić rozkazał. Chorągwie ſwoy
początek máią od czáſow Konſtán-
tyná Wielkiego pierwſzego Kátol-
lickiego Cefarzá, y S. Sylweſtrá r.
Pápieżá, ná początku czwartego
wieku, gdy ten S. Cefarz wſzyſt-
kie Chorągwie woyská ſwoiego zná-
kiem Krzyża S. náznaczyć kazał.
Z tym nápiſem iáko mu BOG ná
powietrzu pokazał. *In hoc signo vin-
ces. W tym znaku zwyciężyſz.* O czym
Bároniuſz z Prúdenicyuſzá temi
wierizámi ſwiádczy.

✠ *Christus purpureum gemmanti tex-
tus in auro.* (Christus.

*Signabat labarum, clypeorum in signia
Scripserat, ardebat summis Crux addita
Cristis.*

Co po polsku ták ſię tłumaczyć może
Złotem, perłá, chorągiew droga Kon-
ſtantyná,

Droźſza, gdy iá ſzarłatny Krzyż Bo-
skiego Syná.

Ozdabia, y ná Tarczach Krzyż się po-
tyskuie, (psuie.

Złotym blaskiem w proporcju ogień Márśa
Pytanie Czternaste.

Czemu w dzień S. Marka co rocznie Pro-
cessya bywa, także y w dni Krzyżowe?

Odp: Processya w dzień S. Már-
ká początek ma od Grzegorza S.
Roku 590. z tey rácyi żeby wiel-
kie morowe powietrze ktore wie-
le ludzi y bydła gubiło, tak w Rzy-
mie iako w całej Włoskiej Zie-
mi za miłosierdziem Boskim od-
dalone było. Z podobneyż przy-
czyny y Processye są postanowio-
ne, gdy drugi raz tak zaraźliwe po-
wietrze w Rzymie było, że kto-
kolwiek usta albo nos przez ki-
chnienie otworzył, zaraz nagle u-
mierał, y od tego czasu włączal
się zwyczaj że kichającym mowie-
my *Boże daj zdrowie*. 2. Z tey przy-
czyny te Processye odprawowane
bywają żeby BOG nowe owoce,
y zboża od gródow y innych szkod

zá.

zachować raczył. 3. Iest też y tá
przyczyna: po Krzyżowych dniach
Chrystus do Niebá wstępuie, więc
żeby się z nás do BOGA Oycá mo-
dlił (iako Paweł S. mowi) Słuszná
żeby go przez przyczynę SS. Pan-
skich prosić.

Pytanie Pietaście.

Co znaczy zwyczaj ná wielu mieyscách
iż po wzięty w górę statuy Zmar-
łych Chrystusa, kwiaty y wodę
z góry na dół rzucają?

Odp: Kwiaty znaczą łaski y dá-
ry, ktorých nam Chrystus Pan iá-
ko nasz Polrzednik, u Oycá Przed-
wiecznego ie uprosiłszy udziela,
według Proroctwa Dawidowego Ps:
64. *Wstąpiwszy ná wysokość dał dary*
ludziom. Woda znaczy łaskę Du-
chá Przenayświętżego ktorą Chry-
stus obiecał Kościołowi S. y wlać
w serca nasze po swoim Wniebo-
wstąpieniu, według Ezechielá Pro-
roka Cap: 36. *Effundam super vos aquam*
mundam.

Pr.

Pytanie Szesnaste.

Dla czego Paschał po Ewangelij w dzień Wniebowstąpienia gąszą y od Ołtarza biorą?

Odp: Dla tego że Chrystus Pan teraz świat opuściwszy poszedł do Oycá swego Przedwiecznego, iáko sam przepowiedział *Ioan: 16.* *Opuściam świat y idę do Oycá. 2.* Ze teraz Chrystus widomy od oczu naszych jest wzięty, iáko przepowiedział, *Modicum & non videbitis me.*

Pytanie Siedmnaście.

Co za przyczyna że po niektórych miejscach w dzień S. Urbana Papieża Processyą odprawiają, na ktorey Obraz pomienionego Świętego w liście winne ustroiony noszą?

Odp: Ta: bo około dnia Urbana S. wina są w wielkim niebezpieczeństwie, gradu, y robactwa, dla tego Urbaná S. te narody w których nie wino rodzi za Pátrona sobie obrały, żeby za iego przyczyną winograd od szkody był zachowany.

R O.

ROZDZIAŁ VII.

O Ceremoniach zwyczajnych w Czerwcu.

Ponieważ zwyczajnie w tym Mieściu przypadają Zielone Świątki, przed ktoremi jest Wigilia, y po których następują *Quatuor tempora* albo Suche dni, zatym niech będzie

Pytanie Pierwsze.

Co znaczy Wigilia?

Odp: Wigilia z Łacińskiego znaczy nieśpánie albo czucie, ktore Wigilie zwyczajnie poprzedzają wielkie świętá, bo dawni pierwsi Chrześcíanie ná Cmentarzách albo w Kościołách wieczor przed świętem zgromádeni, nie śpiąc przez noc czuli, rozmyślaniem się y modlitwą zabawiając, y do następującej się uroczystości gotując. Do czego pewnie Apostołowie Święci byli im powodem, ktorzy

ták.

także, gotując się na przyście Du-
chą Przenajświętszego, zamknęci,
w Jeruzalem, przez modlitwę go-
towali się. Bywa też post w wigilię
bo według świadectwa Tobiasza
dobra jest Modlitwa z postem y
iałmużną. Tobie z.

Pytanie Drugie.

Czy dawny zwyczaj Wigilij w Kościele?

Odp: Bardzo dawny, bo Plinius
Pogánin oznajmuie o tych Wigi-
liach Trajánowi Cesarzowi, kto-
ry pánował Roku 98. tak pisać:
quod soliti essent stato die ante lucem
convenire, carmenq; Christo quasi DEO
dicere. Ze Chrześciane pewnych dni
przed świtem zwykli się schodzić, y
Chryśta iako BOGA pieśniami chwa-
lić. Świadczy także o Wigiliach
Tertulian starodawny Doktor, y
Bazyli S. Ep: 63. Concilium także
Brakárenskie Can: 20.

Pytanie Trzecie.

*Z iakich przyczyn ten Święty zwy-
czaj ustat?*

Od-

Odp: Dla wielu nieprzyystoyno-
ści, y nieporządkow ktore się za-
czalem u Chrześcian przez ludzi
złośliwych działa, tak dalece, że
różne Concilia takich schadzek za-
kazywać musiały, gdyż zamiast na-
bożeństwą, swawolą się ludzie zgro-
mázeni bawili, iako się pokazu-
ie z Audomáryńskiego Concilium
gdzie ich też Can: 10. zakazuje tak:
*Firmiter inhibemus ne Vigiliae aut cho-
reae in Cemeterijs & locis sacris fiant.*
Zakazujemy mocno, żeby Wigilij y tań-
cow ná Cmentarzach y innych miej-
scach Świętych nie było. Do tego też
jest niezliczona liczba Zakonnych
ludzi ktorzy BOGA o pułnocy chwa-
lą, więc nie potrzebne podczastych
zeplowanych czasow ludzi oboicy
plici nocne ná Cmentarze y do Ko-
ścioła v schadzki. Zátym Boni-
facyusz Papież Roku 422. znioż-
szy Wigilie albo niespánia y czu-
cia, post tylko zostawił.

Py-

Co znaczą Zielone Świątki?

Odp: Znaczą Zesłanie Ducha Przenajświętszego na Apostołów y na Kościół Jego, iako obiecał Chrystus Pan: Będę prosił Ojca, a innego Poczieszyciela przysła wam Ducha prawdy. W starym Testamencie był Figurą tej Uroczystości ow dzień, w który Moyżesz Zakon na gorze Synai w ogniu piorunach y grzmotach odbierał, gdyż w te Zielone Świątki nowej łaski Zakon w sferach Apostolskich przez Ducha Przenajświętszego jest wyrażony.

Pytanie Piąte.

Czemu Uroczystość Zielonych Świątek trwa tylko przez siedm dni?

Odp: Dla siedmiu darów Ducha Przenajświętszego, o które Go mamy prosić. Co też wyrażają poprzedzające siedm Niedziel po Wielkieynocy. Iako nauczają Ven: Beda y Alcuinus.

Py-

Czy jest iaka różność między wodą do Chrztu S. należącą, którą święcą w Sobotę przed Zielonemi Świątkami, od tej którą święcą w Sobotę Wielką?

Odp: Ze żadney nie ma, gdyż jeden sposób jest iey święcenia, wyjawsz y że Profecye albo Prooroctwa ktore spiewane bywają przed święceniem wody w Sobotę przed Zielonemi Świątkami, są o Figurach nowego Testamentu y przyściu Ducha Przenajświętszego.

Pytanie Siodme.

Dla czego wodę do Chrztu S. należącą tylko w te dwie pomienione Soboty święcą?

Odp: Bo w te dni najlepiey tajemnice Chrztu S. pokazują się, w Wielkánoc, ponieważ ochrzczoney człowiek, iako nowa kreatura z Chrystusem przez Chrzt S. do łaski powstaje, W Zielone Świątki, bo ochrzczonego człowieka wi przez Ducha S. poświęconemu zła-

z łaską trzy Theologiczne albo Boskie cnoty wlewane bywają. Z tey racyi zwyczaj ten był dawno że Kátechumenow albo Chrztu czekających, w te dwa dni chrzczono, iako się z kanonu Mszy S. po *Communicantes* pokazuje, gdzie się Káplán za nowo ochrzczonech modli. *Pro his quoq; quos regenerare dignatus es ex aqua & Spiritu S.* Y za tych Panie, ktorychś odrodzić raczył z wody y z Ducha S. Y na pamiętkę tego do tych czas w Rzymie, gdy kátechumenow nie mǎsz, dzieci niektóre ochrzczone bywają. Y Paulinus S. świadczy, że SS. Ambrozy y Konstánty Wielki Cesarz w Sobotę przed Zielonemi Świątkami ochrzczeni byli. Zeby zaś w te Soboty tá wodá święcona była, postanowił Hormisda Papież na Gerundskim Concilium Roku 417.

Pytanie Osme.

Co znaczą Quatuor Tempora albo Suchedni?

Od-

Odp: Bårdzo wiele. Początek Suchych dni jest od Kálixta 1. Roku 217. ktory nákazał żeby w czwartym Miesiacu przez trzy dni post był zachowany, ná uproszenie Boga, żeby wżyskie owoce Ziemi od szkody zachować raczył. A to według Proroctwa Zacharyasza *Ieiunium quarti Mensis erit domui Iude in gaudium & letitiam Zach: 8.* Potym Roku 492. Gelasius Papież postanowił żeby Káplánow y klerykow w Suchedni święcono, gdyż tym postem Kościół S. Pána Boga prosi, áby go bogoboynemi, y ná tak wielki urząd zdolnemi Káplánami opatrzył. O tym więcey niżej.

Pytanie Dziewiąte.

Czemu nie z tak wielką uroczystością iako Wielkanoc y Zielone Świątki, obchodźmiy Święto Troyce Przenajświętszey bo sub ritu zda Classis?

Odp: To Święto zaczęło się naprzód we Francyi, potym w Niemczech, za Ianá XXII. w Rzymie, ná

na ostatek od Benedykta XI. nakazane w powszechnym Kościele, gdyż go przedtym w ostatnią Niedzielę przed Adwentem odprawowano. Czemu zaś nie tak solennie iak Wielkanocy Zielone Świątki odprawowane bywa, daie racya Alexander III. temi słowy: *cum in omni Dominica imò quotiè Illius memoria agitur*. Gdyż w każdą Niedzielę y owszem codzień o Niey bywa pamiątka. Y Rzymski Ordynarz *Cum singulis diebus Gloria Patri & Filio & Spiritui S. disantur ad laudem Trinitatis*. Bo codziennie chwala Oycu y Synowi y Duchowi S. mowi się na część Troycy Przenajświętszey. Alcuinus na rek wizycy Bonifacyusza Arcybiskupa Medyolańskiego Wotywę albo Mszę o Troycy Przenajświętszey napisał. *Officium* albo obrządek Boski o Troycy SSS. złożył *Stephanus Leodiniensis*. Prefacya na to Święto jest Pelagiusza Papieża, który żył około Roku 555.

Py-

Pytanie Dziesiąte.

Czemu zaraz po Zielonych Świątkach odprawuje się Święto Troyce Przenay?

Odp: Bo ta tajemnica Troyce Przenajświętszey po przyściu Duchá Przenajświętszego dopiero światu opowiadana była. To Święto iako świadczy Jan Pellecius postanowione było przeciwko Heretykom którzy w tę Najświętszą Tajemnicę nie wierzyli, iako Maryani y Macedoniani.

Pytanie Jedenaste.

Z iakiey przyczyny na dzień BOZEGO Ciała tak solemna Processya bywa?

Odp: 1. Dla publicznego wyznania prawdziwey wiary naszej o tym Najświętszym Sakramencie. 2. Dla wypełnienia Figur starego Testamentu o Arce P. y o Manie 3. Dla iawnego uczczenia y adoracyi Syna Boskiego. 4. Dla nadgrodzienia wszystkich bluznierst y nieczci ktore przez Rok od Heretykow niewiernych y złośliwych

u.

* * * (130) * * *

ludzi, cierpi Chrystus w Przenay-
świętym Sakramencie. 5. Na po-
kazanie godności, zacności, y Ma-
jestatu tej Tajemnicy. 6. Na try-
umf y pohánbienie wszystkich Sa-
kramentarzow albo Heretykow Sa-
kramentowi Nayświętszemu prze-
ciwnych. 7. Dla zaproszenia wie-
lu gości do tego Boskiego stołu.
8. Na podziękowanie za niewypo-
wiedziane łaski, które odbieramy
przy uczęszczaniu do Nayświęt-
szego Sakramentu. 9. Na utwier-
dzenie prawdziwego y skutecznego
Chleba y Wina w Ciało y Krew
Panską przemienienia albo konse-
kracyi. 10. Na otrzymanie błogo-
sławieństwa Boskiego, na domy,
Miaśta y ludzi. 11. Na pomnoże-
nie nabożeństwa do tego Nayświęt-
szego Sakramentu. Z tych przy-
czyn, około Roku 1261. od Ur-
bana IV. Rzymskiego Papieża na
ten dzień ta Uroczystość jest po-
stawiona. Do czego był powo-
dem

* * * (131) * * *

dem Anielski Doktor Tōmaś S.
z Akwinu Zakonu Kaznodziey-
skiego.

Pytanie Dwanaste.

*Czemu podczas tej Processyi naywięcey
lud z pochodniami y świecami assystuie?*

Odp: Dzieie się to naprzód na
znak tego, że gorącą wiarą wyzna-
wamy, że w Monstrancyi, którą
Kapłan niesie, jest Chrystus P. kto-
ry jest światłością światą. 2. Ze-
byśmy sobie przypominali, iż iak
z naygorętszym Nabożeństwem,
powinniśmy służyć y Boski pokłon
oddawać Chrystusowi w Nayświęt-
szym Sakramencie.

Pytanie Trzynaste.

*Czemu przed Wielkanocą y Zielonemi
Świątkami oprócz Piątkow żadnego po-
stu obligującego nie bywa?*

Odp: Bo te siedm Niedziel są
czasem powszechney radości, ia-
ko bowiem siedm Niedziel postu
jest czasem smutku, tak te siedm
Niedziel są czasem wesela. Wy-

(132) (*)
raził to Chryſtus Math: 9. do Fa-
ryzeuszow mowiąc: Czy mogą być
Synowie Oblubieńca ſmutni, poki u nich
Oblubieniec ieſt? przydą te dni, gdy od
nich Oblubieniec wzięty będzie, to
tenczas (po Jego Wniebowſtąpieniu)
poſcić będą. O tym zwyczaju pi-
ſał Tertulianus Lib: de mil: Coron.

Pytanie Czternaste.

Czemu nigdy w Niedzielę poſtu nie maſz?

Odp: Bo według Izydora S. Lib:
1. de div: Offic: Chryſtus Pan náro-
dził ſię w Niedzielę (ktora ná ten
czas przypadła dnia 25. Grudnia,
ktorego y teraz Uroczyſtość Bo-
żego Národzenia odprawuie ſię)
Więc iáko ſam dzień Bożego Ná-
rodzenia excypuie Koſciół S. od
poſtu; ták teſz y wſzytkie Niedzie-
le. Powtore że y ſam Chryſtus
w Niedzielę nákarinił 5000. ludzi.
Ita Gavant.

Pytanie Piętnaste.

Co ſię ieſzcze ma mówić (iako wſchyl-
namieniono) o poſcie Quatuor Tem-
porum albo ſuchych dniách? Od:

(133) (*)
Odp: Naprzod trzeba wiedzieć
że z początku Chrzeſćcianſtwa, tyl-
ko trzy rázy przez Rok były Su-
chedni. Calixtus zaś Papież po-
ſtánowił, żeby cztery kroć zácho-
wane były, według Proroctwa Za-
cháryaſza ktore ſię wzwyż poło-
żyło. 1. Rácyą tego żebyſmy przez
poſt ten zádoſyc učinili coſmy
przez cztery części Roku przewi-
nili. 2. Poſciemy dwánaście dni,
złóżywſzy dni poſtu Suchednio-
wego, zá grzechy ktoreſmy przez
dwánaście Mieſięcy popełnili. 3.
Daie rácyą Auguſtyn S. że przed-
tym co ćwierć Roku dzieſięciny
y pierwiáſtki owocow Bogu w Ko-
ściele ofiarowane. Ze zaś wiele
nieprzyſtoynoſci przy tákich ofia-
rach ſię działo, zá tym námiast
tych ofiar poſt poſtánowiony, kto-
ry ſię ná pámiątkę ſárożytnego
zwyczáiu y dawnych ofiar zowie:
Iejunium primitiarum. Leo Papież
poſtánowił żeby Suchedni w Zi-
mie

mie były w trzecim Tygodniu Adwentu, na Wiosnę po pierwizey Niedzieli w post, w Lećie po Zielonych Świątkach, w Jesieni iako się zwyczajnie poszcza. Zeby zaś w tenczas Biskupi klerykow święćili, postanowił iako się rzekło Gelazius Papież.

Pytanie Szesnaste.

Czemu na Mszy S. w Suchedni często się powtarza *Flectamus genua* Upadamy na kolana, czego nie masz w innych Mszach oprócz postu?

Odp: Dla tego. Bo przedtym iako Gelazius Papież postanowił, brali klerycy święcenie w Suchedni, a to od Połnocy Soboty aż ku dniu Niedzieli, ponieważ tedy wierni zgromadzeni przededniem w Niedziele do Kościoła, ku czci Zmartwychwstania Chrystusowego wstawać zwykli, musiał Dyakon na cały głos lud napominać, temi słowami *Flectamus genua* żeby podczas kollekt y oracyi na kolana upadać y klę-

y klęczał. Ze zaś Suchedni po Zielonych Świątkach ieszcze są podczas Wielkanocnego czasu, za tym dla czci Zmartwychwstania Chrystusowego, nie mowi się podczas Mszy S. *Flectamus genua*. Caesarius Arelatenki pisze tak Hom: 3. *Rogor vos Diacono clamante Flectamus genua non solum corda sed etiam corpora fideliter corpora inclinetis.* Proszę was żebyście, gdy Dyakon woła upadamy na kolana, nie tylko serca ale też y ciała wiernie nakłaniał. Upadali tedy na kolana y klęczeli wierni podczas oracyi albo modlitw, po modlitwie zaś gdy się Epistoła zaczynała, wołał Subdyakon *Levate* żeby wstać.

Pytanie Siedmnaście.

Czemu więcej Epistoła y Lekcyi czyta Kaptan, przy Mszy Suchedniowej niżeli przy innych?

Odp: We Szrodę bywają dwie Lekcyje, na znak tego że ci którzy święcenie brać mają, powin-

ni mieć umiejętność stárego y nowego Testamentu. W Piątek tylko iedná czytána bywa Lekcyá, ná znak umiejętności Ewángelij S. iáko w ktorey wypełnione są wżytkie Proroctwá y Figury, o którą naybárdziej stárác się máią ktorzy święcenia czekáią. W Sobotę lekcyi cztery Kapłan czyta ná część siedmiu święcenia, ktore się tego dnia odprawuie, bo we Szrodę dwie, w Piątek iedná, á w Sobotę cztery lekcye do iednego celu zmierzáią.

Pytanie Ośminaste.

Czemu ostatnia Lekcyá o trzech Pacholętach w piec Bábilonski wrzuconych czytána bywa?

Odp: Dla nápomnienia święcenie biorących, áby pámiętáli, iż tak się spráwować máią, żeby w ogniu nieprawości światá tego nie zgorzeli. 2. Ze każdy Kápłan y Duchowna Osobá ogniem miłości Boskiey y bliźniego gorzeć y gorącym

cym sercem zbáwieniu ludzkiemu służyć powinien.

Pytanie Dziewietnaste.

Czemu po skończoney tej Lekcyi w Sobotę nie mówi się Flectamus genua, we Szrodę zaś czemu tylko raz się mówi Flectamus genua?

Odp: Dla tego, bo te trzy Pacholéta, obrazu álbo státuy Nabuchodonozorowey ádorować, álbo się iey klániác nie chcieli. We szrodę zaś, raz się tylko *Flectamus genua* mówi, bo te Lekcye znaczą stáry y nowy Testament, á w obudwu Testamentách albo Zakonách iednákowo Pánu BOGU oddawano, y oddáie się pokłon.

A że w innych Miesiącách osobliwsze od tych wyrażonych Ceremonie nie praktykuia się w Kościele Boskim, zátym przystępujemy do Ceremonij SAKRAMENTOW Świętych.

CZĘŚĆ

)(138)(

CZĘŚĆ II.

O Ceremoniach SAKRAMENTOW Świętych.

ROZDZIAŁ I.

O Ceremoniach Chrztu S.
Pytanie Pierwsze.

Ktore są y co znaczą Ceremonie Chrztu S.?

Odp: Naprzód z dziecięciem przed Kościołem stać potrzeba, na znak że nikt bez Chrztu S. do Niebá nie wnijdzie, według słow Chrystusowych: *Nisi quis renatus ēc. Jeżeli się kto nie odrodzi z wody y z Ducha S. nie wniędzie do Królestwa Niebieskiego Ioan: 20. 2. Na znak że Chrzt S. jest drzwiami do łaski Boskiej, królestwa Niebieskiego, y wszystkich Sakramentow Świętych, co wszystko jest zamknięto nie chrzczonemu. Powtore Dáie się Imię Dziecięciu, na znak że przez Chrzt*

)(139)(

Chrzt S. w liczbę Chrześcian w pisane bywa. Tak Roku P. 50. ci ktorzy Chrystusa wyznawali, w Antyochij nazwani są Chrześcianami. A że Kárpokracyanie Heretycy zwać się Chrześcianami śmieli, dla tego prawowierni Kátolikami się zwać poczęli. 2. Dáie się dzieięciu imię ktorego Świętego álbo Świętey, żeby miało Pátroná y przykład według ktoregoby życie swoje prowadziło. O dawaniu Imienia Chrześcianom pisze *Concil: Carthag: Can: 25. Ambrozy S. Lib: 2. de Sacr: Cap: 2,* y inni Oycowie SS. stárzy. Potrzebie Chucha Kapłán na dzieię, na znak, że iáko Chrystus Pan chuchnieniem swoim dał Apostołom Ducha S. tak przez Chrzt łaská Ducha S. chrzczonemu udzielona bywa. S. Chryzostom dáie tego tę fundamentalną racyą, że iáko BOG Wszechmogący przez chuchnienie dał Adámowi y Ewie náaturalne życie, tak przez

* *) (140) (* *)

przez Chrześć S. bierze człowiek duchowne życie. O tey Ceremonij dawno pisał Augustyn S. *Lib: 2. de Nup: & Concup: Cap: 17. 18. 19. Po- czwarte*. Czyni często znak Krzy- ża S. nad dziećciem Káptan, ná znak, że przez Chrześć S. pod cho- ragiew Chryśtuśową zápisane bywa. 2. Ze Chrześć S. moc zmázania pierworodnego grzechu ma z za- sług y Krzyża Chryśtuśowego. 3. Zebyśmy Krzyż Chryśtuśow y ie- go iármio z dziećinstwa ná siebie bráli y nosili. O tey Ceremonij pisze Chryzostom S. *ták Hom: 55. in Math: Gdy sie odradzamy, znaczą nas Krzyżem S. Popiąte*. Przez czę- ste Exorcyzmy, zákłina y rozká- zuie Káptan złemu Duchowi żeby z swoją mocą z dziećciem, które dotąd w swojej mocy miał uśta- pił, y dał miejsce Duchowi S. O tych Exorcyzmach pisze Grzegorz S. Nazyanzencki *Orat: 3. in Lavacrum. Pożostę* Kładzie Káptan trochę dzie-
ćci-

* *) (141) (* *)

ćięciu w usta soli, przez co się zná- czy, iż prosi Chryśtuśa Pána żeby przez swoją łáskę dziećci, od wszel- kiej zgnilizny grzechowej zácho- wać raczył. 2. Zeby Duszę Jego prawdziwą mądrością, (ktorej zná- kiem jest sol) nápełnił. Jáko Pá- weł S. nápomina, *Niech mowa wá- szá solą zawsze zápráwiona będzie. Ad Col: 4.* O tey Ceremonij pisze trze- cie Concil: Kártáginenskie *Can: 5. & 1. Po siódme* Ná mázuie Káptan sliną swoją uszy y nos dziećciem, przez co się rozumie: 1. Jáko Chryśtus Pan jednego głuchego y niemego *Mar: 7. y ślepego Ioan: 9.* dotknie- niem sliny swojej uzdrowił, wzrok słuch, y mowę, przywróciwszy, *ták* żeby z duszy ludzkiej ślepo- tę głuchotę y niemotę Duchowną którą przez grzech pierworodny człowiek ná siebie záciągnął, rugo- wać raczył. 2. Jáko uszy człowie- ka zawsze są otwarte, *ták* żeby o- twarte zawsze były ná przyięcie

() (142) *(*)
nauki Chrystusa Pána. O tey Ce-
remonii pisze Ambroży S. Lib: de
Sacr: Cap: 1. Po Osme. Niosą dzie-
cię do Chrzcielnicy, gdzie przez
ustá Chrzestnych swoich wyrzeka
się złego Duchá y wszelkich spraw
iego, á to według nauki Páwla S.
Ad Ephes: 5. żeby sprawy ciemności po-
rzucić, y wziąć ná się zbroie światła.
O tym pisze Tertulianus de Coron:
Mil: Cap: 3. Po dziewiąte. Námá-
fzcza Káplán pierśi y plecy dzie-
cięciá oleiem S. przez co się zna-
czy, że chrzczony człowiek, po-
winien być odważnym Zolnie-
rzem Chrystusowym, iáko Ambro-
ży S. mowi. Lib: 1. de Sacr: Nama-
fzczony iesteś iáko rycerz Chrystusow.
2. Zeby námáfzczony ná Zolnier-
stwo Chrystusowe przy łásce Du-
cha S. mocną wiarą, y ochotą
przeciwko Duchownym nieprzy-
iacielom walczył. O tey Ceremo-
nii pisze Nicephorus Lib: 1. Hist: Ecc:
Cap: 33. Słowa iego te są: Iáko Ce-
sarzá

() (143) *(*)
sarzá (Konstantyna Wielkiego) o-
leiem námáfzczono, wszedł potym do
Chrzcielnicy. Po dziesiąte Dziecię iuż
ochrzczone chryzmem námáfczono
bywa, na znak tego, że Chry-
stus Pan który jest Unctus Domini
odtąd jest głową iego. Przeciw-
ko temu pomazaniu Chryzmem,
Heretycy Nowacyusz y Nowatus
powstáli, ale im dobrze Oycowie
SS. wszyscy prawie tak Wschodnie-
go iáko y Zachodniego Kościoła
odpílali. Poiedenašte Przez białe o-
dzienie ktore ná dziecię kładą,
znaczy się 1. Białosc, to jest nie-
winność ktorey przez Chrzest do-
stępuie dusza. 2. Znaczy godową
szatę w ktorey się trzeba stawić
przed Niebieskiego Krola. 3. Zna-
czy czystosc sumnienia, o ktora się
ochrzczone starać powinien. 4.
Znaczy iasność wybranych w przy-
szłym Zmartwychwstaniu. Tak pi-
sze S. Rabbanus Lib: Instit: Cap: 29.
Naostatek Daie się Dziecięciu gora-
iąca

iąca świeca, na znak że ochrzczo-
ny człowiek z ciemności do świa-
tła przyszedł, iako Paweł S. mowi
Ad Ephes: 5. Byliście przedtym cie-
mnością, teraz zaś światłem w Panu.
2. Ze wiara naszą gorzeć miłością
Bożą powinna. 3. Ześmy powin-
ni dobrym przykładem bliżnim
naszym świecić, iako Chrystus mo-
wi *Matb: 5. Niech świeci światłość*
wasza przed ludźmi. O tey Cere-
monij pisze Grzegorz S. *Naz: Orat:*
4. *de Bap:*

Pytanie Drugie.

Na co przy Chrzcie S. potrzeba Chrze-
snego Oycy y Matki?

Odp: Na to, bo ci są Duchowni
Rodzice, za tym gdyby dziecię-
ciu, niż przyidzie do doskonałe-
go rozumu, Rodzice pomarli, do
Chrzestnych należy, aby mu dali
należyta w wierze S. y w dobrych
obyczajach edukacyą. 2. Zeby by-
li świadkami, iż dziecię Chrzest S.
przyjęło.

Py-

Pytanie Trzecie.

Jak dawny zwyczaj zażywania Chrze-
snego Oycy y Matki?

Odp: Od czasow Apostolskich,
iako S. Dyonizyus Areopagita *Lib:*
de Hier: Eccl: Cap: 2. § 7. świad-
czy, y pokazuje się to z słow O-
rygenesa, który pisząc na te slo-
wa Pawła S. *Pozdrawia was Tymo-*
teusz mój pomocnik, y Lucyus y Iason
mój powinnowaceni tak mowi: Ro-
zumiem że to powinnowacenie wszczę-
ło się ze Chrztu.

Pytanie Czwarte.

Czemu po niektórych miejscach, ochrzczo-
nemu dziecięciu, dają troszkę mleka y
miodu w usta?

Odp: Był to starodawny zwyczaj
iako pisze *Tertulianus*, przyczyna
była ta: iż Kościół S. chciał przez
to pokazać, że nowo ochrzczone ia-
ko nowonarodzone dziecię powin-
no się o niewinność starać, poki
do słodkości chwały wieczney nie
przyidzie. 2. Na dowód że słod-
kie

kie iest iarzmo Chrystusowe, ktore przy chrzcie czlowiek na siebie bierze.

Pytanie Piqte.

Czemu Chrzest S. powtorzony bydz nie moze ?

Odp: Jest to z ordynacyi Apostolow Swietych, iako sie z listu Pawla S. pokazuie *Ad Rom: 6. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel. Bo Chrystus ze umarl grzechowi, umarl raz. Z ktorych slow Kosciol S. te sobie wzial nauke: iako Chrystus raz umarl, y raz powstal, a iuz wiecey nie umiera, tak kto raz przez grzech pierworodny umarl, y raz przez Chrzest do laski powstal, iuz wiecey przez grzech pierworodny nie umiera, a zatym teziuz wiecey z niego powstawac nie moze. 2. Powtarzac sie Chrztu nie godzi z racyi Charakteru, ktorym dusza przy Chrzcie S. naznaczona bywa, y przez ktory czlowiek stae sie Dworzanim Chrystusowym.*

RO-

ROZDZIAŁ II.

O Ceremoniach Bierzmowania.

Pytanie Pierwsze.

Co znaczy Bierzmowanie ?

Odp: To slowo ma swoy pocatek z lacinckiego *Confirmo* co sie po Polsku tlumaczy *umacniam utwierdzam*, bo przez laskę Sakramentu Bierzmowania S. Chrzczony czlowiek od Duchá S. w Wierze Swietey umocniony, y utwierdzony bywa, zeby nie ustrálonym sercem Wiare Swietá, gdyby tego potrzebá bylo, przed wszystkiemi niewiernemi y Heretykami wyznawal, co Chrystus wyrazil, gdy Apostolom swoim rozkazal zeby po iego Wniebowstapieniu w Jeruzalem czekali, *Quoadusque induamini virtute ex alto. Poki nie bedziecie uzbroieni mocá z wysokości. 2. Przez Bierzmowanie rozumie sie pieknośc y niewinnośc sumnienia* tak-

także wdzięczny zapach dobrego imienia, ktore *chrisma* albo Oley S. znaczy, iako naucza S. Concilium Florentskie, zátym bierzmowani pámiętać powinni, żeby się o czyste sumnienie, y bogoboyne życie stárali, iako Apostoł 2. Cor: 2. námienia: *My iesteśmy dobry zapach Chrystusow.*

Pytanie Drugie.

Czemu przy Bierzmowaniu, Oleiu S. używa Biskup?

Odp: Dla tego: że przedtym był ten zwyczaj iż się Żołnierze, żeby tym ochotniey y mocniey potykąć się mogli, oleiem smárowáli, tak żeby Chrześciański Żołnierz (Żołnierzem się bowiem przez Bierzmowanie stáie) mężnym sercem Wiary Świętey bronił, wlewa mu łaskę swoię, (ktorą znaczy Oley) Duch Przenayświętszy, żeby przez nie był zmocniony, y sił duchownych nábył.

Pytanie Trzecie.

Cze-

Czemu czoło Oleiem S. namaszczone bywa?

Odp: Dla tego: że iák czoła swe go nikt się nie wstydzi, y káżdemu iest iáwne, tak się nikt wstydzic nie powinien, wolnie y iáwnie wyznác Wiarę S. y iey od nieprzyiaćioł bronić. Tego naucza S. Rabbanus *Lib: 1. de Instit: Cler: Cap: 3.* y Augustyn S. *in Psál: 141.* A Páweł S. mowi *Non erubescō Evangelium.* Nie wstydzę się Ewangelij.

Pytanie Czwarte.

Iaka iest różność między Chryzmem, ktorym Dziecięciá głowá przy Chrście S. a Chryzmem ktorym przy Bierzmowaniu czoło namaszczone bywa?

Odp: Tá: bo przez namaszczenie głowy dziecięcey znaczy się, że Duch Przenayświętszy ná dziecie iako do swojego mieszkánia wstąpił, przez namaszczenie czoła znaczy się iako siedmiá dárámi człowieka nápełnił. 2. Przez pierwsze namaszczenie Duszá Chrystusowi záslubiona bywa, przez drugie

* * *) (150) (* * *

gie od Duchá S. z bogácona, y łá-
fkámi nápełniona bywa.

Pytanie Piąte.

*Czemu Kościół S. zażywa Oleiu o którym
w Piśmie S. żadney wzmianki nie masz?*

Odp: Nie potrzebá się dziwować,
bo Chrystus Pan wiele znákow y
cudow czynił, które nie są nápi-
sane w Ewángelij, iáko wyznáie S.
Ian *Cap: 20.* A przecię zá tym nie
idzie że tych cudow nie czynił.
Ba y Chrystus sam mówi Apосто-
łom, że im ielzcie wiele miał po-
wiedzieć, ále że ná ten czas nie by-
li sposobni do poięcia tego, więc
to zostáwił náuczycielowi Ducho-
wi S. Ioan: 16. Zátym nam dołyć
ná tym że Oycowie SS. y Dokto-
rowie prawowierneho Kościoła
Oley S. do Bierzmowania zá pra-
dziwą y nieomylną trádycyą A-
postolską máią. Jáko świádczy Au-
gustyn S. *in Psal: 44.* Ambrozy S.
in Psal: 18. Dawnieysze ielzcie świá-
dectwá są: W pierwszym wieku
pi-

* * *) (151) (* * *

piśał o tym S. Clemens *Ep: 4.* S.
Dyonizyusz *Areop: p. 2. Cap: 2. §*
4. de Eccl: Hyer: w drugim wieku
Dionisius *Corinthius Lib: 10. Cap: 9.* W
trzecim S. Fabian Papież *ad Episc:*
Hisp: W czwartym wieku S. Mel-
chiades y S. Ambroży. W piątym
wieku S. Augustyn *Lib: 2. contra*
Pertil: Cap: 104.

Pytanie Szoste.

*Czemu Biskup sam bierzmuie á nie in-
si Káplani?*

Odp: Dla tego, bo przez Sákrá-
ment Bierzmowania S. człowieko-
wi doskonáłość Chrześcianska u-
dzielona bywa, to iest wszystkie
łáski ktore do boiu (ile Chrystu-
sowemu Zolnierzowi) potrzebne,
á iáko doskonáłość álbó wypro-
wádzenie iákiey máchiny nie do
pospolitego robotniká należy, ále
do wyższych Magistrow y Archi-
tektow, tak mogą prawdá pospo-
licí Kápláni zacząć dzieło dosko-
náłości w człowieku przez udzie-
lenie

lenie mu Chrztu S. ále doskona-
łość zupełna należy do Biskupa
iáko stárszego Mágistrá, álbó náu-
czyciela w Kościele Bożym.

Pytanie Siódme.

Czemu tylko raz w Rok to jest w Wiel-
ki Czwartek Olej S. álbó Chryzma świę-
cone bywa?

Odp: Ták rozkazało Concil: Mel-
dense Cap; 46. słowa są te: Nemo Ec-
cl: Zaden Biskup niech się nie waży Oleju
S. święcić, tylko we Czwartek wielkie-
go tygodnia, to jest w dzień wieczery
Pańskiej.

Pytanie Osme.

Czemu znak Krzyża S. czyni Biskup
ná czole tego którego bierzmui?

Odp: Przez ten Sakrament iáko
się rzekło, stáie się człowiek żoł-
nierzem Chrystusowym, słuszná
tedy żeby iáko żołnierz znak y
moderunek Pána swego noši, kto-
rym się od innych różni; ták y on
znak Chrystusow, to jest znak Krzy-
ża S. noši. O czym ták Concili-

um

um Florentskie mowi. Dla tego
bierzmowany ná czole namászczony y
Krzyżem naznaczony bywa ktore jest
miejszem wstydu, żeby się Imienia Chry-
stusowego, á osobliwie iego Krzyża (kto-
ry Zydowi był zgorszeniem á Paganom
głupstwem) nie wstydził. Z t y rá-
cyi Cyprian S. Ep: 73. nazywa znak
Krzyża S. Signaculum Domini. Kon-
stanty wielki Cesarz o sobie świad-
czy, słowa iego są te, Iakom był o-
chrzczony y w białe szaty ubrany, znak
siedmiorákiesy łaski Duchá Przenay-
świętszego namászczáiąc czoło moje O-
leiem S. położył (S: Sylwester Papież)
y chorągiew Krzyża ná moim czole
uczynił?

Pytanie Dziewiąte.

Czemu Biskup kładzie ręce ná
bierzmowanego?

Odp: Dla dwóch przyczyn. I.
Ná dowód że ten S. Sakrament
przez Chrystusa postanowiony od
Apostołów pochodzi, gdyż oni
przez kładzenie rąk Act: 8. ten Sá-
krá-

kráment administrowáli, którzy też w pierwszym Kościele zwał się *Impositio manuum*. Kładzenie rąk. 2. Na dowód, że bierzmowany osobliwym sposobem w Boskiej protekcyi zostaje. Pięknie objaśnia Melchiades Papież *Ep: ad Episc: His:* mówiąc: *na coż się zdały wielkie bogactwa które zostawili Rodzicy sierocie dziecięciu, jeżeli mu Opiekuna nie obmyślą? tak Duch S. odrodzonym w Chrystusie jest stróżem, pocieszycielem, y Opiekunem.*

Pytanie Dziesiąte.

Czemu zwyczajnie ten Sakrament w Zielone Świątki administrowany bywa?

Odp: Bo w ten czas Apostołowie SS. przez Duchá S. oświeceni, zapaleni, y w Wierze S. umocnieni byli.

Pytanie Jedenaste.

Czemu Duch S. na Apostołów zstąpił? jeżeli Chrystus Pan nie mógł sam

sam potwierdzić y poświęcić Apostołów swoich?

Odp: 1. Jako trzy Boskie osoby z początku człowieka stworzyły, tak też po upadku człowieka wszystkie trzy Osoby do jego reparycyi, zbawienia y doskonałości konkurują. Ociec przez posłanie Syna swego, Syn przez odkupienie, Duch S. przez oświecenie. 2. Wyższą racją daie S. Rupertus Abbas to jest nieplodność, (że tak rzekę:) w Boskiej Trzeciej Osoby, bo Boska natura w Oycu jest rodząca, gdyż rodzi przed wieki Syná, w Synu Boskim także, gdyż Syn z Oycem Przedwiecznym tchnie Duchá S. (albo iásniey od Oyca y Syná Duch Święty pochodzi) w samey zaś Osobie Duchá Przenayświeżego naturá Boska *ad intra* (iák Theolog mowi) jest nieplodna: ponieważ więcey nád trzy Osoby Person bydz nie może, nádgradzając tedy (że tak po prostu dla prost-

prostszych mowie) tę nieplodność Duchowi S. taka od wiekow sta-
nęła Boska konkluzja: *Spiritus San-
ctus producat, faciat Sanctos ad ex-
tra. &c.* Niech Osoba Trzecia Duch
S. ma moc *ad extra* to jest ludziom
y Aniołom przy tworzeniu udzie-
lać łaski, niechay napełnia serca
miłością Boską, niech Kościołem
S. rządzi, niech umacnia Aposto-
łów y wszystkich Chrześcían,
niech im dodaie sił na zwycięże-
nie wszystkich wiary nieprzyaciół
widomych y niewidomych.

Pytanie Dwanaste.

*Z iakiey przyczyny policzek
daie Biskup bierzmowanemu?*

Odp: Na znak że powinien bydz
gotowy, ochotny, y mocny na wy-
trzymanie wszelkich przeciwności
y prześladowania dla Wiary Świę-
tey. Przykładem Apostołów SS.
o których Pismo Święte mowi
*Akto: 5. Szli Apostołowie, weseląc się,
od Sądu, ponieważ się godnymi stali*
dla

*dla imienia Iezusowego zniewagę cier-
pieć.* 2. Augustyn S. daie tę racyą
in Psal: 141. Zeby pamiętał bierz-
mowany iż się tego Sakramentu
powtarzać nie godzi. Z tey racyi
małym dzieciom zwyczajnie Bi-
skup trochę większy policzek da-
ie. Przyczyna zaś czemu się te-
go Sakramentu powtarzać nie go-
dzi tá bydz może, że iako żoł-
nierz raz służbę żołnierską przy-
jąwszy, porzucac iey nie ma, po-
ki go Hetman nie odprawi albo
nie umrze, tak żołnierz Chrystu-
sow (iakim się człowiek przez
bierzmowanie staie) státeczenie slu-
żyć Chrystusowi naywyższemu He-
tmánowi, y iego wiary aż do śmier-
ci bronic powinien.

Pytanie Trzynaste.

*Czemu mowi Biskup bierzmowa-
nemu Pax tibi pokoy tobie?*

Odp: Ná znak że łaskę y pokoy
Duchá S. przyiał.

H

Py.

Pytanie Czternaste.

Czemu potrzeba Chrześnych iako y przy Chrzcie S.?

Odp: Absolutę mowiąc przy bierzmowaniu Chrześnych nie potrzeba, gdyż Chrześni Rodzicy przy Chrzcie S. ná uczenie Artykułow Wiary Świętey swego Duchownego dziecięcia są obowiązani; iednakże gdzie iest ten zwyczaj, iest z teyże samey przyczyny która się położyła przy Ceremoniach Chrztu S. Ceremonie przy tym Sakramencie zwyczajne postanowił Higinus Papież iako świadczy Martinus Polonus.

ROZDZIAŁ III.

O Ceremoniach Sakramentu Ołtarza Świętego.

Pytanie Pierwsze.

Czemu Wieczera Páńską albo Komunią S. ráno przyimuiemy, ponieważ Chrystus po wieczerzy

Apo-

Apostołom SS. dawał Komunią Świętą?

Odp: Dla tego: żebyśmy ten Nayświętszy pokarm z tym większym nabożeństwem, uspokojeniem serca, y mnieyszym rozerwaniem przyjmowali, gdyż zraná iesteśmy daleko bárdziej uspokojeni niżeli wieczor, gdzie dla wielorákich spraw dziennych zwyczajnie rozerwani iesteśmy, ktorego rozerwania Apostołowie SS. nie mieli, będąc przez kilká dni przed postanowieniem Nayświętszego Sakramentu dla boiáźni Żydow z Chrystusem zgromádzeni.

Pytanie Drugie.

Z iákiey przyczyny ná czczo Komunią S. brác mámy, ponieważ Apostołowie wprzód pożywali Wielkanocnego Báránká?

Odp: Z teyże samey wzwyż namięnioney przyczyny, żeby się wszelkiey nieprzystoyności ustrzedz

H2

iaka

nie, przykłady Chrystusa y Apostolskie, u nich grunt *Sic volo sic iubeo stat pro ratione voluntas*, co chcą to wierzą, co nie chcą to odrzucają. A jeżeli powiedzą że to tylko Ceremonie? muszą naprzód pokazać moc odmienienia, bá całe odrzucania Ceremonij Chrystusowych, albo sobie gębę zatkąć, y Ceremonij nálznych nie szpocić, gdyż y oni sobie sámi, według włałney woli Ceremonie knuią.

Pytanie Czwarte.

Czemu klęcząc bierzemy Komunię S. á czemu Apostołowie SS. nie klęcząc brali?

Odp: Klęcząc bierzemy, bo pod osobámi chlebá iest prawdziwy Bog Chrystus JEZUS, przed którym według náuki Páwła S. wszelkie stworzenie ná koláná upadać powinno, y Chryzostom S. *Hom: 6. ad pop:* mowi: *Adora & Communica. Odday wprzód pokłon, á potym Kom-*
mu-

munikuy. Apostołowie zaś SS. nie klęcząc Kommunikowali, z tey rácyi, *naprzód* że nie przyzwoita byłá, áby większa część utáione-mu w Sákrámenćie Chrystusowi wyrządzána była, niżeli obecnemu ktorego przed oczymá mieli widomie. 2. Nie wyciągał tego Chrystus Pan po Apostołách swoich; ináczey trzebáby im było záfwsze, przed nim ná koláná upadać. Przyczyná zaś czemu Chrystus tego nie chciał, byłá tá: bo Chrystus Pan z Apostołámi swemi obchodził się nie iák z sługámi álbó poddánemi, *Non dicam vos servos ále iák z nayukocháńszemi przyiaciółmi Vos amici mei estis Ioan: 15.*

Pytanie Piąte.

Czemu Káptán niżeli poda Komunię, absolucyá dáie?

Odp: Nie iest to żadna Sákráméntálna absolucya, ale iest tylko nápomnienie, żeby Kommunikuiący wzbu-

wzbudzali w sobie żal zą grzechy,
y żeby z tym większą pokorą przy-
stępowali, dla tego Káplán powta-
rza te słowá: *Panie nie iestem godzien*
&c. á dopiero mowi te słowá: *Cia-
ło y Krew Paná naszego Iezusa &c.*

Pytanie Szoste.

*Co ma zą fundáment S. Katolicki
Kościoł, że wszystkim ludziom
(procz Kapłánów) pod iedną tyl-
ko osobą Kommunią dáie?*

Odp: Pierwszy fundáment iest,
bo Chrystus Pan przy ostatniey
Wieczerzy pod dwiema osobami
siebie samego Apostołom podał;
czego potrzebowało postanowienie
Sákrámentu Káplánstwa S. gdyż o-
fiarą Mszy S. która się w ten czas
zaczęła, oboygá osob koniecznie
potrzebuie, iáko która iest praw-
dziwą reprezentacją y pamiątką
śmierci Chrystusowey, co się dosyć
pokázuie z Ewángelij S. *Lucæ 22.*
Mar: 14. gdzie Ewángelistowie SS.

mo-

mowią że wszyscy Apostołowie (ile
Kápláni) z kielichá pili: nie masz
zås wzmiánki, żeby toż iámo Lá-
icy nie Kápláni czynili. *Drugi fun-
dament*, bo Chrystus prędko po po-
stánowieniu Nayświętszego Sakra-
mentu Uczniom do Emaus idą-
cym, tenże Sakrament pod iedną
osobą podał: *Wziął chleb, błogosławił,
łamał, y podawał, im. Lucæ 21.* Ze zaś
nie przydał słow: *To iest Ciało moje,*
ta tego przyczyna była, bo nie-
chciał żeby go byli poznali: tak
te słowa tłumaczy Augustyn S.
*Lib: 3. Cap: 25. de Consens: Evan: Trze-
ci fundament*, bo *Actorum 2. y 20.*
Pierwsi Chrześciane także też pod
iedną osobą komunikowali Trwa-
li w nauce Apostolskiey y udzielaniu
łamania chleba Syryjski text czyta
*Communicabant in precibus & fractione
Eucharistie:* sławali się uczestnika-
mi w modlitwie y łamaniu Nay-
świętszego Sakramentu. *Czwarty
fundament.* Bo Apostoł S. *1. Cor: 10.*

H5

tyl-

tylko o iedney, osobie namienia,
*Unus panis & unum corpus sumus, qui
 de uno pane participamus. Iednym chle-
 bem y iednym ciałem iesteśmy, ktorzy
 iednego chleba pożywamy.* 2. mowi A-
 postoł o obudwu Osobach, raz co-
 pulativè, gdy o Ciele y Krwi Je-
 zusowey mowi: drugi raz *disjuncti-
 vè* mowi, gdy iedno od drugiego
 odłącza, przez to słowko, *Vel, Al-
 bo.* Itaq; *quicumque manducaverit panem
 hunc vel biberit calicem Domini.* Kto-
 kolwiek by pożywał Chleba tego, alboby
 pił kielich Pański: gdzie Apostoł przez
 to słowko *albo* iasnie daie znać, że
 Ciała y Krwi Chrystusowey albo
 pod osobami Chleba, albo też pod
 osobami wina pożywać możemy.
Piąty fundament. Bo Chrystus zupeł-
 ny skutek tego Sakramentu w po-
 żywaniu Ciała Iego pod iedną o-
 sobą chleba przypisuje, który sku-
 tek iest żywot wieczny *Ioan: 6. Si
 quis manducaverit ex hoc pane &c* kto
 będzie pożywał tego chleba, będzie żył

na

na [w]icki. Ze zaś Christus w tymże
 Rozdziale tenże skutek pod oso-
 bami wina, krwi swoiey przypisu-
 ie, racya tego ta: bo w tym Roz-
 dziale naucza Zydow, że Ucznio-
 wie iego nie umarłego ciała (iak
 Zydzi rozumieli) pożywać będą,
 ale żywego, w ktorym oraz y krew
 bydz musi. *Szosty fundament,* bo ten
 Sakrament iest dla wszystkich na-
 rodow y kraio w postanowiony, a
 w wielu krajach z ciężkością wina
 dostać. 7. Bo wiele ludzi takich,
 ktorzy samego zapachu wina znieść
 nie mogą, ani go w chorobach w
 strzymać. 8. Dla uchronienia się
 wielu irreverencyi dla rozla-
 nia. Zatym słusznie Kościół S.
 iako nieomylna reguła wiary, pod
 iedną osobą Sakramentu tego uży-
 wanie postanowił.

Pytanie Siodme.

Z kąd to że ten Najswiętszy Sa-
 krament w Monstrancyach y Cy-
 boryach chowany bywa?

Odp:

Odp: Figura tego była Arka Pańska, w ktorey manna Niebieska chowana była, chowania zaś Najsświętszego Sakramentu ma fundament Kościół S. z tych słów: *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consummationem saeculi.* Oto ja z wami jestem (nie tylko ile BOG przez wszędziebytność moję ale też Sakramentalnie) aż do skńczenia świata. Zwyczaj ten jest bardzo dawny bo Klemens S. Papież w pierwszym wieku *Lib: 8. Constit: Apost: Cap: 15.* rozkazuje Dyakonom aby zostające od Komunii partykuły chowali w Cyborium. Co się y w następujących wiekach przez różne Concilia potwierdziło.

Pytanie Osme.

Czemu się ustawicznie lampą pali y palić powinna przed Najsświętszym Sakramentem.

Odp: Mamy tego piękną Figurę w starym Testamencie *Levit: 6. cap:*

gdzie

gdzie BOG Wszechmogący rozkazał, żeby się zawsze ogień na Ołtarzu przed Arką Pańską (Figurą Najswiętszego Sakramentu) palił. *Ignis in altari semper ardebit, ignis iste est perpetuus.* Jeżeli tedy w starym Testamencie, gdzie tylko była Figura tego Sakramentu, nieustannie ogień palić się musiał, iako daleko słusniejsza, żeby na naszych ołtarzach dzień y noc ogień gorzał, gdzie prawdziwy B O G Sakramentalnie prawdziwie mieszka. 2. Gorąca lampa znaczy nieustanne nabożeństwo, żywą wiarę, y zawsze trwającą miłość ku temu Najswiętszemu Sakramentowi, którą mieć wszyscy ludzie mamy. 3. Znaczy też gorącą miłość Chrystusową w tym Sakramencie, z ktorey miłości gotow nas zawsze Boskiey swoiey łaski promieniami, iako światłość świata oświecać, y ogniem miłości swoiey zapalać.

RO-

ROZDZIAŁ IV.

O Ceremoniach Mszy S.
Msza S. nazywa S. Dyonizyusz A-
reopa: *Eccl: Hier: Cap: 3. Najswięt-
szą tajemnicą nad wszystkie tajemnice.*
Nie masz zaś żadnego artykułu y
Tajemnicy wiary naszej świętey
na którąby bardziey sarkali Lu-
trzy, Kalwini, y inni Heretycy, iá-
ko na tę. Y prawdziwie ofiara
Mszy S. jest wszystkim Heretykom
solą w oczach, niepodobna wypo-
wiedzieć, iak się urągają, y iak bez-
bożnie tę Najswiętszą Ofiarę blu-
zną. Ale śmiać się z ich slepo-
ty, ieżeli nie bardziey płakać nad
nią potrzeba. Czyliż się y głupia
Michol nie urągała z Dawida 2.
Reg: 6. gdy przed Arką w ktorej
była manna skakał? a iako urąga-
nie Micholi nie odstraszyło pobo-
żnego Krola od nabożenstwa, y nic
na nie nie dbał, tak nas bynay-
mniey od sprawowania tey Nay-
święt-

świętszey Ofiary nie odstraszą He-
retyckie urągania, y bynaymniey
na nie nie dbamy.

Pytanie Pierwsze.

Co jest właśnie Msza Święta. ?

Odp: Msza Święta z łacińskiego
zowie się *Missa*, co się znaczy po
polsku *poselstwo* albo *posyłanie*, bo Ka-
plan iako Posel Chrystuśow przez
swoie ręce nie krwawą ofiarę Oycu
Przed wiecznemu posyła. Ze się zaś
ta Święta Ofiara nazywa *Missa* albo
Msza S. początek tego od ciałow
Apostolskich iako S. Klemens uczeń
Piotra S. *Epist: 3.* námienia. Tak
zaś Msza S. należyćie może bydz
opisana: że jest iedyną powierzchowną
nie krwawą ofiarą Najswiętszego Cia-
ła y Krwie Iezusowej pod osobami Chle-
ba y Wina ná ostatniey Wieczerzy od
Chrystusa Pana ná pamiątkę męki y śmier-
ci swojej zamiast wszystkich ofiar sta-
rego Testamentu postanowiona.

Py-

Pytanie Drugie.

W których częściach zawisła
Msza S.?

Odp: We trzech 1. w Ofiarowaniu, 2. w Konsekracyi. 3. w Pożywaniu Ciała y Krwie Jezusowej. Oprocz tych trzech części, ná których istotá Mszy S. zawisła, cokolwiek się przy Mszy S. dzieie, są szczegulne Ceremonie, reprezentujące Mękę Chrystusową, iako się niżej powie. Msza S. iako która ná ostatniey Wieczery postanowiona, zaráz z początku Kościoła Chrystusowego w wielkiej zawisze uczciwości była. S. Jakób Apostoł w Jeruzalem naypierwey Mszą S. czytywał, y w swoiey Liturgij mówi: *Msza jest niekrwawa czci godna ofiara, która za nasze grzechy, y za nie wiadomośc ludu ofiarowana bywa, y przez wszystkie wieki o Mszy S. pisali Oycowie Święci.* Bá y sam rozū pokázuie, że gdzie jest służba Boska, tám, musi bydz y ofiará, w
kto.

ktorey właśnie *actus Religionis* zawisł, przez który iednego BOGA wyznáiemy. Zaden też narod tak gruby nie był, żeby ofiary Bogom swoim nie czynił, iako *Aug: S. Lib: 1. de Civit: Dei* mowi: *Nulla fuit gens tam barbara quæ non sacrificaverit eis quos aut putavit aut finxit esse Deos.* Więc że ofiará jest Duszą y istnością Religij, potrzebá było, żeby Chrystus który Religij nie zniośł, y Ofiary nie znośł, ále ją postanowił. Y owszem zacnieyszą, to jest nie krwawą według porządku Melchizedechá, iako też y Religia teraz jest zacnieysza nizeli w starym Testamencie.

Pytanie Trzecie.

Ktore są Ceremonie Mszy S.?

Odp: Msza S. iako się wyżej rzekło, ná trzy części się dzieli. Pierwsza część zaczyna się z początku aż do Offertorium: Druga od offertorium do konsekracyi, Trzecia

cia od konsekracyi aż do końca. Za tym y Ceremonie Mszy S. na trzy części się dzieli.

Ceremonie Pierwszey Części.

1. Gdy Kapłan do Ołtarza z Ministrantami wychodzi, znaczy iako Chrystus Pan z swemi Uczniami na górę Oliwną wyszedł *Ioan: 18. Luca 22.*

2. Modli się Kapłan przed ostatnim gradusem Ołtarza, y często się nachyla, co znaczy iako Chrystus Pan modlił się na gorze Oliwney *Luca 22.* y iako na twarz swoją Najświętszą upadał *Math: 26.*

3. Gdy Kapłan Ołtarz całuje, znaczy iak Judasz Chrystusa Pána całował *Mar: 14.*

4. Gdy Kapłan na rog Ołtarza gdzie Epistola czytana bywa idzie, znaczy iako Chrystus do Annasza był prowadzony *Ioan: 18.*

5. Gdy zaczyna Kapłan głośno Introit, znaczy iak Chrystus Pan przed Annaszem o swoiey nauce mówił *Ioan: 18.*

6. Powtarza Kapłan Kyrie eleyson, co znaczy iak Chrystus Pan na wielorokie pytania odpowiadał Arcykapłanom. *Math: 26.* Ze zaś Kyrie eleyson powtarza się dziewięć razy, dzieie się to 1. ku czci trzech Person Boskich do każdej po trzy razy. 2. Zeby z dziewięcią chorami Anielskimi Majeść Boski chwalić. 3. Powtarza się często, bo częste wzdychania y pragnienia starych Oycow SS. znaczy.

7. Gdy czyta Kapłan Epistolę, znaczy się iak Chrystus do Pilatą prowadzony *Ioan: 18.*

8. Gdy Kapłan do czytania Ewangelij idzie, znaczy iako Chrystus Pan od Pilatą do Herodą prowadzony *Luca 23.*

9. Po przeczytanej Ewangelij, powraca Kapłan na środek Ołtarza: Znaczy się iak Chrystus od Herodą powrócił do Pilatą *Ioan: 18.*

10. Odkrywa Kapłan kielich: znaczy się iako Chrystus Pan z szat swoich był obnażony. *Mar: 15.* Dru-

Drugiey Części Ceremonie.

11. Gdy Káplán Chleb y wino ofiaruie, znaczy się iáko Chrystus swoje Cíáło ná biczowanie dla nas ofiarował. *Ioan: 19.*

12. Nálewa Káplán winá y wody w Kielich: znaczy iáko zbiczowanego Jezusa Krew się Nayswięt-
1za leie *Ioan: 19.*

13. Nakrywa kielich, co znaczy iáko Chrystus był ukoronowany.

14. Umywa Káplán ręce: znaczy iáko Piłat chcąc się niewinnym pokazać umywał ręce.

15. Gdy się Káplán obraca ná *O-
rate fratres.* znaczy iáko Piłat Chry-
stusa Żydom pokazał mówiąc: *Oto
człowiek.*

16. Gdy się Káplán cicho modli albo *Secreta* mowi. Znaczy, tájemne y wewnętrzne boleści Jezusowe.

17. Przez Prefacyą Znaczy się niefienie Krzyża *Ioan: 19,*

18. *Memento* Znaczy wielkie bo-
leści Chrystusowe ná gorze Kál-
wáryi.

19. Gdy Káplán po trzy kroć Krzyż czyni nád kielichem. Znaczy iáko Chrystus trzemá gwoz-
dziámi do Krzyża przybity *Ioan: 19.*

Trzećiey Części Ceremonie.

20. Gdy Káplán Hostyą poświę-
coną y kielich podnosi: znaczy iá-
ko Chrystus z Krzyżem był pod-
niesiony. *Luca 23.*

21. Częste Krzyże nád kielichē y Hostyą znaczą wielkie boleści Chrystusowe *Thren: 1.*

22. Modli się Káplán zá umár-
łych, Chrystus modli się zá grze-
szników y swoich nieprzyaciół.
Luca 23.

23. Biie się Káplán w pierśi mó-
wiąc *Nobis quoq; peccatoribus:* Chry-
stus odpuszcza Łotrowi. *Luca 22.*

24. Mowi Káplán *Pater noster:* Chry-
stus siedm słow ná Krzyżu mowi.

25. Łamie Káplán Hostyą: Chry-
stus ná Krzyżu umiera. *Luca 23.*

26. Wpuszcza Káplán pártyku-
lę

178
Ię do kielicha: Duszą Chrystusa w.
stępuie do otchłań. *Ad Epbes: 4.*

27. *Agnus DEI* znaczy Setniką y
innych publiczne wyznanie Bóstwa
Chrystusowego *Math: 27.*

28. Biie się Káplán w pierśi mo-
wiąc: *Domine non sum dignus.* Zná-
czy iako wiele ludzi przy śmierci
Jezusowej w pierśi się biło. *Luc: 23.*

29. Kommunia Kápláńska zná-
czy złożenie do grobu Ciała Chry-
stusowego *Math: 27.*

30. Ablucya albo popłokanie kie-
lichá, znaczy obmycie y wonne-
mi máściámi námázanie Ciała Chry-
stusowego. *Ioan: 16.*

31. Idzie potym Káplán do Miza-
łu, co znaczy Zmartwychwstanie
Chrystusowe *Mar: 16.*

32. Obraca się Káplán do ludzi
mowiąc: *Dominus vobiscum:* Chrystus
się Maryi Magdalenie y Uczniom
pokazuje. *Lucæ 24.*

33. Mowi Káplán Oracye albo
modlitwy, Chrystus Uczniom swo-
im łaski swoiey udziela. 34.

179
34. Ostatnie *Dominus vobiscum* zna-
czy iako odchodzi Chrystus Pan od
Uczniow swoich.

35. Mowi Káplán *Ite Missa est*,
co znaczy iako Chrystus przed swo-
im Wniebowstąpieniem Apostołów
na cały świat na opowiadanie E-
wangelii wysłał.

36. Daie Káplán błogosławień-
stwo: Chrystus wstępuie do Nieba
dawszy swoje błogosławieństwo A-
postołom SS.

37. Czyta na ostatek Káplán E-
wangelią S. Iana, co znaczy zesła-
nie Duchá Przenayś wietlżego.

To zaś pewna, że oprócz ofiaro-
wania, konsekracyi y Komunii,
które są istotą Młzy S. iako się rze-
kło, wszystkie inne Ceremonie
Młzy S. częścią Apostołowie SS.
częścią ich następcy osobliwie Pio-
tra S. Rzymscy Papieżowie ro-
żni postanowili.

Pytanie Czwarte.

Czy nie masz innego wykładu
Młzy Świętey? Odp:

Odp. Jest następujący: 1. Introit y częste *Kyrie eleyson* znaczy wzdychanie Oycow SS. starego Testamentu, ktorzy na Chrystusa czekali, osobliwie też proroctwa o Chrystusie Prorokow SS. dla tego początek Mszy albo introit zawsze jest z Prorokow osobliwie z Proroctwa Dawidowego. Chor albo spiewający, ktorzy introit spiewają, znaczą Prorokow, y starozakonnych Oycow. Powtarza tenże introit Kapłan, ku czci Boskiej y natury ludzkiej Chrystusowej.

2. *Gloria in excelsis* znaczy Anielskie pieńie gdy się Chrystus narodził.

3. Pierwsze *Dominus vobiscum* znaczy iako się Chrystus Pastuszkom, Symeonowi, y Trzem Krolom dał widzieć.

4. Czytanie Epistoły znaczy, iako Ian S. pokutę opowiadał na pułczy.

5. Graduał znaczy pokutę ludu.

6. Ewan-

6. Ewangelia znaczy Kazania Jezusowe.

7. Offertorium znaczy, iako się Chrystus sam dla nas dobrowolnie na śmierć ofiarował.

8. *Sanctus &c.* znaczy wiazd Chrystusow do Jeruzalem.

9. Memento znaczy wieczerzą Chrystusową.

10. Elewacya znaczy Mękę Chrystusową.

11. *Pater noster* siedm słow Chrystusowych.

12. Kommunia znaczy pogrzeb Chrystusow.

13. *Dominus vobiscum* po Komunii znaczy Zmartwychwstanie Chrystusowe.

14. *Ite Missa est* znaczy Wniebowstąpienie Chrystusowe y zesłanie Duchá S.

Si vs Pytanie Piąte.

Co znaczą Ceremonie Pontyfikalney albo Biskupiey Mszy S.?

Odp. 1. Gdy Biskup z asystującymi

mi Prálatámi y inſzemí Mi-
niſtrántámi z Zakryſtyi wychodzi,
znáczy iáko Syn Boſki z Ioná Oy-
cá Przedwiecznego ná ſwiát (że-
by ſię ſtał człowiekiem) wyſzedł.

2. Turiferarz znáczy naród ludz-
ki, ktory B O G A o ſwoie wybá-
wienie z niewoli ſzátáńſkiey proſil.

3. Dwá Akolitowie ſwiece nio-
ſący znáczą Zakon y Prorokow,
ktorzy o Wćieleniu Syná Boſkie-
go prorokowáli.

4. Dyakon y Subdyakon y inni
aſſyſtuiący znáczą iáko Oycowie
SS. y Prorocy nápomínáli ſwiát,
żeby gotował drogę ná przyſcie
Pańskie.

5. Biſkup naprzód turyfikuje Ol-
larz, ná znak że Chryſtus wdzię-
cznego zapáchu láſki ſwoiey wſzyt-
kim udzielił.

6. Ma około ſiebie Biſkup wiel-
ką aſſyſtencyą, ktora znáczy Apo-
ſtołow y Uczniow Pańskich, kto-
rzy Chryſtuſowi aſſyſtowáli.

7. Mowi Biſkup *Pax vobis* Pokoy
wam, á nie mowi *Pax* z wámi *Do-
minus vobiscum*, bo Biſkup doſkoná-
ley Chryſtuſa reprezentuie, á Chry-
ſtus Pan ták Uczniow ſwoich po-
zdrowił.

8. Siedzi Biſkup podczas *Gloria
in Excelsis*, bo *Gloria* znáczy pokoy
ktory Aniołowie ſwiátu opowíada-
li. 2. Znáczy iáko Chryſtus ſiedział
między Doktorámi. 3. Ná znak
że w ćichoſci y w pokoju mamy
náuki Prorokow y Chryſtuſowey
ſłuchác.

9. Bierze Subdyakon y Dyakon
pozwolenie od Biſkupá ná czytá-
nie Epiſtoły y Ewángelij, bo bez po-
wołánia y poſłánia Boſkiego nikt
nie ma Ewángelij opowíadác.

10. Cáluie Biſkup Ewángelią, ná
znak że Ewángelią z miłostí y rá-
doſcią ſercá przyimowác mamy.

11. Gdy ſpiewa Dyákon Ewán-
gelią, ſtoią przy nim dwá ſwiece go-
rájące trzymáiący Cereferarze, ná

* * *) (184) (* * *)

znak światłości nauki Chrystusowej, którą Chrystus przez Ewangelią cały świat oświecił.

12. Turyfikuje Dyakon Ewangelią, bo Káznodzieyski urząd bez zapachu cnot nic nie sprawi w sercach słuchacza.

13. Nakrywa Subdyakon pátene ale iey cále nie obwina, co znaczy że podczas Męki Jezusowej pokryli się Uczniowie Jego ale nie wszyscy, iáko Ian S. y Mátká Boska. 2. Ná znak że tajemnice które dálej we Mszy Świętey mają być sprawowane jeszcze są zakryte.

14. Turyfikuje trzy razy kielich Biskup, bo Márya Mágdálená trzy razy Chrystusa Pána wonnemi máściámi námázála.

15. Po *Pater noster* podáie Subdyakon Biskupowi odkrytą pátene, co znaczy iáko pobożne Márye z iáwnym nabożeństwem po Zmartwychwstaniu Chrystusowym udały się do grobu Jego.

16.

* * *) (185) (* * *)

16. Mówi Biskup po *Pater noster* *éicho Libera nos &c.* co znaczy iáko Chrystus éicho zstąpił do otchłani. Innych Ceremonij wykład ten że jest co wzwyż námienionych Ceremonij Mszy S.

Pytanie Szoste.

Czemu Káplán mający Mszę S. w przytomności Biskupá, prosi pozwolenia nádanie błogosławieństwa ludziom?

Odp: 1. Bo Biskup Chrystusa iáko Oycá wszelkiego błogosławieństwa reprezentuje. 2. Bo wszelką moc którą ma Káplán, ma udzieloną od Biskupá. 3. Bo w pierwszym Kościele do samych Biskupów należało dawać błogosławieństwo ludziom.

Pytanie Siodme.

Co znaczy Apparát Biskupi, także też Apparát Dyakóná y Subdyakóná?

Odp: 1. *Sandalia* albo obuwie Biskupa.

skupie iáko tłumaczy *Stephanus Edu-*
ensis Cap: II. znaczy Wcielenie
Chrystusowe, czego figurá bylá gdy
Jákob ręce swoje skorkámi kozło-
wemi pokrył, *Gen: 27.* tak Chry-
stus naturę Boską ciálem śmiertel-
nego człowieka pokrył.

2. Albá znaczy chwałę Zmár-
twychwstania Chrystusowego.

3. Pás znaczy miłość Chystu-
sową.

4. Krzyż ná pierśiach znaczy
Mękę Chrystusową y náśládowanie
Męczenników SS.

5. Stulá znaczy posłuszeństwo
Chrystusowe.

6. Tunicella y Dálmátyká znaczą
nierozzerwaną náukę Chrystusową.

7. Infulá znaczy wyśoką godność
Chrystusową.

8. Pástorál znaczy Moc Chry-
stusową ná Niebie y ná ziemi.

9. Hieroteki álbo rękáwiczki zna-
czą niewinność Chrystusową.

10. Pierścien znaczy zupełną
peł-

pełność dárów Duchá S. w Chry-
stusie.

11. Kápá Biskupia znaczy wiel-
kie miłosierdzie y pełność łask Chry-
stusowych. O tym obszerniey ni-
żey, gdy się o konsekracyi Bisku-
piey mowić będzie.

Ile do Dyákoná y Subdyakona.

1. Dálmátyki, które są nákształt
Krzyża zrobione, nápominaią Dy-
ákoná y Subdyakona, żeby się stá-
ráli bydz z Chrystusem ukrzyżowa-
nemi, y żeby Krzyż Chrystusów z
cierpliwością nośili.

2. Przod y tył Dálmátyk znaczy
dwie tablice Moyżeszowe, ná kto-
rych BOG miłość Bogá y bliźnie-
go nákazał, żeby przez záchowa-
nie tego przykázania Dyakon y
Subdyakon doskonálemi się stáli.

3. Máią Dálmátyki szerokie y
otwarte rękawy, dla tego że iáko
w pierwszym Kościele, do Lewi-
tow rozdawanie iáłmużny należa-
ło, tak żeby y oni ná ubogich we
dług

dług przemożenia szcudrobliwymi byli.

4. Zeby Dyakon stulę miał, rozkazał Sylwester I. tą zaś stulą z lewego ramienia przewieszona zakłada się na prawym boku, dla tego, żeby Dyakon iarzmo Chrystusowe w tym żywocie z nadzieją przyszłego spoczynku nośił.

5. Subdyakon ma na lewey ręce manipularz, na znak że gdy mizerye doczesnego życia z cierpliwością znosić będzie, niebieskiey radości dostąpi. *Venient cum exultatione portantes manipulos suos Psal: 125*

Pytanie Ofime.

Co znaczy Apparat Kapłański?

Odp: 1. Humerał znaczy plugawą Zydowską szmatę którą oczy Chrystusowe zawiązali.

2. Alba znaczy białe odzienie w które Herod Chrystusa na pośmiewisko ubrał.

3. Pas, Manipularz, y Stulą, znaczą powrozy, y łańcuchy któremi Chrystusa krępowano.

4. Ornat znaczy płaszcz purpurowy w który Chrystusa przy Koronacyi, (urągając się z niego) ubrali

5. Krzyż zwyczajny na Ornacie znaczy Krzyż Chrystusow.

6. Korona wygolona na głowie Kapłańskiej znaczy cierniową Koronę Chrystusową.

Inszy wykład Apparatu Kapłańskiego.

1. Humerał znaczy Niebieskie y Święte myśli któremi się Kapłan tak ma uzbraiać, żeby w sercu iego prożne y doczesne myśli nie miały mieysca.

2. Alba znaczy niezmazaną wewnętrzną sprawiedliwość, bogoboynę, czyste, y nienaganne życie, które w oczach Boskich y ludzkich ma prowadzić Kapłan.

3. Pas znaczy czystość Kapłańską, y iako czystym sercem y rękami tę Nayświętszą ofiarę na Bogu ofiarować.

4. Manipularz na lewey ręce zna-

*) (190) *)
czy pokutujące życie, które Kapłan prowadzić powinien.

5. Stula na pierśiach na Krzyż założona znaczy pragnienie (które Kapłan mieć powinien) złączenia się z Bogiem.

6. Ornat znaczy posłuszeństwo, które oblige Kapłana słuchać przykazań Boskich, Kościelnych y Przełożonych. Tego zaś Apparatu Kapłańskiego używanie wniósł *Stephanus* 1. Papież, gdyż przedtym Kapłani w swoich zwyczajnych sukniach Msze odprawowali.

Pytanie Dziewiąte.

Co znaczą komże, których Kapłani y inni Duchowni tak często używają?

Odp: Komża znaczy to co y Alba, czego mamy przykład w Obiawieniu Jana S. *Apoc:* 7. gdzie czytamy że Święci Pańscy, którzy stali przed Majestatem Boskim, w białe szaty przybrani byli. Zatym słuzna

*) (191) *)
szna żeby y słudzy Ołtarzowi w bieli asystowali B O G U.

Pytanie Dziesiąte.

Czemu nawet y chłopięta służące do Mszy, Komeżek używają?

Odp: Bo te dzieci iako nie winne Aniołów reprezentują, których urząd jest Kapłanowi wyrażającemu Chrystusa przy Ołtarzu służyć y asystować; Aniołowie zaś Święci częstokroć się w bieli pokazowali. *Mar:* 16. y *Aktor;* 1.

Pytanie Jedenaste.

Co znaczą Ołtarz, Swiece, Kie-lich &c.?

Odp: 1. Ołtarz znaczy Krzyż na którym się Chrystus Pan B O G U Oycu ofiarował. *Item,* Znaczą stoł na którym ostatnią Wieczera z Uczniami swoimi odprawował. 2. Gorące swiece znaczą przytomnego Chrystusa, który jest prawdziwym światłem świata. *Item* Napominają nas, żebyśmy czystym sercem

go-

gorącym nabożeństwem Mszy S. słuchali. 3. Kielich znaczy grob Chrystusow. *Item* Znaczy serce nasze któreśmy złotem miłości Boskiej zdobić powinni.

4. Patena znaczy kamień którym grob Chrystusow był przywalony.

5. Pala znaczy Tuwalnię, którą twarz Chrystusowa w grobie nakryta była.

6. Puryfikaterz, Korporał, obrusy Ołtarzowe znaczą prześcieradła w które Chrystus był uwiniony y do grobu włożony.

Pytanie Dwunaste.

Czemu po Sanctus na Intortyciach albo wielkich lichtarzach przed Ołtarzem stojących świece zapalone bywają?

Odp: Dla tego, żebyśmy z tym gorętszym nabożeństwem tej części Mszy S. słuchali, iako w ktorej naywiększe się tajemnice zawierają, y sam Chrystus Pan Sakramentalnie na Ołtarzu jest przytomny.

Pytanie Trzynaste.

Co znaczą różne kolory, których Kościół S. przy Mszach y obrządkach Boskich nazywa?

Odp: Biały kolor znaczy radość z wielkiej uroczystości. 2. Czerwony kolor znaczy przelanie krwi Apostołów y Męczenników SS. 3. Błękitny kolor znaczy pokutę, dla tego tego koloru w Adwent, w poście, w Wigilie y w Suchedni zażywa Kościół S. bo te czasy są czasem pokuty. 4. Zielony kolor znaczy nadzieję przyszłej szczęśliwości. 5. Czarny kolor znaczy żal y politowanie nad umarłymi, y nad Duszami w Czyłcu będącemi.

Pytanie Czternaste.

Ieżeli te Ceremonie y modlitwy Mszy S. mają fundament z Pisma S.

Odp: Bez wątpienia, albowiem. 1. Czyni Krzyż Kapłan mówiąc w Imie Ojca y Syna y Ducha S. Co wzięto jest z Biblii *ex Math: 28.*

2. Psalm *Iudica* jest czwarty z Psalmow Dawidowych.

3. *Confiteor* albo wyznanie grzechow, wzięte z 2. Reg: 12.

4. Bicie się w piersi wzięte z *Lu: 18.*

5. *Deus tu conversus &c.* wzięte z *Psal: 84.*

6. Turyfikacya ma fundament z Obiawienia Jana S. *Cap: 8.*

7. Introit albo początek Mszy S. zawsze jest z Psalmow Dawidowych.

8. Kyrie eleyson jest z *Psal: 122.*

9. *Gloria in Excelsis* z *Luc: 2.*

10. *Dominus vobiscum* Pan z wami z *Ruth: 2.*

11. Kollekty albo Oracye rozkazał Paweł S. *ad Phil: Cap: 4.*

12. Epistolę czytać tenże Apostoł S. kazał *Colos: 4.*

13. Graduał y *Tractus* nic innego nie jest tylko wersykuły z Psalmow

14. Alleluia jest *Apoc: 19.*

15. Zeby Kapłan Ewangelią opowiadał rozkazał Chrystus Pan *Math: 25.*

16. *Credo* żeby przy Mszy mówić, rozkazały pierwsze 4. Concilia SS. ktore iak S. Ewangelia mają poszanowanie.

17. Umywa Kapłan ręce przykładem Dawida *Psal: 75.*

18. *Orate Fratres* to jest modłcie się *Bracia* mówił sam Chrystus *Mar: 14.*

19. Ze Kapłan raz cicho, drugi raz głośniey się modli, czyni to przykładem Chrystusowym, o którym Paweł S. *Ad Hebr: Cap: 5.* mówi: że się modlił *cum lacrymis & clamore valido* z płaczem, y wołaniem wielkim.

20. Podnosi często Kapłan ręce przykładem Dawida S. *Psal: 33.*

21. *Sursum corda* jest z *Thren: 3.*

22. *Gratias agamus* jest z *Thes: Cap: 5.*

23. Po trzykroć mówi się *Sanctus* na wzor Serafinow *Isaiæ Cap: 6.*

24. *Hosanna, Benedictus* jest z *Mat: 21.*

25. Zeby się za Papieża iako pierwszego Przełożonego naszego, za Biskupow Krolow, y Cesarzów modlić

dlić rozkazuje Páweł S. 1. *Tim: 2.*
26. Ze w Kánonie przyczyny
SS. Pánskich żądamy, uczy nas *Iob:*
Cap: 42.

27. Podnosi Káplán oczy ku Nie-
bu przykładem Chrystusowym *Io-*
an: 6. Cap:

28. Zegna Káplán y konsekruie
Chleb y potym wino z postáno-
wienia Chrystusa Páná *Mat: 26.*

29. Upada Káplán częstokroć
ná koláná, przykładem Páwła S.
Ad Eph: 10.

30. Podnosi Káplán Hostyá y
kielich do ádorácyi z rozkazu Pá-
wła S. *Ad Hebr: Cap: 1. Et adorent*
eum omnes Angeli Ejus.

31. Modli się Káplán za umár-
łych 2. *Math: 12.*

32. Zeby mowić *Pater noster*, roz-
kazał Chrystus Pan *Math: 6.*

33. Łamie Káplán Hostyá albo
Chleb poświęcony przykładem Chry-
stusowym *Math: 26.*

34. *Agnus DEI* wzięte *ex Ioan: Ca: 1.*

35. *Domine non sum dignus* wzię-
te z *Math: 8.*

36. Bierze Káplán Kommuniá y
innych komunikuie 1. *Cor: 21.*

37. Modli się Káplán po kom-
munij przykładem Chrystusowym
Lucæ 22.

38. Ze Káplán błogosławieństwo
dáie ludziom, czyni przykładem
Chrystusowym *Lucæ 24.*

39. Ostatnia Ewángelia iest Ia-
ná S. *Cap: 1.*

40. O ołtarzu iest wzmianká
Math: 5.

41. O lichtarzách y lámpách w
spomina Ian S. *Apoc: Cap: 4.* Z kąd
się pokazuje, że cokolwiek się przy
Mszy S. dzieie, iest wzięte z Pisma
Świętego.

ROZDZIAŁ V.

O dalszych Ceremoniach
Mszy S.

Pytanie Pierwsze.

Czemu nie kwásnego Chlebá albo
Ho-

Hostyi, Rzymski Kościół zażywa do Mszy S.?

Odp: Ma być Chleb nie kwąśny, bo y Chrystus Pan w niekwąśnym konsekrował, ponieważ przy początku Wielkanocy Żydowskiej w którą się kwásnego chlebá pożywać nie godziło, ostatnią wieczera z Uczniámi swoimi odprawował. 2. Nie kwásna jest Hostya, bo znaczy naywiększą niewinność Chrystusową, w którym żadnego kwálu grzechowego nie było.

Pytanie Drugie.

Czemu tylko po iedney stronie Hostya jest wyobrazona, a z drugiej całé gładka?

Odp: Bo Chrystus tylko według natury ludzkiej mógł być widziány, Bóstwo zaś iego przed oczymá ludzkiemi było utáione.

Pytanie Trzecie.

Czemu Epistola ná prawey stronie Ołtarza czytána bywa, a Ewangelia ná lewey?

Od-

Odp: Bo Chrystus naprzód do Żydów przyszedł, iáko ktorzy byli prawym y wybranym ludem Bożkim. Czytána bywa Epistola przed Ewangelią, bo Epistola znaczy Prooroctwá, ktore poprzedzały nowy Testament y Ewangelią.

Ewangelia czytána bywa ná lewey stronie, bo po odrzuconey Synagodze Żydowskiej, Narodom to jest Pogánom osobliwiey Ewangelia S. opowiadána była według tego wierszu:

Dextera Iudeos, gentiles leva figurat.

Y z tey rácyi Ewangelia ná lewey stronie czytána bywa, że Chrystus nie dla sprawiedliwych, ále dla grzesznych, ktorych lewa strona znaczy, ná świat przyszedł, y Ewangelią S. opowiadał.

Pytanie Czwarte.

Czemu wstáiemy ná Ewangelią?

Odp: To się dzieie z rozkazu Anastazyusza S. Papieża, ktory żył Roku 385. naprzód dla uczciwo-

ści

^{*)}(200)(^{*)}
ści Ewangelij S. 2. Ná znak żeś-
my státeczni w Ewangelij S. 3.
Ześmy gotowi bronić záwsze E-
wangelij S. Z tey rácyi stárzy Po-
lacy z pochw szábel ná Ewange-
liá dobywáli.

Pytanie Piąte.

*Czemu Gloria in Excelsis tylko się w
Świątą y Niedziele mówi procz niektórych*

Odp: Bo to jest Anielskiey rado-
ści pełne pienie; Podczas zaś Mszy
żałobney, Adwentowey, Suche-
dniowey, y Postney, nie przystoy-
na się weselić, gdyż te są czasy
smutku y pokuty. Innocencyusz
III. Papież zakazał mówić *Gloria* ná
Wotywach, y żeby nigdy mowio-
ne nie było, gdy się *Te Deum lau-*
damus w obrządku Boskim nie mówi.

Pytanie Szóste.

Czemu się Káptan ná końcu Glo-
ria in Excelsis. żegna?

Odp: Bo tam jest wzmianká wszy-
stkich Trzech Person Boskich.

Py-

^{*)}(201)(^{*)}
Pytanie Siodme.

*Czemu się nie wewszystkich Mszach
SS. Credo mówi?*

Odp: Zeby *Credo* we wszystkie Nie-
dziele mowione było, rozkazało
Concil: Tolet: ná pamiątkę Zmar-
twychwstania Chrystusowego. In-
nocencyusz III. rozkazał, żeby tak-
że *Credo* mowione było 1. w Uro-
czystości Pańskie 2. w Uroczy-
stości Nayświętszey MARYI Pán-
ny y S. Krzyża, bo te Táiemnice
zawierają się w *Credo*. 3. w Uroczy-
stości Apostolskie, bo Apostoło-
wie SS. *Credo* złożyli. 4. w Uro-
czystości SS. Doktorow Kościel-
nych tak Greckich iáko y Łaciń-
skich że pismami swemi, *Credo* al-
bo wiary S. bronili. 5. w Uroczy-
stosc także Mágdáleny S. mówi się
Credo, bo Mágdálená S. iáko Apo-
stółká Zmartwychwstanie Chrystu-
sowe Uczniom Pańskim opowia-
dała.

Py-

Pytanie Osme.

Iak dawny zwyczaj klękać podczas Credo na te słowa & Homo factus est?

Odp: Ten zwyczaj począł się około Roku 1300. za czasu Ludwika S. Krola Francyjskiego, Trzeciego Zakonu S. O. Franciszka, który to w Kościołach Francyjskich postanowił, iako też żeby klękać na te słowa w Pasyi *Emisit Spiritum*.

Pytanie Dziewiate.

Czemu Kapłan całując Ołtarz iłkroć się do ludzi obraca?

Odp: To się dzieie z uczciwością ku Bogu y Chrystusowi, ktorego Ołtarz reprezentuie, y z którym się podczas Mszy S. kapłan zabawia, ztym służna aby brał od niego pozwolenie, obrocić się twarzą do ludzi.

Pytanie Dziesiate.

Co za różność iest między gradualem y Traktem?

Od-

Odp: *Gradual* przedtym był Psalm ieden, który spiewano gdy Dyakon po gradalach Ołtarzowych na branie pozwolenia czytania Ewangelij S. y błogosławieństwa od Biskupa, wstępował. *Traetus* zaś ma denominacją *à trabendo*, że się powoli ma mowić. Tá zaś różność iest: że *Gradual* mowiony bywa podczas Mszy SS. radosnych, *Traetus* zaś podczas Mszy SS. żalobnych albo pokutnych.

Pytanie Tedenaste.

Czemu Kapłan błogosławi wodę którą ma lać do Kielicha, a winą nie błogosławi?

Odp: Bo wino znaczy Chrystusa, który błogosławieństwem Kapłanśkiego nie potrzebuie, wodą zaś znaczy ludzi, ktorzy błogosławieństwa pragną y potrzebuia.

Pytanie Dwanaste.

Czemu w wielu Mszach SS. miasto *Ite Missa est* mowi się *Benedicamus Domino*? Od-

Odp: *Ite missa est*: co się znaczy. Idźcie pościła jest (rozumiey ofiarę Mszy S. do BOGA) zwyczajnie mówione bywa w wielkie Uroczystości w które się obrządek Boskiej Mszy S. kończył, za tym ludziami iść, z nabożeństwa do domów pozwalano. W poście zaś że po Mszy S. dopiero Nona y Nieszpor miał się odprawować, za tym ludu nie rozpuszczano z Nabożeństwa, ale Kapłan albo Dyakon spiewał *Benedicamus Domino* Chwalmy daley Pana.

Pytanie Trzynaste.

Czemu Kapłan przy Mszy przymieszewa wody do winą?

Odp: Jest to Apostolska tradycja iako świadczy S. Concil: Trid: Sess: 22. Cap: 7. dzieie się zaś dla tego 1. Ze Krew y woda płynęła z boku Chrystusowego. 2. Znaczy zjednoczenie natury ludzkiej z Boską. 3. Znaczy naszą kooperacyę z łaską Boską.

Py-

Pytanie Czternaste.

Czemu się po pierwszej Ewangelij mowi *Laus tibi Christe* Chwała tobie Chryste, a po ostatniej Ewangelij mowi się *DEO gratias albo BOGU* dzięki?

Odp: Po pierwszej Ewangelij chwalemy Chrystusa za daną nam Ewangeliją S. W ostatniej zaś Ewangelij dzieie się wzmianka Wcielenia Chrystusowego y odkupienia naszego, za tym BOGU za tak wielkie dobrodzieystwa dziękujemy.

Pytanie Pietnaste.

Czemu się tak często powtarza to słowko Amen?

Odp: Chrystus P. gdy co potwierdzić chciał używał tego słowka Amen, Zaprawdę. Paweł S. kończy wszystkie listy swoje tym słowkiem Amen. Czytamy też Deut: 37. że lud po modlitwie zwykł był mówić Amen, co tyle znaczy: że sobie lud życzy tego od BOGA o co Kapłan prosi.

K

Pyta-

Pytanie Szesnaste.

Czemu się podczas y oprócz Mszy S. biiemy w pierśi?

Odp: Dla wzbudzenia w nas żalu y skruchy za grzechy, przykładem Jawnogrzeźnika *Luc: 18. 2.* Biiemy się zwyczajnie trzyrazy w pierśi, bo myślą, mową, y uczynkiem BOGA obrażamy. 3. Ze trzech rzeczy do prawdziwey pokuty potrzeba, to iest: 1. Skruchy serdeczney, 2. Wyznania grzechow przed Káplánem, 3. Dostyc uczynienia za grzechy.

Pytanie Siedmnaste.

Dla czego tak małe dzwonki w Kościelne iako y w wielkie dzwony dzwonią podczas elewacyi?

Odp: Dzwonią w Kościele Ministranci na wzbudzenie gorętszego nábożenia w przytomnych ludziach, żeby z iák naywiększą uniżonością przytomnemu w Sakramencie Chrystusowi pokłon oddawali. 2. Dzwonią w większe dzwo-

ny

ny żeby nie przytomni ludzie sercem przynaymniej y myślą Chrystusowi się klániali, gdyż obecnemi w Kościele nie są. Ten zaś zwyczaj poczał się Roku 1300. iako też y zwyczaj dzwonić na Paćierze.

Pytanie Osmnaste.

Czemu modlitwy ktore Káplán przy Mszy S. mowi, zowią się Collectæ?

Odp: Bo te modlitwy są *pro collecto populo* za lud zgromádzony, od ktorego Łacińskiego słowa modlitwy kollektami się zowią.

Pytanie Dziewietnaste.

Czemu Mszał zwyczajnie na pulpicie albo na poduszczce kładą?

Odp: Na znak że serce nasze powinno byđ miętkie y sposobne na przyięcie słowa Boskiego y wewnętrznych inspiracyi Duchá Przenayśw:

Pytanie Dwudzieste.

Czemu Káplán náprzod na prawą stronę Ołtárza idzie?

Odp: Na znak że Chrystus P. sie-

K 2

dzi

)(208)()

dzi ná prawicy Oycá Przedwiecznego.

Pytanie Dwudzieste pierwsze.
Czemu Káplán po Pater noster cáluie patenę?

Odp: Cáluie patenę wprzód nią krzyż ná sobie uczyniwszy, ná znak że przez krzyż dany iest światu pokoy Boski.

Pytanie Dwudzieste drugie.
Ják dawne iest przykazanie Kościelne, słuchác Mszy S. w Niedziele y w Święta?

Odp: Jeszcze w Roku 540. nákażało Aurelianenńskie Concilium, żeby Mszy S. w Święta y w Niedziele słuchác. Toż samo ieszcze przedtym Can: 31. nákażało Concilium Agatenńskie Roku 506.

Pytanie Dwudzieste trzecie.
Czemu kosztownych kielichow y pátén złotych, srebrnych záżywa Kościół S.?

Odp:

)(209)()

Odp: Jeżeli w stárym Testámen-cie, gdzie tylko Figury były teraznieyszey ofiáry Boskiej, wszystkie naczynia Kościelne złote y srebrne bydz musiały, iáko dáleko słusznieysza iest, żeby tak drogi skárb Ciála y Krwie Chrystusowey w kosztownych chowác naczyniach.

Pytanie Dwudzieste Czwarte.
Ponieważ złotych y srebrnych pátén záżywa Kościół S. czemuż téż Korporály, puryfikáterze, pale nie mogą bydz złotogłowowe, axáminne, álbo z inszey kosztowney máteryi?

Odp: Bo Korporály iáko y inne Oltárzowe obrusy, y płotna, znáczą prześcierádlá w ktore Ciáło Chrystusowe uwinione było. Te zaś były płócienne, nie matériálne.

Pytanie Dwudzieste piąte.
Czemu kádzidlá záżywáią Kápláni tak przy Mszy S. iáko y innych obrzędách Boskich?

K 3

Odp:

Odp: Dzieie się to przykładem Moyżesza y Zácharyasza SS. *Exod. 30. y Luca 1.* Rzuca zaś Káplán kádźidło ná żarzyšte węgle, ná znák że modlitwy (ktorych znakiem iest kádźidło) máią pochodzić z fercá zápalonego miłością Boską. Ten zaś zwyczaj wniósł Leo III. Papież.

Pytanie Dwudzieste szoste.

Co znaczy chleb ktory po Mszy S. rozdaia w Greckim Kościele?

Odp: Znaczy náprzod Chrystusa, ktory iest Niebieskim chlebem. *Pan is qui de Caelo descendit.* 2. Jest to pozostała pamiątka miłości pierwszych Chrześcian, ktorzy po wziętej Kommunii, Káplanom y innym ubogim chleba y innych potraw używali.

Pytanie Dwudzieste siódme.

Czemu Msza S. Łacińskim ięzykiem w kościele Łacińskim, á czemu nie káżdego kraiu ięzykiem odprawowana bywa?

Odp:

Odp: Procz wielu rácyi, dla tego, że ięzyk Łaciński iest prawdziwie *lingua Ecclesiae*, iest ięzyk wszystkim prawie Národom zwyczajny. zátym dla iednostayności záchowania, w ktorey się záfwe BOG Wszechmogący kocha, słuszna żeby Łacińskim ięzykiem Msza S. odprawowana była. 2. Przydaie Łaciński ięzyk Mszy S. większey czci, respektu, y poszanowania, niżeli rodowity ięzyk, ponieważ y proste dzieci iátwoby się słow pełnych tájemnic náuczyć mogły, ktorychby potym ná złe zázýwały.

ROZDZIAŁ VI.

O Sákrámenście Pokuty S.

Pytanie Pierwsze

Dla czego się klęcząc grzechow nászych Káplánowi spowiadamy?

Odp: Sam rozum pokazuje, że gdy iáki grzesznik y złoczyńca láski y odpuszczenia szuka, z pokorą

ná kolana upada, tak y penitent, gdyż ábsolucyi od grzechow swoich u Káplána żąda, słuszną żeby ná kolana upádłszy, o tę łaskę prosił.

Pytanie Drugie?

Czemu potrzeba Káplanowi czas ostatniey spowiedzi oznaymić?

Odp: Zeby Spowiednik tym lepiey zważył poprawę penitenta swego. 2. Dla tego że jeżeli się penitent dawno nie spowiadał, áby go Káplán nápomniáł o pilnieysze stárání o kóło Dusze y zbáwienia swiego.

Pytanie Trzecie.

Co zá potrzeba tego, żeby się Káplanowi, który także człowiekiem jest częsem grzesznieyszym niżeli penitent, grzechow swoich spowiadać?

Odp: A coż zá potrzeba żeby winowayca Sędziemu winy swoje powiedział; czy wielkie są, czy małe, jeżeli chce byđz sprawiedliwie osádzony? 2. Czemu chory ma się áffekeyi y cho-

choroby swoiey lekarzowi zwierzyć, jeżeli chce byđz zdrowym? Iżaliż Spowiednik nie jest Sędzią, który nie ile człowiek, ále w osobie Chrystusa sprawę sumnienia grzesznika rozsádzá? Czyliż nierzekł P. JEZUS Joan: 20. *Quibus remisieritis peccata remittentur eis.* Którym wy odpuszcicie grzechy, będą im odpuszczone. Uważać trzeba to słówko wy, to jest wy ludzie Kápláni w osobie moiey macie tę moc odpuszczania grzechow; Jákke záś Spowiednik ma wiedzieć co rozgrzeszyć á co nie, gdy sumnienia penitenta wiedzieć nie będzie? Iżaliż Spowiednicy nie są prawdziwi lekarze dusz ludzkich Math: 18. Luc: 10.? Jakób S. Cap: 5. wyraźnie mowi: *Spowiadaycie się ieden drugiemu grzechow swoich, y modlcie się ieden zá drugiego żebyście zbawieni byli.* Tak też mowi Mędrzec: Sap: 21. *Kto tai grzechy swoie, nie dobrze się z nim dзиаć będzie, kto się ich záś spowiada y one porzucá, miłosierdzia dostápi.* Po-

twierdza Jan S. iásnemi słowy 1. Jo.
an: 2. *Gdy się grzechów naszych spowia-
damy, wierny jest BOG y sprawiedliwy
że nam nasze grzechy odpuści, y oczyści
nas od wszelkier niesprawiedliwości.* Po-
dobneż fundamenta są Eccl: 4. y ná
inzych miejscách Piśma Świętego.

Czemu zaś przed człowiekiem
grzechy nasze wyznawać mamy, da-
je rácyą Vergilius mówiąc: *W starym
testamencie, trzeba się było grzechów swo-
ich BOGU sprawiedliwemu spowiadać, iá-
ko Dawid &c. gdy się zaś BOG stał czło-
wiekiem, potrzeba żeby człowiekowi na
miejscu Jego, grzechów swoich się zwie-
rzyć.* Może bydz y ta rácyą, przed
Káplánem człowiekiem á nie przed
Aniołem kazał BOG grzechów się
swoich spowiadać, żeby się Káplán
tym litościwiey y miłosierniey z po-
kutuiącym grzesznikiem obchodził,
wiedząc ile człowiek iáko jest uło-
mność y krewkość ludzka.

Pytanie Czwarte.
Co to są Casus reservati?

Odp:

Odp: Są niektóre ciężkie grzechy,
których sobie ábsolucyą rezerwuią
y zostáwuią Biskupi, á w Ducho-
wnych stanach Práłáci álbó Przeło-
żeni. Rácyą tey rezerwacyi jest ta,
żeby się pilniey tych grzechów wy-
strzegác, y ná nie się nie odważać,
wiedząc że z ciężkością rozgrzesze-
nie bywa od nich dawane.

Pytanie Piąte.

*Czyli dosyćuczynienie álbó pokuta
którą za grzechy naznacza Ká-
płan, nie przeciwi się dosyćuczynie-
niu Chrystusowemu za grzechy ná-
sze?*

Odp: Bynaymniey, y owízem jest
skutek dosyćuczynienia Chrystuso-
wego, gdyż my Kátolicy wyznaie-
my, że nasze dosyćuczynienie zánic
jest, bez dosyćuczynienia przez zá-
ługi Chrystusowe, iáko to wyraźnie
S. Concilium Trid: wyznaie. *Sess: 14.*
Cap: 8.

Tu też potrzeba wiedzieć że da-
leko

K 6

leko surowfsze pokuty bywały w pierwszym Kościele niżeli teraz, gdy za ieden grzech śmiertelny siedm lat pokutować potrzeba było. Bywały, też przedtym y publiczne pokuty, ktore odprawowali ci ktorzy publicznie w grzech ktory, z tych trzech wpadli, to jest 1. w Apostazyę albo odstąpienie od Wiary S. 2. Ktorzy publicznie w nieczystości żyli. 3. Ktorzy mężoboystwo popełnili. Czworacy też pokutujący byli: 1. *Płaczący* ktorzy przed drzwiami Kościelnymi grzechy swoje opłakiwali, a tym się do Kościoła wnieść nie godziło. 2. *Słuchający*, ktorzy przed progiem Kościelnym przy drzwiach słowa Bożego y Mszy S. słuchali. 3. *Ná ziemi leżący* ktorzy w którymkolwiek kącie Kościoła ná ziemi leżąc nábożeństwu słuchali. 4. *Stoiący* ktorzy stojąc Mszy S. słuchali, ale do Kommunii S. przypuszczeni nie bywali. Ten sposob tak ostrey pokuty za czasem zniósł Kościół S.

Pyta-

Pytanie Szoste.

Jaka różność jest między Spowiedzią, Odpustem, y Jubileuszem?

Odp. Tá, że przez Spowiedź S. dostępujemy odpuszczenia y najcięższych grzechow śmiertelnych, tak iednak żeśmy obowiązani ná káranie, albo w tym żywocie albo w Czyścu. Przez Odpust zaś ieżeli jest zupełny, dostępujemy zupełnego y winy y kárania odpuszczenia, ieżeli nie zupełny, tedy nam część káry umnieylzona bywa. Przez Jubileusz procz tego że dostępujemy odpuszczenia winy y káry, możemy byđz ábsolwowáni od Censur, y tych grzechow ktorych ábsolucyą sam sobie Ociec S. Papież rezerwował, także też przy Jubileuszu może Káplan niektore wota y śluby zámienić albo cale znieść.

Pytanie Siodme.

Gdyby kto na kilka lat przed sądnym dniem umarł, któryby powinien

)(218)(

nien był tysiąc lat vg. w Czystu
bydź, iakżeby zadosyć uczynił za
grzechy swoje?

Odp. Zdączy to 1. ná nieskończo-
ne miłosierdzie Boskie, dufając że-
by BOG z skárbu Kościelnego ośta-
tek dosyć uczynienia przyiał. 2. Mo-
głaby Sprawiedliwość Boska tak
sporządzić, że te męki ktoreby miał
cierpieć iak mowi Theolog *extensivè*
przez tysiąc lat, przez te kilka lat
intensivè takby mu się przykre, ostre,
y ciężkie stały, żeby tysiącnolet-
nim mękom wyrownały.

Pytanie Osme.

*Co to jest Porta aurea Złota bra-
ma w Rzymie, którą pod czas Jubi-
leusza Wielkiego Ociec S. sam o-
twiera?*

Náprzod Wiedzieć potrzeba, że
przedtym w różne lata náznáczony
bywał Jubileusz, aż ná ośtátek Pa-
weł III. postanowił, żeby się co
dwadzieścia pięć lat odprawował.

Ná

)(219)(

Ná pytanie odpowiadam. Ze otwar-
cie złotey Brámy znaczy że otwarta
brama łáski do Nieba przez Jubile-
usz każdemu grzesznikowi. Zowie
się zaś ta Brámá złota, nie żeby z
złota była, ále dla kosztownego skár-
bu Odpustu Jubileuszowego. Po-
czátek ceremonij otwierania tey
Brámy wszczął się zá Bonifacyusza
VIII. Papieża Roku 1295.

Pytanie Dziewiąte.

*Ktore są ceremonie przy otwiera-
niu tey bramy w Rzymie?*

Níželi odpowiem Trzeba wie-
dzieć że takie Bramy Święte są czte-
ry w Rzymie, ktore rázem otwiera-
ne y zamykane bywają. Pierwsza u
S. Piotra, którą sam Ociec S. otwie-
ra, druga w Kościele S. Pawła, trze-
cia w Kościele S. Jana ná Lateranie,
czwarta w Kościele Nays: Mátki ná-
zwaney *Majoris*. Te trzy ośtatnie
Bramy otwierają Kárdynałowie. Te
cztery pomienione Kościoły po-
mie

winien nawiedzić będący w Rzymie, jeżeli chce dostąpić Jubileuszu. Teraz na pytanie

Odpow: 1. W Roku przed zaczęciem Jubileuszu w Uroczystość w Niebowstąpienia Chrystusowego podczas Mszy S. po Ewangelij czytane bywa *Diploma* albo Papieski List w którym Ociec S. łaskawie ogłasza Odpusty Jubileuszowe całemu Chrześcijaństwu. 2. 24. *Decembris* to jest w Wigilię Bożego Narodzenia, wychodzi Ociec S. z Pałacu swego z Processją wielką do Kościoła S. Piotra gdzie stanąwszy przed drzwiami Kościelnemi na Watykanie które są zamknięte, po zaczętych *Veni Creator* zstępuje z Tronu swego, y wzięwszy w rękę gorącą pochodnię y złoty młotek, uderza po trzykroć w Bramę mówiąc za każdym uderzeniem *Aperite mihi portas iustitiae*, to jest Otwórzcie mi bramy sprawiedliwości, któremu Chur odpowiada: *Ingressus in eas confitebor Domino.*

Wszed-

Wszedszy w nie dziękować będą Panu. Potym Ociec S. mowi niektóre modlitwy podczas których mularze łamią mury, otwierają Bramę, którą odwaliwszy, Penitencyarze albo Spowiednicy Papiescy po Kápláńsku ubrani obmywają odzwię święconą wodą. To skończywszy podają Ojcu S. Krzyż w rękę, który wzięwszy na kolana upada y zaczyna: *Te Deum laudamus.* Y powstawszy przez tę Bramę do Kościoła wchodzi, gdzie po skończonym *Te DEUM laudamus* Nieszpor solemnie zaczyna. Tegoż czasu y godziny inne Bramy Kárdynáli z temiż ceremoniami otwierają. Te zaś Bramy tak długo otwarte są, iak długo się Jubileusz odprawuje, to jest przez cały rok. Po skończonym zaś Jubileuszu tym sposobem zawierane Bramy święte bywają. Tegoż dnia to jest 24. *Decembris* w Rok po otwartey S. Bramie zchodzą się wszyscy Práłáci do Kościoła S. Piotra, gdzie po skoń-

czo-

czonym Niezporze zaczyna Ociec S. Antyfonę, *Cum iucunditate exhibitis*, to jest z radością wynidziecie, potym z Processyą wychodzi Ociec S. do Bramy, gdzie niektóre modlitwy zmowiwszy, święci kámiień, wapno, y infze máterye do murowania należące, y pokropiwszy ie wodą święconą, y okádźiwszy, kładzie trzy kámienie ná prog, y kielnią srebrną trzy rázy rzuciwszy wapna, mowi głośno te słowa: *In Fide & virtute IEZU Christi &c. W Wierze y w mocy IEZUSA Chrystusa Syna Twego żywego, który Xiążęciu Apostolskiemu rzekł, tyś jest Piotr, a ná tey opoce wybuduję Kościół moy, kładziemy ten pierwszy kámiień ná zamknięcie Bramy S. która ná każdy Jubileuszowy Rok otwierana bywa. W Imię Oycá y Syná y Ducha S. Amen.* To skończywszy zaczyna Chur Hymn *Beata Urbs Jeruzalem*. Podczas ktorego Ociec S. ręce umywa. Potym zmowiwszy niektóre modlitwy, ludziom błogosławieństwo dáie, y tym się ákt konkludue.

RO-

ROZDZIAŁ VII.

O Ceremoniach Sakramentu Ostatniego Pomazania.

Pytanie Pierwsze.

Czemu przy administrowaniu tego Sakramentu, żązywáią Oleiu S.?

Odp: 1. Bo tak w Pismie S. czytamy *Jac: 5. Chorwie kto z was, niech sprowadzi Kapłanow Kościelnych do siebie, y modlić się nád nim będą, namaszczaiąc go Oleiem w Imię Pańskie.* 2. Bo Oley znaczy łaskę Duchá Przen: która mocą tego Sakramentu choremu udzieleną bywa, ná zwyciężenie pokus, y szatańskiey mocy w godzinę śmierci.

Pytanie Drugie.

Których Ceremonij żązywa Kapłan dáiąc Oley S.?

Odp: Naprzód Kapłan wszedszy do domu chorego życzy pokoiu domowi, y wszystkim mieszkáiącym w nim. Potym podáie Krucyfix do pocálowania choremu, ná znak że przez

przez zasługi JEZUSA Chrystusa zwycięży przy śmierci nieprzyjaciela dusznego, y dostąpi pokoju wiecznego. 3. Kropi święconą wodą mieszkánie chorego ná wypędzenie złych Duchow. 4. Zaczyna modlitwy opisane w Agendzie. 5. Namazuje pięć zmysłów chorego Oleiem S. mówiąc przy każdym Namaszczeniu: *Przez to święte namaszczenie y swoje nieskończone miłosierdzie, niech ty Pan odpuści, coś przez zmysł vg. widzenia, słyszenia &c. zgrzeszył.* 6. To skończywszy, inne modlitwy opisane w Agendzie mówi.

Pytanie Trzecie.

Czemu więcej modlitw zażywa Kościół S. przy administrowaniu Sakramentu tego niżeli przy innych?

Odp: Bo chory przy zgonie życia swego ná którym całą wieczność zawisła, naybardziej pomocy modlitwy S. potrzebuie. Dla tego mówi Káplán bárdzo nábożną Litanią w
kto-

ktorey Aniołów y Świętych Bożych wzywa ná uproszenie choremu álbo zdrowia álbo szczęśliwey śmierci. Ztey też racyi kładzie Káplán rękę ná głowę chorego, oddając go obronie Boskiej, y w Imię Troyce Przen: Diabłów zaklinając żeby choremu duchownie nie szkodzili.

Pytanie Czwarte.

Czemu pięć zmysłów namazuje Káplán Oleiem S.?

Odp: Bo pięcią zmysłów náywięcej B O G A obrażamy, iáko też y Dusza náywięcej ákcyi swoich wykonywa przez zmysły.

Pytanie Piąte.

Czemu gdy Káplánowi Oley S. daia, nie namaszczaia dłoni rąk iego ále wierzch ręki?

Odp: Bo dłonie rąk Káplániskich już Oleiem S. namaszczone były przy braniu poświęcenia Káplániskiego.

RO-

(220)

ROZDZIAŁ VIII.

O Ceremoniach Sakramentu Kapłanstwa.

Pytanie Pierwsze.

Co jest Kapłan?

Odp: Jest osoba Duchowna mająca moc od Chrystusa przez Biskupa sobie daną, poświęcania Ciała y Krwi Chrystusowej y rozgrzebiania od grzechow.

Pytanie Drugie.

*Ktore są Ceremonie święcenia
Kapłańskiego?*

Odp: 1. Kładą przytomni Kapłani na głowę mającego się na Kapłaństwo święcić ręce, na znak że wprędce przez kładzenie rąk Biskupich dostąpi Kapłańskiej mocy y łaski Ducha S. 2. Kładzie Biskup nowemu Kapłanowi stulę na Krzyż, przez co się rozumie że Kapłan dostępuje od BOGA łaski y mocy na nośzenie Duchownego Krzyża, który

(227)

ry znaczy stulą iako y ornat. 3. Kładzie na niego Biskup ornat z tyłu zawiniony, na znak że ieszcze nie ma zupełney mocy *in utrumq; corpus mysticum & reale*, to jest tak poświęcania Ciała y Krwi Pańskiej iako też odpuszczenia grzechow. 4. Namaszcza Biskup Kapłanowi ręce Oleiem S. na znak że Kapłan Ołobę Chrystusa który jest *Unctus Domini* na sobie wyraża: y że jest Kapłan prawdziwy pomazaniec Boski. 5. Daie Biskup nowemu Kapłanowi kielich z winem y patenę z Hostyą w ręce, mówiąc te słowa *Accipe potestatem offerendi Sacrificium DEO, Missasq; celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis*, to jest weźmij moc ofiarować ofiarę BOGU y Msze celebrować tak za żywych iak za umarłych, przez co się znaczy, że Kapłan jest posłaniec y pośrednik na ziemi między Bogiem y ludźmi. Jako jest napisano *Ipsa est mediator DEI & hominum*. 6. Kładzie Biskup ręce na głowę Kapłana dając mu

zu-

zupełną moc y łaskę Ducha S. na odpuszczenie grzechów, mówiąc te słowa. *Accipe Spiritum S. quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt.* to jest Weźmij Ducha S. którym odpuścisz grzechy odpuszczone im będą, a którym zatrzymasz zatrzymane będą. Sposób zaś ten święcenia Kápláńskiego iáko y innych sług Ołtarzowych zaczął się od Concilium Kártagińskiego Roku 398.

Pytanie Trzecie.

Wiele jest Święceń?

Odp: Lubo pospolicie inși Theologowie náznaczą siedm święceń, subtelny jednak Doktor Szkot, ósm liczy święceń, trzymając że Biskupstwo jest prawdziwe święcenie.

Pytanie Czwarte.

Co w sobie ktore święcenie zawiera, y ktora jest powinność każde z osobna święcenie mającego?

Odp: Pierwsze święcenie zowie się

Ostia-

Ostiaratus zą tym *Ostiarij* álbo O-dźwiernego ten jest urząd pilnować kluczy y drzwi Kościelnych, żeby nikt do Kościoła nie wszedł ktoremu się przy Młzy S. bydz nie godzi.

2. Drugie Święcenie zowie się *Lecteratus*, urząd Lektorá álbo czytelniká jest, stary y nowy testámēt w Kościele czytać, iáko też y Chrześciańskich powinności náuczać.

3. Trzecie Święcenie zowie się *Exorcistatus*, urząd Exorcysty álbo ząklinacza, jest Diabłów z opętanych exorcyzmami Kościelnemi wypędzać.

4. Czwarte Święcenie zowie się *Acolythatus* urząd Akolitá álbo Cereferarzá, jest swiece ná Ołtarzu świecić, ampułki do Ołtarzá przynieść. Te czworo Święceń mający, może się ieszcze żenić, insze zaś większe y prawdziwie Święte Święceńia mający, żadnym sposobem stanu Duchownego porzucić nie może

5. Piąte święcenie zowie się *Subdiaconatus*, które w tym zawisło, żeby Subdyakon Ołtářzowi służył, kielich, Hostyą, wino, y so do Mszy należy nagotować, dla tego mu Biskup przy poświęcaniu daie w ręce kielich y pátę.

6. Szoste święcenie zowie się *Diaconatus*, które w tym zawisło, żeby Dyakon iák naybližey asystował Káplánowi, do niego też należy Ewángelią czytać, kazać, y w potrzebie Kommunią S. dawać.

7. Siodme święcenie zowie się *Presbyteratus* álbo Káplánstwo, do Káplána należy ofiarę niekrwawą BOGU ofiarować za żywych y za umártych iáko się wżwyz rzekło. To Káplánstwo według Theologów dwoiákie jest, większe y mnieysze. Mnieysze jest pospolitých Káplánów. Większe jest Biskupów, ktorých konsekracya *distinctam speciem* różną od innych święcenia máte ryą y formę ma, za tym Biskupstwo

stwo słuźnie ołmym święceniem rozumie bydz Doktor subtelny Szkot

Pytanie Czwarte.

Co jest Archidyakon?

Odp: Jest naybližszy Wikary Biskupi, do ktorego staranie się o Duchowienstwo y Kościoły należy. Iego bowiem powinność jest 1. Przestrzegać żeby chwałá Boska odprawowaná była należyćie. 2. Przestrzegać szkody w Kościelnych rzeczách. 3. Máiących się święcić examiniować y Biskupowi prezentować.

Pytanie Piąte.

Co jest Archipersbyter álbo Arcykáplán?

Odp: Jest pierwszy między Káplánami, máiac superintendencyą nad nimi, przestrzegáiac żeby Duchowienstwo iemu poddane powołania swego pilnowáło.

Pytanie Szoste.

Z iákich przyczyn wygolone koro-

ny noszą na głowie Kápłani ?

Odp: Ku czci cierniowej Korony Chrystusowej 2. Zeby Kápłan *cum crinibus crimina*, z włosami grzechy, osobliwie próżność światową zrzucił z serca swego. 3. Znaczy koronę *Regalis Sacerdotij* Krolewskiego Kápłaństwa.

Co znaczy Biret Kápłański ?

Odp: Znaczy Krzyż Chrystusowy, który ność rozkazał Chrystus *Luce* 9. 2. Jako Kápłan krzyżowej formy Biret na głowie swojej nosi, tak wszelka chwała y honor jego, bydz powinien Chrystus y Krzyż jego.

Pytanie Osme.

Co jest Opat ?

Odp: Opat z Grecká *Abbas* to znaczy co Ociec, albowiem Opat jest Ociec Duchowny, y przełożony wślu Zakonnych albo Mniških Osob, dla tego przy konsekracyi Opátá, gdy mu regułę w ręce podaje konsekrátor mowi te słowa: *Acci-*

pe

pe *regulam* &c. Weźmij regułę od Oyców SS. podaną, rządz y strzeż trzody tobie od B O G A powierzoney. Potym podając mu Pástorał mowi *Accipe baculum Pastoralis officij* &c. Weźmij łaskę Pasterskiego urzędu, noś go przed trzodą tobie poruczoną, żebyś był w poprawianiu występnych pobożnie surowy, a gdy się rozgniewasz, na miłosierdzie pamiętać będziesz. Elekcyá Opátów od Bonifacyusza Trzeciego Roku 610. Krolom iest zlecona. Zwyczaj zażywania Pástorału iest od Honoryusza I. który Roku 622. Opátowi Biskupiego Apparatu pozwolił. Co inni potym Papieżowie wszystkim Opátom pozwolili.

Pytanie Dziewiąte.

Co iest Xieni, y ktore są Ceremonie Iey konsekracyi?

Odp: Xieni iest Mátká albo przełożona zgromádenia Duchownego B O G U poslubionych Pánien, mająca moc od Pápieża sobie daną zażywania Pástorału, nie żeby

L3

iaką

iaką jurisdycyą kościelną miała,
ale na znak macierzyńskiej opieki
y starania się o poddane sobie
Konsekracya Xieni bywa podczas
Mszy S. | zwyczajnie, gdzie po nie-
których modlitwach y Prefacyi, Bi-
skup podając Jey Regulę te słowa
mowi: *Accipe Regulam &c. Weźmij*
Regulę od SS. Oyców nam podaną do
rzędzenia y strzeżenia trzody tobie od
B O G A powierzony, ile Cię B O G umo-
wni, y ułomność ludzką dopuści. Potym
znowu niektóre modlitwy zmowi-
wszy Biskup, akt konsekracyi Hy-
mnem *Te DEUM laudamus* konclu-
duje

Pytanie Dziesiąte.

Co jest Biskup?

Odp: Biskup jest Duchowny wszel-
kiego Duchowienstwa y całej Dy-
cezyi swojej Przełożony y ordy-
naryiny Pasterz, rządząc, broniąc,
y opiekując się poddanemi sobie
Duchownie. Biskupi są Apostołów
SS. następcami iako mowi Hiero-
nim

nim S. *Apud nos Apostolorum locum E-*
piscopi tenent. Biskupi urząd jest Ká-
plánów święcić, Sakrament Bierz-
mowania administrować, Oleń Sa-
kra albo Chryzmę konsekrować.

Pytanie Jedenaste.

Z ktoremi Ceremoniami Biskup
konsekrowany bywa?

Odp: 1. Biskup ma być od trzech
Biskupów konsekrowany, a to z po-
stawienia *Concilij Niceni Can: 4.*
2. Przed zaczęciem aktu konsekrá-
cyi, pytają konsekrátorowie mają-
cego się konsekrować Biskupá o nie-
które punkta, na ktore gdy odpo-
wie. 3. Záprowadzają go do oło-
bney káplice w Kościele, gdzie mu
Acolithi sandalia albo obuwie Bi-
skupie na nogi kładą, na znak że
iako przez to obuwie wywyżzony
jest od ziemi tak ma ferce y áffe-
ktá swoje od ziemskich y docze-
snych rzeczy oderwać, a do Nie-
bieskich je podnieść. 4. Kładą mu
Krzyż złoty na pierśi, zamiast zło-
tey

tey bláchy, którą Naywyższy Káplan w stárym testámenće ná czole nošíł, dla tego iáko Innocencyusz III. mowi: *Ut Sacramentum quod ille praeferebat in fronte, hic recondat in pectore. Zeby tajemnice Krzyża S. ktore ow ná czole nošíł, ten w sercu chował.* 5. Bierze ná siebie rókietę, potym w tunicelle y Dálmátyki ubierány bywa, ná znák iż z wielką niewinnością którą znaczy rókietá, láskawością y innemi cnotámi ktorých znákem są Tunicella y Dálmátyká, ma rządzić owieczki swoje. 6. Kładą mu konsekrátorowie Ewángelie SS. ná rámioná, ná znák że Biskup ma byđz wybranym naczyniem noszącym Imie Boskie, y śmieie opowiadájącym słowá Ewángelij S. 2. Znaczy się też przez to ciężar urzędu Biskupiego, y ciężkie spráwowanie się B O G U z niego. 7. Kładą konsekrátorowie ręce ná głowę konsekruiącego się mowiąc: *Accipe Spiritum S. Weźmij Duchá S.*
ná

ná znák, że konsekrácyá Biskupa iest dziełem Troycy Przenayświęt-szey, od ktorey zupełności láski y mocy dostępuie. 8. Namászczáią głowę y ręce Biskupie Oleiem S., ná znák że Biskup iest prawdziwy pomázaniec Boski, y osobliwiey Chrystusa reprezentuie. 9. Podáią mu Pástorał; *Ut subditos regat, infirmos sustineat. Zeby poddanemi rządził, y nieudolnych wspierał.* 10. Dáią mu pierścien o ktorým niżej. 11. Podáią mu Ewángelie SS. w ręce, ná znák że powinien Biskup pásć słowem Ewángelij S. y prawdziwey náuki owieczki swoje. 12. Niesie ná ofiarę dwa chlebá bochenki ná znák, że iák iego urząd iest Duchownym chlebem, to iest słowem Boskim owieczki swoje karmić, tak też iák Oćiec ubogich, potrzebnym chlebá z stołu swego nie ma żáłować. 2. Ofiaruie także dwie Báreleccki winá, ná dowod że iáko wino iest znákem miłości, tak co do iego urzę-

rzędu należeć będzie, z miłości y w miłości Boskiej wykonywać zechce. 3. Ofiaruje y dwie gorące świece, oświadczając się przed Bogiem, że *tam in vita activa quam contemplativa* to jest tak w żywoćie pracowitym iako y Bogomyślnym z większą gorącością Duchá y palającym miłością Boską usiłowaniem postępować będzie. 13. Kładą mu ná głowę Infułę, przez co się znaczy 1. Osobliwa obroná Boska w ktorey Biskup zostáie. 2. Infuła znaczy koronę Niebieską, ktorey dostąpi Biskup czyniąc zadosyć powinności swoiey. 14. Dáią mu rękawiczki ná ręce, ktore znaczą oczyszczenie z affektow doczesnych. 15. Sadzą nowokonsekrowanego Biskupá ná *Faldistorium* álbo ná Tronie Biskupim, ná znak iego wysokiej godności w Kościele Bożym, potym dáie Biskup błogosławieństwo ludziom, á przy konkluzyi tych Ceremonij dáią mu konsekra-

to-

torowie pocałowanie pokoju, ná znak radości, Ceremonie konsekrowania Biskupá wniosł Clemens I. Konstantyn Wielki Cesarz ofiarował Sylwestrowi S. Papieżowi Infułę z złotá y drogich kámieni, ktorey on z pokory záżywać nie chciał, ale tylko kitaykowe. Inny wykład appáratu Biskupiego. 1. Rokieta albá y inny apparat Biskupi znaczą czyste y niepokaláne życie, ktore powinien prowadzić Biskup. 2. Infuła znaczy umiętność nowego y starego testamentu, iako y rogi Moyżelzowe znaki mądrości były. 3. Pastorał znaczy moc karania grzechow, ktorego znakiē była rozga Moyżelzowa y Aaronowa. 4. Pierłzcień znaczy ziednoczenie się z Chrystusem, y że Biskup iest Oblubieńcem zaślubionego sobie Kościoła. 5. Krzyżem naznaczone obuwie Biskupie, znaczą nie zfatygowane usiłowanie w pracy Duchowney y szukaniu owieczek

* *)(240)(* *

czek Chrystusowych przykładem
samego Chrystusa.

Pytanie Dwanaście.

Czemu się Biskupi w Niedziele al-
bo w Świętą Apostolskie konsekru-
ia, a nie w Suchedni przykładem
innych Kąpłanów?

Odp: Daie racją Rzymska ordy-
nacya temi słowy: *Episcopi Consecra-
tio &c.* Konsekracya Biskupa który
jest Wikary albo namiestnik Apostolski y
owszem samego Chrystusa, ma się odpra-
wować w Niedzielę, bo w ten dzień przez
łaskę Ducha S. raczył B O G oświecić
serca Apostolskie.

Pytanie Trzynaste.

Co jest Suffraganeus albo Szu-
fragan?

Odp: Szufagan jest prawdziwy
Biskup, którego Biskupstwo że jest
od niewiernych zawoiowane, dla te-
go dany jest na pomoc Biskupom
iwoie Biskupstwa w wiernych stro-
nach mającym.

Py-

* *)(241)(* *

Pytanie Czternaste.

Czemu Biskup mając Mszę S. nie
zakłada na krzyż stoły, iako in-
ni Kąpłani?

Odp: Bo ząwfsze przy Mszy Świę-
tey Krzyż przy konsekracyi sobie
dany na pierśiach nosi.

Pytanie Pietnaste.

Co' jest Arcybiskup.

Odp: Ile do konsekracyi Arcybi-
skupa, takż jest ktora y Biskupow,
jest iednak różność między niemi
ta: 1. Arcybiskup ma większą ju-
risdykcyą niżeli Biskup, dla tego od
sentencyi Biskupiey idzie apellacya
do Arcybiskupa. 2. Zażywa Arcy-
biskup Palliusza, ktorego Biskup
zażywać się nie godzi. Na pyta-
nie Odp: Arcybiskup jest Ducho-
wna ołoba, osobliwizy czci w ko-
ściele Bożym, mając pod władzą
swoią niektore Biskupstwa.

Pytanie Szesnaste.

Co znaczy Pallusz Arcybiskupi?

Odp:

* * *) 233 (* * *)

Odp: Palliusz ten zrobiony z naydelikatnieyszey wełny, który z oburamion Arcybiskupich wisi, przez co się znaczy zgubiona owieczka którą dobry Pasterz nioś na ramionach swoich. 2. Znaczy Oycowskie staranie ktore ma mieć iak dobry Pasterz o owieczkach swoich Palliusz zażywać nie może Arcybiskup tylko w Kościołach Arcybiskupstwa swego.

Pytanie Siedmaste.

Co jest Pátryárcha?

Odp: Patryarcha jest nayoślobliwszego honoru y godności osoba Duchowna w Kościele Boskim. Pátryárchow nazywa Anicetus Papież Primates *A Cathe. Rom.* o nich mówi, że są *primi superniq; Patres Pierwsi y naywyżsi Oycowie Kościelni.* Takich Pátryárchow z dawną tylko czterech było. 1. Konstantynopolitański 2. Alexandryjski. 3. Antyochenski. 4. Jerozolimski. Teraz dwóch przybyło Wenecki, y Portuenski

* * *) 243 (* * *)

tuenski ná nowymświecie. Clemens I. dla większey wspaniałości, dał Pátryárchom Palliusz, y postanowił, żeby przed niemi podwoyny Krzyż nożono dla różności od Arcybiskupow.

Pytanie Ośmaste.

Co jest Kárdynał?

Odp: To imię *Cardinalis* ma swoje denominacyą od Łacińskiego słowa *Cardo*, ktore po polsku znaczy węgly albo fundamentá na których się domostwo wspiera, iako bo wie na tych fundamentách wspiera się budowána fabryká, tak na Kárdynałach ktorých godność jest pierwsza po Oycu S. Papieżu, y na ich radzie wraz z Oycem S. cały Kościół się wspiera. Tytuł Kárdynałski poczał się Roku 840. Liczba Kárdynałow rożnych czasow rożna była, aż na ostatek Sixtus V. postanowił, żeby ich więcej nád 70. nie było, a to wzorem Mojżeszá, który zá rozkazem Boskim siedm-

* * *) (244) (* * *

siedmdzieſiát ſobie do rády ſtár-
fzych z ludu Izráełſkiego przybrał.
Z tych Kárdynałów ieſt zwyczáy-
nie 14. Dyákonów, 50. Káplánów
6. Biſkupów.

Pytanie Dziewietnaſte.

Iák dawny zwyczáy záżywania
Purpury, y co znaczy Purpura
Kárdynałſka?

Odp: Innocencyuſz IV. pozwołił
Kárdynałom około Roku 1244. zá-
żywać purpurowych biretow. Pá-
weł zaś II. Roku 1464. rozkazał
áby cále w purpurze chodzili, ná
znák tego, że Kárdynałi gotowi
ſą y powinni byđz dla obrony Ko-
ſciółá S. y krew włádną przelać. 2.
Ná znák tego że purpurowy kolor
ieſt znákiem goráiącey miłóſci, ták
Papież y Kárdynałowie, nád wſzy-
ſtkich innych Chrzeſćcian pałác má-
ią goráiącą ku BOGU miłóſcią,
iáko Chryſtus Pan naywięcey wy-
ciągał po Piotrze y Apoſtołách mi-
łóſci. Coſię y z tych ſłow kto-
rych

* * *) (245) (* * *

rych záżywa Ociec S. pokázuie gdy
Kárdynałowi Purpurowy kápeluſz
ná głowę kładzie: *Ad laudem & glo-
riam &c.* Po polſku ták: Na częſć
y chwátę Wſzechmogącego BOGA, we-
zmif; purpurowy kápeluſz znak wielkiej
Kárdynałſkiej godnoſci, który ci przez
ręce náſze imieniem Apoſtołſkiej ſtolice
ná głowę twoię kładziemy w Imie Oy-
cá &c. A iáko tenże Poćieſzyciel ná gło-
wę Uczniów Chryſtuſowych w poſtáci O-
gnia zſtąpił, ich ſercá Boſką miłóſcią
zapalaiąc, tak y ty który z inſzemi S.
Rzymſkiego Koſciółá Kárdynałami ná
ziemi Uczniów Páńskich reprezentować
będzieſz, miłóſcią pałay, żárliwoſcią
domu Bożego gorey, á wiedz o tym żeſ
dla wywyżſzenia y obrony Katolickiej
wiary, dla pokoiu Chrzeſćciańskiego lu-
du, dla obrony Chrzeſćciańskiej wolno-
ſci, honoru, ſtanu, pożytku S. Rzym-
ſkiego Koſciółá, aż ná wylanie krwi y
ná śmierć ieſteſ wíecznie obligowany;
co żebyſ mógł wypełnić, niech ci ten
dać raczy który z Oycem y z Duchem
S.

S. żyje y króluje na wieki wieków Amen
Pytanie Dwudzieste.

Co się rozumie przez kongregacye Kárdynałskie?

Odp: Takich kongregacyi jest ośmiu. W pierwszej traktują rzeczy należące do wiary S. y zowie się *Congregatio Sancti Officii* albo *Sacrae universalis inquisitionis* W drugiej bywają zwyczajne *Consilia* albo rady, iakim sposobem wiarę S. rozszerzyć w królestwach ieszcze niewiernych, y zowie się ta Kongregacya *de propaganda Fide*. W trzeciej ułatwione bywają wątplenia wszelkie względem Dekretów S. Concilium Trydentskiego, zowie się *Congregatio S. Concilij Tridentini interpretum*. Czwarta kongregacya jest Biskupow y innych Duchownych w tej traktują co do praw Biskupich y innego Duchowieństwa należy. W piątej ułatwiają wątpliwości o zwyczajach y Ceremoniach Kościelnych, w tej też wypro-

wa-

wadżane bywają Proceśsy do kánonizacyi należące, zowie się *Congregatio Sacrorum Rituum*. W szóstej examinowane bywają Xięgi podejrzane w wierze, z których niektóre zakazują czytać, niektórych poprawiają. Siódma Kongregacya ułatwia kontrowersye przypadające względem wolności Kościelney, y zowie się *Congregatio immunitatis Ecclesiasticae*. Na tych Kongregacyach powinni być przytomni Kárdynałowie dwa razy w tydzień, z postanowienia Leoná IV. y Janá III.

Pytanie dwudzieste pierwsze.

Co jest Papież?

Odp: Papieżá Cyrilli S. zowie najwyższym Biskupem wszystkich Biskupow całego świata, Oycem powszechnego Kościoła S. Następca Piotra S. Namiestnikiem Chrystusowym, to bowiem słowo *Papa* Papież, tyle znaczy co Ociec. S. Hieronim nazywa Papieżá *Sacerdotem summum* Najwyższym Káplánem.

nem. S. Laktancyus mowi o nim
że iest *Apex sublimissimus Apostolatus*
Naywyższy wierzchołek Apostolskiej go-
dności. Inni Oycowie SS. y Con-
cilia pełne uczciwości dają tytuły
Oycom SS. Papieżom.

Pytanie dwudzieste drugie.
Z iákiemi Ceremoniámi obierány
bywa Papież?

Odp: 1. Po wezwaniu Duchá S.
wchodzą Kárdynałowie *ad Concla-*
ve, álbo ná to sporządzone miesz-
kania, gdzie iák prędko przez wię-
kszą część głosow jednego obierą,
sadzają go ná wysoki Tron, gdzie
mu ná pálec kładą *Annulum Pisca-*
toris to iest pierścien, ná którym
wyrznięty Piotr S. Apostól. 2. Po-
tym Ogłasza elekcyą nowego Pa-
pieżá Kárdynał Dyakon, po ktorey
3. Zkłada z siebie nowoobrány Pa-
pież Kárdynałską Purpurę, y ubrá-
ny bywa w białe odzienie, kładą
mu też ná nogi czerwone obuwie
złó.

złotym Krzyżem háwtowane, po-
tym go opásują Purpurowym pa-
sem. 4. Ták Pápieżá ubránego sa-
dzą ná Tronie, do ktorego po-
rządkiem przystępując Kárdynali,
cálują mu nogi, ręce, y lice, tę
ceremonią skończywszy. 5. Ubie-
rają Pápieżá w kápę, ták ubráne-
go sadzą w Káplicy *Conclavis* ná
Ołtarzu, gdzie powtornie wzwyż
pomienione Ceremonie Kardyna-
łowie odprawują. To skończyw-
szy otwierają drzwi Káplicy, á lud
pokazuje znaki radości wołając:
Vivat. Dzwonią po wszystkich Ko-
ściołách, dają ognia z Dział, pod-
czas tych tryumfow niosą nowego
Papieżá w Processyi Duchowien-
stwa do Kościoła S. Piotrá, pod-
czas ktorey Processyi daie ludowi
błogosławienstwo. W pomienio-
nym Kościele sadzą znowu Pa-
pieża na Ołtarzu, gdzie Kardynali
pomienione Ceremonie znowu od-
prawiają. Zaczyn Dziekan *Sacri*
Col-

3. Idzie Papież przed Nayświęt-
szy Sakrament, gdzie się nieco mo-
dli, skonczywszy modlitwę idzie do
Ołtarza S. Ierzego, gdzie mu od-
daie adoracyą S. Collegium Kardy-
nalskie, a Papież daie błogosławien-
stwo ludziom.

4. Przyśępuje *Magister Ceremoni-
arum*, mając na trzcinie trochę ko-
nopi, które zapalając mowi: *Sancte
Pater, sic transit gloria Mundi, Oycze
Święty tak przemija chwała światowa*

5. Od Ołtarza S. Ierzego niosą
Papieża do Ołtarza Apostołów SS.
gdzie Mszą S. solemnie zaczyna.

6. Po skończoney Mszy S. sa-
dzą na Tronie Papieża, do kto-
rego ma ieden z Kardynałów mo-
wę.

7. Po skończoney mowie, kła-
dzie *Triregium* albo troiaką Koro-
nę Papieżowi na głowę Kardynał
Ostyenski, akt się zaś ten konclu-
duje biciem z Dział y wesółemi o-
krzykami ludu.

Py-

Pytanie Dwudzieste piąte.
*Jakiey przyczyny potroyny ko-
rony Papież zażywa?*

Odp: 1. Ná znak że moc Papie-
ka iest wyższa nad wszystkich Kro-
low y Cesarzow, iako tego który
iest Namieśnikiem Krola nad Krol-
mi Chrystusa Jezusa. 2. Ná znak
troiakiey iego Duchowney mocy,
to iest 1. mocy náuczania, 2. w flu-
bách y przyśięgách dyspensowania,
3. Karania.

Pytanie Dwudzieste Szoste.
*Czemu się Papież nazywa Servo
Servorum DEI, Sługą Sług
Boskich?*

Odp: Tego tytułu zażywać po-
czął Grzegorz S. Papież, á to z po-
kory wielkiey, przyczyná zaś że
wszyscy OO. SS. Papieże tego tytułu
zażywają iest tá, że każdy Papież każ-
demu y naymizernieyszemu Chrze-
ścianinowi w Duchownych rze-
czách gotow iest y bydz powinie

M

uślu-

usłużyć, przykładem Chrystusa, który o sobie mówi: *Sum inter vos sicut qui ministrat. Lucæ 22. Jestem między wami iako ten który służy.*

Pytanie Dwudzieste siódme.
Czemu Papieża nazywają Sanctissimum, albo Najsświętszym Oycem?

Odp: Trzeba wiedzieć, że tego tytułu sobie Papież nie przywłaszczali, ale ten tytuł mają à Concilijs y od bogoboynych Cesarzów Rzymskich, iako od Konstantyna Theodozjusza &c. Ten tytuł się mu daie dla iego urzędu który iest Najswiętszy, bo Namiestnictwo Chrystusowe. 2. Na znak tego że Papież większą niż owieczki Chrystusowe ma świątobliwośćią iásnieć. Zgoła ma bydź Najswiętszy między wszystkiemi Chrześcianami.

Pytanie Dwudzieste Osme.
Z iakiey przyczyny całują Chrześciane Papieżowi nogi?

Odp:

Odp: Y tego Papieża nie wniesli, ale pierwsi Chrześciane, na znak zupełnego poddaństwa, pokory, uczciwości, która Bogu w Iego Namiestniku należy. To też pewna że nie nogi Papieskie, ale Krzyż na obuwiu Papieskim wyhawtowany Chrześciane całują.

Pytanie Dwudzieste dziewiąte.
Czemu Papieża zwyczajnie noszą?

Odp: 1. Na znak Iego naywyższej na świecie godności. 2. Zeby go każdy widzieć mógł, y żeby tym łatwiej ciśnącemu się ludowi do siebie, mógł udzielać Apostolskiego błogosławieństwa.

Pytanie Trzydzieste.
Czemu Papieżom imiona odmieniają?

Odp: Bo y Chrystus Pan S. Piotrowi imię odmienił, który się przed tym zwał Simonem. 2. Na znak że Papież na sobie inną teraz Osobę nośi, to iest Chrystusa, ktore-

* *) (256) (* *)

go życia naśladować starać się po-
winien.

Pytanie Trzydzieste pierwsze.
Czemu się Subdyákonom, Dyáko-
nom, daleko bardziey Kapłanom,
y Biskupom żenie nie godzi?

Odp: 1. Przykładem Chrystusa Pá-
ná y SS: Apostołów Jego, którzy
wszyscy oprócz Piotra S. bezzenni
byli, á y Piotr S. iák się ná służ-
bę Chrystusową udał, żonę y dzie-
ci porzucił. 2. Bo ten zwyczaj zów-
sze w Kościele S. trwał, iáko się po-
kázuie z Concilium Elibernenskie-
go Roku 313. ktore Can: 33. mowi:
Debent positi in ministerio abstinere se
à conjugibus suis, & non generare Fi-
lios, quod quicumq; fecerit, ab honore
Clericatus exterminetur. Służący Ołta-
rzowi máią się wstrzymywać od żon, y
niepłodzić dzieci, co gdyby który uczy-
nił, niech od czci Kapłáńskiej odsądo-
ny będzie. 3. Dla tego żeby Kapłan
nierozerwanym sercem B O G U
służył, bo mowi Apostoł 1. Cor: 7.

Kro

* *) (257) (* *)

Kto bez żony iest, stara się o to co Pań-
skiego iest, iakby się podobał B O G U,
kto zaś żonę ma stara się, o to co iest
światowego, iakby się podobał żonie, y
rozerwany iest. 4. Zeby tym czyst-
szym sercem y rękami Nayczyst-
szego Baránká Jezusa Chrystusa
B O G U ofiarowali, iáko Páweł S.
o tym mowi 1. Tit: 8. Powinien byđ
Biskup bez grzechu (toż się y o Kapłá-
nách mowi) trzeźwy, sprawiedliwy,
Święty, y czysty. Y w stárym Te-
stámenście pokazał B O G, iák mu
przyiemno, gdy się Kapłáni wstrzy-
muią od zbliżenia się do niewiaśc:
mowi bowiem Exod: 19. Sacerdotes
qui ad Dominum accedunt sanctifacen-
tur. Kapłáni którzy do Pána przystępu-
ią máią byđ poświęceni. Przez kto-
re poświęcenie rozumieią expozy-
torowie Pismá S. wstrzymywanie
się od pożądliwości ciała. Abime-
lech także Kapłan, niżeli dał Kro-
lowi Dawidowi, y z nim będące-
mu ludowi Chlebá z Ołtarzá Pán-
skiego

skiego wziętego, wprzód go musiał Dawid upewnić, że tak on, iako iego ludzie wstrzymali się od niewiaſt, *ſi mundi ſunt pueri maxime à mulieribus?*

Pytanie Trzydzieste drugie.

Jak odpowiedzieć Lutrom którzy pozwalają żon swoim Predykantom, składając się textem Páwła S. który 1. Tim: 3. mówi Episcopus ſit unius uxoris vir?

Odp: Jákó ich Predykánci nie ſą Káplánami ále ſą nieſwięceni proſci Láicy, tak im trudno małżeńſtwa bronić, ile zaś do textu Páwła S. gdyby potrzebá było żeby Biskup miał iedną żonę, toby potrzebá było żeby się Páweł S. który bez wątpienia był prawdziwym Biskupem, ożenił był, czemuż Apostoł S. nie dał z siebie w tym przykłądu, Uczniom ſwoim Timotheuszowi, Titusowi, których ná Biskupſtvo poſwięcił, żeby się y oni poženili byli? y czemu ten-

że

że Apostoł mówi, że lepieyby było tak bydź iako on, to ieſt bez żony? Pomieniony zaś text tak tłumaczy Hyeronim S. Non dicit Apostolus, eligatur Episcopus qui ducat unam uxorem & filios faciat, ſed qui unam habuerit uxorem. Nie mówi Apostoł, niech będzie obrány Biskupem któryby się ziedną żoną ożenił y dzieci płodził, ále który (przed Biskupſtwem) iedną miał żonę.

Pytanie Trzydzieste trzecie.

Czemu nie może bydź Káplánem który miał dwie żony, albo iedną ále wdowę?

*Odp: Dla tego, bo Bigamus albo dwie żony albo iedną wdowę mający, nie wyraża doſkonále iedności y złączenia się Chryſtusa z Kościołem, o którym Duch S. mówi *Vna eſt columba mea, una eſt perfectá mea. Iedna ieſt gołębica moja, iedna ieſt doſkonála moja.**

Pytanie Trzydzieste czwarte.

Ktore ſą Ceremonie Degradacyi z godności Kápláńſkiey?

Ni-

Niżeli odpowiem; trzeba wie-
dzieć, że *degradacya* (co się po pol-
sku tłumaczy: *ztrącenie z stopnia go-
dności Kapłańskiej*) jest kara straszna
w Kościele Bożym, bo nie jest *re-
dicinalis* albo dla poprawy upadłe-
go, ale *vindicativa*, to jest mśczą-
ca się, y karząca złość iaką cięż-
ką, na postrách y ná przykład in-
nym, żeby się podobnych wystrze-
gali występku. Y luboćby tu o
Ceremonij Degradacyi mowic nie
potrzebá, átożli iednak że się obia-
śniły Ceremonie, z iakimi Káplán
do tak wysokiej godności dla do-
brego życia swego y sposobności
był wywyższony, ciekawości ludz-
kiej czyniąc zádosyć, przydanie ce-
remonie, ktoremi Kościół S. nie-
godnego y ciężkimi zbrodniami
obciążonego Káplána, od honoru
Káplánstwa solemnie odrzuca, y *foro
seculari* albo mocy świeckiej, iako
niegodnego imienia Duchownego
publicznie oddáie. To zá funda-

ment

ment założywszy, ná Pytanie *Odpo-
wiadam* 1. Biskup publicznie przy o-
becności Sędziego mającego z so-
bą żołnierzy albo ludzi zbroynych,
zaśiada ná *Faldistorium*, w asysten-
cyi Duchowienstwa.

2. Przyprowadzony bywa Kapłan
ktory ma byđ degradowany, zwią-
zany; Jak zaś prędko stanie przed
Biskupem, uwalniaią go z kaydan
albo z więzow, tak uwolniony bie-
rze na siebie cały aparat Kapłań-
ski, w iakim Miza S. zwykł mie-
wać, trzymając w ręku kielich z wi-
nem, pateną, y Hostyą.

3. Tak ubranego przyprowadzá
ią przed Biskupa, na ktorego Bi-
skup feruie dekret, w którym wy-
licza iego zbrodnie, dla których
godzien tak surowey kary.

4. Po przeczytany dekrecie,
bierze mu Biskup Kielich y pate-
nę z rąk mówiąc. *Amovemus à te &c*
*Oddalamy od Ciebie, albo raczey poká-
zuiemy że jest oddalona od ciebie moc*

M 5

ofia-

..*)(262)(..*)
ofiarowania B O G U ofiary, y Mszy od-
prawiania tak za żywych iako y u-
marłych.

5. Potym Biskup scyzorykiem
albo szkłem ostrym skrobie ręce y
palce ktore były namaśczone Ole-
iem S. przy braniu Káplánstwa m-
wiąc: Potestatem &c. Władzą ofiáro-
wania, konsekwowania, y benedykowania,
ktoręś wziął w namaśczeniu palców two-
ich, odbieramy od Ciebie tym skrobaniem.

6. Zdżiera Biskup Ornat z tego
ktorego degraduie, mówiąc: Veste
Sacerdotali &c. Z szaty Kapłánskiej,
miłość znaczącej słusznie cię odzieramy,
boś się z niey y wszelkiej niewinności wy-
zuł.

7. Potym zdeymuiąc z niego stu-
łę mówi: Signum Domini &c, Znak
P. przez tę stulę wyrażony szpetnieś odrzu-
cił, dla tego ci ią bierzemy, nieposobnym
cię czyniąc do wykonywania wszelkie-
go urzędu Kapłánskiego.

8. Ubieráią znowu Káplána, ile
Dyákoná, dáiąc mu w ręce Xięgę
Ewán-

..*)(263)(..*)
Ewángelij álbo Mszał, którą bio-
rąc z rąk iego Biskup, mówi: Amo-
vemus à te &c. Bierzemy ci moc czy-
tania Ewangelij w Kościele Bożym, bo
nie przystoi tylko godnym.

9. Zdeymuie Biskup z niego Dál-
nótykę mówiąc: Levitico &c. Od-
bieramy ci godność Dyakonstwa, boś
twoiey powinności, w niey nie czynił
zadosyc.

10. Potym bierze Biskup stulę rzu-
cáiąc ią w tył, mówi: Stulam can-
didam &c. Stulę białą ktoręś wziął że-
bys niezmazaną zaniósł przed Oblicze
Pánskie, iżes (nie uważając tey tajemni-
ce) przykładu obcowania twoiego nie dał
wiernym, żeby lud poświęcony Imie-
niu Chrystusowemu mógł z tąd mieć ná-
śladowanie, słusznie od ciebie oddala-
my, zakázując ci wszelkiego urzędu
Dyakonstwa.

11. Ubieráią Degradandum ile Sub
dyákoná, dáiąc mu w ręce Xięgę
Epistol, ktorę biorąc z rąk iego Bi-
skup mówi: Auferimus &c. Odbieramy

ci

ti moc czytania Epistoły w Kościele Bo-
żym, boś się tego urzędu stał niegodnym.
Zatym zdeymuiąc z niego Dálmá-
tykę mowi: *Tunicá Subdiaconali* &c.
Z sukienki Subdyakonskiej cię odzier-
my, bo serca y ciała twego boiażn Pán-
ska czysta, święta, y ná wieki trwają-
ca nie krępuie.

12. Odbiera mu Mánipularz mo-
wiąc: *Depone manipulum* &c. Zdeym
Manipularz, bo przez owoce dobrych u-
czynków (które znaczy) nie zwycięża-
łeś duchownych zasadzek nieprzyiacie-
la. Potym dotykáiąc się humera-
lá mowi. *Quia vocem* &c. Ześ głosu
Twego nie martwił, dla tego bierzemy
ci humerał. Odbiera ielzcie od nie-
go Biskup kielich próżny y páte-
nę, mówiąc: *Potestatem* &c. Moc w-
chodzenia do świątnice, dotykania się
Pall, naczynia, y innego Apparatu S.
y wszelki urząd Subdyakonski od Cie-
bie oddalamy.

13. Ubieráią znowu *Degradandum*
iák Akolita w komżę, dáiąc mu w
rękę

rękę ampułki, ktore biorąc od nie-
go Biskup mowi: *Immunde* &c. Nie
czysty, wina y wody do Eucharystyi
więcey nie podaway. Odbiera też od
niego lichtarz z świecą zagászoną
mówiąc: *Dimitte* &c. Zaniechay urzę-
du noszenia widomego światła, boś za-
niecabał świecić duchownym dobrych u-
czynków światłem, zatym zlož tu wszel-
ki Akolicki urząd.

14. Podáią *Degradando* Xięgę e-
xorcyzmow, którą Biskup odbie-
ráiąc mowi: *Privamus te* &c. Odbie-
ramy ci moc kładzenia rąk na opęta-
nych, y wyganiania Diabłów, zakazu-
jąc ci wszelkiego urzędu zaklinacza.

15. Potym mu dáią Xięgę Le-
kcyi ile czytelnikowi, którą odbie-
ráiąc Biskup, mowi: *In Ecclesia Dei*
&c. W Kościele Bożym nie czytay wię-
cey, ani spieway, ani chleba y owocow
nowych benedykuy, boś twego urzędu
nie wypełnił wiernie y pobożnie.

16. Podáią potym *Degradando* ile
Odźwiernemu klucze, ktore biorąc
od

od niego Biskup mowi: *Quia in clavis &c.* Ześ w kluczach błądził, klucze porzuć, y ześ drzwi serca twego zle przed Diabłami zamykał, bierzemy ci urząd Odzwiernego, żebyś więcej otwierał Kościoła, ani świątnicy, ani Xiegi każącemu.

17. Zdżiera z niego Biskup kōżę mowiąc: *Authoritate DEI &c.* Mocą BOGA Wszchemogącego Oycy, Syna, y Ducha S. y nasza, bierzemy ci odzienie klerykowskie, y obnażamy cię z tey Duchowienstwa ozdoby, zkładamy, degradiujemy, odzieramy, y wyzuwamy cię z wszelkiego święcenia, Dzierżaw Kościelnych, y przywilejów klerykowskich a iako Duchowney Profesji niegodnego, wtrącamy cię w niewolę odzienia świeckiego y stanu. Te słowá wymowiwszy Biskup zaczy na strzydz włosy ná głowie iego, y przytomnemu cyrulikowi rozkazuje, żeby Degradowanemu całą głowę ogolił; mo więc przytym *ad Degradandum*: *Te velut ingratum &c.* Ciebie iak niewdzięczne-

go Syna od części Pànskiej do ktorey byteś powołany odrzucamy, y koronę głowy twoiey, krolewskiego znak Kapłanstwa, z głowy twoiey zkładamy a bezbożności rządów twoich.

18. Ták Degradowanego w świeckiej suknie ubierają, ktorego ták ubranego iuż się więcej Biskup nie dotyka, ale tylko mowi. *Pronuntiamus &c.* Dekretuiemy, żeby tego z wszelkiej godności y przywilejów Kapłanskich degradowanego, Jurisdycya świecka w swoię moc wzięła.

19. Ná ostatek ná dowód że Kościół S. nie instygwie ná śmierć degradowanego, obrociwszy się Biskup do Sędzię mowi: *Domine Iudex &c.* Panie Sędzio prosimy was z wszelkim affektem ile możemy, żebyście dla miłości Boskiej mając wzgląd na pobożność y miłosierdzie y na prosby nasze, naymizerniejszego tego nie podawali w niebieśpieczeństwo śmierci, albo odciąć członków. To rzekłszy Biskup odchodzi, a Sędzią degrado-

..)(268)(..
dowanego wziąć pod wartość żołnie-
rzom rozkazuje, y z nim iak z
świeckim zbrodniem prawnie po-
stępuje. Y tak się ten akt smutny
y straszny kończy.

Co się rzekło o Degradacyi
Kapłańskiej, to się mówi o Degra-
dacyi z mnieyszego święcenia, z
tym dokładem że ubranemu we-
dług stopnia święcenia swego, te
porządkiem insignia Biskup odbie-
ra, które wziął przy święceniu swo-
im.

ROZDZIAŁ IX.

O Rządach Kościoła Świętego
y o Concyliach.

Rzecz pewna że się Kościół
S. Rzymski rządzi *Monarchicè*,
To słowo zaś Monarchá z Gre-
ckiego na polskie tłumaczy się
Iednowładca albo Absolutny Pan
który iako głowa całym Pan-
stwem swoim rządzi, co się
nie

..)(269)(..
nie tak rozumie żeby sam tyl-
ko rządził, ale że inni rzązą-
cy w Państwie od niego moc
y dependencyą mają.

Pytanie Pierwsze

*Jak się to rozumie że się Kościół S.
Monarchicè rządzi?*

Odp: Tak, że Ociec S. Papież
ma moc od samego Chrystusa *im-
mediate*, y zupełną władzę rządze-
nia Kościołem S. tey władzy udzie-
la Kárdynałom, Pátryarchom, Ar-
cybiskupom, Biskupom, ci zaś in-
szemu Duchowienstwu, wszyscy
iednak tak Duchowni iako y inni
wierni Chrześciance, iak członki
od głowy dependują, y Głowie wi-
domego Kościoła Chrystusowego
posłusznemi są y być powinni.
Tak y w starym Testamencie był
ieden Naywyższy Kapłan który
wzysłkiemi rządził, y nikt się ie-
go władzy sprzeciwić nie śmiał,
lubo stározakonny Kościół tylko
był

był cieniem y figurą terażnieysze-
go Kościoła S. Zátym słusznarzecz
żeby w Chrystusowym Kościele był
ieden Naywyższy Káplán, któryby
nim iák Monárchá rządził.

Pytanie Drugie.

Czyliż Chrystus Pan nie jest naszą nay-
wyższą Głową? że się y Papież głową
Kościoła S. nazywa?

Odp: Bez wątpienia Chrystus Pan
jest *simpliciter* naywyższą głową Ko-
ścioła S. Rzymski zaś Papież jest
iego Namieśnik, y postanowiona
głową Kościoła S. Chrystus Pan jest
niewidomą głową, Papież widomą,
Kościół bowiem Chrystusow jest wi-
domy, y przyrownywa się uszyko-
wánemu woysku. *Ut castrorum acies
ordinata.* Zátym iáko w woysku nie
dosyc jest że jest głową nie wido-
ma Krol álbo Cesarz, ále potrze-
bá áżeby była widoma, to jest *Ge-
neralissimus* álbo Naywyższy Hetmā,
ták w Kościele Chrystusowym nie
dosyc jest że Chrystus Pan jest ie-
go

go niewidomą głową, ále potrzebá
żeby była widoma w Naywyższym
Namieśniku Jego głową zgromá-
dzenia wiernych.

Pytanie Trzecie.

Czyliż Kościół S. Rzymski jest naypier-
wszy y między wszystkiemi innemi Ko-
ściołami?

Odp: 1. Bo Rzymski Kościół ma
zawsze Biskupow następcow Piotra
S. który był Xiążęciem Apostołow
SS. 2. Bo nigdy Rzymski Kościół
od Wiary S. nie odpadł. 3. Bo żaden
z Papieżow álbo Biskupow w Rzym-
skich nigdy Heretykiem nie był; Co
Heretycy o Zefirynie, Liberyuszu,
Zozymie, Wigiliuszu, Honoryuszu
Papieżach piszą iákoby heretykami
bydź mieli, jest szczerzy fałsz, y zwy-
czayna heretykow ná Kościół S. ká-
lumnia.

Pytanie Czwarte.

Co jest Concilium?

Od: Jest zgromadzenie Prałatow
Kościoła S. pod iedną pewną głó-
wą,

wą, traktujących to, co do kontro-
wersyi Wiary S. należy, stánowiąc
prawa powszechne ná pożytek y po-
trzebę Kościoła S.

Concilia są czworákie. 1. *Generalne* ná którym Ociec S. álbo iégo
Legat prezyduje. 2. *Nacyonalne* ná
którym Patriarcha álbo Prymas ma
precedencyą. 3. *Prowincyalskie* ná
którym prezyduje Arcybiskup. 4.
Diecezańskie gdzie Prezydentem iest
Biskup.

Pytanie Piąte.

*Ziákiego fundamentu mają moc nakazy-
wania Koncyliów pomienieni Práłaci Ko-
ścioła S.?*

Odp: Z pisma Świętego, ktore
świádczy *Actorum* 15. że Apo-
stołowie SS. Concilium w Jeruza-
lem mieli, ná którym Piotr S. pre-
zydował, iáko się z słow Jego poka-
zuie *Visum est Spiritui S. & nobis. Zda-
ło się Duchowi S. y nam.* Te zaś Con-
cilia Apostolskie trzy były. 1. *Act: 1.*
ná

ná którym Maciey S. obrany ná Apo-
stolski urząd, 2. *Act: 6.* ná którym
dwóch Dyakonów obrano. 3. ná
którym traktowano o ceremoniach
Zakonu.

Pytanie Szóste.

*Których Ceremonij używa Kościół S. ná
Conciliach osobliwie Generalnych?*

Odp: 1. Náznacza Ociec S. dzień
ktorego się ma zacząć Concilium,
nakazuje modlitwy y posty ná upro-
szenie ássystencyi Ducha S. 2. Ná-
znaczonego dnia zgromadziá się
Práłaci, ubrany każdy według go-
dności swoiey. 3. Ták ubrání para-
mi do Kościoła wchodzą, przed kto-
remi Krucifix Kapłan niešie.
4. Jáki wnijdá do Kościoła, upadaia
ná kolana śpiewaiąc *Veni Creator*, wzy-
waiąc Ducha S. Potym się Mśza S.
zaczyna, podczas ktorey ma mowę
záczny który Kaznodzieia. 5. Po
skonczoney Młzy S. rozkázuią wy-
niść ludziom nie należącym do
Concilium. 6. Zásiadaią Práłaci ná-
le-

leżące sobie mieyscá, pierwsze ma
Oćiec S. álbo Jego Legat iákim
Legatem był ná Concilium Try-
dentskim náiz Polak Hosyusz Kár-
dynał Biskup Wárminski. 7. Cyt-
táne bywa *Diploma* álbo list Papie-
ski, w którym wyrażone są przyczyny
zgromádzoného Concilium. 8.
Obieráią Officialistów Concilij. 9.
Publikuią práwá ktore się ná Con-
cilium záchowác máią. 10. Przyi-
muie Concilium Oratorow álbo Po-
słow od różnych Krolow y Pánow,
wprzód iednák powinni pokazać
pátentá od Pryncypałow swoich.
11. Exáminuią pilnie wszelkie pun-
ktá trudności, dla ktorých Con-
cilium zebráne, te ulátwiáią y kō-
kluduią. 12. Cokolwiek zkonklu-
duie Concilium, Sekretarze Conci-
lij piszą, á potym publicznie czy-
táią. 13. Ná koncu káżdey sessyi
náznáczáią dzień y czas drugiey
sessyi. 14. Po skóńczonym Conci-
lium wszyscy się Práłaci przytomni
pod-

podpisuią, potym Oycu S. zá pá-
sterskie stárání o dobro Kościel-
ne dziękuią, także Cesarzowi, Kro-
lom, y Pánom Chrześciánskím zá-
chone, potym wšytkim Oycom
zgromádzonym Papież, álbo Jego
ná pierwszy Legat imieniem Pa-
pieskim, błogosláwienie dáie, y
Concilium się kończy. Ná ostátek
Papież Concilium potwierdza.

ROZDZIAŁ X.

O Ceremoniách Sákrámentu Małženstwá.

Pytanie Pierwsze

*Czemu ślub poprzedzác powinny trzy
zapowiedzi Kościelne?*

Odp: Z różnych przyczyn. 1.
Dla tego żeby ieżeli iáka przeszkō-
da do małženstwá znaydowála się
między máiącemi się brác, Plebá-
nowi álbo od niego wystáwione-
mu Duchownemu oznáymiona by-
lá. 2. Dla uchronienia się wielu o-
fzu-

szukania y zrad, ktoreby z pokatnego małżeństwa wyniknąć mogły. Zwyczaj zapowiedzi począł się na Concilium Láteráńenskim za Innocentego III. Papieża, ktore twierdziło y chować nakazało Concilium Trydentskie Sess: 24.

Pytanie Drugie.

Czemu podczas Adwentu y Postu z muzykami, tancami, y innemi znakami radości, nie godzi się wesela odprawować?

Odp: Bo te czasy są czasem modlitwy y pokuty, w ktore nie przystoyna światowie się cieszyć. Ten zwyczaj zaczął się ieszcze Roku 356. na Laodycenskim Concilium za Papieża Liberyusza, na którym te światowości zakazane temi słowy: *Non oportet in Quadragesima nuptias celebrare.*

Pytanie Trzecie.

Dla czego na branie ślubu do Kościoła iść potrzeba, iżaliżby w domu ślub brać nie można?

Odp:

Odp: Dla tego żeby nowe małżeństwo od BOGA y Boskiego błogosławieństwa początek wzięło, 2. Zeby w Kościele przez Kápláńskie nápomnienie zrozumieli iák pobożnie y świętoliwie w tym stanie sprawować się mają. Sama też słuszność wyciąga, że ponieważ Małżeństwo jest Sákrámentem, aby w Kościele administrowane było. Zwyczaj ten zaczął się za czasu Sotera Papieża S. Roku 163, y S. Ewarystus rozkazuje, żeby w Kościele biorący ślub, błogosławieństwo od Káplana bráli. *Cum precibus & oblationibus ut mos est à Sacerdote benedicantur.*

Pytanie Czwarte.

Co znaczy pierścień y czemu go na serdeczny palec biorącym ślub, Káplan kładzie?

Odp: Ná znak że iákó pierścień żadnego końca nie ma, tak wiara y miłość Małżonków kończyć się nie ma, chyba śmiercią. Jáko pięknie o

N

tym

tym Ambrozy S. mowi, in Luca Cap. 5. *Annulus quid est aliud nisi sincera fidei signaculum?* Pierścień co jest innego jeżeli nie szczerę wiary znak? Ze zaś ten pierścień na serdeczny palec kładzie Káplán, ta jest rácyá, bo iáko Gellius pisze: od tego palca ięzie żyłka do serca, które jest miejscem miłości, która zawsze w Małżeństwie trwać powinna.

Pytanie Pięte.

Ziákiey przyczyny biorący ślub podają sobie ręce które Káplán stula wiąże?

Odp: Z tey: że ci nowi Małżonkowie dają sobie ręce, obiecując z obopólną pomoc w wszelakich okolicznościach, zwiázywanie zaś stula znaczy, że zwiázkim Małżeństwa tak są skrępowani, że iedno drugiego aż do śmierci bez grzechu ciężkiego porzucić niemoże. Na ostattek daie Káplán błogosławieństwo á to przykładem samego Boga który pierwszemu Małżeństwu Adama Ewy błogosławił.

Pyta-

Pytanie Szoste.

Zkąd ten zwyczaj że Pannę zwyczajnie do ślubu prowadzą?

Odp: Z przykładu samego BOGA który Gen: 2. stworzywszy Ewę zaprowadził ją do Adama.

Pytanie Siódme.

Dla czego gdy się kto powtornie żeni albo która powtornie za mąż idzie, błogosławieństwa Kápláńskiego nie bierze?

Odp: Dla tego iż stan Małżeński wyraża ziednoczenie się Chrystusa z Kościołem swoim iáko z oblubienicą, iáko mowi Apostoł S. *ad Ephes 5.* *Sakrament ten wielki, ja zaś mówię w Chryście y w Kościele.* Więc że powtornie ślub biorący nie wyrażają więcey Duchownego Małżeństwa z Kościołem, iáko których serca y krew jest rozdzielona, zátym nie przyzwolta dawać im błogosławieństwo. 2. Dla tego że przy braniu pierwszego ślubu iuż wzięli błogosławieństwo na otrzymanie potomstwa od BOGA, które gdy nie jest

N 2

znie-

* *) (280) (* *)

znieśione, zátym powtarzać go nie
potrzeba.

Pytanie Osme.

*Czemu się nie godzi w bliskim pokrewień-
stwie tak Duchownym iako y cielesnym
żenić?*

Odp: Dla samey nieprzystoyności,
zda się bowiem naturze nieiako prze-
ciwna, łączyć się ciałem w bliskim
pokrewieństwie, iakoż z tey racyi
zakazali różni Papieże takiego Mał-
żeństwa iako Calixtus S. Roku 217.
Mikołay II. Can. II. Alexander II. y
inni. Teodatus zaś Papież zakazał
Małżeństwa między zpowinowa-
conemi Duchownie.

Pytanie Dziewiąte.

*Czemu się niegodzi więcej żon mieć niż
jedną?*

Odp: Sam Pan BOG dał tego przy-
czynę, ponieważ Adámowi jedną
tylko żonę dał, lubo w ten czas po-
trzebne było rozmnożenie ludzi.
2. Bo iako się rzekło, stan Małżeński
reprezentuje Duchowne złączenie
Chry-

* *) (281) (* *)

Chrystusa z Kościołē, więc iako Chry-
stus jedną tylko ma Oblubienicę, to
jest Kościół S. tak też mąż jedną tyl-
ko żonę mieć powinien, y nie czy-
tamy też w Piśmie S. żeby przed po-
topem miał który mąż wiele żon,
opócz Lamecha ktorego Mikołay
S. Papież w liście do Krolá Lotaryu-
sza nazywa cudzołożcą. 3. Dla wie-
lu nieprzystoyności ktoreby pocho-
dziły z wielości żon.

Pytanie Dziesiąte.

*Czemu P. BOG po potopie dopuścił mieć
więcej żon niż jedną, iako się pokazuje na
wielu starego Testamentu Ojcach Świę-
tych którzy wiele żon mieli?*

Odp: Trzeba wiedzieć, że się ná-
trzy wieki czas od stworzenia Świá-
tá dzieli. Pierwszy od Adama aż do
Abráhama. 2. Od Abráhama aż do
Chrystusa. 3. Od Chrystusa aż do
skonńczenia Świátá. W pierwszym
tedy wieku Świátá trwała monogamia,
to jest niegodziło się tylko jedną żo-
nę mieć. W drugim wieku Świátá

pozwolono wielości żon. W trzecim wieku od Chrystusa zakazano wielożeństwo. Przez co się to rozumie, że BOG Wszechmogący na początku Świata stan Małżeński w doskonałości postanowił. W drugim wieku z łaski pozwolił wielożeństwa, co się iednak przeciwilo doskonałości Małżeństwa: W trzecim wieku Chrystus P. stan Małżeński do pierwszej doskonałości przywiódł, właśnie iako BOG ludzką naturę doskonałą stworzył, która potym przez grzech zepsowana, znowu przez CHRYSTUSA odnowiona y reparowana iest.

ROZDZIAŁ XI.

O Ceremoniach Koronacyi Krolewskiej.

Niżeli Krol koronowany bywa, powinien się według Pontyfikału Rzymskiego przez trzydniowy post do tego aktu y do

Kom-

Kommunij S. gotować, na ten zaś akt procz świeckich Pánów Senátorow y Ministrów mają być wezwani Biskupi całego Krolestwa dla asystencyi koronującemu Krola Metropolitano albo Prymasowi.

Pytanie Pierwsze.

Ktore są Ceremonie koronacyi Krola?

Odp: 1. Biskupi przyprowadzają Krola w zbroię ubranego do Prymasa, ktoremu Krol przez naklonienie głowy rewerencyą czyni, uznając równą być godność Káplánstwa iako y Krolestwa.

2. Pierwszy z Biskupow Imieniem Kościoła S. do Prymasa mowi: Reverendissime Pater &c. Nayprzewielebniejszy Oycze żąda S. Matka Kościół Kátolicki, żebyście przytomnego odważnego Rycerza na Krolewską godność wywyższyli.

3. Prymas pyta: Wiecie czy iest godzien y sposobny do tey godności? ktoremu odpowiadają: Wiemy y

N 4

wie-

* * *) (284) (* * *

wierzemy że iest godzien y pożyteczny
Kościołowi Bożemu y rządowi Krolestwa
tego. A Prymas odpowiada: *DEO*
gratias, BOGU dzięki.

4. Uśiada Krol w pośrodku Bisku-
pow, do ktorego siedzący Prymas
ma mowę, napominając go żeby się
tak sprawował na Krolestwie, iako
na dobrego y pobożnego Krola na-
leży.

5. Po tey mowie wstanie Krol y
odkrywszy głowę klęka przed Pry-
masem, przysięgając na Ewangelie
Swiete iako praw Kościelnych y
Koronnych przestrzegać będzie, y
każdemu y najmnieyszemu w Kro-
lestwie swoim sprawiedliwość czy-
nić zechce. Po ktorey przysiędze
rękę Prymasowską z uciążnością
całuje.

6. Potym Prymas powstawszy
mowi z Biskupami asystującymi nad
Krolem modlitwę, którą skończy-
wszy

7. Upada na kolana Prymas z Bi-
sku-

* * *) (285) (* * *

skupami, a Krol na ziemi krzyżem
leży, nad którym Litanią mówią, a
przyśledszy do tych słow: *Abys* wszy-
stkim wiernym &c. Powstaie Prymas,
wziawszy w lewą rękę Pasterał czy-
ni krzyż nad leżącym Krolem, mo-
wiąc po dwa razy: *Zebyś tego obranego*
Krolem, mającego się koronować, błogosta-
wić (powtore przydaie) y poświęcić
raczył.

8. Po skończoney Litani j siada
Prymas na Faldistorium, przed kto-
rym upada na kolana Krol, ktorego
prawą rękę między dłonią y łokciem
na krzyż Oleiem S. namaszcza, na
znak tego że Krol w doczesnych
rzeczach Krola nad Krolmi JEZU-
SA, ktory iest *Unctus Domini*, repre-
zentuie, y ma moc od niego narzą-
dzenie poddanych swoich.

9. Po skończonych tych Cere-
moniach zaczyna Prymas Mszą S.
ktorey (oddaliwszy się trochę od
Ołtarza) Krol z Biskupami asystu-
ie, a przyśledszy Prymas do traktu

álbo *Alleluia* przestaie, tym czasem Krola do Zakrytyi álbo pod Namioná to zgotowany prowadzą gdzie mu bárki między rámionámi namałz-
czaią Oleiem S. przez co się znaczy że żąda Kościół S. Ducha Przenayś: ktorego figuruie Oley, żeby Krolowi dał moc ná znośzenie ciężarów w rządzeniu Krolestwa.

10. Potym ubieraią Krolá w Krolewskie szaty tak ubrany wychodzi z Senátorámi y z innemi Pány y Biskupami do Kościoła gdzie Mszy S. klęcząc słucha.

11. Po skończonym *Graduale* uśiada Prymas ná Faldistorium, któremu Krol przyprowadzony od Biskupow czyni rewerencyą, y przed nim ná kolana upada, zátym Prymas wzięwszy miecz goły daie go Krolowi mowiąc: *Accipe gladium de Altari, &c.* ktorými słowy nápomina go żeby tak Kościół Świętego iáko y poddanych swoich tym mieczem bronił, y przeciwko nieprzy-
iaćio-

iaćiołom walczył, złych y niezbożnych z Páństwa swego wykorzeniał. Potym ieden z Ministrow kładzie miecz w pochwy, od ktorego wzięwszy go Prymas przypasaie go Krolowi mowiąc: *Accingere gladio. &c.*

12. Potym Krol dobywa miecza który mężnie obrociwszy, zamach nim czyni, przez co się znaczy, że ochotnie y nie leniwie chce miecza tego zażywać ná wykonanie tego ná co mu dany.

13. Włożywszy miecz w pochwy, wprzód go o Ramię otarszy Krol, przed Prymasem uklęka, któremu Prymas Koronę (z Ołtarza iá wzięwszy) wraz z innemi Biskupami ná głowę kładzie mowiąc: *Accipe coronam Regni &c.* Weźmi koronę Krolestwa, która lubo od niegodnych, iednakże od Biskupich rąk kładzie się ná głowę Twoię, w Imię Oyca &c. Zaraz potym podaie mu y Sceptrū mowiąc: *Accipe Virgam virtutis &c.* ktorými słowy Krolá nápomina, żeby piastował pobożnych,

* *) (288) (* *)

straszny był złym, żeby błędzących uczył drogi, upadającym podawał rękę, rozpraszał hardych y wywyższał pokornych.

14. Po zakończeniu tych ceremonij odpasują Krolowi miecz który wzięwszy ieden z Ministrow, przed Krolem go nieśie, a Prymas z Biskupami prowadzi Krola mającego Sceptum w rękę, y Koronę na głowie do Tronu, a intronizując albo sadzając na Tronie Krola mowi: *Sta & retine amodo locum &c.* Stoy y miej miejsce od Bogá Tobie dane władzę Wszechmogącego BOGA, y przez teraznieysze oddanie nasze, to jest wszystkich Biskupow y wszystkich sług Boskich &c.

15. Potym zaczyna Prymas *Te Deum laudamus*, które gdy Duchowni śpiewają, Prymas przystępuje do Krola y po prawey ręce Jego stoi, po skończonym zaś *Te Deum laudamus* niektóre modlitwy nad Krolem mowi, po których

* *) (289) (* *)

16. Powraca Prymas do Ołtarza, y siadłszy w Infule przed Ołtarzem Mszą Świętą aż do *Offertorium* czyta, do którego Krol z Senátorami y Pánami przyszedłszy ofiaruje mu złoto według upodobania, y rękę Prymasowską całuje. Złoto daie na znak tego, że bogactwa Krolestwa ma od BOGA przez sług Jego to jest Biskupow. 2. Dáie złoto na dowód że miłością którą figuruie złoto tak ku BOGU iako y ku całemu Krolestwu zaliczyc się zechce.

17. Po *Offertorium* słucha Krol Mszy S. aż do *Komunij*, podczas ktorey przyszedłszy do Ołtarza, nábożnie zrak Prymasa rękę wprzód pocałowawszy Ciało Páńskie bierze. Po ktorey do Tronu swego po wraca, a Prymas Mszą S. solemną benedykcyą konkluduje. Y tym się ákt Koronacyi kończy.

Pytanie Drugie.

Ktore są Ceremonie koronacyi Krolowey?

Odp: Prawie te wszystkie które przy

* *) (290) (* *)

przy Krolewskiej koronacyi. Opro-
tego: że

1. Krol po Intronizacyi swojej
powstawszy z Tronu w Assystencyi
Biskupow y Pánow, Sceptrum máiąc
w ręku, w Koronie do Prymasa przy-
stępuje, y zdiawszy Koronę z głowy
prosi o koronacyą Krolowey mo-
wiąc: *Reverendissime Pater &c. Naj-
przewielebniejszy Oycze prosimy żeby-
ście żonę naszą nam od BOGA daną bło-
gostawic y koronę Krolewską ozdobić ra-
czyli, na część y chwałę Zbawiciela na-
szego JEZUSA Chrystusa.* Potym Krol
do Tronu swego powraca.

2. Krolowa z Biskupami z rozpu-
szczonemi włosami, z nakrytą gło-
wą w zwyczajnych sukniach do Pry-
masa przystępuje, ktoremu się pokło-
niwszy, klękawszy, rękę Jego cał-
kuje.

3. Potym Krolowa na ziemię upada
nád którą (iáko wzwyż się mo-
wiło) Litanie Biskupi mówią. Po
ktorey niektóre Modlitwy zmowi-
wszy,

* *) (291) (* *)

wszy, námaszcza Jey Prymas rękę,
koronuje, y Sceptrum daie tak iáko
Krolowi.

4. Krolowa podobnym sposo-
bem iáko y Krol złoto Prymasowi
ofiáruie.

To się tzeło o koronacyi Kro-
lowey ktora wraz z Krolem kroluje,
inrze bowiem są Ceremonie koro-
nacyi Krolowey samowładney, álbo
samey pánuiącey, co że się u nas w
Polszcze nigdy niepráktykuje, zátym
się te ceremonie opuszczają. Prze-
cież dla ciekáwości ludzkiej to ná-
mieniam, że się mało co, y to w slo-
wach tylko, od Ceremonij koroná-
cyi Krolá różnią te Ceremonie, wy-
iawszy że Jey miecza Biskup koro-
nujący nie daie.

CZE-

* *) (292) (* *)

CZĘŚĆ III.

O Ceremoniach
Ktore przez Rok ná różne dni
przypadaia.

ROZDZIAŁ I.

O Niedzielać y Świętách.

Pytanie Pierwsze.

Czemu Niedziele w Nowym Testa-
mencie nie Soboty święciemy?

Odp: Daie tego przyczynę dru-
gie Concilium Matiskonenckie Roku
588. temi słowy: *Custodire debemus*
&c. *Mamy obserwować Niedzielę, w którą*
nas Pan znów urodził y od grzechów u-
wolnił. Więc że nowy Zakon przez
zesłanie Duchá Przen: y chwalebne
Zmartwychwstanie Chrystusowe, w
Niedzielę się zaczął, słuszna, żeby
większą obserwancyą Niedziela mia-
ła, niżeli Sobota. 2. Y z tey przy-
czyny Niedzielę mamy święcić, bo
tego dnia zaczęło się dzieło stwo-

rze-

* *) (293) (* *)

żenia światá, y tego także dnia stá-
ło się Odkupienie czyli odnowienie
Światá. O czym pięknie S. Izydor
lib: 1. de Off: Cap: 24. mowi: *Domini-*
cum diem Apostoli &c. Zeby Niedzielę
święcić, postanowili Apostołowie SS. bo tego
dnia Zbawiciel nasz Zmartwychwstał, dla
tego dzień Niedzielny zowie się dniem
Pániskim, w którym wstrzymać się mamy
od robot y zysków doczesnych, á samemu
BOGU służyć, mając nadzieię przyszłego
zmartwychwstania naszego.

Pytanie Drugie.

Jak dawno postanowiono Niedzielę świę-
cić nie Sobotę?

Odp: Dopiero się powiedziało z
Izydora S. że to Apostołowie SS.
postanowili, y ten zwyczaj Niedzie-
le święcić miał zawnie Kościół S,
zá Apostolską tradycyą. Co potym
różne Concilia zacząwszy od pier-
wszego wieku uchwały. Y Jan S.
Apoc: 1. Niedzielę dniem Pániskim
nazywa.

Pyta-

Pytanie Trzecie.

Czy mogliż Apostołowie SS. Sobotę w Niedziele zamienić?

Odp: Mogli bez wątpienia, jeżeli P. Bog przez Moyżesza wyprowadził Izraelczyków z niewoli Egipskiej, Szabat albo Sobotę święcić rozkazał, a to dla tego, że skończywszy dzieło stworzenia, tego dnia spoczął. Tak też mógł przez Apostołów y Kościół swój, złożyć stary Testament znieść y święcenie Soboty, zamieniając to święcenie na Niedzielę, którego dnia Chrystus Świat z niewoli szatańskiej przez swoje chwalebne Zmartwychwstanie wybawił. Procz tego święcenie Soboty tylko ceremonia w starym Testamencie była, która za postanowieniem Nowego Testamentu ustała.

Pytanie Czwarte.

Ziaki przyczyny odprawiają się Procesje około Kościoła w Niedziele y wielkie Święta?

Odp: 1. To się dzieje na pamiątkę y na

y na część Zmartwychwstania Chrystusowego. 2. Zeby Niedziele y wielkie Święta z tym większą uroczystością odprawowały się. 3. Procesje są iawnym tryumfem Krzyża Chrystusowego y wiary naszej. Zatem słuszna, aby się od Krzyża Chrystusowego cały tydzień zaczynał. 4. Krzyż y Chorągwie na takich Procesjach napominają zgromadzonych Chrześcian, żeby się, iako będący pod Chorągwią Krzyża Chrystusowego, mężnie z nieprzyjacielem duchnym potykali. Ten zwyczaj zaczął się za Agapita I. Papieża.

Pytanie Piąte.

Kto y z jakiej przyczyny postanowił Święta?

Odp: Felix Papież S. Roku 272. niektóre Święta pierwszy postanowił, których za czasem inni Oycowie SS. Papieże przyczynili, a to z tych przyczyn: 1. Zeby BOG był chwalony w Świętych swoich, iako nas napomina Psalmista: *Laudate Dominum.*

*minum in Sanctis ejus. Chwalcie Pana w
Swietych Jego. 2. Zebyśmy sobie przy-
pominali ich cnoty y swiatobliwe
życie, stáráiąc się Swietych Pániskich
násládownać. Jáko mowi Aug: S. Sole-
lemnitates Martyrum &c. Uroczystości
Męczenników są nápominańia do męczeń-
stwa, zebyśmy się násládownać nie lenili, co
nam miło obchodzić. 3. Zebyśmy przez
czczenie SS. Pániskich, ich przyczy-
ny á przez tę láski Boskiey dostápić
mogli, iáko tenże Aug: S. mowi: Ile-
kroć Bracia najmilsí SS. Męczenników
uroczystości obchodzimy, tylekroć oczeki-
wamy zá ich przyczyną dostápienia od
Pana dobrodziejstw.*

Pytanie Szoste.

*Czemu tylko Czterech Ewangelistów y
czterech przednieyszych SS. Kościelnych
Doktorów?*

*Odp: Rzecz prawdziwa, że więcej
Ewangelij pod Imieniem różnych
Apostołów ogłoszonych było, iáko to
Ewangelia S. Bartłomieja, Filipa,
Jędrzeia, y Nikodema, ále te iáko*

apo-

*apocripa albo podrzucone zniósł
Kościół S. Czterech tylko Ewange-
listów uznaiąc, á to z tych przy-
czyn: 1. Ze tak obiawił Kościołowi
swojemu Duch S. przez Proroka E-
zechiela Cap. 1. Przez czworo zwie-
rząt iáko 1. przez Orła 2. przez Lwa
3. przez człowieka 4. przez Wołu.
Co y Jan S. w objawieniu swoim wi-
dział. Z kąd Kościół S. przez gor-
nolotnego Orła rozumie Janá S. po-
nieważ Jan S. nád wszystkich Ewan-
gelistów wyżej się wzniosł, zaczy-
naiąc Ewangelią swoię od Bosstwa
Chrystuśowego. 2. Przez Lwa rozu-
mie Márká S. 1. dlatego: że swoię
Ewangeliją zaczął o Janie, iáko o
Głosie brzmiącym ná puszczy. 2. Bo
Márek S. naywięcey pisał o Zmar-
twychwstaniu Chrystuśowym, który
się dla zwycięstwa swego z śmierci,
przyrownywa do Lwa *Vicit Leo de
tribu Juda.* 3. Przez Wołu rozumie
Lukasza S. bo iego Ewangelia nay-
lepiey wyraża Mękę y śmierć Chry-
stuśo-*

stusową, przez którą się na ofiarę
BOGU Oycu (iako przedtym ofia-
rowano woły y cielęta) ofiarował.
Z teyże racyi Ewangelia Jego poczy-
na się od Káplánstwa Zacháryasz-
wego. 4. Przez człowieka rozumie
się Mátheusz S. bo Jego Ewangelia
opisuje Rodzay Chrystusa Pána ile
człowieka. Czterech Ewangelistów
znaczyły też 1. cztery rzeki wyni-
kające z Ráiu, to jest Fison, Gehon,
Tygrys y Eufrates, od których rzek
iako cały świat był skrápiany, tak
cały światá náuką Ewangelistów SS.
2. Znáczył Ewangelistów woz Ami-
nadaba ná czterech kołách, iako
bowiem wożem różne rzeczy po
różnych częściach światá wożone
bywają, tak náuka Chrystusowa przez
czterech SS. Ewangelistów po całym
świecie jest rozniešiona. Zkąd się
pokazuje że Luter bárdzo nierychło
się ziawil, który się kołem Košciółá
S. názwał. Ale rzeciesz: *Wszak pią-
te koło jest najlepsze, toć Luter mógł być
pią-*

piątym kołem duchownego wozu Košciółá
S. Odp: Prawda jest że piąte koło jest
dobre gdy się ktore ze czterech po-
łámie, ále że się báć nie potrzebá
aby się Ewangeliczne koła połama-
ły, zátym niech to piąte (Luter) zá
wozem wiši, álbo iák niepotrzebne
gdzie w kácie leży.

Co się rzekło o Ewangelistach S.
to się mowi o Nayprzednieyszych
Czterech Doktorách SS. Procz
tego jest y ta przyczyna, bo ci
czterech SS. Doktorowie, to jest
S. Hieronim, S. Ambroży, S. Au-
gustyn, S. Grzegorz, są naypierwsi
tłumacze czterech Ewangelij SS. á
iako Piśmo S. w czworákim sensie
rozumiane byđź może, tak go czwo-
rakim sensem ciż Doktorowie SS.
tłumaczyli. 1. Hieronim S. w lite-
ralnym sensie. 2. w Allegorycznym
S. Ambroży. 3. w Moralnym S. Grze-
gorz. 4. w Anagogicznym S. Augu-
styn. Wielkie też podobieństwo
miał starodawny Košciół z Košcio-
lem

iem Chrystusowym. W starym Testamentie był jeden Zakonodawca Moyżesz, w nowym jeden Zakonodawca Chrystus, w starym było czterech większych Proroków Izaiasz, Jeremiaśz, Ezechiel y Dániel, w nowym czterech Ewangelistów. W starym było dwunastu mniejszych Proroków, w nowym dwunastu Apostołów. W starym procz wielu Doktorów najpierwsi czterech: Dáwid, Sálomon, Syrách, Esdras, w nowym procz innych, jest czterech Doktorów wzwyżpomienionych.

Pytanie Siódme.

Co znaczy Festum Duplex albo semiduplex, to jest Dupliczne albo semidupliczne Święto?

Odp: Święto Dupliczne jest większe Święto, w którym się przed Psalmami y po Psalmach całe Antyfony mówią, a dla większey uroczystości opuszczają się *Preces* y *Kommemoracye* SS. Pánfkich, w takie też Święto nie godzi się mieć *Mszy S. de Requiem*,

quiem, chyba że ciało umarłego przytomne jest w Kościele. Święto semidupliczne to się nazywa, w którym przed Psalmem nie całá się Antyfonya mówi, ani się w nie *Preces* y *kommemoracye* opuszczają, ma iednak y to Święto dziewięć lekcyi y trzy Nokturny, żeby się *à simplici* od Święta prostego ktore tylko ma ieden Nokturn różniło.

Pytanie Osme.

Czemu dzień Sobotny Nays: Pánnie jest poświęcony?

Odp: 1. W Konstantynopolu albo w Stambule był Obraz Nays: Mátki, ná którym zářlona była, ktora się sama po Nieszporze w Piątek otwierała, y tak otwarty Obraz był przez 24. godzin, dopiero się po Nieszporze w Sobotę samaż firánká zářlaniała, z ktorego cudu Wierni zaczęli dzień Sobotni ná honor Nays: Mátki święcić. 2. Dla tego: że po śmierci y pogrzebie Chrystusowym w Sobotę Wielkonocną Apostołowie poświę-

(302)
uciekali y o Zmartwychwstaniu Je-
go wątpili, w samey Nays: Pannie
wiarą Chrystusa Pána zupełnie zo-
stawiała. Zwyczaj czytania Wo-
tywy albo Mszy S. o Nays: Mátce w
Sobotę, zaczął się zá S. Piotra Da-
miana.

Pytanie Dziewiąte.

*Czemu się niektóre Święta z Oktawą od-
prawia?*

Odp: Dla większey uroczystości,
z którą Kościół S. niektóre Święta
obchodzi, fundament ma z Pisma
które mówi: *Dies octavus est celebra-
rimus & Sanctissimus.* W pierwszym
dniu winzuiemy SS. Páńskim szczę-
ściem z ich drogiey śmierci. W osmym
winzuiemy Im przyszłego Zmár-
twychstania.

Pytanie Dzięsiąte.

*Jeżeli nie uymuiemy czci BOGU gdy
Świętych Jego czcimy?*

Odp: Bynaymniey. Izaliż ten uy-
muie czci Krolowi, który Jego Má-
tkę, Ministrow, y przyaciół czci?
czyli

(303)
czyli sam P. BOG nie czci przyaciół
swoich to jest Świętych, *Nimis hono-
rificati sunt amici Tui DEUS*, gdyby
BOG niechciał, żeby czczono Świę-
tych Jego, nie czyniłby przez nich
w Ich Obrazach tak wiele cudów. To
żás comowi Bog: *Honori meo nikomu
nie dam*, rozumie się o czci Boskiej,
ktorey żadnemu Świętemu nikt bez
báłwochwaltwa wyrządzać nie mo-
że. My prawowierni Kátolicy czcząc
Świętych, czczemy BOGA, y ow-
szem samego BOGA w Świętych
Jego czcimy y chwalemy. Aleć y
sami Luterscy Predykanći (ktorz y
tak bárdzo censuruią czczenie Świę-
tych) lubią gdy kto przed ich żoná-
mi albo dziećmi uchyli czapki, albo
ich innym sposobem uczci.

ROZDZIAŁ II.

O Kościołach, y ich Poświęcániu.

Pytanie Pierwsze.

Dla czego Kościoły buduią?

O 2

Odp:

* * * 304 * * *

Odp: 1. Zeby się w nich BOGU modlić, iako Chrystus P. mowi; *Domus mea Domus orationis.* 2. Zeby w nich BOGU należącą ofiarę ofiarować, iako P. BOG do Sálomona mowi; *Elegi locum istum, in locum Sacrificij. Obratem to miejsce na miejsce ofiary.* 3. Zeby BOG miał przyzwoite sobie na ziemi mieszkanie, iako napisano 2. Paral: 7: *Obratem sobie to miejsce y poświęcił, żeby w nim Imię moje było zawsze na wieki.* 4. Dla opowiadania w Kościołach słowá Bożego, administrowania Sákramentow, dla godnego chowania Nays: Sákramentu Táiemnic, y kości SS; dla tego żaden národ tak dziki nie był, żeby Bogom swoim Kościołow nie stawiał, iako Plutarchus świadczy: *Si quas forte Regiones &c.* Jeżeli w niektórych kráiącach przypatrywać się będziesz, możesz nátrafić na Miasta bez murów, bez Krolow, bez bogactw, bez Szkół, bez pieniędzy, ale nikt Miasta bez Kościoła nie obaczy. Jeżeli Poganie swoim fałszy-

* * * 305 * * *

zywym Bogom kosztowne Kościoły budowáli, iako daleko słuszniesza, BOGU prawdziwemu Kościoły stawiać? Jeżeli Dáwid y Sálomon tak wiele złotá y bogactw na budowanie Kościoła Jerozolimskiegołożyli, żeby godne mieszkanie miała Arká Pańska, czy nie słuszniesza, dla prawdziwey Arki, to jest Chrystusa, wspaniałe Kościoły budować?

Pytanie Drugie. (mieć?

Jak dawno poczęli Kościoły Chrześciane

Odp: Jeżeli się przez Kościoły rozumieią miejsca w których się Chrześciane modlili, Sákramenta SS. przyjmowali, słowá Bożego słuchali, rzecz prawdziwa, że od czasow Apostolskich takie Kościoły mieli, iako się z Dzieiow Apost: pokazuje. Jeżeli się zaś przez Kościoły rozumieią wspaniałe iawne budowania, taki Kościół pierwszy stanął za czasow Sylwestra I. Papieża Roku 318. ktorego czasu Konstantyn Wielki Cesarz przyjąwszy Wiarę S. od po-

mienionego Pápieża S. ochrzczoney, nie tylko pozwolił Chrześcianom Kościoły budować, ále sam ná Pałacu swoim nazwanym Lateran, wspólniały Kościół wybudował, od którego stała nie daleko káplica S. Jana Chrzęciela, w ktorey pomieniony Cesarz był ochrzczoney. Tę Sylwester S. ku czci Zbáwiciela nášego po poświęcił. Potym tenże bogoboyny Cesarz w Roku 324. dwa inne Kościoły wystawił. Pierwszy S. Piotra ná Wátykańie, 2. S. Pawła *Via ostiensi*, ná których fundamenta dwanaście kózów ziemi ná rámionach swoich wyniośł ná część dwunastu Apostołów SS. Procz tych Kościołów wiele innych po páństwie Rzymskim, iáko w Jeruzáleń pobudował.

Pytanie Trzecie.

Czemu zwyczajnie ná wschod słońcá Kościoły buduią?

Odp: 1. Bo wschod słońcá jest nayprzednieysza część Niebá y ziemi.
2. Bo ná wschodzie Chrystus Pan umarł,

umarł, y do Niebá wstąpił. Zkąd mowi Dawid: *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes Ejus.*

Pytanie Czwarte.

Których Ceremonij używa Kościół S. przy poświęcaniu Kościołów?

Odp: 1. Náprzód iák napiękniey Kościół chędożą y ubierają, ná znak że dusza nášza ktora jest Kościołem Ducha S. ma byđ z wszelkiey szpecności grzechowey oczyszczona.

2. Obchodzi po trzykroć Biskup Kościół, wszystko dobrze uważając, ná znak żeśmy w myślách, w mowách, y uczynkách, powinni byđ przezornemi

3. Uderza Biskup po trzykroć w Kościelne drzwi, ná znak że troiákiemi instynktámi Chrystus do mieszkania serca nášego kołace. *Ecce sto ad ostium & pulso, áperi mihi sponsa mea.*

4. Miesza Biskup wodę z popiołem, z solą y winem, ná dowod, że iáko wodá znaczy grzechy, tak te, to jest grzechy popiołem pokuty S.,

solą umartwienia, y winem miłości Boskiej w Kościele Bożym zmywane bywają.

5. Posypują pawiment Kościelny popiołem, ná znak, że z pokorą wielką ma się człowiek stawić y zachować w Kościele przed obliczem Boskim, wzorem Abraháma S. *Loquar ad Dominum cum sim pulvis & cinis.* Mówić będę do Pána, bom proch y popioł.

6. Pisze Biskup ná popiele A. B. C. nam nauką, że iáko dzieci małe w prostocie obiecadła się uczą, tak my w prostocie fercá Bogu się modlić, y chwalić go mamy, także y słowá Jego w Kościele słuchać powinniśmy.

7. To Obiecadło jest Łácińskie y Greckie, ná dowód że ieden jest Łáciński y Grecki álbo wschodni Kościół, iednaż Jego głowa ná ziemi, to jest Biskup Rzymski.

8. Malują ná ścianách Kościelnych Krzyże, ná znak że Kościół jest Domem ukrzyżowanego JEZUSA, z tey przyczyny przedtym, krzyżową-

żową formą Kościoły budowano.

9. Zápalaia przed temi Krzyżami świece, ná znak że każdy światłem wiary y dobrych uczynkow świecić powinien.

10. Tych świec gorájących jest dwanaście, ná znak że przez dwanaštu Apostołów Ewángelij S. nauką jest oświecony Kościół S.

11. Obmywa ściány Kościelne Biskup święconą wodą, y często ie kropi, ná znak że wszelkie nápaści szatańskie y złe myśli z Domu Bożego wypędzone y wymazane byđz powinny.

12. Námazuie pomienione Krzyże Chryzmem álbo Oleiem S. Biskup, ná znak że od Chrystusa ktory jest *Unctus Domini* jest wszelkie światło náłze.

13. Poświęca Biskup Oltarz, o czym nižey y Chryzmē námaszcza, bo ná nim prawdziwie Chrytus JEZUS ofiarowany bywa. SS. Pius, y Higinus Papieże wniesli Ceremonie

poświęcania Kościoła. Felix zaś III. samym Biskupom pozwolił Kościoły święcić.

Pytanie Piąte.

*Czemu Dusza ludzka nazywa się Kościo-
łem Bożym?*

Odp: Dlatego, żeby człowiek wie-
dział że Dusza Jego ma być Ko-
ściołem Boskim, a to tym kształtem
iako y Kościół materialny jest mie-
szkaniem Boskim tak

1. Co w Kościele jest fundament,
to w Duszy wiara y pokora.

2. Przez mury y ściany Kościelne
rozumieją się w Duszy cnoty, mo-
dlitwa, straż Anielska, bo iak przez
ściany Kościół ochroniony bywa,
tak przez cnoty Dusza ochrania się
od napaści szatańskich.

3. Okna znaczą oświecenia Duszy
przez słowo Boskie y inspiracye Du-
cha S.

4. Filary znaczą stateczność w
dobrym y w boiaźni Boskiej.

5. Ochędostwo Kościelne nápo-
mina

mina Dulżę do czystości Ducho-
wney.

6. Sklepienie znaczy miłość BO-
GA y bliźniego, która jest związ-
kiem doskonałości.

7. Krzyż ná wieży Kościelney u-
czy Dulżę, żeby chwały inney nie
szukała, tylko w Krzyżu Chwały
Chryśtusowej.

8. Oltarz znaczy serce nasze, ná
którym BOGU ofiarę dziękczynie-
nia y chwały ofiarować mamy. Pię-
knie o tym wżysztkim *Aug: S. serm:*
252. mowi: Quotiescunq; Fratres cha-
rissimi &c. Ilekroć Bracia naymilsi Oł-
tarza albo Kościoła uroczystość obchodzi-
my, jeżeli wiernie y pilno uważamy, y
świętobliwie y sprawiedliwie żyjemy, co-
kolwiek się w Kościołach rękami budowá-
nych dzieie, wszystko się w nas duchow-
nym budowaniem wykonywa.

Pytanie Szoste.

Jakie Przywileie Kościoły mają?

Odp: Ten między innemi nayo-
sobliwszy, że są *Asyla* to jest takimi
miej-

mieysciami, do których gdy godny śmierci uciecze, wzięty byż na śmierć nie może. Tak też y w sta-
rym Testamencie Miała ucieczki
były, y Tacitus świadczy, że Potom-
kowie Herkulesa dom wybudowali
nazwany *Mieysce miłosierdzia*, z kto-
rego się na káranie nikogo brąć nie
godziło. Takie *privilegia* nádało
Conciliū Arauzykańskie Roku 441.
które potym różne Concilia po-
twierdziły.

Pytanie Siódme.

*Z iakiey przyczyny tego Privilegium
Kościoły Francuskie nie mają?*

*Odp: Daie rácyą Cabbasucius. Nè hoc
Asyli genus fomitem & impunitatem cri-
minibus pareret. Zeby ten przywilej nie
był ponętą do niekárania kryminałów.
Z tey rácyi Fránciszek I. Roku 1529.
y Henryk III. Roku 1585. Krolowie
Francuscy, ten przywilej Kościołom
wzięli, co ieżeli chwalebnie, niech
każdy sądzi iák chce.*

Pytanie Osme.

Co

Co znaczy coroczna Dedykacya Kościoła?

*Odp: Jest to coroczne przypomi-
nianie uroczystości poświęcania Ko-
ścioła, iáko mowi Felix S. Papież.
Fundament tego ma Kościół S. z Pi-
sma S. 2. Paral: 7. które mowi, że Sa-
lomon taką uroczystość poświęca-
nia Kościoła, z wielkim tryumfem
obchodził.*

Pytanie Dziewięte.

*Dla czego Kátolicy stawiają na Kościo-
łach swoich Krzyże?*

*Odp: Ná znak, że Krzyż JEZU-
SOW jest ozdobą y wierzchołkiem
wszelkich y naywyższych na świe-
cie godności.*

ROZDZIAŁ III.

O Ołtárzách y Obrazách.

Pytanie Pierwsze.

*Czemu Ołtarze namaszczone bywa-
ją Oleiem S.?*

*Odp: Ná znak, że na Ołtárzu pra-
wdziwy Unctus Domini Chrystus Pan
ofiárowány bywa.*

Py.

Czemu zwyczajnie Ołtarze wyniesione są od ziemi?

Odp: Bo Chrystusa Páná ktorý się w Piśmie S. nazywa górą, reprezentują. Zwyczaj konsekracyi Ołtarzow zaczął się za Sylwestra I. S. Papieża. Concilium Agátenskie Roku 506. y Hiszpálenkie postanowiło, żeby sami tylko Biskupi Ołtarze konsekrowáli.

Pytanie Trzecie.

Ktore są Ceremonie konsekracyi Ołtarza?

Odp: 1. Zaczyna Biskup mówiąc: *DEUS in adiutorium &c.* wzywając *BOGA*, bez ktorego łaski y pomocy nic się dobrego stać nie może.

2. Námálcza iáko się rzekło Oleiem S. Ołtarz, bo ku czci Chrystusa Páná wystawiony bywa.

3. Święci wodę zmieszana, z winem, solą, y popiołem; ná znak że czterema sposobami nieprzyiaciel duszny pokonany bywa, 1. wylaniem
łez,

łez, ktore znaczy woda, 2. Duchowną radością ktora znaczy wino, 3. naturalną dyskrecyą ktora znaczy sol, 4. Głęboką pokorą ktora znaczy popioł.

4. Tą wodą poświęconą ná czterech rogách Ołtarza czyni Biskup cztery Krzyże, ná znak, że Chrystus Pan przez S. Krzyż cztery części świata odkupił.

5. Stawia ná śródku Ołtarza Biskup Krzyż, ná znak że Chrystus P. w pośródku ziemi jest ukrzyżowany.

6. Obchodzi siedm rázy Ołtarz Biskup, ná znak czuyności, ktora mają mieć słudzy Ołtarzowi.

7. Pokrapia święconą wodą siedm rázy Ołtarz, ná znak siedmiorákiego przelania Krwie Chrystusowej.

8. Czyni Biskup cztery Krzyże Oleiem S. ná Ołtarzu, bo potrzeba, żeby człowiek miał cztery Kárdynalne cnoty, ieżeli chce byt zbawieniem uczestnikiem Ołtarza S.

9. Kładzie Kości SS. w Ołtarz. 1. na pamiątkę, że przedtym tylko na grobach SS. Páńskich Ołtarze wystawiano. 2. ku czci SS. Páńskich, y dla otrzymania ich przyczyny. 3. żeby Káplán przypominał sobie powinność náśladowania SS. Páńskich.
10. Kładzie trzy grana kádźidla wraz z Relikwiami SS., na znak żeśmy SS. Páńskich náśladować powinni prawdziwą wiarą w TROJCE Przenayświętszą.
11. Kładzie czworograniasty kámiień na Ołtarz, który znaczy kámiień grobu Chrystusowego.
12. Nálewa trochę Oleiu S. przykładem Jákobá Pátryarchy, co znaczy łaskę Ducha S., która iest od Chrystusa iáko *ab Uncto Domini*.
13. Czyni Biskup pięć Krzyżow na tymże kámieniu, na pamiątkę pięciu Ran Chrystusowych, które na Ołtarzu Krzyżowym odniosł.
14. Námalzcza te Krzyże po trzykroć Oleiem S. na znak że przez praw-

prawdziwą wiarę, stateczną nádźcieę, y gorącą miłość, sposobić się mamy do przyięcia Táiemnic Ołtarzowych.

15. Kádźi Biskup Ołtarz, co znaczy gorącość modlitwy, która przy Ołtarzu ma bydź odprawowana.

16. Stawia Krzyż Biskup na Ołtarzu, na znak że ukrzyżowany Chrystus P. prawdziwie na Ołtarzu ofiarowany bywa.

17. Oćiera Ołtarz białą tuwalnią, na znak że na Ołtarzu czysta niepokalana ofiara ofiarowana bywa, y że czystym sercem y sumieniem Káplán służyć Ołtarzowi powinien. Na ostatek ubiera Ołtarz y Mszą S. na nim odprawuie.

Pytanie Czwarte.

Czemu Ołtarz powinien bydź kámienny?

Odp: Bo Chrystusa który się nazywa *Lapis Angularis* reprezentuie. 2. Na znak że Kościół Chrystusow iest na opoce ufundowany. 3. Na znak mo-

318)
mocney y zawsze trwającej Chry-
stusowej Wiary.

Pytanie Piąte.

Czemu Ołtarze w Wielki Czwartek
w niektórych królestwach obmywają?

Odp: Na znak iak czysta ofiara na
Ołtarzach ofiarowana bywa; y iako
obmytym sumnieniem powinniśmy
do Ołtarza przystępować. A że się
często wzmianka czyni o Chryzmie
albo Oleiu S., trzeba wiedzieć że
Chryzma reprezentuje Chrystusa,
iako bowiem Chryzma zawiera w
sobie najczystsza Oliwę y Balsam,
tak w Chrystusie są dwie natury, ludz-
ka, którą Oliwa, y Boska którą Bal-
sam reprezentuje.

Pytanie Szóste.

Co znaczy Altare Privilegium?

Odp: *Altare privilegium* albo u-
przywilejowany Ołtarz z tąd się zo-
wie, że za każdą Mszą S. na nim od-
prawioną, Dusza z Czystca wybawio-
na bywa. To też trzeba wiedzieć

że

319)
że taki Ołtarz w żadnym Kościele
bydź nie może, gdzieby się najmniej
siedm Mszy jednego dnia odprawić
nie mogło, chyba żeby inaczey po-
zwolił Ociec S. Papież.

Pytanie Siódme.

Z iakiey przyczyny kładą ludzie
pieniądze y inne rzeczy na ofiarę.

Odp: Przez ofiary wyznajemy, że
cokolwiek mamy, od BOGA mamy.
Sam BOG Wszechmogący w starym
Testamencie *Exod: 23.* rozkazał, że-
by nikt z próżną ręką nie przycho-
dził do przybytku Jego. 2. Przez tá-
kie ofiary dostępujemy doczesnych
y duchownych potrzeb od BOGA,
Date & dabitur vobis Luca 6. Z tey racyi
Izraelski lud przedtym zwykł był
kozy, cielęta, bary &c. dawać na
ofiarę. 3. Przez ofiary błagamy so-
bie BOGA, iako to acz Pogański Poë-
ta Ovidiusznał. (osq;

Munera crede mihi placant hominesq; De-

Placatur donis Jupiter ipse datis.

Zwy-

* * *) (320) (* * *

Zwyczaj ofiar iako się zaczął w starym Testamencie, tak też trwał y ná początku nowego Testamentu.

Pytanie Osme.

Czemu tak wiele Obrazow iest w Kościele?

Odp: 1. Dla czci Boskiej w Świętych Jego, iako ktorych Krol uczcić chce, tych Obrazy albo portrety w pokojach swoich trzyma. *2.* Zebyśmy się pobudzali do pobożnego życia, przypominając sobie SS. Páńskich świątobliwe życie. *3.* Obrazy reprezentuią prostym ludziom Tájemnice Chrystusowe y Świętych Jego. Zwyczaj malowania obrazow ieszcze był w starym Testamencie, bo czytamy *3. Re: Cap: 6.* Ze Salomon ściały Kościelne ozdobił Cherubinami y drzewami palmowemi. Y pierwszych wiekow Kościoła S. obrazy w używaniu były, co się ztąd pokazuje, że Sylwester Papież S. do Konstantyna Cesarza Obrazy SS. Piotra y Pa-

* * *) (321) (* * *

y Páwła przyniosł. Tenże Cesarz bogoboyny kazał w Rzymie ná ścianie pierwszego Kościoła Obraz Zbawiciela naszego odmalować. A lubo różnych czasow Heretycy ná Obrazy SS. bili, tym iednak tak starši Oycowie SS. iako y nowi *Controversista* doskonale zapłacili. Przywodzi się tu text *Francisci Sylvij*, który gdyby chcieli pojąć Heretycy, nigdyby nam czczącym Obrazy bałwochwaltwa nie zadawali, słowá iego są te: *Etsi facimus hominum piorum similitudines, non tamen ea sunt ut adorentur ut Dij, sed ut eas videntes ad imitationem facinorum illorum irritemur.* Lubo czyniemy pobożnych ludzi podobieństwa albo Obrazy, nie dla tego się to dzieie żeby ie adorować iak BOGA, ale żeby patrząc na nie zachęcaliśmy się do naśladowania ich uczynkow.

Pytanie Dziewiąte.

Ziákiey przyczyny Eliberneńskie Concilium za czasow Sylwestra Papie-

(322)
pieża Cap: 36. zakazało Obrazów
w Kościołach?

Odp: Dla tego, bo na ten czas w
Kościele Boskim było wielkie prze-
śladowanie Chrześcian, y często się
trafiało, że Poganie Kościoły Chrze-
ściańskie napadali, znieważając y
bluźniąc Obrazy święte. Zátym że-
by nie cierpieli tey zniewági Święci
w Obrazach swoich, na ten czas
ich w Kościołach stawiać zakazano.
Mieć zaś Obrazy przy sobie albo ie
na bezpiecznym miejscu chować,
iako chwalebna y pobożna jest, tak
nigdy zakazano nie było.

ROZDZIAŁ IV.

O Modlitwie y różnych sposo-
bách modlenia się.

Pytanie Pierwsze.

Czemu się klęcząc ręce złożwszy
modlemy?

Odp: Czyniemy to przykładem A-
postoła Pawła S. który mowi Ephes: 3.
Flećto

(323)
Flećto genua mea &c. Upadam na kolana
moie przed Oycem Páná nášzego IEZUSA
Chrystusa. Przyczyna zaś ta jest, że-
byśmy pokázali uniżoność y pokorę
nászę ku Máiestátowi Boskiemu;
Właśnie iakoby rzecz nie przystoy-
na była, gdyby ubogi mizerny pod-
dany od swego Krolá siedząc łaski
prosił. Tak daleko nie przystoyniey-
sza, gdy mizerne stworzenie siedząc
albo innym nieprzyzwoitym sposo-
bem bez żadney potrzeby BOGU
się modli.

Pytanie Drugie.

Czemu podczas Nieszporow wstaie-
my na Magnificat?

Odp: Bo Magnificat jest wzięte z
Ewángelij na którą wstaiemy.

Pytanie Trzecie.

Kto złożył Te DEUM laudamus,
Salve Regina y inne Antyfony Ko-
ścielne?

Odp: Według świadectwa Ryba-
deneira Soc: JESU, Te Deum laudamus
zlo-

złożył Ambroży S. z Świętym Augustynem, gdy Augustyn S. był ochrzczoney od Ambrozego S., lubo temu przeczy zacny ieden Theolog Soc: JESU, któremu w tey mierze bynajmniey uwłaczać niechcę. *Salve Regina* złożył Bernard S. *Alma Redemptoris* złożył Hermanus Contractus Niemiec. *Ave Regina Calorum* złożył O. Jan Parmensis General Zakonu S. O. Franciszka. *Carolus Magnus* Cesarz złożył *Veni Creator*. Innocentius III. złożył Hymn *Veni Sancte Spiritus*. S. Venantius złożył Hymny *Vexilla Regis* y *Pange lingua*. S. Gelasius Papież złożył wiele Hymnow ktore są w obrządku Kapłańskim. *Gloria in excelsis DEO*, od tych słow *Laudamus Te* S. Hilarius Pictav. Epif.

Pytanie Czwarte.

Co jest Rożaniec?

Odp: Rożaniec ma swoją denominacyą od roż, czczący bowiem Nayś: MARYĄ Pannę Rożancem S., iakby ją Rożanym wieniec koronował.

nował. Rożaniec tedy jest instrument nábożeństwa, y światobliwy sposób rozmyślenia życia JEZUSOWEGO y czczenia Nayśw: Panny. Zowie się też Rożaniec Psalterzem, iako bowiem Psalterz Dawidow złożony był ze sto pięćdziesiąt Psalmow, tak Rożaniec zamyka w sobie sto pięćdziesiąt *Zdrowaś Márya* &c. a iako Psalterz Dawidow był instrumentem, którym diabła odpędzał od Saula, tak Rożaniec jest instrumentem, którego mocą napaści szatańskie zniszczone bywają.

A że to nábożeństwo jest niemal wszystkim prawowiernym zwyczajne, zátym y sposób odprawowania go opuszcza się.

Pytanie Piąte.

Czemu w Rożańcu pełną liczbę Oycze nasz y Zdrowaś Márya mówić potrzeba, wszakże P. BOG bez tego wie, iak wiele się modlimy?

Odp: Dla większey áttencyi, tym-bowiem barżiey strzeżemy się ro-

P

zer-

(326)
zerwania, im bárdziey powinniśmy
pewną liczbę uważać.

Pytanie Szoste.

*Czemu się w Rożańcu więcey mówi Zdro-
waś Márya niżeli Oycze nasz.?*

Odp: Bo to nábożeństwo ściągá
się ku czci Przen: MARYI Pánny,
nie dzieie się też nic przeciwko czci
Chrystusowey, ktorego w Mátcie
Jego Nayś: czcimy.

Pytanie Siódme.

*Ziákiedy przyczyny mówimy ná dzień
trzy rázy Angelus Domini? Anioł
Pański &c.*

Odp: Modlimy się ráno ku czci
Wcielenia Słowá B., w południe
ku czci Męki y śmierci Chrystusa-
wey, w wieczor ku czci Zmartwych-
wstania Chrystusowego. Ten świę-
ty zwyczaj modlenia się ku czci
tych Świętych Táiemnic, ma wiele
nádaných Odpustów od SS. Oyców
Papieżów. Zwyczaj zaś dzwonie-
nia trzy rázy ná dzień wniósł Rober-
tus Biskup w Allacyi Roku

1428.

(327)
1428. bo przedtym tylko w Piątek
ná południe dzwoniono.

Pytanie Osme.

Co się rozumie przez Litanie?

Odp: Litania iest Greckie słowo,
po Łácinie *Rogationes* á po Polsku tłu-
maczy się *proszenie* álbo *proźba*; bo
przez Litanie, Świętych Bożych o
przyczynę do BOGA zá námi pro-
simy. Początek Litánij przypisuje
się Grzegorzowi Wielkiemu, lubo
niektorzy Historycy rozumieją, że
ieszcze przed Grzegorzem S. Litá-
nie mawiali ludzie. To zaś pewna,
że zá jego czasów zwyczajnieysze
poczęły bydz Litanie.

ROZDZIAŁ V. O Pácierzách Káplánskich.

Pytanie Pierwsze.

Co iest Brewiarz?

Odp: *Breviarium* znaczy tyle ile *brev-*
ve orarium, krotkie modlitwy, bo ná
každy dzień nieco z Pisma, nieco z

P 2

Pfal-

Psalmy, z wykładu Oycow SS. y życia SS. Pánfkich w Brewiarzu się zamyka. Zeby Káplani y inni Duchowni pewne Psalmy álbo modlitwy powinni byli ná dzień odprawować, iest starodawny zwyczaj iest. fczce w pierwszym Kościele praktykowany, lubo nie takim porządkiem był ułożony ten sposób modlenia się iako teraz, lecz różne Kráie y Biskupstwa swoje Brewiarze miały.

Pytanie Drugie.

Co są Psalmy Graduales?

Odp: Jest 15. Psalmow ktore według mniemania Lyrana znaczą wstępowanie wybranych do chwały Niebieskiey przez zachowanie piętnastu przykazań, Boskich y Kościelnych.

Pytanie Trzecie.

Kto wprowadził zwyczaj spiewać Chorałem Godziny?

Odp: S. Damasus Papież: ktore poprawił Leo II, á naylepiey Grzegorz

gorz S. Wielki, Papież. W iedenastym wieku za czasów Benedykta VIII. Aretynski Zakonnik imieniem Gwido wynalazł Muzykalne noty *ut, re, mi, fa, sol, la.* *Figuralis cantus* zaczął się za czasu Witaliana Papieża, iako też używanie organ, to iest około Roku 700.

Pytanie Czwarte.

Czemu procz Futrzni ná siedm godzin rozdzielony iest obrządek Boski?

Odp: Pochop do tego dał Dawid S. ktory mowi: *Septies in die laudem dixi Tibi.* Siedm rázy ná dzień chwaliłem Cię Pánie. Tegoż nas uczy przykład Apostołów SS. ktorzy różnych czasow ná dzień do Kościoła ná modlitwę chodzili, iako o godzinie dziewiątey Piotr y Jan *Akt: 3.* o szostey Piotr S. *Akt: 10.* Czemu zaś Dawid S. siedmkroć ná dzień się modlił, y w tym go Kościół S. náśladowie? iest ta przyczyna, bo Dawid w Duchu widział wielkie łaski y Dobrodzieystwa, ktore Chrystus Pan miał

miał świadczyć Kościołowi swojemu przez śmierć y Mękę swoją. Zatem na wychwalenie tych Táiemnic siedmkroć się do BOGA modlił. Co y Kościół S. teraz czyni. Pierwszy bowiem Nokturn Jutrzni reprezentuje nam Narodzenie Chrystusowe: Drugi życie Jego w Egipcie: Trzeci ostatnie trzy lata w które opowiadał Ewangelią S. Jutrznią poprzedza *Invitatorium*, to jest wzywanie do chwały Boskiej, potym następuje Hymn albo Pieśń radości, która znaczy wesele Pogan ztąd, że przyszli do poznania BOGA y prawdziwej Wiary S. Dwa Chory na zamian śpiewające Antyfony y Psalmi, reprezentują dwóch Serafinów, o których Izaiasz Prorok *Izaia 6.* Iako też nowy y stary Testament, które się z sobą zgadzają iako Figura albo cień z samą rzeczą. *Laudes* reprezentują iako Chrystus Pan *Hymno dicto* oddawszy Oycu Przed: chwałę, poszedł na modlitwę z Uczniami swymi na górę Oliwną. Cá-

Cála zaś *Jutrznia* znaczy poimanie Chrystusowe.

Prima Stawienie Chrystusa przed Pilatą, y tam różne wzgárdy.

Tertia Dekretowanie na śmierć, także poprzedzające biczowanie y koronowanie.

Sexta Znaczy Krzyżowanie.

Nona Śmierć y przebiecie Boku.

Nieszpor Znaczy zdjęcie z Krzyża.

Completa Znaczy Pogrzeb Chrystusow. Co wyrażają te Wiersze.

Matutina ligat Christum qui crimina solvit:

Prima replet sputis: causam dat Tertia mortis:

Sexta Cruci neclit: sed latq Noná bipertit.

Vespera deponit tumulo completa reponit.

Pytanie Piąte.

Czemu solemniey śpiewane bywa na Nieszporze Magnificat?

Odp: Na znak radości z Wciele-
nia Syná B., które za zezwoleniem Przenayświętszey MARYI Panny w wieczor, to jest czasow ostatnich stało się. *Pytanie Szoste.*

Czemu o Świętych Páńskich są dwa Nieszpory, a za umarłych ieden?

Odp:

Odp: Bo Święci Pánscy iuż chwały Niebieskiej zażywają. Umarli zaś w Czystcu cierpiący tylko są w nadziei przyszłego widzenia Boskiego.

Pytanie Siódme.

Czemu się Jutrznia ná trzy części albo Nokturny dzieli?

Odp: Bo przedtym po trzykroć w nocy zwykli byli wstawać Chrześciane ná modlitwę. 1. w pierwośpy. 2. o północy. 3. o trzeciej godzinie rano. Co że rzecz przykra y ciężka była, zatym raz tylko w nocy Jutrznia odprawowana bywa. Przyczyna zaś zwyczaju wstawania ná Jutrznią ta iest, że o północy Chrystus Pan się Narodził, zatym słuszną żeby mu za tak wielkie dobrodzieństwo o północy dziękować. Trzy Nokturny znaczą też trzy czasy albo wieki Swiata. Pierwszy wiek od Adama aż do Moyżesza. Drugi od Moyżesza aż do Chrystusa. Trzeci od przyścia Chrystusowego aż do

skón-

skónczenia Swiata. Podczas pierwszego czasu trwał Zakon natury, po nim nastąpił Zakon pisany, w trzecim zaczął się Zakon łaski, albo Ewangelij.

Pytanie Ósme.

Czemu tylko przed Jutrznią, Prymą, y po Komplecie mówi się Credo?

Odp: Bo w Wierze prawdziwej nasze uczynki zaczynać y kończyć mamy. Mowi się też *Confiteor* ná Prymie y ná Komplecie, przez ktore wyznaiemy grzechy ktoreśmy w nocy iako y przez dzień popełnili, y odpuszczenia od B O G A naszych niedoskonałości prosimy.

Pytanie Dziewiąte.

Czemu się Obrządek Boski poczyna od tych słów: DEUS in adiutorium?

Odp: Bo żadna modlitwa bez pomocy Boskiej należyćie odprawiona bydź nie może, dla tego zaczynaćy Paćierze mówić, B O G A o pomoc prosi.

P 5

Pyta-

Czemu nie iednakowo zaczyna się Obrządek Boski, gdyż Jutrznia zaczyna się od tych słów: Domine labia mea aperies, Boże otworz wargi moje, Godziny od tych słów: DEUS in adjutorium, Boże ku wspomózeniu &c. a Complete od tych słów: Convertite nos DEUS. Nawróć nas Pánie?

Odp: Troiakiem sposobem zaczyna się Obrządek Boski, bo troiakiem sposobem BOGA obrażamy, ustami, uczynkiem y sercem. Dla tego mówiący Obrządek Boski prosi ná Jutrznia przez ten wiersz Domine labia &c. o odpuszczenie grzechów ustnych, przez DEUS in adjutorium o odpuszczenie grzechów uczynkowych, przez Convertite nos o odpuszczenie grzechów serdecznych.

Pytanie Jedenaste.

Czemu Lekcyje trzeciego Nocturnu zaczyna się od Ewangelij?

Odp: Bo trzeci Nocturn znaczy Zakon łaski, w którym Ewangelia Chry-

Kto wniósł zwyczaj mawiania Parvum Officium albo Obrządek o Przen: MARYI Pánnie?

Odp: S. Udalricus w dziesiątym wieku który codziennie (iáko czytamy w żywocie Jego) to Officium mawiał. Urban II. ná Claremontanskim Concilium postanowił, żeby co Sobota Obrządek o Przen: MARYI Pánnie mawiano.

ROZDZIAŁ VI.

O innych różnych nábożeństwach.

Pytanie Pierwsze.

Co znaczy Czterdziestogodzinne Nábożeństwo?

Odp: To nábożeństwo odprawuje się ku czci czterdziesto lżiennego Postu Chrystusowego. Tę bowiem racyą czytamy in Bulla którą d^o Ociec S. WW. OO. Jezuitom po-

zwalaiać tego náboženstwa w ich Kościołach podczas dni Zapustnych. Mamy też tego przykład w Piśmie S. ná Moyżesz y Eliażu, którzy także przez czterdzieści dni ná modlitwie trwali. 2. Jáko lud Izráelski 40. lat strawił niżeli wszedł do obiecanej Ziemi, tak my tym czterdziestogodzinnym náboženstwem błagamy BOGA, żeby nas przyjął do Niebieskiej Oyczyzny.

Pytanie Drugie.

Co mamy trzymać o Bractwach?

Odp: Bractwa są świątobliwe Kongregacye albo zgromadzenia, w których Promotorowie Duchownym nápominańiem odwodzą Bractia y Siostry od grzechow, nápominaia do cnót, y poprawy życia, w tych Bractwach chwalimy BOGA w Nayś: Jego Mátcie y SS. Páńskich. Maią też y te náboženstwa Brackie wiele nadanych Odpustow ku pożytkowi żywych y pociesze umarłych. Piękny początek takich Bractw był

Act:

Act: 1. y 2. gdy iáko Pismo S. świadczy, pierwsi Chrześciane zgromadzeni trwali stalecznie w Domu Bożym ná modlitwie.

Pytanie Trzecie.

Co znaczą Stácye których iest siedm w Rzymie?

Odp: Znaczą siedm ná ziemię upadnienia Chrystułowego. 1. Przy domie Pilatowym. 2. Ná potkaniu się z Nayśw: Mátką swoią. 3. Niosąc Krzyż ná potkaniu się z Szymonem Cyreneyczykiem. 4. Ná potkaniu się z Weroniką S. 5. Przy Bramie sądowej. 6. Przy potkaniu się z pobożnemi Mátronami. 7. Przy wstępowaniu ná górę Kálwaryi.

Pytanie Czwarte.

Co znaczy Obraz Nayśw: Páńny z siedmią mieczami?

Odp: Jest to expressya siedmiu boleści, ktore Serce Nayś: Mátki w tym życiu cierpiało. 1. Gdy Jey Szymeon prorokował, że Jey Duszę miał miecz

miecz boleści przerażić. 2. Cierpiała uchodząc do Egiptu. 3. Gdy zgubiła Naymilszego Syna swego. 4. Gdy potkała JEZUSA Krzyż nioścącego. 5. Patrząc na ukrzyżowanego Syna swego. 6. Przy zdeymowaniu Jego z Krzyża. 7. Kładąc do Grobu JEZUSA.

Pytanie Piąte.

Co trzymać o Peregrynacyach albo nawiedzaniach Mieysc Świętych?

Odp: To co zawsze trzymał S. Kościół Kátolicki, że peregrynowanie jest starodawny S. zwyczaj nawiedzać mieysca y Kościoły, w których BOGA za przyczyną Nays: Mátki Jego, albo innych SS. Páńskich, prosimy o potrzebne nam łaski, y dobrodzieystwa. Ten zwyczaj jest bardzo dawny w Kościele S., bo Hyeronim S. *Epis: 17. ad Marcellam* o nim pisze. O tymże inni Oycowie SS. piszą. *Rufinus Lib: 2. Hist:* wspomina, Ze Cesarz Theodozyusz z Ducho-

chowienstwem y ludem Kościoły nawiedzał, y przed grobami Męczenników w włosiennicy naziemi leżał. S. Bazyli pisze *in Serm: de Barlaan*. Ze ludzie do grobow Męczenników SS. iák SS. pieszczółki lecieli. Y S. Aug: o sobie mowi *Ep: 1. ad Cler:* Ze Kápłana iednego y Kleryká wysłał na święte mieysce gdzie BOG cuda czynił.

Pytanie Szóste.

Czy mają takie Peregrynacye fundament z Pisma S.?

Odp: Ani wątpić. Bo náprzod *Deut: 16.* rozkazał BOG mówiąc: *Tribus vicibus per annum &c.* Trzy razy ná rok stawi się każdy mészczyzna przed Obliczem P. BOGA twego ná mieyscu ktore sobie obierze. Izaliż w starym Testamencie BOG Wszechmogący nie miał osobliwszych mieysc ná ktorych, á nie gdzieindziey łask swoich udzielał? tak Jakobowi w Bethel. *Gen: 28.* Moyżeszowi ná gorze Synai *Ex: 24.* ołobliwsze dobrodziey-

dzieystwa świadczył. W nowym
Testamencie tak pisze Aug: S. *DEUS*
est quidem ubiq; &c. BOG prawda wszę-
dzie jest y ná każdym mieyscu, iako kto-
ry wszystko stworzył, y chce bydz w du-
chu y w prawdzie wzywánym, ále kto
poymie radę Boską, czemu się ná iednym
mieyscu cuda dzieią á nie na drugim &c.
Mamy też przykład peregrynacyi
ná P. JEZUSIE, Nayśw: MARYI P.
y Jozefie S. którzy z Nazaret do Je-
ruzalem do Kościoła pewnych cza-
sow chodzili. Ba y sam P. JEZUS
Uczniow swoich ná Święto *Scenope-*
gia, álbo poświęcania Kościoła do
Jeruzalem posłał. Coż zá potrzeba
tey peregrynacyi była, ponieważ
BOGA przytomnego sobie mieli?
co nam zárzucaią Lutrzy ganiący
peregrynacye mówiąc, że BOG jest
wszędzie przytomny, nie trzeba tey
włoczęgi. Więc niezinszey rácyi
P. JEZUS wysłał Uczniow swoich,
tylko żeby pokazał iak mu miła pe-
regrynacya y nawiedzenie mieysc
SS.

SS. Ten też argument Luterski jest
przećiwko nimże samym, bo ieżeli
BOG wszędzie jest przytomny (iá-
koż tak jest á nie inaczey) toć bez
potrzeby do Kościołów chodzą, á
często o kilkanaście mil do Zborow
do Bełżyc álbo do Piąskow się wleką.

Pytanie Siódme.

*Czemu Peregrynacya do Rzymu, nazywa
się ad limina Apostolorum do progow
Apostolskich?*

Odp: To imie trwa iuż od czasow
Konstantyna Wielkiego, iák Oro-
sius świadczy, á to ztąd, że Pieł-
grzymi do Rzymu przychodzący ten
zwyczay mieli, iż niżeli do Kościo-
ła SS. Apostołów Piotra y Pawła we-
szli, wprzod przed progiem Kościel-
nym ná kolana upadali y nábożnie
prog całowali, prosząc przyczyny
Apostołów SS. żeby się godnie sta-
wić mogli przed Bogiem w Ich
Kościele będącym Sákrámentalnie.

RO-

(342)

ROZDZIAŁ VII.

O Ceremoniach Kánonizacyi
SS. Páńskich.

Pytanie Pierwsze.

Co jest Kánonizacya?

Odp: Kánonizacya jest iawne y publiczne świadectwo Kościoła S., że ten álbo ow sługá Boski w łásce Bożey umarł, y iuż chwały Niebieskiej z Bogiem zażywa; iáko się pokazuje z Bull Papieskich, w których zwyczajnie mówią: *Decernimus & definimus S. N. in Caesti Jerusalem inter Beatorum Choros jam receptum aeternaq; gloria donatum fuisse.*

Pytanie Drugie.

Czy dawny zwyczaj Kánonizacyi w Kościele S.?

Odp: Jeszcze od czasów Apostolskich, lubo nie z takimi Ceremoniami iák teraz. Bo przedtym tego zá Świętego miano, ktorego ludzie pospolicie Świętym nazywali *Vox populi*

(343)

puli vox DEI. Y Mabillon Zakonnik S. Benedykta świadczy, że ten zwyczaj był u pierwszych Chrześcian, że kogo niewinnie zábito, tego zá S. Męczennika poczytano. Od Alexandra III. ktory S. Bernarda kánonizował, Roku 1159. wprowadzone są Ceremonie kánonizacyi. Ktory Papież y to postanowił, żeby nikt od tąd nikogo Świętym nie mianował, tylko sam Papież, gdyż przedtym y niektorzy Biskupi zwyczaj byli wnieśli kánonizacyi.

Pytanie Trzecie.

Czy nie może Papież pobłędzić Kánonizując Świętych Páńskich?

Odp: Nie może, y ta jest pospolita náuka wszystkich Theologów. A to dla ássystencyi Ducha Przen: ktorą ma Pápież w tak poważney sprawie. Pokazuje się też to z bárdzo pilney diskwizycyi y surowey inweſtygacyi życia tego ktorego mają kánonizować.

Pytá-

Czemu mowi Augustyn S. Multa corpora honorantur in terris quorum animæ torquentur in inferis? Wielu ciałá uczczone bywają ná ziemi ktorých Dusze w piekle goreją?

Odp: Nie mowi tu Doktor S. o ciałách SS. Páńskich, ktorých zá takie, to jest zá Święte ma Kościół S. ále mowi o ciałách Potentatow y wielkich Pánow, ktorých Dusze są w piekle, gdy tym czasem ich ciałóm wspaniałe stáwiaią nagrobki, y kosztowne sprawuía pogrzeby.

Pytanie Piąte.

Ják to mogło bydź że Jan XXII. Papież nauczał że Dusze SS. przed sądnym dniem BOGA widzieć nie będą, a iednak trzech Świętych kanonizował?

Odp: Trzeba wiedzieć że ten Papież dziewiętnaście lat rządził Kościołem S., tey zaś opinij swoiey nie ile Papież & Doctor Ecclesie, ále ile privatus Magister prywatna Osoba przez pierwsze siedm lat Papieństwa swego

swego nauczał, ktorey sentencyi potym odstąpił, y w ostatnich leciech Papieństwa swego trzech kánonizował, to jest S. Adalcharda, S. Ludwiká Biskupa Tolossanskiego, Zakonu S. O. Franciszka, y S. Tomaszá z Akwinu Doktora Anielskiego.

Pytanie Szoste.

Jáká różność jest między Kánonizacyą y Beatyfikacyą?

Odp: Ta: że gdy Papież ktorego beatyfikuje, nie czyni Dekretu y nie ogłasza całemu Kościołowi S. że ten jest w chwale Niebieskiej, ále tylko ogłasza, że nikt bez lekomysłności przyć tego nie może, że ten albo ow sługa Boski jest w Niebie, á to dla wielkich światobliwości Jego znakow. 2. Beatyfikacya jest tylko pozwolenie wzywania pomocy tego sługi Boskiego, także malowania obrazu Jego z promieniami. Dla tego nie zawsze pozwala Papież, gdy ktorego Beatyfikuje, Miży S. czytania, Pacie-

Paćierzy o Beatyfikowanym, co ie-
dnak wszystko przy Kánonizacyi
pozwala się.

Pytanie Siodme.

Ktore są Ceremonie Kánonizacyi?

Odp: Tych jest wiele y bárdzo
piękných.

1. Examínuie *Congregatio Sacrorum
Rituum* bárdzo ściśle życie, uczynki,
y cuda tego sługi Boskiego który ma
bydź Kánonizowany. Pierwsza kwe-
stya ta jest *An constet de actibus heroicis
& miraculis?* to jest: czyli rzecz pe-
wna jest, że ten sługa Boski ćwiczył
się w áktach heroicznych y cuda
czynił?

2. Uczyniwszy tę surową dyskwi-
zycyą, y uznawszy autentyczne cu-
da, y wysokie cnoty sługi Boskiego,
gdy przeciwna strona która się zo-
wie *Diabolus Rotæ* nie przeciwko swią-
tobliwości zárzuć nie może, od-
biera Oćiec S. wota álbo głosy Kár-
dynałów przez Kárdynała *de Monte*
iáko Prezydentá pomienioney Kon-
gregacyi.

3. Składa Oćiec S. *Consistorium* w
Pałacu swoim, gdzie się nárádza z
Kárdynałami y Biskupami.

4. Potym się solemna odprawuie
Processya, ná którą się Duchowien-
stwo schodzi, y ná niey Oycá S. Pa-
pieża niosą.

5. Po processyi powraca Papież
do Pałacu swego, gdzie ubrany po
Papiesku, Litanie mowi.

6. Po Litánij Promotor Kánoni-
zacyi wnośi drugą instáncyą do O.
S. Papieża, który w ten czas ná Tro-
nie swoim siedzi.

7. Po uczynioney, instáncyi skłá-
dá Papież y wszyscy Biskupi Infuły
z Głowy, y upadszy ná kolana, zá-
czyna *Veni Creator*, prosząc Duchá S.
o oświecenie y poznanie woli Bo-
skiej.

8. Zátym trzecią instáncyą wno-
śi Promotor Kánonizacyi.

9. Po ktorey instáncyi, dekláruie
publicznie Papież, że N. prawdziwie
Świątym jest.

10. Potey deklaracyi mowi Papież Oracyą albo Modlitwę o nowym Świętym. A ieden Kárdynał Dya-
kon mowi głośno *Confiteor*, z wspo-
mnieniem Imienia nowego Świę-
tego.

11. Czyta Papież z Xięgi życie y
záfugi tego S., ktore skóńczywszy
daie solemną benedykcyą ludowi.

12. Zaczyna potym Solemną Mszą
S. ná Ołtarzu SS. Apostołów Piotra
y Pawła.

13. Ná *Offertorium* przynoszą ofia-
ry Xiążęta y Pánowie. To iest dwie
wielkie gorájące świece, dwa bo-
chny chlebá, dwie bárelki winá,
trzy koszyki, w iednym iest pára Sy-
nogárlic, w drugim pára Gołębi, w
trzecim są rózne ptálszeta.

14. Po skóńczoney Mszy S. dáie
znowu Oćiec S. solemną benedy-
kcyą, y zupełnego pózwala wśzyst-
kim Odpustu.

15. Po Mszy S. solemna się od-
prawuie Processya z wielką pompą
z Ko-

z Kościoła S. Piotra do Kościoła no-
wego Świętego, albo innego Ko-
ścioła w którym Ołtarz albo obraz
iest nowego Świętego. Ten zaś
Kościół iest bárdzo wspaniale y bo-
gáto ubrány.

16. Ná ośátek po wielu Modli-
twách ná podźiękowanie P. BOGU
kończy się cały ákt Kánonizacyi Hy-
mnem *Te DEUM laudamus*.

Pytanie Osme.

*Co znaczą Świece, Gołębie &c. y
inne rzeczy podczas Kánonizacyi
ofiárowáne?*

*Odp: Dwie gorájące świece zna-
czą mocną y żywą wiárę Świętego.
Chleb znaczy Jego nádzieię y szczo-
drobliwość ku ubogim. Wino znaczy
Jego gorącą miłość ku BOGU y bli-
źniemu. Synogárlice znaczą Jego po-
kutuiące życie. Gołębie znaczą Jego
prostotę y niewinność. Rózne ptá-
szeta znaczą rózne Świętego
cnoty.*

Q

RO.

(350)

ROZDZIAŁ VIII.

*O Benedykcyach y Exorcyzmach
Kościelnych.*

Benedykcyę Kościelne y ktore Ká-
pláni zwykli czynić, áczkolwiek
się Lutrom nie podobáią, máią fun-
dament z Piśma S. iáko y z Dokto-
row SS. mowi bowiem Páweł S. Ze
wszelka kreatura przez słowo Boskie, y
modlitwę poświęconá bywa 1. Tim: 4.
Przez ktore słowá to rozumiey, że
ośobliwszey láski od BOGA dostę-
pują rzeczy, gdy nád niemi modli-
twy Kościelne y słowo Boskie Ká-
plan mowi. Mamy też tego Figu-
ry w starym Testámenście, gdzie czy-
tamy że *Panis propositiois* Chleb kto-
ry ná Ołtárzu kładziono y infzerze-
czy poświęcone bywały. Przyznaie
też Piśmo S. wielką moc błogosła-
wienstwu Rodzicielskiemu danemu
dziátkom, y w nowym Testámen-
cie Chrystus Pan záżywał benedyk-
cyi Mar: 6. item 14, Luc: 9. Chleb bło-
gossá-

(351)

gossáwiał. Tákże z Oycow SS. Do-
ktorow pokázuie się, że poświęcánia
álbo benedykcyę nie są bez skutku,
mowi bowiem S. Theophilaetus:
*Quodsi quidpiam &c. Jezeli iest co nie-
czystego, masz lekarstwo, zegnay, dzie-
kuy, chwal B O G A, á zniszczcie nieczy-
stość. S. Chryzostom Hom: 13. In Epist:
1. ad Thim: mowi: Medicamentum in
promptu est &c. Lekarstwo pogotowie
jest, uczyni znak Krzyża S. dziekuy, day
B O G U chwale y wnet wszelka nieczy-
stość ustąpi. S. Cyril Catech: 3. Iták
náucza: Sicut mundi cibi &c. Jáko
czyste potrawy, nieczystymi się stają wy-
waniem Diabła, ták wodá prosta staje się
świętą wywaniem BOGA. Aleć y sa-
mi Lutrzy ktorzy Zabobonami ná-
zywáią Kátolické benedykcyę, uczą
swoie dzieci, iák máią stoł benedy-
kowác.*

Pytanie Pierwsze.

Co znaczy Agnus DEI?

*Odp. Agnus DEI iest święcony
wółk, ktory Ociec S. przy początku
Q 2*

pano.

pánowania swego, y co siedm lat święci zwyczajnie w Sobotę przed Przewodnią Niedzielą. Na tym święconym wosku jest wyćśniony Wielkánocny Báránek, iáko wyobrażenie Chrystusowe, który jest prawdziwy Báránek Boski który gładzi grzechy nasze. Te *Agnus DEI* dla wielkich benedykcyi Papieskich mają wielką moc przeciwko czarom, pokusom, grzmotom, powietrzu, nágley śmierci, strázydlom, y przeciwko innemu złemu, iáko Urban V. w sposobie benedykowania *Agnus DEI* námienia. 2. Osobliwie *Agnus DEI* nas nápomina do láskawości y niewinności dufzney, przypomináiąc też, że iáko prawdziwy Báránek Chrystus JEZUS znioś grzechy światá, tak też ten Báránek benedykowany odpędza od nas wszystko złe Duszy y ciáła.

Pytanie Drugie.

Czemu czasem żadnego skutku benedykcyje albo poświęcania nie czynią?

Odp:

Odp: To się dzieie dla grzechow naszych ktore są przeszkodą skutkom benedykcyi, iáko Augustyn S. mowi *Tract: 50. in Joannem. Signum Christi &c.* Znak Chrystusow odpędza od nas szatana, ieżeli serce nasze przyimuie Zbáwiciela. Y S. Eligius: *Profecto magna res est &c.* Prawdziwie wielka rzecz jest znak y Krzyż Chrystusow, ale tym tylko pomaga, ktorzy chowaią przykazanie Chrystusowe.

Pytanie Trzecie.

Ziákiey przyczyny święcá Ziele w dzień Wniebowzięcia Nayswiętszey Pánny?

Odp: Z tey; że, iák wiele Historykow świádczy, w grobie Wniebowziętey Nayswiętszey MARYI znaleźli Apostołowie SS. wiele kwiatow, y pachnących ziolek. 2. Święcá Ziele y kwiaty przypomináiąc sobie cnoty Przenayswiętszey MARYI Pánny, ktora się często w Piśmie S. do ziolek y kwiatkow przyrownywa. *Ego flos campi & liliū Convallium.*

Czemu woienne Chorągwie święcą?

Odp: Dla tego, żeby BOG Wszechmogący iako dał zwycięstwo Konstantynowi Wielkiemu z Maxencyusza Tyrana przez znak Krzyża S. który miał wyhaftowany na Chorągwiach swoich, tak y tey mocy, Krzyża S. mocą, udzielił Chrześcijańskim Chorągwiom, przeciwko nieprzyjaciółom, dając z nich Chrześcianom zupełne zwycięstwo. Benedykcyę Domow, Piwnic, Stodoł, Obor, Sukien, y innych rzeczy, dla tego są od Kościoła S. postanowione, żeby BOG za błogosławieństwem Kąpłańskim mocą słowa swego, y znaku Krzyża S. wszystko złe od pomienionych rzeczy oddalić raczył.

Pytanie Piąte.

Co znaczy złota róża, którą Papież Dominicâ Łatare albo w Szrodopostną Niedzielę święci?

Odp: Alexander III. pisząc do Króla Fráncuskiego, daie tę przyczę-

•••)(355)(•••
czynę: Ze róża Chrystusa Pána, który się nazywa *Flos rosarum*, reprezentuje, czerwoność róży znaczy Jego okrutną mękę, zapach chwałę Zmartwychwstania Jego.

Pytanie Szóste.

Dla czego na wywod po połogu, to jest na branie błogosławieństwa od Kąplana powinna pójść do Kościoła białogłowa?

Odp: Jest to stary świętobliwy zwyczaj, który się chować powinien dla tego, żeby białogłowa podziękowała BOGU za szczęśliwe pozbycie płodu y zachowanie od niebezpieczeństwa. Sama Naysw: Mátka z P. JEZUSEM po wypełnionych dniach oczyszczenia do Kościoła poszła, gdzie ofiarę dziękczynienia BOGU Oycu oddała. Prawda że w Kościele S. iść na wywod nie jest przykazanie, iest iednak świętobliwy zwyczaj, a to przykładem Naysw: MARYI P. Zátym tego zwyczaju bez słusznych y wielkich przyczyn opuszczać nie godzi się.

Q4

Począ-

Początek tej Ceremonij iefze był w starym Testamencie, gdzie było przykazanie żeby białogłowa powiwszy syná, 33. dni, powiwszy zaś corkę, 60. dni w oczyszczeniu zostawała, á potym się przed Káplanem stawiała. W nowym zaś Testamencie nie masz náznaczonego czasu, iednakże iáko świadczy Polydorus, Innocencyusz Papież postanowił, żeby po czterech Niedzielách połogu swego niewiasta do Kościoła ná wywod poszła.

Pytanie Siódme.

Co iest Exorcyzm?

Odp: Exorcyzm iest Greckie słowo po Polsku. *Zaklinanie*, to iest sposób którym diabli tak z ludzi iáko y z mieszkánia ludzkiego zaklinani y wypędzani bywaią. Tu też náleżą wszystkie czary, które ludziom y bydłu szkodzić mogą.

Pytanie Osme.

Ják dawny zwyczaj Exorcyzmow?

Odp:

Odp: Izáliż Chrystus Pan Exorcyzmow nie záżywał? *Math: 8. 11. 17. Mar: 3. 5. Luc: 4. 8. 9.* gdy szatanow (groząc im y íaiąc) wypędział. Tęż moc dał Apostołom swoim ná wypędzanie nieczystych Duchow *Math: 28. Mar: 3. Luca 9.* y sami się Uczniowie Chrystusowi ízczyčili, że w Imię Chrystusowe Diabłow wyganiali. *Akto: 19.* Czytamy, iáko chustki Páwła S. Diabłow wypędzaly. Moc exorcyzmowania álbo zaklinania była w pierwszym Kościele przy samych Exorcystách, dla tego S. Ignacy Męczennik pisząc do Antyoche-now, Exorcystow pozdrawia. O tej mocy wypędzania Diabłow wiele starych Oycow SS. pisało, iáko *Iren Lib: 2. contra Hæres: Cap: 58. Euseb Lib: 5. Hist: Eccl: Cap: 7.* S. Justinus tak pisze: *Wiele z nászych Chrześcian wielu opętanych y wtym Mieście (to iest w Rzymie) przez Imię JEZUSA Chrystusa ukrzyżowanego zakleli y uwolnili.* *Origenes Lib: contra Celsum pismo:*

Q5

Wielu

Wielu wygania Diabły z opętanych, nie przez iakie czary, lecz modlitwą y prostym zaklinaniem. Y Venerabilis Beda mowi: *Nostri temporis &c.* Naszych czasow Káplani umieią przez łaskę zaklinania Diabłów wypędzać.

ROZDZIAŁ IX.

O Ceremoniach święcenia Dzwonów.

ZWyczaj zażywania Dzwonów, iako świadczy *Franciscus Modius*, wfczał się za Papieża Sábiniana, który żył około roku Páńskiego 604. z tey przyczyny, że lepszy sposob znaleźć się nie mógł odległych ludzi ná náboženstwo zwoływać, nád ten, przez dzwonienie. A y w starym Testamencie Kápláni dzwoneczki u aparatu Kápláńskiego nošili, ktorych

rychby dźwiękiem lud się do náboženstwa wzbudzał. Zá tegoż też Papieża według świadectwa *Martini Poloni* wynalzione są Zegáry białe.

Pytanie Pierwsze.

Czemu po wielu mieyscach tak wielkie y głośnie Dzwony?

Odp: 1. Ná znak Ewángelij S. y Apostolskiey nauki, ktorey ogłoszedeł się po całym Swiecie. 2. Dzwony znaczą trąbę ostatniego sądu, zátym dzwonienie powinno nam przypominác sąd ostateczny. 3. Dzwony są zamiast trąb starego Testamentu, ktoremi lud ná náboženstwo zwoływáno. Dzwonienie też powinno w nas wzbudzac náboženstwo, iako mowi *Gratianus*: *Ut cum Filij Christianorum clangorem campanæ audierint, crescat in eis devotionis augmentum.*

Pytanie Drugie.

Czemu Dzwony spiżowe bywáią?

Q6

Odp:

Odp: Ná dowod náuki nowego Testamentu y ofiáry, która daleko trwalsza y stałsza jest niżeli starego Testamentu. Częste dzwonienie znaczy częste Kázania y wielorákíe opowiadanie Ewángelij S. przez Apostołów y Apostolskich Mężów.

Pytanie Trzecie.

Ják dawny zwyczaj święcenia Dzwonów?

Odp: Muśi byđź bárdzo dawny, bo Alcuinus Károlá Wielkiego Náuczyciel świádczy, że zá iego čásów iuż był ten zwyczaj, słowa iego są te: *Neq; enim Sc. Niech się nikomu rzecz nowa nie widzi, że Dzwony święcą, namaszczaia, y imię dái.* Roku 958. Jan XIII. Papież zá čásów Ottona Cesarza nayprzednieyszy Dzwon w Rzymie ná Lateranie poświęcił, dawszy mu imię Janá S. Chrzćiciela.

Pytanie Czwarte.

Ziákíey przyczyny prości ludzie mowią że Dzwony Chrzczą?

Odp: To słowko Chrzczę tyle znaczy

czy co obmywam, więc że przy święceniu dzwony obmywáią, więc-lá okázyą prostotą, święcenie dzwonów Chrzczeniem nazywác.

Pytanie Piąte.

Dla czego Dzwony przy święceniu obmywane bywaią?

Odp: Dla tego żeby nieczyści Duchowie usłyszawszy głos dzwonów z powietrza ućiekáli, trácąc moc do wzbudzania ząwieruch, grádów, piorunów, które częstokroć ná powietrzu spráwuią.

Pytanie Szóste.

Czemu Dzwony namaszczone bywaią Oleiem S.?

Odp: Zeby wszystkim Chrześcíanom wzbudzaiać się ná dźwięk Dzwonów do nábożeństwa, y podnoszącym serca swoje do BOGA, láská Duchá Przen: którą Oley znaczy udzielona była.

Pytanie Siodme.

Czemu ku czci ktorego Świętego Dzwony poświęcone bywaią?

Odp:

••)(362)(••
Odp: Zeby za przyczyną tego
Świętego P. BOG pomienione skut-
ki y łaski wykonywać raczył.

Pytanie Osme.

Czemu dzwonią na Chmury?

Odp: 1. Dzwonienie napomina lu-
dzi do modlitwy. 2. Zeby moc Du-
chow nieczystych skruszona była,
ktorzy częstokroć wiele złego na
szkodę ludzką na powietrzu sprá-
wiają. Piękne podobieństwo daie
Durandus, czemu żli Duchowie lęká-
ią się dzwonienia, gdy mowi: *Iako stábe
y nieuszukowane woysko lęka się y ucieka
gdy trąby mocnego woyska następuiącego
ustyszy, tak żli Duchowie uciekaią, gdy
trąby Chrystusowe, to iest Dzwony ustyszą.*

ROZDZIAŁ X.

O Ceremoniach Pogrzebowych y
Mszy S. Rekwialney.

Ponieważ koniec człowieka
iest śmierć. *Mors ultima linea re-
rum*, więc y tę Xiążeczkę Cere-
moni-

••)(363)(••
moniami Rekwialnemi zakon-
czemy.

Pytanie Pierwsze.

Czemu ciało człowieka umarłego
obmywaią?

Odp: Na znak że nic nieczystego
nie wnijdzie do Krolestwa Niebie-
skiego. Kładą też na umarłego zwy-
czajnie koszulę białą. 1. Przykładem
Chrystusowym ktorego Nayświętsze
Ciało w białe prześcieradło uwinio-
ne było. 2. Na znak żeśmy powinni
w szacie niewinności, ktorąśmy na
Chrzcie S. wzięli, stawic się przed
Trybunał Boski.

Pytanie Drugie.

Czemu zwyczajnie umarłego w dre-
wnianą trumnę kładą?

Odp: Na znak tego: że iako drze-
wo ktore się podczas zimy zda bydź
uschłe, znowu na Wiosne kwitnie,
tak umarli znowu do żywota przez
Chrystusa powstanie. Tak mowi
Ambrozy S. o umarłym Synu Ewán-
geliczney Wdowy. *In Luca Cap: 7.*

Spem resurgendi habeat, quia ferebatur in ligno. Niech ma nadzieię zmartwychwstania, bo go niešiono w drewnianej trumnie.

Pytanie Trzecie.

Czemu Trumny y MARY czarnym suknem Krzyżem nąznączonym nakrywają?

*Odp: Na znak że przez Krzyż y zaslugi JEZUSOWE wszyscy zbawieni bywają. Stawiają też Krucifix nad głową umarłego, na dowód że był prawdziwym Chrześciani-
nem, y Chrystusa miał za głowę. Niosą także Krzyż przed umarłym, przez co się rozumie, że umarli w życiu swoim aż do śmierci pod Chorągwią Krzyża Chrystusowego iako mężny żołnierz z nieprzyjacielmi Duszniemi walczył.*

Pytanie Czwarte.

Czemu umarłego z gorąciami świecami do pogrzebu prowadzą?

Odp: Na znak że każdy człowiek z go-

z gorąciami cnot Świętych lampami zayść drogę Oblubieńcowi Dusz y swoiey Chrystusowi powinien, jeżeli chce bydź puszczony do Królestwa Niebieskiego. Ten zwyczaj już był za czasów Athanázego S. y Konstantyna Wielkiego.

Pytanie Piąte.

Czemu ciało umarłego kładą?

Odp: Na znak, że kto chce przyiść do BOGA, ma się stawić przed nim z zapachem pobożnego życia. Turyfikacya też znaczy modlitwy nasze, które BOGU iako wonną ofiarę za Duszę umarłego ofiarujemy. Ztey też przyczyny gdy kropi wodą święconą ciało umarłego Káptan, prosi BOGA żeby Krwią JEZUSOWĄ z kropioną Duszą umarłego, od grzechów oczyszczona była.

Pytanie Szoste.

Czemu się Chrześciane nie stojąc ale leżąc chowamy?

Odp: Bo my już Mesiąsra (iako

(iako Zydzi czynią) nie czekamy, ale bezpiecznie w Chrystusie Zbawicielu naszym spoczywamy.

Pytanie Siódme.

Z iakiey przyczyny Krzyże nad grobami stawiają?

Odp: 1. Na dowód że umarły był prawdziwym Chrześcianinem, który wierzył w ukrzyżowanego JEZUSA. 2. Jako *Ezech: 9.* Miałcy ten znak T który Krzyż wyraża, od Anioła zabijającego wolni były, tak żeby umarły przez znak Krzyża S. miał obronę przeciwko nieprzyjaciółom Dusznym na sądzie ostatecznym.

Pytanie Osme.

Kto pierwszy sporządził Cmentarze na pogrzeb umarłych?

Odp: Abrahám Pátryárcha S., który pierwszy od Efrona kupił pole, na którym pochował ciało Sáry żony swoiey. W Rzymie Kálixtus był pierwszy który na Drodze Appij Cmentarz zporządził na pogrzeb Męczennikom SS.

Py-

Pytanie Dziewiąte.

Czemu się Kátolicy na poświęconych miejscach chowają?

Odp: Bo według náuki Páwła S. człowiek nie jest pospolitým stworzeniem Boskim, ale ochrzczony jest Kościołem Boskim y przybytkiem Ducha Przenayświętszego. 2. Bo człowiek przez Chrzest y używanie Sakramentow SS. osobliwie poświęcony y z Chrystusem ziednoczony bywa. 3. Chowają się Kátolicy na poświęconych miejscach, na znak, że iako w życiu roznili się od niewiernych y Heretykow, tak y po śmierci żadney współczności z nimi nie mają.

Pytanie Dziesiąte.

Jak dawny zwyczaj modlić się za umarłych?

Odp: Ten zwyczaj trwał zawsze y w starym Testamencie iako świadczy Pismo S. z. *Mach: 12.* gdzie czytamy że Judas Machabeyczyk odwa-

••• 368 •••
odważny Wódz posłał dwanaście
tyśięcy drachm srebra na ofiarę za
tych którzy w okazyi wojenney po-
legli. O modlitwie za umarłych
świadczy Chryzostom S. Hom: 65. ad
pop: y Augustyn S. Lib: de Heres: Cap:
33. y inni Oycowie SS.

Pytanie Jedenaste.

Kto złożył Officium Defunctorum albo Obrządek za umarłych?

Odp: S. Izydor przypisuje to sta-
remu Origenesowi, ktorego Augu-
styn S. chwali, mówiąc: *Origenes*
pierwszy był po Apostołach, który modlitwy
za umarłych złożył. Responsorja we-
dług Gáwanta złożył Maurycyusz
Biskup Páryski Roku 1169. o tym
też pisze y Antonin S. Arcybiskup.

Pytanie Dwunaste.

Jako Dusze w Czyscu będące mogą
wiedzieć że się za nie modlimy?

Odp: Troiákim sposobem. 1. Gdy
im BOG sam albo przez ich Anioła
Stroża objawi. 2. Samym doświad-

cze-

••• 369 •••
czeniem, gdy folgę w mękách czuią,
albo cále z nich wybáwione bywáią.
3. Mogą też wiedzieć od innych
Dusz ktore z tego światá do nich
do Czysca przychodzą.

Pytanie Trzynaste.

*Ják dawny zwyczaj odprawowa-
nia Anniwersarzow albo Rocznic*
za umarłych?

Odp: Lubo Polydorus Lib: 6. Cap: 4.
rozumie że ten zwyczaj zaczął się za
Pelagiusza Papieża, iáko też y czy-
tania trzech Mszy Świętych zaraz
po śmierci za umarłego. Jednak
Izydor S. przypisuje to Apostołom
SS. y Tertulianus Lib: de Monog: wspo-
mina, że za iego czasow iuż był
zwyczaj Anniwersarzow, gdzie też
wspomina o iedney wdowie, że się
za duszę męża swego modli, y w
Rocznicę mąk iego umnieysza. *Pro*
anima ejus orat, & refrigerium postulat
& aufert annuis diebus de penis dormitio-
nis ejus. Y ná drugim mieyscu de
Cor:

*Cor: Mil: Oblationes pro Defunctis annua-
die facimus, Ofiaruiemy corocznie ofiary
za umarłych.*

Ceremonie Mszy S. Rekwial- ney.

Pytanie Pierwsze.

*Czemu Káplán podczas Introitu nie
mowi tego Psalmu Judica me DE-
US, Osądź mię Pánie?*

*Odp: Bo Káplán w tym Psalmie
prosi żeby go BOG sądził, y odłą-
czył od národu nie świętego, żeby
był sposobny w niewinności ofiaro-
wać ofiarę Mszy S., że zaś umárły
iuz jest osądzony, y pomienione
Psalmu słowa umarłemu służyć nie
mogą, zátym się ten Psalm opuszcza.*

Pytanie Drugie.

*Czemu ná początku Mszy S. Káplán
siebie nie żegna ále tylko Mszał?*

*Odp: Bo modlitwy tey Mszy S.
nie Káplánowi lecz umarłemu służą,
ktoremu mocą Krzyża S. Requiem*

ater-

*eternam odpoczynku wiecznego ży-
czy. Zátym nád Mszałem iáko nád
umarłym Krzyż S. czyni.*

Pytanie Trzecie.

*Czemu się w Introicie mowi Psalm
64. Te decet Hymnus, Tobie
przystoi Hymn w Syonie &c.?*

*Odp: Dla tego że iáko ten Psalm
jest złożony ná dziękczynienie BO-
GU za wyprowadzenie ludu Izrael-
skiego z niewoli Egipskiej, tak prosi
Káplán BOGA, żeby z niewoli mąk
Czyścowych Dusze do obiecaney
(wieczney szczęśliwości) ziemi wy-
prowadzić ráczył.*

Pytanie Czwarte.

*Czemu się ná tey Mszy S. nie mowi
Gloria Patri, áni Káplán (iák w
inszych Mszách) Mszału po Ewán-
gelij całuje?*

*Odp: Bo te znaki wszystkie są rá-
dości, Msza zaś Rekwialna jest Msza
smutku, dla tego Kościół S. przy
niej czárneho ápparatu záżywa.*

Ton

Ton też śpiewaney takiej Mszy S. jest niski y smutny, iako też y Wielkopiątkowy.

Pytanie Piąte.

Czemu Kapłan wody nie benedykuie którą ma lać do kielicha?

Odp: Bo woda iako się wyżej mówiło, znaczy ludzi żyjących, którym Kapłan błogosławi, że zaś umarli nie są z liczby żyjących na świecie, więc się benedykcya wody opuszcza.

Pytanie Szóste.

Czemu się na Mszy S. Rekwiálney nie daie Pax albo pocałowanie Pokoju?

Odp: Bo nie wiemy czyli tá Dusza za którą Kapłan Mszę S. czyta jest w pokoju, albo czyli wiecznego pokoju zażywa.

Pytanie Siódme.

Czemu Kapłan na Agnus DEI nie biie się w pierśi?

Odp: Bo się nie za siebie ale za umar-

umárłych modli, dla tego też nie mowi: *Zmiłuy się nad nami, ani udziel nam pokoiu*, ale mowi: *Day im wieczny odpoczynek*: a to po trzykroć. Opuszcza też tę modlitwę *Domine JESU Chryste &c.* Pánie JEZU Chryste, któryś rzekł Apostołom *Pokoy zostawię wam*, bo już umarli z niepokoju tego Swiátá wyszli o którym w tey modlitwie wzmianká.

Pytanie Ostateczne.

Czemu się nie daie błogosławieństwo na Mszy Rekwiálney?

Odp: Bo benedykcya albo błogosławieństwo ma byđ dawane przytomnym, że zaś Dusze w Czyścu będące, za które Msza S. była, nie są przytomne, zátym Kapłan zamiast błogosławieństwa życzy im odpoczynku wiecznego mówiąc: *Requiescant in pace*: *Niech odpoczywają w pokoju.*

Uważę łaskawy Czytelniku z tego wszystkiego co się o Ceremoniach rzekło czyli się prawdziwie ozdobą Kościo-

R.

la

(374)

ła S. nazwać nie mogą, ponieważ tak pięknych tajemnic pełne, iak wiele Duchownych nauk w sobie zamykają. Iakim prozę sercem złośliwa Kalwinka y Luterska Herezya Ceremonie Kościoła S. fabułą y dziecinnym igrzyskiem nazywać będzie mogła? pewnie przyznać musi, że ieżeli Kościół S. według Psalmy jest Słoncem: *In Sole posuit tabernaculum Psal: 18.* Ceremonie są Promieniami, na które ślepe Heretyków oczy patrzeć nie mogą. Uważyć prozę czas postanowienia Ceremonij, czyli nie są arcydawne, bo pierwszego Kościoła S. czyliż nie mają powagi z Pisma S. y Ojców SS.? czyli nie są ztwierdzone tak wielą Conciliami? czyli nie są przez tak wiele set lat w ustawicznym w Kościele S. używaniu y pożanowaniu? Zatem słuszna żeby iak naywiększe pożanowanie Ceremonie Święte miały, iako które nam Kościół S. (który jest Filarem prawdy 1. *ad Tim: 3.*) do chowania podaje, któremu y tę lichą pracę moję pod roz sąd podaje, sam poddany y podłożony będąc przez S. Regulę moję pod nogi tegoż Świętego Kościoła Rzymskiego.

K O N I E C.

REGISTR

Niektorych Rzeczy znacznieyszzych.

A <i>Dwentu początek y co znaczy?</i>	33.
<i>Agáty Świętey kárteczki co znaczą</i>	53.
<i>Agnus DEI moc y skutki Jego</i>	351.
<i>Alleluia co znaczy?</i>	106.
<i>Czemu się w Advent mowi á w Poście nie?</i>	39.
<i>Amen co znaczy</i>	205.
<i>Anniwersarz za umarłych</i>	369.
<i>Apparat Biskupi co znaczy</i>	185.
<i>Apparat Kápláński co znaczy</i>	188.
<i>Arcybiskup y Jego godność</i>	241.
<i>Archidyakon y Jego godność</i>	231.
<i>Archipresbiter y Jego godność</i>	231.
<i>Afylum Kościelne</i>	311.
B <i>Beatyfikacya co znaczy?</i>	345.
<i>Beatyfikacyi różność od Kánonizacyi</i>	
<i>Ibidem.</i>	
<i>Benedicamus Domino czemu się niektórych czasem zamiast Ite Missa est mowi?</i>	203.
<i>Benedykcyi fundament z Pisma S.</i>	350.
<i>Benedykcye czemu czasem skutku nie mają</i>	351.
<i>Bicie się w pierś co znaczy?</i>	206.
<i>Biret Kápláński co znaczy?</i>	232.
<i>Bierzmowania S. Sakrament y Jego Ceremonie z explikacyą</i>	147.

R 2

Biskup

REGISTR

Biskup y Jego godność	234.
Biskupiey Konsekracyi Ceremonie y ich wykład	235.
Błękitny kolor Kościelny w Adwent y w Poście co znaczy?	193.
Bożego Ciała Uroczystość	129.
Brama złota w Rzymie co znaczy	218.
Bramy złotey otwierania y zamykania Ceremonie	219.
Brewiarz co znaczy?	327.
Brewiarz czemu się na siedm części dzieli?	329.
C asus Reservati co są?	214.
Ceremonij fundament z Pisma S.	2.
Ceremonie czy może Kościół S. stanowić?	1.
Chleb święcony czemu w Greckim Koście- le po Mszy S. rozdają	210.
Chorągwi początek	116.
Chorągwie na Processyach co znaczą	115.
Chrztu Świętego Ceremonie	138.
Chrztu S. czemu się powtórzyć nie godzi	146.
Cmentarz czemu ma być poświęcony	367.
Commemoracye SS. Páńskich czemu się opuszczają a Dominica Passionis	710.
Concilia co są?	271.
Concilio w odprawowaniu sposob y Ceremonie przy nich	273.
Confiteor czemu się tylko na Prymie y na Komplecie mówi?	333.
Credo czemu się przed Futrzną, Prymą, y po Komplecie mówi?	333.

REGISTR

Czcic Świętych Páńskich rzecz chwale- bna y pożyteczna	322.
D Almatyka co znaczy?	187.
Egrádacyi z godności Kpláńskáiey Ce-	259.
DEO gratias czemu się mówi po Erodn. gelij S. Janá na końcu Mszy?	205.
Dyakon y Jego święcenia Ceremonie	230.
Dominica in Albis co znaczy?	109.
Domow benedykcyę	354.
Duch S. oświeca Apostołów czemu nie Chrystus Pan	155.
Dupliczne Święto co znaczy?	300.
Dzwony y ich poświęcania Ceremonie	358.
Czemu nie dzwonią w Wielki Piątek?	83.
Dzwonienie podczas Elewacyi z iákiey przyczyny?	200.
E Pistołę czemu na prawey, a Ewángelią czemu na lewey stronie Oltárza Ká- plan przy Mszy S. czyta?	198.
Na Ewángelią czemu wstajemy	199.
Ewángelia czemu się mówi w trzecim Nocturnie Futrzní?	334.
Ewángelistów czemu tylko czterech	296.
Exorcizm co znaczy?	356.
Exorcysty święcenie y władza	229.
F Ráncuskie Kościoły czemu Privilegium immunitatis nie mają	312.
G Loria in excelsis czemu się w Święto Młodziankow nie mówi?	48.

REGESTR

Item w Adwent y w Poście	200.
Graduał co znaczy?	203.
Godziny Káplañskie co znaczą?	331.
Grob w Wielki Piątek co znaczy?	83.
Gromnice co znaczą	49.
Grzechow czemu się spowiadamy?	212.
H ostya czemu powinna być nie kwaśna?	197.
Hostya czemu tylko z iedney strony jest wyobrażona?	198.
Hostyą czemu tylko iedną ręką Káplan w Wielki Piątek podnosi	92.
J ablka czemu święcą w Święto S. Błażeia	52.
Jaja czemu ná Wielkanoc święcą?	107.
Jasełek początek	43.
Imię czemu przy Chrzcie S. dają?	138.
Imiona Papieże czemu odmieniał?	255.
Infulá Biskupia co znaczy	239.
Jubileusz co jest?	217.
Jutrznia czemu się ná trzy części albo Nocturny dzieli?	332.
K anonizacya SS. Páńskich co jest?	242.
Ktore iej są Ceremonie?	246.
Káplan y Jego godność	226.
Káplañskiego święcenia Ceremonie ibid:	
Káplánem bydz nie może kto miał dwie żony, albo iedną ále wdowę czemu?	259.
Kárdynał y Jego godność	243.
Kárdynałska Purpura co znaczy?	244.
Kielich co znaczy?	191.
Kłękamy ná kołcu Passyi czemu?	87.

REGESTR

Klekotek czemu w Wielki tydzień zaży- wają?	83.
Kmotrostwo przy Chrzcie S. y Bierzmo- waniu dla czego?	144.
Kommunią czemu ráno klęcząc y nączo bierzemy?	162.
Kommunią czemu pod iedną Osobą nie Kápláni biorą?	164.
Komza co znaczy?	190.
Komeszek czemu y chłopięta służąc do Mszy S. zażywają?	190.
Kongregácie Kárdynałskie y kaźdey po- winność	246.
Korona ná głowie Káplañskiej co znaczy?	189.
Korporał czemu ma być płucienny?	209.
Kościółow budowania początek	305.
Kościółow poświęcania Ceremonie y ich wykład?	307.
Kościół S. ktorych kolorow zażywa	193.
Kościelne naczynia czemu bywają złote y srebrne?	208.
Koroną troiáką czemu Papieža koronują	253.
Kościelnych Doktorow SS. czemu 4.	296.
Krolewskiej koronácii Ceremonie	282.
Krucifix czemu zastłoniy w Poście bywa y inne Obrázy?	72.
Krzyża S. znak	17.
L ampá gorąca przed Nayswiętszym Sakrámentem co znaczy?	168.

REGISTR

Laus tibi Domine czemu się w Poście za- miał Alleluia mowi?	56.
Lekcyi albo Epistol czemu się więcej na Mszy S. w Suchedni mowi?	135.
Lewitow apparat (to jest Dalmatiki) co znaczy!	187.
Litanie co są?	111.
M agnificat czemu tylko na Nieszpo- rze śpiewane bywa	331.
Na Magnificat czemu wstajemy	323.
Małżeństwa S. Sakramentu Ceremonie	275.
Małżeństwa przeszkody z pokrewieństwa pochodzące	280.
Małżeństwo czemu Kąpłanom zakazane?	256.
Msza S. co jest?	171.
Msza S. w Rzymskim Kościele czemu się po Łacinie odprawuie	210.
Msza S. czemu rano nie po obiedzie czy- tana bywa?	158.
Mszy S. Ceremonij wykład	173.
Mszał czemu się na poduszce kładzie?	207.
N abożeństwa czterdziestogodzinnego początek y przyczyna	335.
Nawiedzanie Mieysc SS. chwalebne	338.
Nieszpor czemu się przed obiadem w Po- ście odprawuie?	62.
O brzązow SS. czczenie	302.
Obuwie czemu zdeymuiemy przy cał- owaniu Krucifixu w Wielki Piątek?	89.

Od-

REGISTR

Odpuść co jest?	217.
Officium za Umarłych kto złożył	368.
Ogień czemu w Wielką Sobotę święcą?	93.
Oleń S. czemu święcony bywa w Wielki Czwartek	81.
Oleiu S. Sakramentu administrowania Ceremonie, y ich wykład?	223.
Ołtarz co znaczy?	314.
Ołtarz uprzywilejowany co jest	300.
Ołtarz czemu Kąpłan całuje ilekroć się przy Mszy S. do ludzi obraca	202.
Ołtarza konsekracyi Ceremonie	314.
Ołtarze czemu obnażone bywają w Wiel- ki Czwartek	84.
Opat y Jego godność	232.
P alliusz Arcybiskupi co znaczy?	242.
Palmy w Kwietnią Niedzielę co znaczą?	74.
Papieskiej Elekcji, konsekracyi, koronacyi Ceremonie	248.
Papieskie nogi czemu całują?	254.
Papież y Jego godność?	247.
Papież czemu się zowie Najswiętszy?	254.
Papieża czemu noszą?	255.
Paschał co znaczy?	94.
Paschał czemu gąszą w dzień Wniebo- wstąpienia Pańskiego?	120.
Paschału pięć gran co znaczą?	94.
Pastorał co znaczy?	186.
Patryarcha y Jego godność	233.

R 5

Pax

REGESTR

Pax vobis czemu Biskup ná Mszy swoiey mowi?	183.
Pierścień Biskupi co znaczy?	187.
Pierścień ślubny co znaczy?	277.
Pogrzebowe Ceremonie y ich wykład	362.
Pokuta pierwszych Chrześcian	216.
Policzek czemu Biskup przy Birżmowa- niu daie?	156.
Post w czym zawisł	132.
Post czterdziestodniowy z iákiey przyczyny	57.
Postu czemu nie masz między Wielkonocą y Zielonymi Świątkami	131.
Postu czemu niema w Piątek kiedy Boże Národzenie przypada?	43.
Postu Suchodniowego początek	126.
Processya ná S. Márká y w Krzyżowe dni, z iákiey przyczyny	118.
R Equialney Mszy S. Ceremonie y ich wykład	370.
Rorate co znaczy	36.
Róża złota którą Papież święci co znaczy	354.
Różaniec Święty	234.
Różność między Spowiedzią, Odpustem, y Jubileuszem	217.
S eptuagesima, Sexagesima y Quin- quagesima co znaczy?	54.
Ślubu bránia Ceremonie	278.
Sobota czemu czci Mátki Boskiej poświę- cona	301.
Soli	

REGESTR

Soli czemu do święcenia wody zázrywają?	29.
Item przy Chrzcie S.	141.
Spowiedzi S. Ceremonie?	211.
Stácyce co znaczą?	337.
Swice podczas Ciemney Jutrznigászone co znaczą?	79.
Świec siedm nazwanych Korátnice co znaczą?	37.
Świec czemu zázrywamy ná Processyach?	131.
Item ná pogrzebách?	364.
Swiece gorájące podczas Mszy S. co znaczą	191.
Święcenia Kleryków czemu się w Quatuor tempora álbo Suche dni odprawuią	127.
Święta SS. Szczepana, Janá y Młodzian- kow czemu zaráz po Bożym Národze- niu Kościół S. obchodzi	48.
T E DEUM laudamus kto złożył	323.
Tractus co znaczy	202.
Troyey Przenayświejszey Święto	127.
Tryangul co znaczy	94.
Trzy Msze Święte w Boże Národzenie dla czego	40.
W esela czemu się nie godzi odprawo- wać w Poście áni w Adwent.	276.
Wielkánoc czemu się bez Oktáwy cele- bruie	109.
Wielkopiątkowe Ceremonie y ich wykład	87.
Wino czemu Święcą w dzień S. Iana	46.
Wodą Święconą czemu Káplán ludzi w Niedziele kropi	

REGESTR

Wody, Święconey skutki	- - - -	27.
Wody do Chrztu S. należącey Święcenia		
Ceremonie y ich wykład	-	99.
Wody czemu przy Mszy S. do Kielicha		
przylewa Kapłan, y czemu ią bene-		
dykuie?	- - - -	203.
Wody czemu nie benedykuie Kapłan na		
Mszy requialney?	- - - -	372.
Wywód po pologu z iakiey racyi?	-	355.
X leni y ley godność	- - - -	233.
Z Apowiedzi czemu slub poprzedzają?		276.
Zeniącym się powtornie czemu Ko-		
ściół S. nie daie błogosławieństwa?		279.
Ziele czemu Święcą w dzień Wniebowzię-		
cia Matki Boskiej?	- - - -	353.
Zielone Świątki co znaczą?	- - - -	124.
Zon wielość czemu zakazana?	- - - -	280.

AMICE LECTOR.

Errata minora Typographica conte-
 mine, majora benevolè corrige,
 & vale.

